

✻ A. Lat. b. ✻

18

℥

A. lat. b.

Apuleius

18^x

C L. APVLEI MADAVRENSIS

APOLOGIA

SIVE

DE MAGIA LIBER

EDIDIT

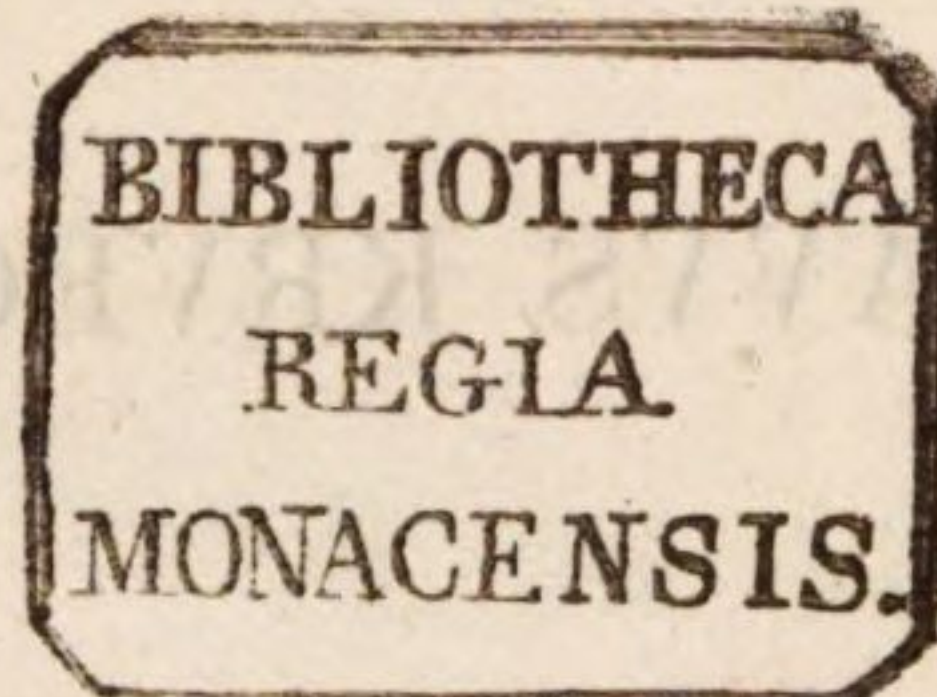
GVSTAVVS KRVEGER

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

MDCCCLXIII

42 - 139.

PRAEFATIO

PATRI · OPTIMO

GEORGIO · THEODORO · AVGVSTO · KRVEGERO

MVNERIS · PVBLICI

A · D · XVIII · KAL · DEC · A · MDCCCXIII

SVSCEPTI

SEMISAECVLARIA

PIO · GRATOQVE · ANIMO · GRATVLATVR

EDITOR

PATRI OPTIMO

GEORGIO THEODORO VAAGSTO KRAEGERO

MENTIS PABULI

A. D. XLIII. KAL. DEC. A. MDCCCLIII

SENGELI

SENGELIARIA

PLO GRATOGE AZIMO GRATIA

EDITOR

PRAEFATIO

Inter omnia quae extant Apulei Madaurensis scripta locum plane singularem obtinet apologia sive de magia liber. nam, praeterquam quod haec oratio firmissimum fundamentum est, quo niti debet nostrum de Apuleio iudicium, multa insunt, quae optime illustrent, qualis fuerit sub Antoninorum imperio Africae provinciae status qualesque de rebus divinis et humanis opiniones illius saeculi homines habuerint. accedit alterum, quod primum ab Ioanne Ludovico Vive, tum a Davide Ruhnkenio intellectum non ad argumentum, sed ad dicendi genus in hac oratione conspicuum pertinet. dicit enim ille in commentario in Augustinum *de civit. d. VIII 19: «exstant (Appulei) Apologiae duae de magia, in quibus exuit nimiam illam sermonis lasciviam et antiquaria et audacter innovata verba adcommodavitque se forensi dicendi generi, sed ita tamen, ut nescio quo pacto Appuleium internoscas temporaria persona contectum»*. Ruhnkeni autem in praefatione volumini primo editionis Oudendorpianae praefixa (p. *IIII*) hoc est iudicium: *«est sane ista antiquitatis affectatio molesta Appuleium legentibus. nescio tamen, an molestior sit tumor Africanus, quo orationem, in iis quidem libris, quos a doctis legi voluit, praeter modum et pudorem inflavit, ceteroqui minime hebes ad id, quod rectius esset, intelligendum. quippe in Apologia, quae non in umbraculis eruditorum legenda, sed in fori luce habenda esset, tam vacuus est his ineptiis scholasticis, ut eius orationi nihil, aut certe non multum ad summam sanitatem deesse videatur. ad quem modum si ceteros libros scripsisset,*

*eum, sine ulla exceptione, cum Mureto var. lect. XVII 19
«eruditum inprimis et venustum scriptorem» vocarem».*

Sensit igitur Ruhnkenius quod verissimum est: discrimen quoddam dictionis inter apologiam ceterosque Apulei libros intercedere. neque vero in causas huius rei accuratius inquisivit: id quod facere studuit hoc saeculo solus Hildebrandius, recentissimus Apulei editor, sed ex more suo protulit (*prolegg. p. XXIII*) nihil fere nisi ineptias indignas profecto quae refutentur. his praetermissis si meam quidem sententiam paucis adumbrare licet, ad discrimen illud declarandum ratio habenda est non solum «fori», in quo extitit Apuleius orator, sed etiam temporis, quo orationem habuit literisque mandavit. atque hoc eum fecisse iuvenili aetate in apologia ipsa certissima insunt testimonia. iam vero cum Apuleius adulescens per aliquot annorum spatium in Graecia et Italia literis Graecis et Latinis discendis operam navaverit, deinde in Africam redierit, nonne veri simillimum est, apologiam specimen praebere dictionis procul a patria excultae, simplicis quidem, sed affectae iam pravitate scriptorum Africorum magis magisque percrebescente, metamorphoseon autem libros ceteraque quae supersunt scripta — exceptis solis «floridis», quibus propter dicendi genus medium quendam locum assignare placet — Apuleium conscripsisse aetate provectum iamque perverso Afrorum de imitatione iudicio ita imbutum, ut «modo cum Cicerone, Caesare, Livio et similibus, modo cum Euandri matre loqui videretur» (*cf. Ruhnken. l. d. p. I*)?

Hoc ordine si Apulei scripta recte disposui — metamorphoseon autem libros post apologiam scriptos esse, silentium quoque accusatorum de his libris rerum magicarum plenissimis luce clarius, opinor, demonstrat —: Apulei scripta apparet insigne exemplum esse ingravescentis dictionis Africae, ad hanc autem quoad Madaurensis suum scribendi genus paullatim accommodaverit, explicaturo proficiscendum esse ab eius apologia.

Prae ceteris igitur Apulei libris haec oratio digna videtur, quae mendis et librariorum et editorum sublatis ad pristinam tandem integritatem redigatur. atque hoc ut mihi proponerem, id quoque in causa fuit, quod Henrici Keili rectissimum de Apulei codicibus iudicium adhuc solo ab Ottone Iahnio, felicissimo fabulae de Psyche et Cupidine emendatore, adhibitum videbam. Keilius enim codicem Laurentianum LXVIII 2 saeculo undecimo literis Langobardicis exaratum archetypum esse omnium qui praeterea extant metamorphoseon librorum manuscriptorum, Laurentianum autem XXVIII 2 accuratissime ex illo codice saeculo duodecimo descriptum esse intellexit et argumentis demonstravit in epimetro *observationibus criticis in Catonis et Varronis de re rustica libros* (a. 1849) affixo. iam vero, quamquam certum indicium deest, libros manuscriptos ceterorum Apulei operum, quae codices illi Laurentiani continent — apologiam dico et florida —, ad unum omnes ex archetypo illo derivatos esse: tamen propter aetatem, qua codices Florentini ceteris Apulei libris manuscriptis praestant, veri simillimum est, maxime ad fidem illorum codicum emendationem etiam apologiae et floridorum revocandam esse. itaque de his libris valet, quod de emendatione librorum metamorphoseon Keilius statuit his verbis: *abicienda iam reliquorum librorum discrepantia, qua inutiliter inventio veri impeditur et genuina scriptura obruitur, abicienda inquam ista variarum scripturarum moles per tot annorum spatia ab editoribus coacta, quam rudi et taedii plena farragine composuit Hildebrandius*.

Codicum Florentinorum etiam Hildebrandius rationem habuit et collationem suam codicis Laurentiani LXVIII 2 his laudibus extulit (*praef. p. XII*): *fortuna satis mira accidit, ut eius codicis collatio in excerptoris manus tradere-tur, quo nemo diligentior, nemo accuratior esse potest*: cui praedicationi recentissimi editoris fidem abrogant, quae adnotavit excerptor ille diligentissimus et accuratissimus,

ut hoc uno utar exemplo, ad verba Graeca p. 41, 12—15 editionis meae: *quando graecae varietates fuerint deinceps eiusmodi, inutilem ducimus laborem eas exscribere, cum nihil ex iis exsurgat ad rem tuam faciens, et nobis multum temporis subripiat*. satis, opinor, hinc elucet, talis excerptoris notulas nusquam extra dubitationem positas esse.

Quam ob rem cum abhinc triennio circumspicerem, unde novam codicum Florentinorum collationem mihi pararem, contigit, ut Leonardi Spengeli de locis Graecis qui in Apulei scriptis insunt commentatio museo Rhenano a. 1861 (XVI p. 27—37) inserta animum meum ad collationem adverteret a Petro Victorio margini editionis Vicentinae (a. 1488) Florentiae anno 1521 adpersam, quae adhuc latuerat in bibliotheca regia Monacensi (n. 2001). confestim ad virum celeberrimum epistolam dedi, eiusque et Caroli Halmi summae liberalitati debeo, quod ex exemplari illo Victoriano ad me transmissio in usum meum desumere licuit collationem codicis, ut cum Spengelio sperabam, Laurentiani LXVIII 2. spem augebat subscriptio his verbis concepta:

Recognoui cum exemplari litteris Langobardis scripto e Diui marci Florentina bibliotheca. non sine summa diligentia. obseruauique quod soleo ut nihil in conlatione praetermitterem. ne ea quidem quae corrupta prima facie uidebantur. ne emendaturo locus coniecturae deesset. quod sequitur auctoris eiusdem deerat in uetusto.

Kal. Martiis. M.D.XXI. P. Victorius Iacobi. F.

Iam putabam praesto mihi esse fundamentum, quo niti possem. quid mirum, quod dolore quodam afficiebar, cum dubitationes haud ita leves de fide illius collationis mihi subnascerentur? videbam ne uno quidem verbo significatam a Victorio lacunam, quam Keilius in codice Laurentiano LXVIII 2 detexerat, itemque videbam lectiones eiusdem libri manuscripti, quas Keilius Iahnio suppeditauerat, differre a lectionibus Victorianis: hocine tribuerem viri

summi negligentiae summam recognoscendi diligentiam professi, an putarem alterum codicem Florentinum, fortasse Laurentianum XXVIII 2, Victorio ad manum fuisse? monebat quidem per literas Spengelius, Victorium indagasse et contulisse libros manuscriptos usquequaque vetustissimos eundemque ad codicem illum Laurentianum LXVIII 2 Taciti libros recognovisse addita simili subscriptione¹). non repugnabam: quamquam non dubium erat, quin exemplari Victoriano ad Apulei verba emendanda uti non liceret, nisi de eius fide plane constaret nova ipsorum codicum Florentinorum collatione instituta.

Hanc collationem ut mea gratia susciperet, Adolpho Kiesslingio amico intercedente Iosephum Muellerum adii professorem Patavinum, virum in codicibus veterum scriptorum excutiendis diligentissimum, cui acceptum refero, quod autumnus anni 1862 nactus sum fundamentum editionis quam parabam diu desideratum. iam vidi quidem Victorium saepe consentire cum Muellero: sed, cum multis locis uterque discreparet, Victorius contulisse mihi visus est

1) *Recognovi cum vetusto exemplari literis Longobardis scripto ne ea quidem in collatione omittens quae corrupta aliquo pacto videbantur, ne locus coniecturae emendaturo deesset. Est autem codex e Divi Marci Bibliotheca. Florentiae M.D.XXII. Idibus Ianua.*

P. Victorius.

Extat haec subscriptio in exemplari editionis Beroaldinae, quod servatur in bibliotheca regia Monacensi. de collatione a Victorio adscripta haec tradit Waltherus (*I praef. p. XXXVII. cf. Orell. praef. p. VIIII et Spengel. progr. Monac. 1847/48 p. 6*): *Inde ab undecimo libro Annalium Victorius scripturam Florentinam ab editione Beroaldi diversam adposuit plerumque in margine: breviores varietates, et si qua una alterave littera mutanda, in ipso contextu significavit. Quae deerant in cod. Flor., notata sunt lineolis vel punctis suppositis. Reperiuntur etiam animadversiones ex ingenio Victorii profectae, quas ille a collatione libri Florentini distinxit praeposito c^e (h. e. corrige).* talis est etiam Apulei collatio Victoriana: neque vero huic Victorius coniecturas de suo addidit.

neque codicem Laurentianum LXVIII 2 neque Laurentianum XXVIII 2, sed librum manuscriptum his codicibus simillimum eundemque olim Marcianum, hodie autem nescio quo loco latentem. frustra speravi, hunc investigaturam esse Henrici Nisseni Holsati diligentiam, cui, cum proximo anno Florentiae moraretur, suadente Theodoro Mommseno eruditorum principe angustias meas commendaveram. certiore me fecit Nissenus de aliquot locis, quos Muellerum parum accurate excussisse suspicabar: perscrutatus est idem bibliothecas et Marcianam et Laurentianam, neque tamen illum repperit librum manuscriptum, quocum Victorium mihi quidem persuasum est exemplar suum recognovisse.

Quae cum ita sint, alterutrum statuatur necesse est: aut codicem, quem Victorianum dicere libet, ex bibliotheca Marciana non cum ceteris libris manuscriptis in bibliothecam Laurentianam (cf. *Keil. Philol. I p. 182*), sed aliorum translatum esse, ubi tenebris obrutus virorum doctorum oculos adhuc effugerit¹), aut Victorium contulisse codicem Laurentianum sive LXVIII 2 sive XXVIII 2, ita tamen, ut propter plurimas scripturas et erasas et correctas, quae utrumque reddiderunt lectu difficillimum, in auxilium vocaret nescio quem librum manuscriptum Florentinum deterioris notae. atque hanc sententiam, quam Keilius per literas gratissimas mecum communicavit, si sequamur, non habet sane quod

1) Fortasse latet in bibliotheca Vaticana, si hoc modo interpretari licet, quae Nicolaus Heinsius ad Christinam reginam a. 1662 scripsit: *Apuleius est dignissimus, quem castigationem publice legamus, cum vix scriptor alius plus leporis atque urbanitatis cum tanta eruditione coniungat. duos eius codices in Medicea bibliotheca exstare memini, quorum ope editionem suam potissimum concinnavit Elmenhorstius, caeteris omnibus meliorem, nec tamen optimam, cum parum diligenter membranis illis sit usus. veterrimum exemplar in Vaticana servari Iacobi Sirmondi viri doctissimi ad Sidonium Apollinarem (IIII 8) notae me docuerunt, ex quo plurimis locis hic ipse Apuleius corrigi atque emendatior prodire possit.* cf. *Burmanni syllog. epist. V p. 783.*

offendat Victori silentium de lacuna, quam in metamorphoseon libro octavo exhibet codex Laurentianus LXVIII 2: tamen, quominus adstipuler, Victori fides etiam subscriptione illa comprobata me prohibet.

Haec autem utut sunt, ad Apulei verba emendanda haud levis momenti est collatio illa Monacensis. namque quam arto affinitatis vinculo codex Victorianus cum ceteris Apulei libris manuscriptis Florentinis cohaereat, demonstrare libet brevi horum descriptione, quam subnecto Bandinio, Keilio, Muellero, Nissenno auctoribus:

I. codex Laurentianus LXVIII 2 membranaceus forma maxima paginis bifariam divisus a monachis Casinatibus, ut videtur (*cf. Keil. mus. Rhen. a. 1848. VI p. 145*), saeculo undecimo literis Langobardicis scriptus, cuius in principio haec legitur notula: *De XXII. banco ex parte occidentis, Cornelius Tacitus et Opera Apuleii cet. Conventus S. Marci de Florentia Ordinis Praedicatorum de hereditate Nicolai Nicoli Florentini viri doctissimi*. constat foliis scriptis 191. insunt:

1) f. 1 — 103b: Cornelii Taciti ab excessu divi Augusti libri XI (annal. l. XI—XVI et histor. l. I—V).

2) f. 104b—125b: Apulei de magia liber.

3) f. 126—183: Apulei metamorphoseon libri XI.

4) f. 184—191: Apulei floridorum libri III.

Experta est Apulei apologia in hoc codice multis locis evanido tres manus emendatrices, quae etsi non semper discerni possunt, ita tamen inter se differre solent, ut manus prima et secunda singulas voces literasve notulis inter lineas vel in margine adscriptis corrigant, manus autem tertia sive recentissima saeculi, ut videtur, quinti decimi verba lectu difficillima supra scribendo redintegret. corruptissima sunt verba Graeca, quae ne Graecis quidem characteribus ubique expressa librarium produnt linguae

Graecae prorsus imperitum: de recentiore ac docta manu, quam eadem in margine emendate diligenterque conscripsisse Bandinius narrat, Muellerus et Nissenus nihil dicunt.

II. codex Laurentianus XXVIII 2 membranaceus forma maxima paginis bifariam divisus literis Langobardicis, primis quattuor foliis cum quinti dimidio exceptis, saeculo duodecimo ex codice Laurentiano LXVIII 2 descriptus, cuius in calce nomen Francisci Aretini legitur. constat foliis scriptis 79. insunt:

1) f. 1 — 24b: Apulei de magia liber.

2) f. 24b — 73b: Apulei metamorphoseon libri XI.

3) f. 73b — 79b: Apulei floridorum libri III.

Recte monuit Keilius, *huius codicis eximium in eo usum esse, quod, cum e vetere tum cum recentiore manu nondum correctus erat descriptus sit, saepe priorem scripturam in illo aut prorsus deletam aut ita affectam, ut sine tali adiumento certo cognosci nequeat, demonstret.* correxit vero multa apologiae verba manus saeculi quarti vel quinti decimi: altera primi folii et secundi lineis verborum interpretationes immiscuit, quae nullius momenti sunt. etiam huius libri manuscripti auctor fuit literarum Graecarum ignarus: quam ob rem verba Graeca archetypi depinxit potius quam descripsit.

III. codex Laurentianus LIIII 12 membranaceus forma maxima saeculo quinto decimo nitidissime exaratus. constat foliis scriptis 198. insunt:

1) f. 1 — 9: de deo Socratis liber.

2) f. 10 — 23: dialogus Hermetis Trimegisti.

3) f. 24 — 38: de dogmate Platonis libri III.

4) f. 39 — 50: de mundo liber.

5) f. 51 — 146a: metamorphoseon libri XI.

In fine extat haec subscriptio: *«Ego Sallustius legi et emendavi Romae felix»*. tum maioribus literis partim rubris partim nigris haec adscripta sunt: *«Apuleii Platonici Ma-*

daurensis Metamorphoseon Liber ultimus explicit, quem transcripsi cum duobus incorruptissimis (corruptissimis?) exemplaribus me inscio, neque cognito. Correctus deinde et emendatus per me ipsum scriptorem cum optimo atque vetustissimo exemplari MCCCCXXV. Valeas feliciter.

6) f. 146 b—183 b: de magia liber.

Prior oratio hanc habet inscriptionem: *«Apuleii Platonici Madaurensis pro se apud Cl. Maximum Procons. Africe oratio de Magia incipit feliciter»* et hanc subscriptionem: *«Ego Cr. Sal. em. R. felix»*. tum sequitur inscriptio alterius orationis: *«Apuleii Pl. M. PhI pro uxore pudentilla apud Cl. Max. Pr. Afr. de magia oratio incipit»*.

7) f. 184—198: floridorum libri IIII.

Deinde haec leguntur literis partim rubris partim nigris conscripta: *«Antonius Marius Florentinus transcripsit Florentiae XII. Kal. Iulii MCCCCXXV. Liber Petri de Medicis Cos. fil.»* spatia ad Graeca exscribenda passim vacua relictasunt.

IIII. codex Laurentianus LIIII 13 membranaceus forma maxima saeculo quinto decimo nitidissime exaratus. constat foliis scriptis 147. insunt:

1) f. 1—7 a: de deo Socratis liber.

2) f. 7 b—17 a: dialogus Hermetis Trimegisti.

3) f. 17 b—28: de dogmate Platonis libri II.

4) f. 29—37: de philosophia rationali liber.

5) f. 38—106: metamorphoseon libri XI.

6) f. 107—133: de magia liber.

Inscriptio: *«Lucii A. M. Philosophi Plat. pro se ap. Cl. Max. Proc. de magia liber I (II) incipit»*. subscriptio: *«Explicit lib. I (II) de magia»*.

7) f. 134—147: floridorum libri IIII.

Ad Graeca supplenda spatia vacua relictasunt.

V. codex Laurentianus LIIII 32 membranaceus ms. in 4. saeculo quarto decimo diligenter binis columnis exaratus. constat foliis scriptis 79. insunt:

1) f. 1—17: de magia liber.

Inscriptio: *«L. Apulei p̃hy platonici de magia liber primus incipit»*.

2) f. 18—62a: metamorphoseon libri XI.

3) f. 62b—69: floridorum libri III.

4) f. 70—79: de deo Socratis liber.

In fine cuiusque operis rubrica conscriptum est: *«ego Crispus Sallustius emendavi Romae felix»*.

VI. codex Laurentianus LIIII 14 chartaceus ms. in 4. min. saeculo tertio decimo binis columnis diligenter exaratus. constat foliis scriptis 47. continet metamorphoseon libros XI.

VII. codex Laurentianus LIIII 24 membranaceus forma maxima saeculo quinto decimo conscriptus. constat foliis scriptis 84. insunt:

1) f. 1—73a: metamorphoseon libri XI.

2) f. 73b—84: floridorum libri III, *«cum scholiis marginalibus et interlinearibus»*. in fine rubrica adnotatum est: *«Explicit liber quartus Floridorum Apuleii Platonici completus die XXVI. Ianuarii MCCCCXXII. hora XVI»*. tum subiungitur index capitum, quae in orationibus de magia pertractantur.

Novam codicum Florentinorum collationem nacto licuit mihi notulas Lindenbrogianas, quas ex editione Vulcaniana (a. 1628) per praefectum bibliothecae Hamburgensis liberaliter transmissa excerpseram, silentio praetermittere, praesertim cum Fridericum Lindenbrogium viderem valde fluctuasse in libris Florentinis quos contulit denotandis¹⁾: quam ob causam iam Oudendorpius curam et diligentiam in illa collatione requisivit. item apparatus

1) Hae sunt eius notae: *MS*, 2 *MS*, 2, *MS*. *Longb.*: multis lectionibus nullam omnino addidit notam.

meum criticum onerare nolui mole illa Hildebrandiana lectionum deteriorum, quae quidem hodie stemmate Apulei librorum manuscriptorum cognito non nisi pro erroribus habendae sunt vel pro interpolationibus ex librarii arbitrio scriptoris verbis immixtis vel pro coniecturis: satis igitur habui, hanc quam vulgatam dicunt lectionem (ς) non nunquam in auxilium vocare. contra nihil antiquius duxi, quam ut apparatu meo imaginem codicum Florentinorum a me adhibitorum repraesentarem quam accuratissimam. quo consilio ne minimas quidem res omisi codicum Laurentianorum LXVIII 2 et XXVIII 2, quos Iahnio praeeunte signavi literis F et ϕ. eadem cura Victori notulas exprimere studui, putavi autem has litera V signatas a lectionibus editionis (Vicent. pr. a. 1488) ab illo non correctis seiungendas esse: has igitur litera v indicat.

In textu constituendo mihi erat suprema lex, ut a lectionibus codicis Laurentiani LXVIII 2 ubique proficiens nusquam neglegerem lectiones alterius codicis Laurentiani XXVIII 2 et codicis Victoriani haud raro lectionibus mutilis codicis illius primarii medelam afferentes. quam legem cum explorabis qua constantia secutus sim, velim ne obliviscaris, omnibus illis locis, quibus de lectione codicum F vel ϕ vel V (v) nihil dictum est in apparatu critico, verba scriptoris in codice F vel ϕ vel V (v) tali forma extare, qualem textus exhibeat. moneo hoc praecipue propter res orthographicas in scriptore Africano illius temporis edendo profecto difficillimas, in quibus vereor ne vitio mihi vertatur, quod non semper mihi constiterim. malui autem librorum manuscriptorum auctoritatem, quoad eius fieri poterat, in his rebus tenere, quam scriptorem, de cuius genere scribendi adhuc nihil fere constat, ad certas normas et regulas scribendi redigere, quas pristinis saeculis et in aliis terris valuisse scimus.

Praeter editiones Floridi, Elmenhorsti, Ouden-

dorpi, Bosschae, Hildebrandi omnia Apulei opera complectentes praesto mihi fuerunt Isaaci Casauboni, Scipionis Gentilis, Ioannis Pricaei apologiae editiones, quarum tituli hi sunt:

1) *L. Apulei Madaurensis Philosophi Platonici Apologia. Isaacus Casaubonus recensuit, Graeca supplevit, et Castigationum libellum adiecit. Ad virum illustrem Iosephum Scaligerum Iul. Caes. Fil. eruditorum nostrae aetatis facile principem. Ex typographælo Hieronymi Comelini. M.D.XCIIII.*

2) *Scipionis Gentilis Iuriscos. in L. Apulei Philos. et Aduocati Rom. Apologiam, qua se ipse defendit publico de magia iudicio, commentarius. Cum indice duplici auctorum et rerum locupletiss. Hanoviae, Apud Claudium Marnium, et heredes Ioann. Aubrii. MDCVII. (= Scipionis Gentilis Iurisconsulti et antecessoris Norici opera omnia in plures tomos distributa. Tomus sextus. Neapoli MDCCLXVIII. Sumptibus Ioannis Gravier. Auctoritate publica.)*

3) *L. Apulei Madaurensis, Philosophi Platonici Apologia, Recognita, et nonnullis Notis, ac Observationibus illustrata a Ioanne Pricaeo Anglo-Britanno. Accesserunt Antiquitatum fragmenta quaedam aeri incisa. Parisiis, Apud Simonem Fevrier, ad primam Columnam Magnae Aulae Palatii. M.DC.XXXV.*

Non in animo est de omnibus viris doctis, qui apologiae emendandae adhuc operam dederunt, hoc loco iudicium facere: cuinam eorum palma deferenda sit, dubitatio esse potest nulla. debetur Isaaco Casaubono, quippe cuius castigationes, *paucorum dierum dicam an horarum foetus*, diffusis commentariis ceterorum longe praestent: videbis multas eius emendationes iam comprobatas collatione mea codicum Florentinorum. tanti viri de Apulei apologia iudicium ne oblivione interiret, iterum typis excudendam curavi epistulam eius ad Iosephum Scaligerum, quam editioni praefixit.

Post Casaubonum de Apulei verbis emendandis optime

meriti sunt Iosephus Scaliger et Claudius Salmasius. Et Salmasi quidem olim erat editionis Vulcanianae primae (a. 1594) exemplar (*N. 345. Gud:*), cuius usum Bethmanni bibliothecae Guelferbytanae praefecti humanitas mihi concessit. plurimae sunt quas in margine Salmasius adscripsit notulae: carent vero significatione fontis, unde haustae sint, omnes, ita ut non semper distingui possit, utrum aliorum an ipsius viri celeberrimi coniecturae sint an codicis deterioris Fuxensis lectiones, cuius copiam se habuisse narrat *ad Solin. p. 662.* quae mihi quidem ex ingenio Salmasi profecta videbantur diorthotica, omnia ipse excussi, cum exemplar illud, cuius in fronte legitur '*Salmasii est*', nondum ea qua par est accuratione ab editoribus adhibitum viderem.¹⁾

Magni autem Scaligeri studia Apuleiana in editione Vulcaniana secunda (a. 1600) extant, de qua vide *Bernays. Scalig. p. 289.* namque huius editionis ab editoribus recentissimis, Bosscha et Hildebrandio, prorsus neglectae auctorem esse Scaligerum aequalibus eius persuasum erat. ceterum frustra argumenta circumspexi, quibus rem extra dubitationem ponerem. adii '*Scaligerana*' quae dicuntur et Scaligeri epistulas, cum in his vestigium aliquod illius editionis me deprehensurum esse sperarem: adii Casauboni '*ephemerides*' (*Oxonii, a. 1850*), cum Scaligerum putarem ad amicum exemplar editionis suae velut ἀντίδωρον misisse et hunc in actis illis diurnis ex more suo²⁾ id adnotasse.

1) Specimen huius editionis, varietatem dico lectionis ad libros de mundo, de philosophia, de deo Socratis, ad floridorum libros I—III, ad dialogum Hermetis Trimegisti et metamorphoseon libros I—VI in *Iahni annal. suppl. a. 1842. VI p. 621—638* publici iuris fecit anonymus quidam: unde hic hauserit, quae de lectionibus dialogi Hermetis Trimegisti affert, equidem nescio; certe Salmasius ad hoc scriptum nihil adnotavit.

2) Vt exemplum afferam, haec scripsit Casaubonus Idib. Februar. a. 1600: '*Manilium Scaligeri accepi hodie et literas a divino illo viro merito gratissimas*'.

nihil inveni: mirum profecto hoc Scaligeri et Casauboni silentium. attamen ut aequalium sententiam secutus Scaligerum habeam pro auctore, id maxime me movet, quod diversi sunt tituli¹⁾, diversae praefationes²⁾ editionis

1) Edit. Vulc. pr.:

L. Apulei Madaurensis Opera Omnia Quae Exstant. E quibus, post ultimam P. Colvii editionem, Philosophici Libri Ope vetustiss. Cod. Ms. innumeris mendis expurgati; quam plurimis locis aucti, per Bon. Vulcanium Brugensem. Lugduni Bataavorum, Ex Officina Plantiniana, Apud Franciscum Raphelengium. CIO.ID.XCIV. 8 fol., 80 et 383 pag. 12.

Edit. Vulc. sec.:

L. Apulei Madaurensis Opera Omnia Quae Exstant. In quibus post omnes omnium editiones hoc praestitum est, ut iam demum Auctor Ipse Ope Cod. Mss. auctus locis infinitis, interpolatus, et genuino nitori suo restitutus prodeat, per Bon. Vulcanium Brugensem. Ex Officina Plantiniana, Apud Christophorum Raphelengium, Academiae Lugduno-Bat. Typographum. CIO.ID.C. 3 fol., 464 pag. 12.

2) Editioni primae Vulcanius epistolam praefixit ad Theodorum Canterum (*Lugduni Batauorum. Anno CIO.ID.XCIII. Calendis Octobris.*). cum praefatione editionis secundae conferre iuvat praefationem editionis, quam Petrum Scriberium curasse dicunt (*Apuleius Madaurensis Platonius serio castigatus. Amsterod. apud Guili. Caesium, CIO.IDCXIII. 12*):

Edit. Vulc. sec.:

Typographus Lectori.

Lector candide, Apuleium tibi damus. Sed verum legitimumque, non σκότιον aut nothum; qui tum demum id probaturum se tibi confidit, si cum ἡλιτομήνοις aliquot collatus fuerit. Novum, inquam, Apuleium damus, aut renatum verius, sine Notis tamen, hoc est sine phaleris et ephippio: non enim equum damus, sed Asinum: aureum tamen. Has quoque CL. Vulcanius suppeditabit, nec commissurus est, ut in hac editione desideres quicquam. De editione hoc unum dicam, tam dissimilem prioribus esse quam ille Asinus Apuleius sibi, qui post tot male fe-

Edit. Scriber.:

Typographus Lectori.

Lector candide, Apuleium tibi damus: sed verum legitimumque; non σκότιον aut nothum: qui tum demum id probaturum se tibi confidit, si cum ἡλιτομήνοις aliquot collatus fuerit. Novum, inquam, Apuleium damus, aut renatum verius; sine Notis tamen, hoc est sine phaleris et ephippio: non enim equum damus, sed Asinum aureum tamen. et cum eo quicquid Apuleio huic nostro adscriptum fuit hactenus. Argumenta libris Metamorphoseon praemisimus, ut scopum auctoris videat lector antequam ipsum: ea e Beroaldo desumsimus. De editione hoc unum

primae et secundae Vulcanianae. praeterea, num tu putas Vulcanium ipsum animadversiones suas in Apulei libros philosophicos, quibus primam editionem ornavit, in editione secunda omissurum fuisse? accedit, quod Scaliger in epistula illa memoria digna, qua Casaubono gratias agit pro apologiae editione transmissa, profitetur, se ipsum olim de hac oratione edenda cogitasse¹): unde colligo, eum studia Apuleiana nunquam prorsus abdicasse. denique in comparisonem vocare iuvat Caesaris editionem a Scaligero curatam, de qua Casaubonus (*praef. in Scalig. opp. p. 15*) haec dicit: *prodiit ante paucos annos Lugduni Batavorum Caesaris editio, quam scimus, licet frons libri dissimulet, pumice critico*

riatorum hominum carduos, forte fortuna in rosas incidit, MS. beneficio, nec Asinus ad vos venit profecto, sed homo, patriae sibiue redditus. Vale et diligentiae nostrae fave.

dicam, tam dissimilem prioribus esse quam ille Asinus Apuleius sibi, quiam, post multos diuturnosque errores, forte fortuna in rosas incidit, Clarissimi Vulcanii opera: nec Asinus ad vos venit profecto, sed homo, patriae sibiue redditus. Vale et diligentiae nostrae fave.

1)

Isacio Casaubono.

— — — — Apologiam tuam, vel potius meam, Wultonus mihi nuper reddidit. Quid, mi Casaubone, parum est te de me privatim bene meritum esse, nisi etiam me hoc publico beneficio onerares? Ecquam gratiam a me uno sperare potes, quam omnes tibi referre debent? Honos in unum collatus est; beneficium ad omnes pervenit. Tamen et honoris, quo me indignum fateor, et beneficii, quod cum publica utilitate coniunctum esse voluisti, et publico nomine et meo gratias ago. Pari liberalitate fortasse te provocarim, nisi verear, ne χρύσεια χαλκείων. Sed de his alias. Tuae vero in Apologiam lucubrationes eo magis me oblectarunt, quod, ut taceam nihil me apud eam legisse nisi Casaubono dignum, deprehendi meam de coniungenda Apologia sententiam a te confirmatam esse; quod vulgus ex una oratione duas Apologias effecerat. Triginta et amplius anni sunt, quum admodum iuvenis illam orationem a me emendatam Pictaviis edere decreveram: sed editionem eadem calamitas, quae et reliquorum meorum studiorum cursum interpellavit. — Lugduni Batavorum XII. Kalend. Decemb. CIO IO XCIIII. (Scalig. epist. I 38 edit. Francofurt.)

magni illius Censoris fuisse expolitam: vide Bernays. l. d. p. 292—294.¹⁾

Quae cum ita sint, ex exemplari editionis illius Vulcanianae secundae, quod liberaliter ad me transmisit praefectus bibliothecae academicae Vratislaviensis, excerpti et in conspectu huic editioni affixo exhibui omnes quae ad Apulei apologiam pertinent Scaligeri emendationes, quibus comprobatur hoc Ruhnkeni iudicium (*praef. ad edit. Oud. p. VII*): — *in hac opera vicaria versatus aliquanto religiosius, quam magnus Scaliger: qui, cum posterioris editionis Vulcanianae apud Rapheleng. a. 1600. curam suscepisset, in alieno opere plus sibi sumsit, quam Critices ratio et modestia ferebant.*

In adnotatione superiore haud inutile visum est non nunquam adicere aliorum scriptorum locos, aptos illos ad verba Apulei illustranda vel ad coniecturas, quas in textu posui, confirmandas. extat inter hos (*pag. 13*) nitidum illud Valeri Aeditui epigramma, cui emendando nuperrime operam dedit Hermannus Vsenerus (*mus. Rhen. a. 1864. XVIII p. 150*): num periculum medelam ad finem perduendi mihi bene cesserit, ipso ab amico velim audire.²⁾

De coniecturis, quibus in apparatu critico argumenta addere nolui perspicuitatis gratia in Apulei commentariis diu desideratae, ne hoc quidem loco dicere attinet, cum mihi proposuerim, et de his et de codice Victoriano supra descripto accuratius disputare in programme gymnasii nostri Ioachimici autumnno huius anni edendo.

Iam vero, priusquam libellum aequo criticorum iudicio commendatum valere iubeo, gratissimo animo profiteor, Apulei existere editorem me non ausurum fuisse, nisi Otto Iahnus, praeceptor carissimus idemque in Apulei scriptis multum versatus, eximiam illam benevolentiam, qua omnes suos discipulos vel post academiam relictam prosequi solet,

1) cf. addenda.

2) cf. addenda.

etiam in hac opera difficillima me experiri voluisset. neque enim satis habuit amicissimo consilio ubique me adiuvare, sed etiam copiam suppeditavit palmarium emendationum, ornamentum huius editionis longe pulcherrimum. denique in plagulis corrigendis mihi non defuit strenuum amicorum auxilium, quibus pariter atque viro illi humanissimo et optime de me merito gratias ago sincerissimas.

Dabam Berolini

mense Iunio MDCCCLXIII.

ISAACI CASAUBONI
PRAEFATIO

Viro illustri Iosepho Scaligero Iul. Caesaris Fil.
Is. Casaubonus
S. D.

Eritne, vir nobilissime, ut tu me putes otio meo absum, cum hisce diebus recensendae huic quam tibi mitto Orationi, temporis aliquantum posui? Scis enim pater illius quam male apud multos audiat: quam graves de eius Latinitate sententiae vulgo ferantur. Quod si tu idem censes, quid aliud de me, et ea quam hic impendi opera pronunties, nisi bonas horas male me collocasse? Ego vero cum ab eo longe absum, ut ita de hoc scripto (nam reliqua eiusdem nihil moror) existimantibus assentiar: tum eiusdem te mihi iudicii esse, nullus dubito. Nisi enim illorum opinioni accedimus, qui totius Latinitatis fines sex, septem auctorum scriptis contineri putant: quid est cur hic liber lectione ac studio nostro indignus esse videatur? Nam equidem sic censeo: post tempora Antoninorum vix quicquam aliud extare hodie magis *πεπινωμένον*, magis contum, magis denique Latinum. Aut dicat mihi aliquis, ubi maior quam in hoc tantulo, et eo quidem forensi scripto, eruditionis non protritae copia. quam eleganter, quam docte loci hic aliquot e Philosophia tractantur? quantum in sententiis acumen? quanta in dictione, ut iis temporibus et locis, castitas? Non hic mihi quisquam reperiat ullos *τῶν νοημάτων ὄγκους* et tumores vanos, aut argutiolas ineptas: non

ullas verborum sordes: quae maxima orationis vitia plerisque omnibus eius saeculi auctoribus, et qui deinceps insecti, fato quodam Eloquentiae et Imperii Romani simul ruentium, adhaesere. At erunt fortasse qui non verborum, sed rerum crimina obiectent: quippe Apologiam hanc, a famoso olim mago pro defensione Magiae scriptam, ab oculis conspectuque nostro esse reiiciendam: more multorum videlicet facient, ut ea damnent quae nunquam legerint, si qui ita sibi persuadebunt. Nos contra, non defensionem hanc esse Magiae, sed gravissimam eiusdem accusationem, audenter affirmamus. Quid enim aliud hinc colligas, quam fuisse omnibus semper sani iudicii hominibus curiosas artes improbatas, et legibus vetitas? ni ita sit, nunquam profecto, ut docte sanctissimus vir Augustinus disputat, tanta contentione, tantoque opere id crimen, ceu omnium maximum a se auctor disertissimus amolitum isset. Quamobrem dabunt, spero, nobis optimi et gravissimi viri voti nostri veniam, quod tam eruditum antiquitatis monumentum non ita lacrum circumferri, neque ita ἀεικέσι πληγαῖς deformari, semper optaverimus. Quamquam votum hoc nostrum nihil aliud nisi votum fuisse, nosque de hac editione nunquam ante hoc tempus, quicquam cogitasse, et liquido iurare ipsi possumus: et norunt illi optime, quorum petitu suscepta mihi et nata haec scriptio est. Nuper adeo cum apud me essent amici quidam et familiares mei, adolescentes has literas apprime docti, et super mensam orto de huius libri mendis sermone, ostendissem iis quae pridem inter legendum, ut fit, ad oram mei codicis adnotaveram: coeperunt vehementer a me contendere, vellem illa ipsa cum studiosis communicare. Quid multa? non ante finem orandi mei fecerunt, quam exorarunt. Haec ita accidisse, meque paene invitum, certe ἐκόντα ἀέκοντι θυμῷ horum fuisse impulsus, illi ipsi amici mei, quod gaudeo, testimonium mihi apud te perhibebunt. Commodum enim, ut spero et opto, eodem tempore et illi isthuc appellent, et haec nostra in tuas ma-

nus venient. En igitur tibi Iosephe Scaliger princeps eruditorum, paucorum dierum dicam, an horarum foetum: quem etsi ὑπηνέμιον, ausus sum muneri tibi mittere. Nam et gestiebat pridem animus mei in te amoris atque observantiae monumentum aliquod in vulgus edere: et me nunc illustris tui nominis patrociniū cum maxime indigere probe intelligebam. Tu ne auctoritatem defugias, per ego te nostram amicitiam, etiam atque etiam rogo atque obtestor. Debes hoc mihi, vir nobilissime, debes: qui tuis literis ita me nuper excitasti, ita ἐπτέρωσας, ut si quid in hoc negotio confidentius a me sit admissum: id ego non tam meum quam tuum iudicium secutus, peccaverim. Quae ergo eius generis erunt, ea tu, pro divina illa tua aequanimitate quae me non ita pridem in ruborem dedit, excusabis: pro illa singulari eruditione, qua omnes mortales in tui admirationem rapuisti, corriges: ac, pro tuo, tuique parentis illius Sophi, more, quae nobis aliisque sunt incomperta, nos docebis. Deus OPT. MAX. te servet Μουσηγέτα. Vale: et proxima foetura, si vitam idem Deus, si otium concesserit, Athenaeum ac Suetonium a nobis expecta.

Subnectere libet initium Casauboni 'castigationum' in Apulei apologiam:

In emendando elegantissimo isto libro, usi sumus veteri editione Romana, quae omnium prima anno M.CCCCLXIX. cusa est. ea nobis ad manum semper manuscriptorum loco fuit. Eius ope mendas ex tantulo scripto, plurimas et gravissimas sustulimus. ut qui eorum negligentiam excusem nescio, qui hoc ipsum ante nos professi, tam leviter collatione illius libri sint defuncti. Nos contra eam editionem,

ut omnium minime correctorum manus expertam, et proinde minus corruptam, per omnia secuti sumus: nisi ea manifeste vitiosa esset. Nam et ipsa, praeter quam quod Graeca fere non habuit, graves nec paucas mendas continet. quas nos, Dei virtute, plerasque omnes sagaci coniectura abstersimus. Eiusmodi est quod falsam ἐπιγραφὴν, quae orationem unicam, et ut Iurisconsulti loquuntur, actum legitimum, qui necessario continuus esse debet, male dispescebat, emendavimus, quaeque vitio separabantur, coniunximus, et in pristinam integritatem restituimus. Auctoris non esse eam sectionem, nemo sanus in controversiam vocare potest. Nam quare, obsecro, in scribendo orationem divisisset, quam uno tenore apud Procoss. pronuntiasset? quo exemplo? aut quam ob causam? an quia liber longior erat futurus? nugae. quasi non multae hodie extent et Graecorum oratorum et Romanorum longiores. Deinde quis non videt, totum orationis contextum una propositione contineri, uno epilogo claudi? Non ergo auctoris erat illa τομή: quam propterea iure merito sustulimus. praesertim cum auctoritate summi viri Aurelii Augustini factum nostrum tueri possimus: qui *orationem copiosissimam* hunc librum appellat. nimirum eius aetate nondum exortum erat istud ingeniosorum hominum genus, qui partim ignorantia, partim περιεργία intolerabili, in bonos auctores pridem grassantur. Eiusmodi hominibus partitionem hanc acceptam ferre debemus: qui etiam Floridorum librum primum in duos non minore flagitio tribuerunt. non enim quatuor, sed tres solum libri Floridorum ab Apuleio sunt relictī. — — — Redeo ad Romanam editionem: ex qua scire volo lectorem plerasque omnes esse emendationes promptas, quarum ratio hoc libro non reddetur. Porro quis ille fuerit qui primus tantum flagitium admiserit, et tot monstra nobis post illam editionem protulerit, pro certo compertum non habemus. puto tamen Berrandum Philomathem Pisanum fuisse, qui eam editio-

nem curavit quae anno M.DXXII. Florentia prodiit: quod ex illius gemina epistola ei editioni praefixa facile quis intelligat. Illi tamen viro, utcunque de caeteris merito, Graeca non pauca quae primus ex suis libris descripsit et edidit, debemus.

ADDENDA ET CORRIGENDA

Pag. XX *iam praefationi finem imposueram, cum in mentem venit catalogus ille librorum Iosephi Scaligeri, quo nisus Bernaysius virum illustrem Claudiani carmina edidisse nuper demonstravit (nov. mus. rhen. XV p. 163—165). qui catalogus asservatur in bibliotheca academica Kiloniana et hunc habet titulum: 'Catalogus Librorum Bibliothecae Illust. Viri Iosephi Scaligeri Iul. Caes. F. Quorum auctio habebitur in aedibus Ludovici Elzevirii bibliop. Lugd. Batav. ad diem 11 Martii Lugduni Batavorum, Ex Officina Thomae Basson 1609. 4. 51 pag. et 8 pag. append.' ex eodem fonte certi aliquid hauriri posse sperans de Scaligero Apulei editionis Vulcanianae secundae, ut ferunt, auctore, Ottonem Ribbeckium precibus adii, ut mea causa catalogum inspiceret. rescripsit vir officiosissimus, non extare quidem inter libros catalogi editionem illam Vulcanianam secundam, sed inesse indicia, quae ad rem controversam illustrandam apta viderentur. atque ita profecto se res habet. exhibet enim catalogus has editiones Apulei:*

*p. 25: *Apuleii Apologia, cum Notis Casauboni. Commelin. 94.*

*p. 28: *Apuleius Aldi. 1521.*

*p. 31: *Apuleius Vulcanii. 12. Lugd. Bat. 94. Idem Wouwerii. 12. Hamburgi 1606.*

*asteriscus autem titulis editionum praefixus quid sibi velit, haec notula primi catologi folii indicat: '*significat aliquid in eisdem libris ab Illustrissimo Scaligero notatum esse': unde virum illustrem ne propecta quidem aetate studia Apuleiana prorsus abdicasse suspicari licet.*

- 7, 3 *verba munera deum — non obtingunt uncis inclusi.*

- 12, 9 *tam stabilem suspensionem Al. Riesius.*

- 13, 3 *C. F. W. Muellerus (nov. mus. rhen. XVIII p. 311):*

per pectus manat subito stupido mihi sudor.

sic tacitus stupidus supplico deo puero.

R. Peiperus (ibid.):

per pectus manat subito gelidus mihi sudor.

sic tacitus rubidus dum pudeo pereor.

Pag. 14, 3 et id genus plurima *Brantius*.

- 14, 5—15, 10 cf. *Burmamn. anthol. lat.* III 229 et 230.
- 19, 3 incomitum] incorruptum *Casaubonus*.
- 19, 8 etsi etiam *Salmasius* coniecit.
- 21, 12 tantum praestat artibus, imaginis ad similitudinem referendum *Meursius*.
- 22, 16 nec] non *Salmasius*.
- 23, 18 uaria *Brantius*.
- 24, 16 obprobriori *Scaliger*.
- 25, 1 seruos tu an habeas *Salmasius*.
- 26, 17 contra haec *Scaliger*.
- 29, 3 philosophi delevit etiam *Salmasius*.
- 29, 8 haberi V et *Salmasius*.
- 33, 15 an etiam *Salmasius* coniecit.
- 35, 11 et 14 Zamolxi et Zamolxis scribendum videtur.
- 37, 27 dele adnotationem.
- 40, 22 quod autem uideatur nihil adiutare, dicam unde id coniectem *Scaliger*.
- 42, 2 penitis *Scaliger*.
- 42, 4 Mercurius animarum uector] Mercurius Argi interfector *Peerlkampus bibl. crit. nov.* I p. 93.
- 42, 10 num ergo propterea, quicumque quaerit piscem, magus est? *Salmasius*.
- 43, 16 uel id nequierint, mortuum ostendant *Scaliger*.
- 44, 10 ut etiam *Salmasius* coniecit.
- 48, 15—50, 3 cf. *Ribbeck. nov. mus. rhen.* X p. 276.
- 52, 11 ἀμεταμέλητον παιδιὰν ἐν βίῳ παίζειν ante *Hertzium* et *Spengelium* iam *Gronovius* (*ant. gr.* II p. 83) emendaverat: vid. *addend. edit. Oudend.* III p. 587.
- 55, 13 contingat] cingat *Scaliger*.
- 59, 27 uarii] amari *Fulvius*.
- 60, 11 dulcedo] mucedo *Scaliger*.
- 66, 8 in rebus sacris *Scaliger*.
- 67, 2 forsane] fortassean *Brantius*.
- 67, 3 inducat in animum scribendum est: cf. p. 96, 5.
- 70, 8 ructus sentinam *Peerlkampus l. d.* p. 94.
- 71, 6 solida audacia *Brantius*.
- 79, 21 sancte] sane *Scaliger*.
- 94, 12 ultima *Brantius*.
- 96, 15 subigitarem] sublatrarem *Colvius*.

F: codex Laurentianus LXVIII 2.

q: codex Laurentianus XXVIII 2.

V: codex Victorianus.

v: editio Vicentina a. 1488.

s: lectio vulgata.

||: finis columnarum codicis F.

|: finis columnarum codicis q.

L. APVLEI MADAVRENSIS

APOLOGIA

SIVE

DE MAGIA LIBER

L. ABATE MADALBENSIS

ALPHABETICA

SIVE

DE MAGIA LIBER

Ed. Oudend.
vol. II.

Laur. LXVIII 2 f. 104b. Laur. XXVIII 2 f. 1a.

(p. 377) Certus equidem eram proque uero obtinebam, Maxime Claudii I
quique in consilio estis, Sicinium Aemilianum, senem notissimae
temeritatis, accusationem mei prius apud te coeptam quam apud se
cogitatum penuria criminum solis conuiciis impleturum. quippe in-
5 simulari quiuis innocens potest, reuinci nisi nocens non potest. quo
ego uno praecipue confisus gratulor medius fidius, quod mihi copia
et facultas te iudice obtigit purgandae apud imperitos philosophiae
et probandi mei. quanquam istae calumniae ut prima specie gra-
(378) ues, ita ad difficultatem defensionis repentinae fuere. nam, ut me-
10 ministi, dies abhinc quintus an sextus est, cum me causam pro
uxore mea Pudentilla aduersus Granios agere aggressum de com-
posito nec opinantem patroni eius incessere maledictis et insimulare

Madauren~ Apulei Platonici de magia liber primus φ . Lucii Apuleii Ma-
daurensis. philosophi Platonici apologiae siue defensionis magiae. ad claris-
simum uirum Claudium Maximum proconsularem: pro se. oratio prima. V.
in F deest inscriptio.

eram uero sciebam
1 eram F | uero F | obtinebam φ | Maxime CL F φ || 2 consilio F
notorie presumptionis prius te ceptam in tuo iudicio
| notissime temeritatis φ || 3 prius apud ... F, apud te coep-
coram te coeptam
tam φ | quam am φ || 4 penuria criminum solis conuiciis F,
iniuriis accusari aliquis con
conuiciis φ | insimulari quiuis φ || 5 reuinci φ : re conuinci *Crusius pro-*
bab. crit. p. 53 || 7 optigit V || 8 quamquam φ v | calumnie φ ||
9 ita ad *in F a manu rec. scriptum* | difficu.¹tatem φ | defension..^{is} F |
subite t causam aduersus
repentine φ || 10 sex.us φ | causam F, caussam v || 11 aduersus F |
verba Granios — opinantem *in F a manu rec. supra scripta sunt; manus pr.*
evanuit praeter ultimam literam m | ag patroni
gressum φ || 12 ...eque F: patroni
eorum *Casaubonus* ||

magicorum maleficiorum ac denique necis Pontiani priuigni mei
 coepere. quae ego cum intellegerem non tam crimina iudicio quam
 obiectamenta iurgio prolata, ultro eos ad accusandum crebris flagi-
 tationibus prouocaui. ibi uero Aemilianus cum te quoque acrius
 motum et ex uerbis rem factam uideret, quaerere coepit ex diffi- 5
 dentia latibulum aliquod temeritati. igitur Pontianum fratris sui
 filium, quem paulo prius occisum a me clamitarat, postquam ad
 subscribendum compellitur, ilico oblitus est. [de morte | cognati (379)
 adolescentis] *sin* subito taceret tanti criminis descriptionem, tamen
 ne omnino desistere uideretur calumnia magiae, quae facilius infa- 10
 matur quam probatur, eam solum sibi delegit ad accusandum. ac
 ne id quidem de professo audet. uerum postera die dat libellum
 nomine priuigni mei Sicini || Pudentis admodum pueri et adscribit (380)
 se ei adsistere nouo more per alium lacesse, scilicet ut obtentu
 eius aetatulae ipse insimulationis falsae non plecteretur. quod tu 15
 cum sollertissime animaduertisses et idcirco eum denuo iussisses
 proprio nomine accusationem delatam sustinere, pollicitus ita factu-
 rum ne sic quidem quitus est ut cominus ageret percelli, *sed iam* et
 aduersum te contumaciter eminus calumniis uelitatur. ita totiens
 ab accusandi periculo profugus in adsistendi uenia perseuerauit. igi- (381)
 20

1 ad denique V | Pon....i F || 2 intelligerem F φ , intellegerem V || 3 ob-
 tectamenta φ ex corr. || 4 cum te F || 5 u $\bar{u}$ rbis F | fictam (*erat* fuctam) φ :
 fractam *Groslotius* | accoepit F | diffi..... F || 7 quum *Casaubonus* | cla-
 mitaret F, clamitarat φ v || 8 susscribendum F | iljco F | *interpunxi post*
 oblitus est *et seclusi verba* de morte cognati adolescentis || 9 *sin adieci* |
 taceret *scripsi*: tacerem F φ V, tacens s | tionem F, descriptione V:
 inscriptionem *vel* subscriptionem *Pricaeus* | tamen .. φ , ne tamen s | obli-
 tus est de morte cognati adolescentis . subito tacere ne tanti criminis descrip-
 tionem tamen nec omnino desistere uideretur calumnia magiae *Oudendorpius*
 | 10 qua facilius *Burmannus ad Petron. c. 62* || 11 q. iam φ || 12 audet F ||
 13 Sicini.. F || 14 assistere F φ V | optentu F, o. tentu φ || 15 ej F || 16 soler-
 tissime v | animauertisses φ | iecirco v || 17 ita φ ex corr. || 18 quintus φ | ut
 ut φ , ubi ut v: tibi ut *Gruter. suspic. ined. XX 10* | percellis FV, perpellis φ :
 propelli *Gruterus* | sed iam *Bosscha*: etiam et F φ , et om. v || 19 contumacibus
Brantius || 20 assistendi φ | in ads. uice *Fulvius*, in ads. umbra *Stewecheus* ||

Ed. Oudend.

tur et priusquam causa ageretur, facile intellectu cuius fuit, qualisnam accusatio futura esset, cuius qui fuerat *auctor* et machinator idem fieri *professor* timeret, ac praesertim Sicinius Aemilianus, qui si quippiam ueri in me explorasset, nunquam profecto tam cunctanter hominem extraneum tot tantorumque criminum postulasset, qui auunculi sui testamentum quod uerum sciebat pro falso infamarit, tanta quidem pertinacia, ut cum Lollius Urbicus V. C. uerum uideri et ratum esse debere de consilio consularium uirorum pronuntiasset, contra clarissima uoce iurauerit uecordissimus iste tamen, illud testamentum fictum esse, adeo ut aegre Lollius Urbicus ab eius perniciē temperarit. quam quidem uocem et tua aequitate et mea innocentia fretus spero in hoc quoque iudicio erupturum, quippe qui sciens innocentem criminatur eo sane facilius, quod iam, ut dixi, mentiē apud praefectum urbi in amplissima causa conuictus est. namque peccatum semel ut bonus quisque postea sollicitius cauēt, ita qui ingenio malo est confidentius integrat, ac iam de cetero quo saepius, eo apertius delinquit. pudor enim ueluti uestis quanto obsoletior est, tanto incuriosius habetur. et ideo necessarium arbitror pro integritate pudoris mei, priusquam ad rem aggrediar, male dicta omnia refutare. sustineo enim non modo meam, uerum etiam philosophiae defensionem, cuius magnitudo uel minimam reprehensionem pro maximo crimine aspernatur: propter quod paulo prius patroni Aemiliani multa in me proprie conficta et alia communiter in philosophos consuta ab imperitis mercennaria loquacitate effituerunt

1 prius qu... φ || 2 professor et machinator, idem fieri auctor F φ v: *transposuit Pricaeus* || 3 timere F | *post* Aemilianus in F *rasura* || 4 num-
tra (*man. pr.*)
quam v | cunctanter v || 5 excidoneum φ || 6 infamarit ς , infamaret F φ v ||
7 *post* pertinacia in F *rasura*, perti..... φ , peruicacia v | *post* Lollius Urbicus in F *rasura magna*, in qua extat nihil nisi: C | Lolius v || 8 consiliarium Lipsius, clarissimorum Salmasius | pronunciasset φ v || 9 clarissimam uocem F φ v: *emendauit Casaubonus* || 10 Lolius v | ej F || 12 erupturam F φ v: *emendauit Casaubonus* || 14 dixit φ | urbis φ || 16 *post* malo est in F *rasura* || 18 obsoletior φ v | est in F *deletum* | incurio...s F || 21 cū iā F, cula φ , cula V, cuius ς || 22 p XI | mo crimine F, proximo crimine φ v, proximam crimini ς : pro maximo crimine Elmenhorstius, pro summo crimine Lipsius | propterea Coluius || 23 in me p̄e φ | comuniter F φ || 24 consuta scripsi: sueta F in *rasura*, sueta ficta φ , sueta V: iacta Crusius l. d. p. 53, dicta Vlitius ad Grat. Cynege. 379, inuenta Iahnus ||
24 mercenaria F φ , mercennaria v | effituerunt φ ||

futierunt. quae etsi possunt ab his *futiliter* blaterata ob mercedem (384)
et auctoramento impudentiae *depensa* haberi, iam concessa quodam
more *rabulis* id genus, quo ferinae solent linguae suae virus alieno
dolori locare, tamen uel mea causa paucis refellenda sunt, ne is qui (385)
sedulo laboro, ut ne quid maculae aut inhonestamenti in me admit- 5
tam, uidear cuipiam, si quid ex friuolis praeteriero, id agnouisse
potius quam contempsisse. est enim pudentis animi et uerecundi,
ut mea opinio fert, uel falsa uituperatione grauari, cum etiam hi
qui sibi delicti alicuius conscii sunt, tamen cum male audiunt, im-
pendio commoueantur et obirascantur, quanquam, exinde ut male 10
facere | coeperunt, consueuerint male audire. quod si a ceteris silen-
tium est, tamen ipsi sibimet conscii sunt, posse se merito incre-
pari. enimvero bonus et innoxius quisque rudis et imperitas auris
ad male audiendum habens et laudis assuetudine contumeliae inso-
lens multo tanto ex animo laborat, ea sibi immerito dici quae ipse (386)
possit aliis uere obiectare. quod si forte inepta uidebor et oppido 15
friuola uelle defendere, illis debet ea res uitio uerti, quibus turpe
est etiam haec obiectasse, non mihi culpae dari, cui honestum erit
etiam haec diluisse.

III Audisti ergo paulo prius in principio accusationis ita dici: 20
‘accusamus apud te philosophum formosum et tam graece quam
latine’ — pro nefas — ‘disertissimum’. nisi fallor || enim, his
ipsis uerbis accusationem mei ingressus est Tannonius Pudens,
homo uere ille quidem non disertissimus. quod utinam tam grauia
formae et facundiae crimina uere mihi opprobrasset: non difficile ei 25
respondissem, quod Homericus Alexander Hectori:

1 possis v | *futiliter Coluius*: utiliter F φ v | blatterata v || 2 auto-
ramento impudentiae v: auctoramenta *Casaubonus* | *depensa Casaubonus*:
deprensa F φ v || 3 *rabulis Coluius*: fabulis F φ v | ferme φ v || 4 *post*
is in F *rasura* || 6 ^ufribolis F | ignouisse v || 8 ^{pe}uitu...ratione F, ^{pe}uitu...ra-
tiones φ || 10 ⁱobrascantur φ | quamquam φ v | exinde ubi v || 13 auris
 φ || 14 quanto contumeliae s || 15 tante F, tanta φ V, tanto s || 16 oblectare
 φ | *post* obiectare in F *rasura* || 17 uorti φ || 18 oblectasse φ || 20 au-
disti igitur φ || 22 p nefas F φ , proh v | di.sertissimum F | hijs F || 23 F
in *marginē*: accusatio propter formositatem et ad eam responsiones || 25 michi
F || 26 quod in F a manu rec. scr. | Omericus F φ ||

οὐ τοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα,
ὅσσα κεν αὐτοῖ δῶσιν, ἐκὼν δ' οὐκ ἂν τις ἔλοιτο.

[munera deum gloriosissima nequaquam aspernanda: quae tamen ab ipsis tribui sueta, multis uolentibus non obtingunt.] haec ego de
5 forma respondi. praeterea: licere etiam philosophis esse uultu
(387) liberali: Pythagoram qui primum se esse philosophum nuncuparit,
eum sui saeculi excellentissima forma fuisse: item Zenonem illum
antiquum Velia oriundum, qui primus omnium * sollertissimo arti-
ficio ambifariam dissoluerit, eum quoque [Zenonem] longe decorissi-
(388) mum fuisse, ut Plato autumat: itemque | multos philosophos ab f. 2a.
10

1 Hom. Il. Γ 65 sq.

6 Laert. Diog. I prooem. 12: φιλοσοφίαν δὲ πρῶτος ὠνόμασε Πυ-
θαγόρας καὶ ἑαυτὸν φιλόσοφον, ἐν Σικυῶνι διαλεγόμενος Λέοντι τῷ
Σικυωνίων τυράννῳ ἢ Φλιασίων, κατὰ φησιν Ἑρακλείδης ὁ Ποντι-
κὸς ἐν τῇ περὶ τῆς ἀπνου· μηδένα γὰρ εἶναι σοφὸν [ἀνθρώπον] ἀλλ' ἢ
θεόν. VIII 1, 8: Σωσικράτης δ' ἐν Διαδοχαῖς φησιν αὐτὸν ἐρωτη-
θέντα ὑπὸ Λέοντος τοῦ Φλιασίων τυράννου τίς εἴη, φιλόσοφος, εἰπεῖν.

7 Laert. Diog. VIII 1, 11: καὶ γὰρ καὶ σεμνοπρεπέστατος λέγεται γε-
νέσθαι καὶ οἱ μαθηταὶ δόξαν εἶχον περὶ αὐτοῦ ὥς εἴη Ἀπόλλων ἐξ
ὑπερβορέων ἀφιγμένος.

8 Laert. Diog. VIII 5, 25: περὶ τούτου καὶ Μελίσσου Τίμων φησὶ
ταῦτα·

ἀμφοτερογλώσσου τε μέγα σθένος οὐκ ἀλαπαδνὸν
Ζήνωνος πάντων ἐπιλήπτορος ἡδὲ Μελίσσον
πολλῶν φαντασμῶν ἐπάνω, (?) παύρων γε μὲν ἥσσω.

10 Plat. Parmenid. p. 127b: τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὖ μάλα δὴ πρεσβύ-
την εἶναι, σφόδρα πολιόν, καλὸν δὲ κάγαθόν τὴν ὄψιν, περὶ ἔτη μά-
λιστα πέντε καὶ ἐξήκοντα· Ζήωνα δὲ ἐγγὺς ἐτῶν τετταράκοντα τότε

1-2 ουΤ...Ν...ΝΤΕC . ΤΙΘΕωΝΕΡΙΚΥdΕ. dω . α OCCαΚεΝαυΤοι
δω...ελCωNdoY...ΤΙCΕΛΟΙΤΟ F, oyte iano bantec ti θεω Nepucy dωja
OCCαΚεNaytoιδωCinelCωNdoYΚantiCeloyto φ, ΟΥΤΟΙΑΠΟΒΛΗΤΕCΤΙ
ΘΕωΝΕΡΙΚΥdΕA dωPαOCCαΚΕΝΑΥΤΟΙdωCINEKωNdoYKANTICE
ΛΟΙΤΟ V || 3 dñ F | aspernunda FφV | tam F || 5 uoltu V || 6
F in margine: pithagoras primus phylosophus appellatus | pithagoram Fφ

| malim primus | sese philosophum Lipsius || 7 senonem φ || 8 Vel. F
| post omnium lacunam significavi; vulgo addunt dictionem | pro omnium
coniecerunt Salmasius orationem, Handius (Tursell. I. p. 286) omnium omnia,
Bosscha omnia, Hildebrandius omnimoda || 9 dissolueret φv | senonem φ:
nomen expungendum est | post Zenonem excidisse et Parmenidem putat Sci-
pio Gentilis || 10 et Platonem autumant Brantius ||

ore honestissimos memoriae prodi, qui gratiam corporis morum honestamentis ornauerint. sed haec defensio, ut dixi, aliquam multum a me remota est, cui praeter formae mediocritatem continuatio etiam literati laboris omnem gratiam corpore deterget, habitudinem tenuat, succum exsorbet, colorem obliterat, uigorem debilitat. capillus ipse, quem isti aperto mendacio ad lenocinium decoris promissum dixere, uides quam non sit amoenus ac delicatus, horrore implexus atque impeditus, stuppeo tomento adsimilis et inaequaliter hirtus et globosus et congestus, prorsum inenodabilis diutina incuria non modo comendi, sed saltem expediendi et discriminandi. satis, ut puto, crinium crimen quod illi quasi capitale intenderunt refutatum.

V De eloquentia uero, si qua mihi fuisset, neque mirum neque inuidiosum deberet uideri, qui ab ineunte aeuo unis studiis literarum ex summis uiribus deditus, omnibus aliis spretis uoluptatibus ad hoc aeui, haud sciam anne super omnis homines impenso labore diuque noctuque cum despectu et dispendio bonae valetudinis eam quaesissem. sed nihil ab eloquentia metuant, quam ego, si quid

εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν· καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι. — Laert. Diog. VIII 5, 25: ὁ δὲ Ζήνων διακήκοε Παρμενίδου καὶ γέγονεν αὐτοῦ παιδικά. καὶ εὐμήκης ἦν, καθὰ φησι Πλάτων ἐν τῷ Παρμενίδῃ, ὁ δ' αὐτὸς ἐν τῷ Φαίδρῳ καὶ Ἐλεατικὸν Παλαμήδην αὐτὸν καλεῖ. φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Σοφιστῇ εὐρετὴν αὐτὸν γενέσθαι διαλεκτικῆς, ὥσπερ Ἐμπεδοκλέα ῥητορικῆς.

runtrunt
2 ornauerint F, ornauere φ, ornauerint V || 3-5 F in *marginis*
Continuatio studii omnem gratiam cor^{is} deterget, habitudinem tenuat, succum^{literati} exorbet, colorem obliterat, uigorem debilitat || 3 c̃linua~o F || 4 literati F || 5 succum v | exorbet φ | obliterat v || 6 F in *marginis*: De capillo |
qm φ || 7 non om. V || 8 impexus *Scaliger* | to.mento Fφ, tormento v | assimilis F || 9 hirtus Fφ | p~su~ F | post inenodabilis in F *rasura* || 10 concinnandi *Crusius l. d. p. 53* | expedi.... F || 11 ante satis in F *rasura* | quasi ut *Coluius* | intende~ F || 12 refutatum *scripsi*: refutatur FφV, refutatum est s || 13 F in *marginis*: De eloquentia || 14 qui *Oudendorpius*: si Fφv | litterarum v || 15 ex] et *Stewechi* || 16 omnes φ ||
17 etiam et *Oudendorpius* | ualetudinis F, ualetudinis φ, ualitudinis v ||
18 nichil φ ||

omnino promoui, potius spero quam praesto. sane quidem, si ue-
rum est, quod Statium Caecilium in suis poematibus scripsisse di-
cant, innocentiam eloquentiam esse: ego uero profiteor ista ratione
ac praefero, me nemini omnium de eloquentia concessurum. quis
5 enim me hoc quidem pacto eloquentior uiuat, quippe qui nihil un-
quam cogitavi, quod eloqui non auderem? eundem me aio facun-
dissimum esse; nam omne peccatum semper nefas habui: eundem
disertissimum, quod nullum meum factum uel dictum extet, de quo
disserere publice non possim ita, ut iam de uersibus dissertabo,
(391)
10 quos a me factos quasi pudendos protulerunt, cum quidem me ani-
maduertisti cum risu illis succensentem, quod eos absone et indocte
pronuntiarent.

Primo igitur legerunt e ludicris meis epistolium de dentifricio VI
uersibus scriptum ad quendam Calpurnianum, qui cum aduersum
15 me eas literas promeret, non uidit profecto cupiditate laedendi, si
quid mihi ex illis fieret crimosum, id mihi secum esse commune.
nam petisse eum a me aliquid tersui dentium, uersus testantur:

Calpurniane, salue, properis uersibus.

misi, ut petisti, mundicinas dentium,

2 v. 248 ed. Ribb. (... innocentia eloquentiast).

ca. laudo
2 dicana.. et in margine cān F, dicanto φ, dicant v || 4 ac prae-
fero ista ratione Iahnus || 5 haec v | ante uiuat in F rasura | nichil φ
iss (man.pr.)
|| 8 disertissimu... F | exet φ || 9 deserere φ, diserere v | possim]
sequitur in F rasura | ita] cum eis quae antecedunt coniunxit Iahnus |
o uorsibus F, uorsibus φ | disertabo v || 11 succensentem F, succensentem φ
e
|| 12 pronuntiarent φv || 13 dentifricio F, dentifricio φ || 14 quemdam v |
rr
Calpurnianum φ: quondam ad C. Iahnus || 15 litteras v | inuidit F, non uidit
φv || 16 malim sibi mecum || 17 dentium s, dentibus FφV || 18-p.10,6 versus
disposui Casaubonum et Pricaeum secutus: in F et φ verba misi usque ad
uideri desunt post uersibus, secuntur autem postea cum signo h in mar-
gine: vulgo verba nisi forte — — usque ad nolit uideri excipiunt versum:
Calpurniane — — uersibus || 18 p perii F || 19 petiisti Gruterus | mundi-
tias F, mundicias φv: mundicinas Lipsius, munditias has Salmasius, tibi mun-
ditias Goesius ||

nitelas oris ex Arabicis frugibus, (392)
 tenuem, candificum, nobilem pulvisculum,
 complanatorem tumidulae || gingiuulae,
 conuerritorem pridianae reliquiae,
 ne qua uisatur tetra labes sordium, 5
 restrictis forte si labellis riseris.

quaeso, quid habent isti uersus re aut uerbo pudendum? quid om-
 nino, quod philosophus suum nolit uideri? nisi forte in eo repre-
 hendendus sum, quod Calpurniano pulvisculum ex Arabicis frugibus
 miserim, quem multo aequius erat spurcissimo ritu Hiberorum, ut 10
 ait Catullus, sua sibi urina (393)

dentem atque russam pumicare gingiuam.

VII Vidi ego dudum uix risum quosdam tenentis, cum munditias
 oris uidelicet orator ille aspere accusaret et dentifricium tanta indi-
 gnatione pronuntiaret, quanta nemo quisquam uenenum. quidni? 15
 crimen haud contemnendum philosopho, nihil in se sordidum si-
 nere, nihil uspiam corporis apertum immundum pati ac fetulentum,
 f.2b. praesertim | os, cuius in propatulo et conspicuo usus homini cre- (394)
 berrimus, siue ille cuipiam osculum ferat, seu cum quicumque ser-
 mocinetur, siue in auditorio dissertet, siue in templo preces alleget: 20
 omnem quippe hominis actum sermo praeit, qui, ut ait poeta prae-
 cipuus, dentium muro proficiscitur. dares nunc aliquem similiter
 grandiloquum: diceret suo more, cum primis cui ulla fandi cura
 11 — 12 XXXVIII 17 — 21: nunc Celtiber es: Celtiberia in terra, | quod
 quisque minxit, hoc sibi solet mane | dentem atque russam defricare
 gingiuam, | ut quo iste uester expolitior dens est, | hoc te amplius
 bibisse praedicet loti.

22 Hom. Od. α 64: τέκνον ἐμόν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.

1 rupibus *Salmasius* || 3 tumidule φ || 5 ne quae *Goesius* || 8 nollit
 F, nollit φ || 10 miserim φ ex corr.; erat miseram || 13 munditias Fv, mū-
 dicias φ || 14 asper accusator *Gruter. susp. ined.* XX 10 || 15 quid? an cri-
 philosopho
 men *Meursius* || 16 F | nichil φ | sordium *Coluius* || 17 aspe-
 rum *Stewechius. an exciderunt verba:* et opertum? | mundum FφV, immun-
 dum s || 19 quicquam Fφv: quicquam *Coluius*, quoquam *Pricaeus* || 20 audi-
 torio φ | disertet v || 21 verba omnem — praeit *suspecta* || 23 suo iure
Lipsius ||

sit, impensius cetero corpore os colendum, quod esset animi uesti-
 bulum et orationis ianua et cogitationum comitium. ego certe pro
 meo captu dixerim, nihil minus quam oris illuuiem libero et liberali
 uiro competere. est enim ea pars hominis loco celsa, uisu prompta,
 5 usu fecunda. nam quidem feris et pecudibus os humile et deorsum
 ad pedes deiectum, uestigio et pabulo proximum, nunquam ferme
 nisi mortuis aut ad morsum exasperatis conspicitur: hominis uero
 nihil prius tacentis, nihil saepius loquentis contemplare. uelim igi- VIII
 tur censor meus Aemilianus respondeat, unquamne ipse soleat pedes
 10 lauare: uel, si id non negat, contendat maiorem curam munditia-
 (395) rum pedibus quam dentibus impertiendam. plane quidem, si quis
 ita ut tu, Aemiliane, nunquam ferme os suum nisi maledictis et ca-
 lumniis aperiat, censeo, ne ulla || cura os percolat, neque ille exotico f. 106a.
 puluere dentis emaculet, quos iustius carbone de rogo obtriuierit,
 15 neque saltem communi aqua perluat: quin ei nocens lingua men-
 daciorum et amaritudinum praeministra semper in fetutinis et
 olenticetis suis iaceat. nam quae, malum, ratio est, linguam mun-
 dam et laetam, | uocem contra spurcam et tetram possidere, uipe-
 rae ritu niueo denticulo atrum uenenum inspirare? ceterum qui
 20 sese sciat rationem prompturum neque inutilem neque iniucundam,
 (396) eius merito os, ut bono potui poculum, praelauitur. et quid ego de
 homine nato diutius? belua immanis, crocodilus ille qui in Nilo
 gignitur, ea quoque, ut comperior, purgandos sibi dentis innoxio

22 — p. 12, 4 Herod. II 68: ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διαίταν ποιούμενον, τὸ στόμα
 ἔνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία
 φεύγει μιν. ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστι, ἄτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐ-
 τοῦ· ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῆ ἔκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος καὶ ἐπει-
 τεύ χάνῃ (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον), ἐνθαῦτα

3 nichil φ | illubiem F, illuue φ || 5 facunda FφV, fecunda s | post
 humile in F *rasura* || 6 numquam v || 8 nichil φ | nichil φ || 9 unquamne v
 || 10 contendatne —? *Iahnus* | mundiciarum φv || 11 impertiendam φ, im-
 perciendam v || 12 numquam v || 13 neque ullo *Latinius*, neque illo *Gulielmus*
 || 14 obtuerit φV || 15 mendaciorum nōe φ || 17 oleticetis *Floridus* | ma-
 lum] *uncis inclusit Hildebrandus* || 18 letam F, letam φ, laetam V, lotam s ||
 20 orationem *Stewechius* | iniocundam φ || 21 ej F | praelabatur Fv, prae-
 lauitur φ: praelauetur *Stewechius*, praelauabitur *Latinius* || 22 noto *Goe-*
sius | belua Fφv | crocodillus Fφv || 23 uti v ||

hiatu praebet. nam quod est ore amplo, sed elingui et plerumque in aqua recluso, multae *hirudines* dentibus implectuntur: eas illi, cum egressus in praeripia fluminis hiauit, una ex [auibus] fluuialibus (397) amica auis iniecto rostro sine noxae periculo exsculpit.

VIII Mitto haec.¹ uenio ad ceteros uersus, ut illi uocant, amatorios, (398)
quos tamen tam dure et rustice legere, ut odium mouerent. sed quid ad magica maleficia, quod ego pueros Scriboni Laeti, amici mei, carmine laudaui? an ideo magus, quia poeta? quis unquam fando audiuit tam similem suspicionem, tam aptam coniecturam, tam proximum argumentum? 'fecit uersus Apuleius'. si malos, cri- 10
men est, nec id tamen philosophi sed poetae: sin bonos, quid accusas? 'at enim ludicros et amatorios fecit'. num ergo haec sunt crimina mea, et nomine erratis, qui me magiae detulistis? fecere tamen et alii talia, etsi uos ignoratis: apud Graecos Teius quidam (399)

ὁ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας· ὁ δὲ ὠφελεύμενος ἡδεται καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον. — Aristot. VIII 6 p. 612a. — Aelian. de natur. anim. III 11: ὁ γοῦν κροκόδειλος νήχεται τε ἅμα καὶ κέχνηεν· ἐμπίπτουσιν οὖν αἱ βδέλλαι ἐς αὐτὸν καὶ λυποῦσιν· ὅπερ εἰδὼς ἱατροῦ δεῖται τοῦ τροχίλου· πλήρης γὰρ αὐτῶν γενόμενος ἐπὶ τὴν ὄχθην προελθὼν κατὰ τῆς ἀκτῖνος κέχνηεν· ὁ τοίνυν τροχίλος ἐμβαλὼν τὸ ῥάμφος ἐξάγει τὰς προειρημένας· καρτερεῖ καὶ ὠφελούμενος ὁ κροκόδειλος καὶ ἀτρεμεῖ· καὶ ὁ μὲν ἔχει δεῖπνον τὰς βδέλλας, ὁ δὲ ὀνίναται, καὶ τὸ μηδὲν ἀδικῆσαι τὸν τροχίλον λογίζεται οἱ μισθόν.

set
1 set F || 2 *hirudines Casaubonus*: arudines F *ex corr.* (*manu pr. plane deleta*), arundines φ v | imple^c.tuntur φ || 3 praerupta *vel* praeripia *Pri-*
caeus | auibus *esse glossema putat Brantius* || 4 amica eius s | iniecto^{iniecto} F
| ro...o F *in rasura* | exculpte φ, exculpit v, exscalpit s || 6 ~ F | dure^{tam}
et rustice F *ex corr. in rasura* || 7 Scribonii F || 9 fa...o F | similem] cor-
ruptum; fortasse ueri similem | suspicionem Fφv | aptam *in* F *corr. a manu*
pr. in rasura, apertam φ, aptam v || 10 proximum φ | uorsus φ | crimen^e
est *in* F *corr. a manu pr. in rasura* || 11 poetae *in* F *corr. a manu recent.* || 12
non ergo *Fulvius*, nonne ergo *Pricaeus* || 13 et F | nonne errastis *Scioppius*,
numne errastis *Meursius* | fecere F *ex corr.* || 14 et si Fφv ||

Ed. Oudend.

f. 106a. f. 2b.

et Lacedaemonius et *Cius* cum aliis innumeris; etiam mulier Les-
(400) bia, lasciuie illa || quidem tantaque gratia, ut nobis insolentiam lin-
guae suae dulcedine carminum commendet; apud nos uero Aedituus
et Portius et Catulus, isti quoque | cum aliis innumeris. 'at philoso- f. 3a.
5 phi non fuere', num igitur etiam Solonem fuisse serium uirum et
philosophum negabis? cuius ille lasciuissimus uersus est:

μηρῶν ἰμείρων καὶ γλυκεροῦ στόματος.

3 Gell. XVIII 9, 10 — 14: tum resupinus, capite conuelato, uoce ad-
modum quam suaui, uersus cecinit Valeri Aeditui, ueteris poetae,
item Porcii Licini et Q. Catuli, quibus mundius, uenustius, limatius,
tersius, Graecum Latinumue nihil quicquam reperiri puto. Aeditui
uersus:

Dicere cum conor curam tibi, Pamphila, cordis,
Quid mi abs te quaeram: uerba labris abeunt,
Per pectus manat subito [*gelidus*] mihi sudor.
Sic tacitus *cupidus dum pudeo* pereo.

Atque idem alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus dulces,
quam priores:

Qui faculam praefers, Phileros, quaest ni(hi)l opus nobis?
Ibimus sic, lucet pectore flamma satis.
Istam nam potis est uis saeua extinguere uenti
Aut imber caelo candidus (?) praecipitans.
At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nullast quae possit uis alia opprimere.

Item dixit uersus Porcii Licini hosce:

Custodes ouium teneraeque propaginis, agnum, (?)
Quaeritis ignem? Ite huc. Quaeritis? Ignis homost.
Si digito attigero, incendam siluam simul omnem,
Omne pecus flammast, omnia qua uideo.

Quinti Catuli uersus illi fuerunt:

Aufugit mi(hi) animus. Credo, ut solet, ad Theotimnum
Deuenit. Sic est: perfugium illud habet.
Qui, si non interdixem, (?) ne illunc fugitium
Mitteret ad se intro, sed magis eiceret?
Ibimus quaesitum. Verum, ne ipsi teneamur,
Formido. Quid ago? Da, Venus, consilium.

7 Plut. Amat. c. 5: εὖ γε νῆ Δία, ἔφη, τοῦ Σόλωνος ἐμνήσθης καὶ χρη-

1 *CiusBosscha*: ciuis Fφv: Ceus *Coluius*, Cous *Brantius*, Chius *Groslo-*
di (*man. pr.*)
tius | et etiam *Bosscha* || 3 dulcene F || 4 Porcius φ | Catullus v || 5
uerum et Fφ, uirum atque v: serium seuerum et *Hildebrandius* || 7 MbPωN

et quid tam petulans habent omnes uersus mei, si cum isto uno contendantur? ut taceam scripta Diogenis Cynici et Zenonis Stoicae sectae conditoris, id genus plurima. recitem denuo, ut sciant me eorum non pigere:

et Critias mea *delicia est et salua*, Charine,

5
(401)

pars in amore meo, uita, tibi remanet.

(402)

ne metuas: nam me ignis et ignis torreat ut uult,

hasce duas flammās, dum potiar, patiar.

hoc modo sim uobis, unus sibi quisque quod ipse est:

hoc mihi uos eritis, quod duo sunt oculi.

10

recitem nunc et alios, quos illi quasi intemperantissimos postremum legere:

florea sarta, meum mel, et haec tibi carmina dono.

carmina dono tibi, sarta tuo genio:

(403)

στέον αὐτῷ γνώμονι τοῦ ἐρωτικοῦ ἀνδρός·

ἔσθ' ἥβης ἐρατοῖσιν ἐπ' ἀνδρῶν παιδοφιλήσῃ

μηρῶν ἰμείρων καὶ γλυκεροῦ στόματος. (frgm. 25 Bergk.)

cf. Athen. p. 602 e.

2 Laert. Diog. VI 2, 80 de Diogene: φέρεται δ' αὐτοῦ βιβλία τὰδε·
διάλογοι — — — — — Ἐρωτικός — — —. VII 1, 34 de

IMEIPΩN (EIMEIPΩN φ) ΚΑΙ ΓΛΥΚΕΡΟΥ CTOMATOC Fφ, Mb
ρΩN EI MEIPΩN ΚΑΙ ΓΛΥΚΕΡΟΝ CTOMATOC V ||

2 Dyogenis Cinici Fφ || 3 plurima F: pluria *Casaubonus* | me in F *supra scr. a manu pr.* || 5 cricias φ | mea *delitescet salua* | in F *a manu sec. scr. in rasura*, mea delicie stet salua φ, mea deliti stet salua V: *delicia est et scripsi et interpunxi post salua* | *delicia et sol alme, Charine Scaliger ad Propert. III 22, 15 p. 321, in Catal. p. 205, delicia et lux alme Charine Pricaeus, delicies et salue Charine Salmasius, delicies sit salua Casaubonus, delicia et tu salue Wouerus, delicia stet salua Charine B. Pius, delicies. Si salua Gruterus* || 6 pax v: fax *Vulcanius*, par in amore meo biga tibi remanens *Scaliger in Catal. p. 284. | versus 1 et 2 sic restituit Pithoeus: et Critias mea delicies, et salue Charine, | par in amore meo, uita, tibi remanet. Lipsius: ut Critias mea delicies, sic salua, Charine, | pax in amore meo, uita, tibi remanet. Acidalius: sic Critias mea delicies, ut uita, Charine, | pars in amore meo salua tibi remanet* || 7 ne me ignis *Fulvius* || 8 dum potiar, patiar *Acidalius: dum potior* Fφ, dum potiar V | patiar^{ar} F || 10 eritis in F *corr. a manu sec.* || 11 intemperantissimos in F *corr. a manu sec.*, intemperatissimos v || 12 F in *marginē sinistro: p̃s.* || 13 merum mel *Colvius* ||

carmina, uti, Critia, lux haec optata canatur,
quae bis septeno uere tibi remeat:
serta autem, ut laeto tibi tempore tempora uernent,
aetatis florem floribus ut decores.

5 tu mihi des contra pro uerno flore tuum uer,
ut nostra exuperes munera muneribus.
pro implexis sertis complexum corpore redde,
proque rosis oris sauia purpurei.

(404) quod si animum inspires, dona et iam carmina. nostra
(405) cedent uicta tuo dulciloquo calamo.

10 Habes crimen meum, Maxime, quasi improbi comissatoris de X
sertis et canticis compositum. hic illud etiam reprehendi animad-
uertisti, quod, cum aliis nominibus pueri uocentur, ego eos Chari-
num || et Critiam appellitarim. eadem igitur opera accusent C. Ca- f. 106b.
15 tullum, quod Lesbiam pro Clodia nominarit, et Tictimam similiter,
quod, quae Metella erat, Perillam scripserit, et Propertium, qui
(406) Cynthiam dicat, Hostiam dissimulet, et Tibullum, quod ei sit Plania
in animo, Delia in uersu. et quidem C. *Lucilium*, quamquam sit

Zenone: περί τ' ἐρωτικῶν διείλεται κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιγραφομέ-
νης ἐρωτικῆς τέχνης· ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς Διατριβαῖς τὰ παραπλήσια γράφει.

optata
1 Critiae *Groslotius* | optata F: exoptata *Brantius*, aptata colatur *Bur-*
mannus || 2 uere in F corr. a manu sec. || 3 au' F || 5 des scripsi: das FφV,
da s || 6 exaeques *Pricaeus* || 7 plexis *Francius* || 8 sabia FV || 9 aulum inspi-
res *Salmasius*, animam inspires *Coluius*, Amor inspiret *Piersonus* | nam FV:
in φ est rasura ante iam | post carmina interpunxit *Lipsius* || 10 calamo] allo-
quo *Gruterus* || 11 abes v | carmen *Vulcanius* | comisatoris Fφ, commissato-
ris v || 13 puri in F corr. a manu pr. || 14 crician φ, Criciam v | Catulum Fφ,
Catullum v || 15 Tictimam] Licinium *Barthius advers.* 37, 22 || 17 Cynthiam Fφ v
| Hostilium *Passeratius* | Plania] Flauia *Casaubonus* || 14—17 F in margine:
Catulus les biam pro
Clodia
Tictimam perillam +
Metella
propertius Cynthiam pro hostia
Tibullus Deliam pro Plania ||
18 Lucilium *Lipsius*: Lucillum Fφv: Lucretium *Scipio Gentilis*, Lucillum
quamquam sit satyricus *Casaubonus* ||

iambicus, tamen improbarim, quod Gentium et Macedonem pueros directis nominibus carmine suo prostituerit. quanto modestius tandem Mantuanus poeta, qui itidem ut ego puerum amici sui Pollionis (407) bucolico ludicro laudans et abstinens nominum sese quidem Corydonem, puerum uero Alexin uocat. sed Aemilianus, uir ultra Ver- 5 gilianos opiliones et bussequas rusticanus, agrestis quidem semper et barbarus, uerum longe austerior, ut putat, Serranis et Curiis et Fabriciis, negat id genus uersus Platonico philosopho competere. etiamne, Aemiliane, si Platonis ipsius exemplo doceo factos? cuius nulla carmina extant nisi amoris elegia; nam cetera omnia, credo 10 quod tam lepida non erant, igni deussit. disce igitur uersus Platonis philosophi in puerum Astera, si tamen tantus natu potes literas discere:

ἄστηρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν Ἑῶος·

νῦν δὲ θανῶν λάμπεις Ἑσπερος ἐν φθιμένοις.

15

1 Nonius p. 110 (p. 76 R.): flaccet, languet, deficit. Lucilius lib. VII: hic est Macedo, si Agrion longius flaccet.

9 Laert. Diog. III 29: Ἀρίστιππος δ' ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ παλαιᾶς τρυφῆς φησιν αὐτὸν Ἀστέρος μεираχίου τινὸς ἀστρολογεῖν συνασκουμένου ἐρασθῆναι, ἀλλὰ καὶ Δίωνος τοῦ προειρημένου. ἐνιοὶ δὲ καὶ Φαίδρου φασί· δηλοῦν δὲ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ τάδε τὰ ἐπιγράμματα, ἃ καὶ πρὸς αὐτοῦ γενέσθαι εἰς αὐτούς· Ἀστέρας εἰσαθρεῖς, Ἀστήρ ἐμός. εἶδε γενοίμην | οὐρανός, ὥς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω· καὶ ἄλλο· Ἀστήρ — φθιμένοις· εἰς δὲ τὸν Δίωνα ὧδε· Δάκρυα μὲν Ἑκάβῃ τε καὶ Ἰλιάδεσσι γυναιξὶ | Μοῖραι ἐπέκλωσαν δὴ ποτε γεινομέναις. | σοὶ δέ, Δίω, ῥέξαντι καλῶν ἐπινίκιον ἔργων | δαίμονες εὐρείας ἐλπίδας ἐξέχεαν. | κεῖσαι δ' εὐρυχόρῳ ἐν πατρίδι τίμιος ἀστοῖς, | ὧ ἐμὸν

tuerit

1 gentiñ v | M. Acedonem *Lipsius* || 2 prostituerit F || 3 puerium V | *verba* amici sui Pollio(nis) in F *deleta et supra scripta a manu sec.* || 4 et] set *Iahnus* | Coridonem φ || 5 Alexim φ | Virgilianos F φ v || 6 upiliones φ | buse-
austerior serranis
quas F, busequas φ || 7 austerior F | serranis F, sarranis v | *verba quae se-*
cuntur (et Curiis et Fabritiis negat id genus uersus Plat) in F *deleta et supra*
i
scripta a manu sec. || 8 Fabritiis v || 9 Aemeliane φ || 10 elogia *Coluius*, elegidia
tam
Brantius || 11 tam F | non erant] inerant F *a manu sec. scr. (man. pr. ΛεισενL)*
| deussit in F *erasum et supra scriptum*, deus sit φ, deussit v || 12 litteras φ v ||
14–15 ACTHPIPIMENEC ENI Z|ωOICIN NVNdE ΘVNωN ΛAMΦEIC

Ed. Oudend.

f. 106b. f. 3a.

(408) item eiusdem Platonis in Alexin Phaedrumque pueros coniuncto carmine:

νῦν ὅτε μηδὲν Ἄλεξις ὅσον μόνον εἶφ' ὅτι καλός,
ὥπται καὶ πάντα πᾶσι περιβλέπεται.

5 θυμέ, τί μηνύεις κυσὶν ὀστέον; εἴτ' ἀνιήσει
ὑστερον. οὐχ οὕτω Φαῖδρον ἀπωλέσαμεν;

(409) [ne pluris commemorem, nouissimum uersum eius de Dione Syra- f. 3b.
cusano si dixero, finem faciam:

ὦ ἐμὸν ἐκμήνας θυμὸν ἔρωτι Δίῳ.

10 Sed sumne ego ineptus, qui haec etiam in iudicio? an uos po- XI
(410) tius calumniosi, qui etiam haec in accusatione? quasi ullum speci-
men morum sit || uersibus ludere. Catullum ita respondentem ma-
liuolis non legistis:

nam castum esse decet pium poetam

15 ipsum, uersiculos nihil necesse est —?

Diuus Hadrianus cum Voconi amici sui poetae tumultum uersibus muneraretur, ita scripsit:

ἐκμήνας θυμὸν ἔρωτι Δίῳ. τοῦτο καὶ ἐπιγεγράφαι φασὶν ἐν Συρα-
κούσαις ἐπὶ τῷ τάφῳ. ἀλλὰ μὴν καὶ Ἀλέξιδος, φασὶν, ἐρασθεὶς καὶ
Φαῖδρον, κατὰ προεῖρηται, τοῦτον ἐποίησε τὸν τρόπον. Νῦν ὅτε μηδὲν
Ἄλεξις ὅσον μόνον εἶφ' ὅτι καλός | ὥπται, καὶ πάντα πᾶς τις ἐπι-
στρέφεται. θυμέ, τί μηνύεις κυσὶν ὀστέον; εἴτ' ἀνιήσεις | ὑστερον.
οὐχ οὕτω Φαῖδρον ἀπωλέσαμεν;

12 XII 5—6.

16 Spartian. Hadr. c. 14: in uoluptatibus nimius: nam et de suis di-
lectis multa uersibus composuit.

ΠΕΡΟCEN | ΦΘΙΜΕΝΟΙC Fφ, ΑCΤΗΡ^xΤΡΙΜΕCΕCENΙZΩΟΙCΙΝΕωΟC^x
ΝΥΝΔΕΘVΝωΝΛVΝΦΕΙCΠΕΡΟCΕΝΦΘΕΙμΕΝΟΙC V ||

1 Alexim φ || 3—6 ΝΥΝΟΤΜΕΙδε | υΛΕΞΕΙCΟCΟΝΜΟΝΕΠΟΝΚΑΛ
ΛΟCωΠΑΙ | ΚωΠΤωΝΠΑCΙΡΕΡΙΒΛΕΠΕΤΑΙΘVΜΕΝΙ | ΝΙΕΙC·ΚVСΙΝ
ΟCΤΕΟΝΕΠΑΜΗCΕΙVСΕΡΟΝΟVК | ΧΤΟΦΑΙδPон | ΑΠωΛΕCΑΜΕΝ
Fφ, ΝΥΝΟΤμΕΙδεΝ ΑΛΕΞΕΙCΟCΟΝμΟΝΕΠΟΠΚΑΛΛΟCὥΠΑΙΚΑ
ΠΤΑΝΤΗΠΑCΠΕΡΙΒΛΕΠΕΤΑΙ·ΘΥμΕμΙΝΥΕΙCΚΥCΙΝΟCΤωΝΕΠ
ΑΝΙΗCΕΙΥΙCΕΡΟΝΟΥКΧΟΥΤΟΦΑΙδPONΑΠωΛΕCΑμΕΝ? V || 7 no-
tissimum Wowerus | Siracusano φ || 9 ωΤΕΜΟΝΕΚΜΗΝΑC | ΘVΜΟΝ
ΕPωΤιΔΙΟΝ Fφ, ωΤΕμΟΝΕΚμΗΝΑC ΘΥμΟΝΕPωΤιδΙΟΝ V || 12 ma-
leuolis v || 15 nichil φ || 16 Adrianus Fφ | Voconii v | uorsibus FφV || 17
tumu'laretur φ ante muneraretur | sculpsit φ ex corr. manus sec. ||

lascius uersu, mente pudicus eras.
 quod nunquam ita dixisset, si forent lepidiora carmina argumentum
 impudicitiae habenda. ipsius etiam diui Hadriani multa id genus
 legere me memini. aude sis, Aemiliane, dicere, male id fieri, quod
 imperator et censor [diuus Hadrianus] fecit et factum memoriae re-⁵
 liquit. ceterum Maximum quicquam putas culpaturum, quod sciat (411)
 Platonis exemplo a me factum? cuius uersus, quos nunc percen-
 sui, tanto sanctiores sunt, quanto apertiores, tanto pudicius com-
 positi, quanto simplicius professi. namque haec et id genus omnia
 dissimulare et occultare peccantis, profiteri et promulgare ludentis 10
 est. quippe natura uox innocentiae, silentium maleficio distributa.
 XII mitto enim dicere alta illa et diuina Platonica, rarissimo cuique phi-
 losophorum ignara, ceterum omnibus profanis incognita: geminam
 esse Venerem deam, proprio quamque amore et diuersis amatoribus
 pollentes. earum alteram uulgariam, quae sit percita populari amore,¹⁵
 non modo humanis animis, uerum etiam | pecuinis et ferinis ad (412)
 libidinem imperitare, ut immodico trucique perculsorum animalium
 serua corpora complexu uincientem: alteram uero caelitem Vene-
 rem, praedita quae sit optimatum amore, solis hominibus et eorum (413)

12 Sympos. p. 180 d.

1 la. cius φ || 2 numquam v | lepida et concinna *Bosscha* || 3 im-
 pudicie φ | Adriani F φ V || 4 aude sis F φ V; *sed in F scr. in margine a*
manu rec.: al igitur; aude sis igitur ς || 5 diuus Hadrianus *seclusi*: imperator
 et diuus censor v, Adrianus F φ V: imperator diuus et censor H. *Vulcanius*,
 imperator et diuus et censor H. *Coluius* || 7 Plaonis V | *verba* quos nunc
 in F *scripta in rasura a manu rec.* || 8 tanto pudicius F || 9—11 simpli-
 cius, promulgare, innocentiae in F *corr. in rasura a manu rec.* | 11 malefi...
 F | distribuitur *Latinius* || 12— p. 19, 12 *totum caput duodecimum puto*
transponendum esse ante caput undecimum || 12 *verba* (mitt)o enim dicere in
 F *correcta in rasura a manu rec.* | platonice FV |simo F || 13 phi-
 losophorum *Iahnius*: piorum F φ v | gnara ς | profanis F || 14 Venerem φ
ex corr. || 15 pollentis v: pollentem *Coluius* | sit in F *corr. a manu pr. in*
rasura | per cia_α F, peioz φ || 16 non m(odo) in F *a manu pr. scr. in ra-*
sura || 17 imperitare F | immodica φ V | perculsozzam' | .. — F: per-
 citorum animantium fera (*vel cernua*) corpora *Coluius* || 19 p̃ditam FV,
 p̃dita φ | opoqma F, optimati φ v: praedita quae sit optimati amori

paucis curare, nullis ad turpitudinem stimulis uel illecebris secta-
tores suos pellicientem. quippe amorem eius non amoenum et
(414) lascium, sed contra incommittum et serium pulchritudine honestatis
(415) uirtutes amatoribus suis conciliare, et si quando || decora corpora f. 107a.
5 commendat, a contumelia eorum procul abstertere. neque enim
quicquam aliud in corporum forma diligendum, quam quod
(415) commoneat diuinos animos eius pulchritudinis, quam prius ueram
et sinceram inter deos uidere. quapropter, *etsi* pereleganter
Afranius hoc scriptum reliquit:

10 amabit sapiens, cupient ceteri, tamen si audire uerum uelis, Aemiliane, uel si haec intellegere un-
quam potes, non tam amat sapiens quam recordatur. da igitur ue- XIII
niam Platoni philosopho uersuum eius de amore, ne ego necesse
habeam contra sententiam Neoptolemi Enniani pluribus philoso-
15 phari, uel si tu id non facis, ego me facile patiar in huiusmodi
uersibus culpari cum Platone. tibi autem, Maxime, habeo gratiam
propensam, cum has quoque appendices defensionis meae iccirco
necessarias, quia accusationi rependuntur, tam attente audis. et ideo

10 u. 221 Ribb.

14 Enn. trag. 417 (Vahl.): Philosophari est mihi necesse, at paucis; nam
omnino haud placet. | degustandum ex ea, non in eam ingurgitan-
dum censeo. — Gell. V 15, 9.

Pricaeus, praeditam optimati amori *Bosscha* ||

2 pellicientem *Iahnius*: percellentem F φ v | ^{eius} amorem in F scr. a

manu tert. in margine, eius amorem ς : eum amorem *Meursius* | am. num in F
corr. a manu pr. || 4 uirtutis amorem amatoribus *Casaubonus*, honestatos uir-
tutis amatores suos *Salmasius*, honestatos uirtutis amatoribus suis *Grono-*
vius, uirtutem *Crusius*, et uirtutis *Brantius*, pulchritudinem honestatis [uir-

tutis] amatoribus *Bosscha* | concili. re F | si qñ v || 5 comendet F | a F

| abstinere vel abhorrere *Pricaeus* || 7 ammoneat φ v | ei. . F || 8 etsi
Iahnius, pereleganter scripsi (erudite et el. *Iahnius*): ut semper eleganter F
ex corr., et semper eleganter φ V || 9 relinquat φ V || 11 verba tamen — recor-
datur cum eis quae antecedunt coniunxit *Iahnius* | audire om. φ V ς | ueli φ

| intelligere F φ v || 13 eius F || 14 contra F | Neoptolemi F || 15 facies
Scriverius || 18 actente F ||

hoc etiam peto, quod mihi ante ipsa crimina superest, audias ut adhuc fecisti libenter et diligenter.

Sequitur enim de speculo longa illa et censoria oratio, de quo pro rei atrocitate paene diruptus est Pudens clamitans: 'habet speculum philosophus, possidet speculum philosophus'. ut igitur habere concedam — ne aliquid obiecisce te credas, si negaro —, non tamen ex eo me accipi necesse est exornari quoque ad speculum solere. quid enim? si choragium thymelicum possiderem, num ex eo argumentarere, etiam uti me consuesse tragoedi syrmate, histri-
 nis crocota, [orgia], mimi centunculo? non opinor. nam et contra plurimis rebus possessu careo, usu fruor. quod si neque habere utendi argumentum est neque non utendi non habere, et speculi non tam possessio culpatur quam inspectio: illud etiam doceas necesse est, quando et quibus praesentibus in speculum inspexerim, quoniam, ut res est, maius piaculum || decernis speculum philosopho quam Cereris mundum profano uidere.

XIII Cedo nunc, si et inspexisse me fateor, quod tandem crimen est imaginem suam nosse, eamque non uno loco conditam, sed quoquo uelis paruo speculo promptam gestare? an tu ignoras nihil esse spectabilius homini nato quam formam suam? equidem scio et filiorum cariores esse, qui similes uidentur, et publicitus simulacrum suum cuique, quod uideat, pro meritis praemio tribui. aut quid sibi statuae et imagines uariis artibus effigatae uolunt? nisi forte quod artificio elaboratum laudabile habetur, hoc natura oblatum culpabile iudicandum est, cum sit in ea uel magis miranda et facilitas et similitudo. quippe in omnibus manu faciundis imagini-

3 F *in margine*: De speculo || 7 accipi me v || 8 thimelicum F, themelicum φ , Timelicum v || 9 *interpunxi ante etiam: vulgo etiam cum argumentarere coniungunt* | *supra consuesse in F rasura* | tragoedii FV, tragedi φ | sirmate F φ v || 10 orgia *expungendum videtur*: crocotaue ad trieterica

orgia aut mimi ς | ^{ngu}centulo *in F corr. a manu pr. et in margine scr. a manu neu*

sec. centungulo, centulo φ , centunculo V: Thargeliis syrmate histri-
 taloue? ad Trieterica orgia hinni centunculo? *Rutgersius* || 13 *post possessio in F rasura* | docear φ V || 15 ut ut *Gruterus* | magis V || 16 qu.. φ | mundum dai~ F | prophano v || 17 fateo.r F || 18 ymaginem F φ || 19 nichil F φ || 21 *fortasse* uideantur || 22 praemia ς || 23 ymagines F φ | effigiat. F | si forte *Pricaeus* || 24 h' natura φ : hoc a natura *Pricaeus* || 25 ab ea *Pricaeus* || 26 ymaginibus F φ ||

bus opera diutina sumitur, neque tamen similitudo aequae ac in speculis comparet. deest enim et luto uigor et saxo color et picturae rigor et motus omnibus, | qui praecipua fide similitudinem repraesentat: cum in eo uisitur imago mire relata, ut similis, ita mobilis
5 et ad omnem nutum hominis sui morigera: eadem semper contemplantibus aequaeva est ab ineunte pueritia ad obeuntem senectam: tot aetatis uices induit, tam uarias habitudines corporis participat, tot uultus eiusdem laetantis uel dolentis imitatur. enimuero quod
(420) luto fictum uel aere infusum uel lapide incussum uel cera inustum
10 uel pigmento illitum uel alio quopiam humano artificio adsimulatum est, non multa intercapedine temporis dissimile redditur et ritu cadaueris unum uultum et immobilem possidet. tantum praestat imaginis artibus ad similitudinem referendum leuitas illa speculi fabra et splendor opifex.

15 (421) Aut igitur unius Agesilai Lacedaemonii sententia nobis se- XV
quenda est, qui se neque pingi neque fingi unquam diffidens formae suae passus est, aut si mos omnium ceterorum hominum || reti- f. 107b.
nendus uidetur in statu is et imaginibus non repudiandis, cur existimes imaginem suam cuique uisendam potius in lapide quam in ar-
20 gento, magis in tabula quam in speculo? an turpe arbitraris formam suam spectaculo assiduo explorare? at non Socrates philosophus

15—17 Cic. ad fam. V 12, 7: nec minus est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem suam passus est esse.

21 Laert. Diog. II 5, 33: ἡξίου δὲ καὶ τοὺς νέους συνεχῆς κατοπτρίζε-

1 diutino Fv | aequae uti v: aequae et *Hildebrandius* || 2 fortasse l. rigor — p. uigor: luto uigor picturae rigor Fqv: post luto uigor et saxo color lacunae statuendae videntur ternorum verborum: cf. p. 21, 8—10 || 3 — omnibus. atqui pr. f. s. r. speculum. in eo — *Iahnus* || 4 malim in eis | ymago Fq || 5 domini sui *Fulvius* || 6 in F equa est a manu sec. scr. supra manum pr. deletam quae idem habuisse videtur; in margine manus recentissima adnotavit: aequaeva; equa q, aequa v | puericia qv || 7 etatis F || 9 incussum v || 10 adsimilatum V || 11 redditur etæ F | et] aut *Gruterus* || 12 unum et immobilem uultum *Elmenhorstius* || 12—13 ymaginis Fq: artibus imagines ad similitudinem referendam *Meursius*, artibus ad imaginis similitudinem referendam *Pricaeus*, imagineis artibus *Colvius*, referendis *Lipsius* || 14 splendor opifex] splendorifera *Pricaeus* || 15 hagesilai FqV || 16 si q || 17 hominum F simili asterisco in margine addito || 18 ymaginibus F || 19 ymaginem F || 21 at scripsi: an Fqv ||

ultro etiam suasisse fertur discipulis suis, crebro ut semet in speculo
 contemplarentur? uti qui eorum foret pulchritudine sibi complaci-
 tus, impendio procuraret, ne dignitatem corporis malis moribus de-
 decoraret: qui uero minus se commendabilem forma putaret, sedulo
 f. 4b. operam daret, ut uirtutis laude turpitudinem | tegeret. adeo uir 5
 omnium sapientissimus speculo etiam ad disciplinam morum ute-
 batur. Demosthenen uero, primarium dicendi artificem, quis est
 qui non sciat semper ante speculum quasi ante magistrum causas
 meditatum? ita ille summus orator cum a Platone philosopho fa-
 cundiam hausisset, ab Eubulide dialectico argumentationes edidicis- 10
 set, nouissimam pronuntiandi congruentiam ab speculo petiuit.
 utrum igitur putas maiorem curam decoris in adseueranda oratione
 suscipiendam rhetori iurganti an philosopho obiurganti? apud iudi-
 ces sorte ductos paulisper disceptanti an apud omnis homines sem-
 per dissenti? de finibus agrorum litiganti an de finibus bonorum 15
 et malorum docenti? quid, quod nec ob haec debet tantummodo phi-
 losophus speculum inuisere? nam saepe oportet non modo simili-
 tudinem suam, uerum etiam ipsius similitudinis rationem conside- (422)
 rare: num, ut ait Epicurus, profectae a nobis imagines uelut quae-

σθαι, ἔν' εἰ μὲν καλοὶ εἶεν, ἄξιοι γίνονται· εἰ δ' αἰσχροί, παιδεία
 τὴν δυσείδειαν ἐπικαλύπτειν.

7—9 Quintil. XI 3, 68: ideoque Demosthenes grande quoddam in-
 tuens speculum componere actionem solebat; adeo, quamuis fulgor
 ille sinistras imagines reddat, suis demum oculis credidit, quod efficeret.

9 Plut. Dem. c. 5: Ἑρμιππος δὲ φησιν ἀδεσπότοις ὑπομνήμασιν ἐντυ-
 χεῖν, ἐν οἷς ἐγγράπτο τὸν Δημοσθένην συνεσχολακέναι Πλάτῳ καὶ
 πλεῖστον εἰς τοὺς λόγους ὠφελησθαι.

10 Laert. Diog. II 10, 108: περὶ τούτου (de Eubulide) φησί τις τῶν
 κωμικῶν· Οὐρίστικος δ' Εὐβουλίδης κερατίνας ἐρωτῶν | καὶ ψευδαλαζό-
 σιν λόγοις τοὺς ῥήτορας κυλίων | ἀπῆλθ' ἔχων Δημοσθένους τὴν ῥω-
 ποπερπερήθραν· ἐφ' αὐτοῦ γὰρ αὐτοῦ καὶ Δημοσθένης ἀκηκοέναι καὶ ῥω-
 πικώτερος ὢν παύσασθαι.

2 ut φ, ubi v | pulchritudine φ || 4 commendabilem F || 5 ut] et Bosscha
 (rasura)
 || 7 Demosthenen Fφ || 8 causas Fφ || 9 meditatum F || 10 ausisset F || 11
 is (man. pr.)
 pronuntiandi v || 12 asseueranda φ || 13 rethori φ || 15 dissenti φ, dis-
 senti v || 19 proiectae Pricaeus | ymagines Fφ ||

dam exuuiae iugi fluore a corporibus manantes cum leue aliquid
et solidum offenderunt, illisae reflectantur et retro expressae con-
trouersum respondeant, an, ut alii philosophi disputant, radii || no-
stri seu mediis oculis prolinquiati et lumini extrario mixti atque ita
(423) 5 uniti, ut Plato arbitratur, seu tantum oculis profecti sine ullo foris
amminiculo, ut Archytas putat, seu intentu aëris facti, ut Stoici
(424) rentur, cum alicui corpori inciderunt spisso et splendido et leui,
paribus angulis quibus inciderant resultent ad faciem | suam redu-
(425) ces, atque ita, quod extra tangant ac uisant, id intra speculum imagi-
10 nentur. uidenturne uobis debere philosophi haec omnia uestigare XVI
et inquirere et cuncta specula uel uda uel suda soli uidere?
quibus praeter ista quae dixi etiam illa ratiocinatio necessa-
ria est, cur in planis quidem speculis ferme pares obtutus et
imagines uideantur, in tumidis uero et globosis omnia defectiora,
15 at contra in cauis auctiora; ubi et cur laeua cum dexteris permu-
tentur; quando se imago eodem speculo tum recondat penitus, tum
foras exserat; cur caua specula, si exaduersum soli retineantur, ap-
positum fomitem accendant; qui fiat, ut arcus in nubibus uarie,

1 Laert. Diog. X 46 — 49.

5 Tim. p. 46 a: τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιίαν, καὶ πάντα ὅσα
ἐμφανῆ καὶ λεῖα, κατιδεῖν οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν. ἐκ γὰρ τῆς ἐντὸς ἐκτὸς
τε τοῦ πυρὸς ἐκατέρου κοινωνίας ἀλλήλοις, ἐνός τε αὖ περὶ τὴν λειότητα
ἐκάστοτε γενομένου καὶ πολλαχῇ μεταρρυθμισθέντος, πάντα τὰ τοιαῦτα
ἐξ ἀνάγκης ἐμφαίνεται, τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον πυρὸς τῷ περὶ τὴν ὄψιν
πυρὶ περὶ τὸ λεῖον καὶ λαμπρὸν ξυμπαγοῦς γιγνομένου.

6 Plut. de placit. phil. III 13 — 15.

1 exubię F || 3 contra uersis φ , controuersim v: contrauersum *Pricaeus* ||
uti v || 4 extralio F, extra.^rio φ | atque ei muniti *Fulvius*, atque inuniti *Colvius* ||
5 uti v | proi^decti *Pricaeus* || 6 a.miniculo φ | Architas F φ v | aëris
Colvius: ueris F φ V | fracti *Pithoeus*, tacti *Bosscha* | uti v | stoicintur φ
|| 7 incider^{ci(man.pr.)} F, incenderunt φ , incidere v || 8 incenderant φ | facie^{ci(man.pr.)} sua^{re}
V, facies suas ς || 9 tangant φ , tangunt Fv | ymaginentur F φ || 10 philo-
sophy F φ || 12 preter istu φ , p^ateri^stu V | ratiocinacio φ || 13 optutus
F φ || 14 ymages F φ | uide.ntur F φ | in om. F φ || 16 ymago F φ ||
17 exerat F φ V | caua F in rasura | oppositum *Casaubonus* || 18 accen-
dant *Bosscha*: accendunt F φ V | uti arquus v | uarii et ς |

duo soles aemula similitudine uisuntur. alia praetereo eiusdem (426)
 modi plurima, quae tractat uolumine ingenti Archimedes Syracu-
 sanus, uir in omni quidem geometria multum ante alios admirabi-
 lis subtilitate, sed haud sciam an propter hoc uel maxime me-
 morandus, quod inspexerat speculum saepe ac diligenter. quem tu 5
 librum, Aemiliane, si nosses ac non modo campo et glebis, uerum
 etiam abaco et puluisculo te dedisses, mihi istud crede, quanquam
 teterrimum os tuum minimum a Thyesta tragico demutet, tamen
 profecto discendi cupidine speculum inuiseres, et aliquando relicto (427)
 aratro mirarere tot in facie tua sulcos rugarum. 10

At ego non mirer, si boni consulis me de isto distortissimo
 f.108a. f.5a. uultu tuo dicere, de moribus tuis multo trucu ||| lentioribus reticere.
 ita res est: praeter quod non sum iurgiosus, etiam libenter te nuper
 usque albus an ater esses ignorauit et adhuc hercle non satis noui.
 id ideo factum, quod et tu rusticando obscurus es et ego discendo 15
 occupatus. ita et tibi umbra ignobilitatis a probatore obstitit, et (428)
 ego nunquam studui male facta cuiusquam cognoscere, sed semper
 potius duxi mea peccata tegere quam aliena indagare. igitur hoc
 mihi aduersum te usu uenit, quod qui forte constitit in loco lumine
 conlustrato atque eum alter e tenebris prospectat. nam ad eundem 20
 modum tu quidem quid ego in propatulo et celebri agam, facile e
 tenebris tuis arbitraris, cum ipse humilitate abditus et lucifuga non
 sis mihi mutuo conspicuus.

2 Tzet. chil. XIII 457.

1 duos F φ , duo v | praetereo *scripsi*: preterea F φ v | ei..dem F:
 eiuscemodi *Groslo*tius || 2 archimede^s φ | Siracusanus F φ | φ in *margin*e:
 archimedes. Laudes Archimedis siracusani. V in *margin*e: archimedes || 4
 haud (*man. tert.*)
 aut φ | haec v || 6 gleb F || 7 quamquam v || 8 thiesta F φ v:
 Thyade *Bourdelotius* || 11 consules *Scriuerius* || 13 ita *Fulvius*: ea F φ v |
 p̃ ã p̃d F, preter quod φ | curiosus *Acidalius* || 14 et om. v: 3 V in *mar-*
gine | ercle F φ || 15 ideo *scripsi*: adeo F φ V || 16 opprobatori *Vulcanius*,
 ab opprobatore *Grotius*, approbator *vel* opprobator *Acidalius* || 19 michi F ||
 22 arbitraris in φ *supra scr. a manu pr.* | abditus *Casaubonus*: abdita F φ v
 || 23 michi F, mihi in φ *supra scr.* ||

(429) Ego adeo seruosne [an] habeas ad agrum colendum, an ipse XVII
mutuarias operas cum uicinis tuis cambies, neque scio neque la-
boro. at tu me scis eadem die tres Oeae manu misisse, idque mihi
patronus tuus inter cetera a te sibi edita obiecit, quamquam modico
5 prius dixerat me uno seruo comite Oeam uenisse. quod quidem
(430) uelim mihi respondeas, qui potuerim ex uno tres manu mittere,
nisi si et hoc magicum est. tantamne esse mentiendi caecitatem
dicam an consuetudinem? 'uenit Apuleius Oeam cum uno seruo';
dein pauculis uerbis intergarritis: 'Apuleius Oeae una die tres manu
10 misit'. ne illud quidem credibile fuisset, cum tribus uenisse, omnes
liberasse: quod tamen si ita fecissem, cur potius tres seruos inopiae
signum putares, quam tres libertos opulentiae? ne|scis profecto,
nescis, Aemiliane, philosophum accusare, qui famulicii paucitatem
obprobraris, quam ego gloriae causa ementiri debuissem, quippe
15 qui scirem non modo philosophos, quorum me sectatorem fero,
uerum etiam imperatores populi Romani paucitate seruorum gloria-
tos. || itane tandem ne haec quidem legere patroni tui: M. Antonium
consularem solos octo seruos domi habuisse? Carbonem uero illum,
qui rebus potitus est, uno minus? at enim M' Curio tot ado-
20 reis longe incluto, quippe qui ter triumphum una porta egerit, ei
(431) igitur M' Curio duos solos in castris calones fuisse? ita ille [uir]
de Sabinis deque Samnitibus deque Pyrrho triumphator paucioris
seruos habuit quam triumphos. M. autem Cato nihil oppertus, ut
alii de se praedicarent, ipse in oratione sua scriptum reliquit, cum
24 Caton. fragm. p. 38 lord.

uor
1 serior ne F, seruor ne φ v, seruos nae tu ς | an *expungendum est* |
abeas F | ego adeo seruior: tu an habeas *Casaubonus* || 3 F *in margine*:
de paucitate comitum | tris φ v || 6 post potuerim in F *rasura* | tris φ v ||
tantamne intergarritis (man. tert.)
7 tanta . ne F || 8 uenit] dicit F || 9 nitergarritis in F *corr. in rasura a manu*
sec. | tris φ v || 10 omnis φ || 11 potius φ | tris v || 12 tris φ v || 13
so (man. pr.)
philo...phum F || 14 obprobraris φ || 16 eciam φ || 17 legere μ a ci...ni
au F || 19 Manio Fv, marco φ || 20 egit v || 21 Manio Fv, marco φ | co-
lonos F; *sed in margine scr. a manu rec.* calones: calones φ v | uir] *seclisit*
samnitibus
Iahnius || 22 sauinis FV | [a i n c , b] F | Pyrro F || 23 nichil F φ || 24
operatione φ V | cum hispania in F *corr. a manu sec.* ||

in Hispaniam consul proficisceretur, tris seruos solos ex urbe duxisse; quoniam ad uillam publicam uenerat, parum uisum qui uteretur, iussisse duos pueros in foro de mensa emi, eos quinque in Hispaniam duxisse. haec Pudens si legisset, ut mea opinio est, aut omnino huic maledicto supersedisset, aut in tribus seruis multitudinem comitum philosophi quam paucitatem reprehendere maluisset.

XVIII Idem mihi etiam paupertatem obprobrait, acceptum philosopho crimen et ultro profitendum. enim paupertas olim philosophiae uernacula est, frugi, sobria, paruo potens, aemula laudis, aduersum diuitias possessa, habitu segura, cultu simplex, consilio benesuada, neminem unquam superbia inflauit, neminem impotentia deprauauit, neminem tyrannide efferauit, delicias uentris et inguinum neque uult ullas neque potest. quippe haec et alia flagitia diuitiarum alumni solent: maxima quaeque scelera si ex omni memoria hominum percenseas, nullum in illis pauperem reperiens, ut contra *haud* temere inter inlustris uiros diuites comparent, sed quemcunque in aliqua laude miramur, eum paupertas ab incunabulis nutrita est. paupertas, inquam, prisca apud saecula omnium ciuitatum conditrix, omnium artium repertrix, omnium peccatorum inops, omnis gloriae munifica, cunctis laudibus apud omnes nationes perfuncta. eadem enim est paupertas apud Graecos in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in So-

3 Plut. Cat. mai. 10: ἦσαν δὲ πέντε θεράποντες ἐπὶ στρατείᾳ σὺν αὐτῷ.

2 quoniam Fφv: cum iam *Lipsius* || 4 hic v || 5 huic in φ supra scr. || 6 pa. citatem Fφ || 8 F in *marginē*: de paupertate. Laudes paupertatis. | obprobrait φ || 10 aduersum diuitias possessa] *verba nondum sanata*: aduersum vel aduersam diuitiis professa *Casaubonus*, aduersa diuitiis possessa *Meursius*, aemula lautis, aduersum diuitias possessu *Lipsius*, enimvero paupertas olim philosophiae uernacula aduersum diuitias possessa est, frugi, sobria, paruo potens, aemula laudis, habitu segura *Wowerus* || 11 cultus v || 12 impotentia φv: potentia damnauit *Scriverius* || 13 ad tyrannidem *Scriverius* | effrenauit *Bosscha* || 14 neque potest] neque putat *Stewechius* || 15 alumpni φ || 16 repperies V | ubi s: uti *Bosscha* || 17 haud *Casaubonus*: hanc Fφv: haec *Vulcanius* | temere] ferme *Groslotius* | illustris φ | et diuites s || 18 quaecumque v || 19 aput FV. || 20 ciuitatum V || 21 apud omnes φv || 22 est enim φV || 23 Photione v | strenua v ||

crate sapiens, in Homero diserta. eadem paupertas etiam populo Romano imperium a primordio fundavit, proque eo in hodiernum diis immortalibus simpulo et catino fictili sacrificat. quod si modo iudices de causa ista sederent C. Fabricius, Cn. Scipio, Mr Curius, (435) quorum filiae ob paupertatem de publico dotibus donatae ad maritos 5 ierunt portantes gloriam domesticam, pecuniam publicam: si Publicola regum exactor et Agrippa populi reconciliator, quorum funus ob tenuis opes a populo Romano collatis sextantibus adornatum est: si Atilius Regulus, cuius agellus ob similem penuriam 10 publica pecunia cultus est: si denique omnes illae ueteres prosapiae consulares et censoriae et triumphales breui usura lucis ad iudicium istud remissae audirent, auderesne paupertatem philosopho exprobrare apud tot [consules] pauperes? an tibi Claudius Maximus idoneus auditor uidetur ad irridendam paupertatem, quod ipse uberem 15 et prolixam rem familiarem sortitus est? erras, Aemiliane, et longe huius animi frustra es, si eum ex fortunae indulgentia, non ex philosophiae censura metiris, si uirum tam austerae sectae tamque XVIII

1 Senec. consol. ad Helu. 12: unum fuisse Homero seruum, tres Platoni, nullum Zenoni, a quo coepit Stoicorum rigida ac uirilis sapientia, satis constat.

5 Valer. max. III 4, 10: itaque cum secundo Punico bello Cn. Scipio ex Hispania senatui scripsisset, petens ut sibi successor mitteretur, quia filiam uirginem adultae iam aetatis haberet, neque ei sine se dos expediri posset: senatus, ne res publica bono duce careret, patris sibi partes desumpsit, consilioque uxoris ac propinquorum Scipionis constituta dote, summam eius ex aerario erogauit ac puellam nuptum dedit. dotis modus XL milia aeris fuit.

7 Liu. II 33, 10: eodem anno Agrippa Menenius moritur. — huic — sumptus funeri defuit: extulit eum plebs sextantibus collatis in capita.

9 Plin. nat. hist. XVIII 3, 20: serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde ei et cognomen.

3 simpulo F *et in margine* al. simpuiuio, sipuiuio φ *in rasura*, Simpubo v: sympuiuio *Scrivenerius* || 4 Fabritius v | Gn. F φ , Cn. v | Manius Fv, marcus φ ||

8 ..pulo F | extantibus Fv || 9 Attilius F φ || 10 "ille omnes" F || 13 consules *uncis inclusi* || 15—16 longe es frustra φ || 17 censu *Pricaeus* ||

diutinae militiae non putas amicioem esse coercitae mediocritati
 quam delicatae opulentiae, fortunam uelut tunicam magis concin-
 nam quam longam probare; quippe etiam ea si non gestetur et tra-
 hatur, nihilo minus quam lacinia praependens impedit et praecipitat.
 etenim in omnibus ad uitae munia utendis quicquid aptam mode- 5
 rationem supergreditur, oneri potius quam usui exuberat. igitur et (436)
 inmodicae diuitiae uelut || ingentia et enormia gubernacula facilius
 mergunt quam regunt, quod habent irritam copiam, noxiam nimietate-
 tem. quin ex ipsis opulentioribus eos potissimum uideo laudari,
 qui nullo strepitu, modico cultu, dissimulatis facultatibus agunt et 10
 diuitias magnas administrant sine ostentatione, sine superbia, specie
 mediocritatis pauperum similes. quod si etiam ditibus ad argumen-
 tum modestiae quaeritur imago quaepiam et color paupertatis, cur
 eius pudeat tenuiores, qui ea non simulata sed uere fungimur?

XX Possum equidem tibi et ipsius nominis controuersiam facere, 15
 neminem nostrum pauperem esse, qui superuacanea nolit, possit
 necessaria, quae natura oppido pauca sunt. namque is plurimum
 habebit qui minimum desiderabit. habebit enim quantum uolet, qui
 f. 6a. uolet minimum. et idcirco diuitiae non melius in fundis et in fe- (437)
 nore, quam in ipso hominis animo aestimantur, qui si est auaritia 20
 egenus et ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus auri satiabi-
 tur, sed semper aliquid ante parta ut augeat mendicabit. quae qui-
 dem uera confessio est paupertatis. omnis enim cupido acquirendi
 ex opinione inopiae uenit, nec refert, quam magnum sit quod tibi
 minus est. non habuit tantam rem familiarem Philus quantam Lae- 25
 lius, nec Laelius quantam Scipio, nec Scipio quantam Crassus diues,

1 — 2 *verba non putas* — opulentie in φ extant in calce alterius columnae
a manu sec. scripta | amicioem ς , amicitioem $F\varphi v$ | coercite $F\varphi$ || 3 etsi
 ea *Salmasius* | sed trahatur *Salmasius* || 4 nichil us φ , nihil V | quasi
 lacinia *Lipsius* | p⁻pendens F , p⁻pendens V : propendens *Coluius*, pendens
Scriverius | p⁻cipitat F || 5 in *adiecit Casaubonus* || 6 supergraditur v |
 honeri $F\varphi$ || 7 immodice φv || 8 mergunt] deurgunt *Pricaeus* || 11 diui.ias
 F | obstentatione v || 13 ymago $F\varphi$ || 14 tenuioris v | qui eam $F\varphi$, qui
 ea v , quod ea ς | simulatam ς : simulato *Acidalius* || 15 quidem $F\varphi$ || 16 possit
(rasura)
 v et *Casaubonus*: poscit F , poscit φ : possideat *Elmenhorstius* || 17
ⁿ
 nanque F || 20 estima. tur F || 25 Philus] philosophus *Brantius* || 26 et
 p. 29, 1 diues] secludendum putat *Iahnus* ||

at enim nec Crassus diues quantam uolebat. ita cum omnis superaret, a suamet auaritia superatus est, omnibusque potius diues uisus est quam sibi. at contra hi [philosophi] quos commemorauimus non ultra uolentes quam poterant, sed congruentibus desideriis et
 5 facultatibus iure meritoque dites et beati fuerunt. pauper enim fis appetendi egestate, diues non egendi satietate, quippe quia inopia desiderio, opulentia fastidio cernuntur. igitur, Aemiliane, si pauperem me haberi uis, prius auarum esse doceas necesse est. quod
 (438) || si nihil in animo deest, de rebus extraneis quantum desit non la- f. 109a.
 10 boro, quarum neque laus in copia neque culpa in penuria consistit. sed finge haec aliter esse, ac me ideo pauperem, quia mihi fortuna XXI diuitias inuidit, easque, ut ferme euenit, aut tutor imminuit aut inimicus eripuit aut pater non reliquit: hocine homini obprobrari [pauperiem] quod nulli ex animalibus uitio datur, non aquilae, non tauro,
 15 non leoni? equus si | uirtutibus suis polleat, ut sit aequabilis uector et cursor pernix, nemo ei penuriam pabuli exprobrat: tu mihi uitio dabis non facti uel dicti alicuius prauitatem, sed quod uiuo gracili
 (439) sono? atqui ego contra, quantulacunque tibi haec uidentur, multa
 20 etiam et nimia arbitror, et cupio ad pauciora me coercere, tanto beatior futurus quanto collectior. namque animi ita ut corporis sanitas expedita, imbecillitas laciniosa est, certumque signum est infirmitatis pluribus indigere. prorsus ad uiuendum uelut ad nandum is melior qui onere liberior. sunt enim similiter etiam in ista
 25 uitae humanae tempestate leuia sustentatui, grauia demersui. equi-

3 hÿ φ | philosophi expungendum uidetur: cf. pag. 26, 22—27, 1 || 5
 ui
 dites φ | scis FφV, fis s || 6 sacietate v | quippe qui Fφv: quippe quia Casaubonus, quippeni Acidalius, quippe quod Vulcanius || 8 habere Fφ, haberi V || 9 nichil φ | extrariis V || 13 a.. pater F | hocine v | pauperiem glossema || 16 exprobrabit Coluius || 17 paruitatem φ || 18 pauciores v | pauciores ego seruos habeo Scaliger, pauciores res vel pauciora Casaubonus, paucos seruos habeo Stewecheius, paucioris habito Fuluius | partius v || 19 qua..ulacunque F, quantulacumque v || 20 me ad pauciora v | coercere F | t..to F || 22 certum quoque G. Vossius || 23 infirmitatis in F corr. a manu sec. in rasura | post uiuendum in F rasura || 24 q..onere F || 25 uitae humanae tempestate scripsi: uita humane tempestates Fφv: in ista uita humana, ut in tempestate Casaubonus, sunt enim etiam in ista uita similiter ut in tempestate Salmasius | substentui V ||

dem didici ea re praecedere maxime deos hominibus, quod nulla re (440)
ad usum sui indigeant: igitur ex nobis cui quam minimis opus sit,
eum esse deo similiorem.

XXII Proinde gratum habui, cum ad contumeliam diceretis, rem fa-
miliarem mihi peram et baculum fuisse. quod utinam tantus animi 5
forem, ut praeter eam supellectilem nihil quicquam requirerem,
sed eundem ornatum digne gestarem, quem Crates ultro diuitiis
abiectis appetiuit. Crates, inquam, si quid credis, Aemiliane, uir (441)
domi inter Thebanos procures diues et nobilis amore huius ha-
bitus quem mihi obiectas rem familiarem largam et uberem 10
populo donauit, multis seruis a sese remotis solitatem delegit, ar-
bores plurimas et frugiferas prae uno baculo spreuit, uillas orna-
tis||simas una perula mutauit, quam postea comperta utilitate etiam
f. 6b. carmine laudauit, flexis ad hoc Home|ricis uersibus, quibus ille Cre-
tam insulam nobilitat. principium dicam, ne me haec ad defensio- 15
nem putes confinxisse:

πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ.

omitto iam cetera tam mirifica: quae si tu legisses, magis mihi peram

8 — 13 Laert. Diog. VI 5, 4: τοῦτόν φησιν Ἀντισθένης ἐν ταῖς Διαδοχαῖς
Θεασάμενον ἐν τινὶ τραγωδίᾳ Τήλεφον σπυρίδιον ἔχοντα καὶ τᾶλλα
λυπρὸν αἰεῖν ἐπὶ τὴν κυνικὴν φιλοσοφίαν· ἐξαργυρισάμενόν τε τὴν
οὐσίαν — καὶ γὰρ ἦν τῶν ἐπιφανῶν — ἀθροίσαντα πρὸς τὰ δια-
κόσια τάλαντα, τοῖς πολίταις διανεῖμαι ταῦτα.

14 Hom. Od. τ 172: Κρήτη τις γὰρ ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ |
καλὴ καὶ πείρα περίρρυτος· ἐν δ' ἄνθρωποι | πολλοὶ ἀπειρέσιοι καὶ
ἐννήκοντα πόλεις.

17 Laert. Diog. VI 5, 2: τούτου παίγνια φέρεται τάδε· | Πήρη τις
πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ, | καλὴ καὶ πείρα, περίρρυτος,

1 maxime in F corr. a manu sec. in rasura || 4 graium Acidalius | ha-
bui, cum Casaubonus: habitum Fφv: gratum habitum, an contumeliam dicetis
Crusius l. d.: gratum habitum esset vel erat, ad c. d. Hildebrandius || 6 nichil
φ || 7 eundem v | Socrates FφV, Crates s || 8 Socrates FφV, Crates s ||
12 frugifera p^ue F, fructiferas pro φ, frugiferas prae v | .ornatissimas F
(herasum) || 13 quem v || 16 confinxisse φ || 17 ΚΡΗΤΗΤΙCΠΟΛΙCΕΤ
ΗΜΕΛΩΕΝΙΟΙΝΟΠΙΤΥΦΩΤΩΝΤΩ Fφ, ΚΡΗΤΗΤΙCΠΟΛΙCΕΤΗΜΕΛΩ
ΕΝΙΟΙΝΟΠΙΤΥ. ΦΩΤΩΝΤΩ V: in ultimis literis graecis latere verbum
omitto intellexit Iahnus: cf. Spengel. nov. mus. rhen. XVI p. 28 ||

- quam nuptias Pudentillae inuidisses. peram et baculum tu philoso-
 (442) phis *exprobras*? exprobrares igitur et equitibus phaleras et pediti-
 bus clipeos et signiferis uexilla et denique triumphantibus quadrigas
 albas et togam palmatam. non sunt quidem ista Platonicae sectae
 5 gestamina, sed Cynicae familiae insignia. uerum tamen hoc Diogeni
 et Antistheni pera et baculum, quod regibus diadema, quod impe-
 ratoribus paludamentum, quod pontificibus galerum, quod lituus
 auguribus. Diogenes quidem Cynicus cum Alexandro magno de ueri-
 (443) tate regni certabundus baculo uice sceptri gloriabatur. ipse denique
 10 Hercules inuictus — quoniam haec tibi ut quaedam mendicabula
nimis sordent —, ipse inquam Hercules lustrator orbis, purgator
 ferarum, gentium domitor, is tamen deus, cum terras peragraret,
 uel paulo prius quam in caelum ob uirtutes ascitus est, neque una
 pelle uestitior fuit neque uno baculo comitator.
 15 Quod si haec exempla nihili putas ac me non ad causam agun- XXIII
 dam, uerum ad censum disserendum uocasti, ne quid tu rerum
 mearum nescias, si tamen nescis, profiteor mihi ac fratri meo re-
 lictum a patre HS. uicies paulo secus, idque a me longa peregrina-
 tione et diutinis studiis et crebris liberalitatibus modice imminutum.
 20 nam et amicorum plerisque opem tuli et magistris plurimis gratiam
 (444) retuli, quorundam etiam filias dote auxi. neque enim dubitasset
 equidem uel uniuersum patrimonium impendere, ut acquirerem
 mihi, quod || maius est, contemptum patrimonii. tu uero, Aemi- f. 109b.

οὐδὲν ἔχουσα, | εἰς ἣν οὔτε τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μωρὸς παράσιτος, |
 οὔτε λίχνος πόρνης ἐπαγαλλόμενος πυγῇσιν· | ἀλλὰ θύμον καὶ σκόρδα
 φέρει καὶ σῦκα καὶ ἄρτους, | ἔξ ὧν οὐ πολεμοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ
 τούτων, | οὐχ ὅπλα κέκτληται περὶ κέρματος, οὐ περὶ δόξης.

8 Plut. Alex. 14.

- 1 philosophis] phūs V || 2 exprobras *addidi* | exprobrares *cum eis quae secuntur coniunxi*: exprobras *Fulvius*, exprobrare *Bosscha* | fale-
 ras Fqv || 3 te denique V || 3—4 φ *in margine*: triumphantium qua-
 drige albe et toga palmata. V *in margine*: Quadrigae albe || 5 cinice Fφ |
 Toga Salmata
 hinsignia F, insignia familiae s || 6 Antisteni Fφ | baculū φ, baculus v ||
 8 Cynicus F || 9 sceptri uice s || 11 nimis *Colvius*: animis Fφ, animi v | pu-
 gnator *Acidalius* || 13 uel *addidi* | assitus φ || 14 pelli φV || 15 nichili φ |
 agendam Fv || 16 deferendum *Priscaeus coll. Gell. XVI 10, 10* || 18 ⚡xx
 FφV || 19 haud modice *Vulcanius* || 21 quorundam v || 23 contemptu v ||

liane, et id genus homines uti tu es inculti et agrestes, tanti re uera
estis quantum habetis, ut arbor infecunda et infelix, quae nullum
fructum ex sese gignit, tanti est in pretio, quanti lignum eius in
trunco. at tamen parce postea, Aemiliane, paupertatem cuipiam
obiectare, qui nuper usque agellum Zarathensem, quem tibi unicum 5
pater tuus reliquerat, solus uno asello ad tempestium imbrem tri-
duo exarabas. neque enim diu est, cum te crebrae mortes propin-
quorum immeritis hereditatibus fulserunt, unde tibi potius quam ob
istam teterrimam faciem Charon nomen est. (445)

XXIII De patria mea uero, quod eam sitam Numidia et Gaetuliae in 10
ipso confinio meis scriptis ostendi *dicis*, quibus memet professus
sum, cum Lolliano Auito C. V. praesente publice dissererem, Semi-
numidam et Semigaetulam: non uideo, quid mihi sit in ea re pu-
dendum, haud minus quam Cyro maiori, quod genere mixto fuit
Semimedes ac Semipersa. non enim ubi prognatus, sed ut mora- 15
tus quisque sit spectandum, nec qua regione, sed qua ratione uitam
uiuere inierit, considerandum est. olitori et cauponi merito est
concessum, olus et uinum ex nobilitate soli commendare, uinum
Thasium, olus Phliasium: quippe illa terrae alumna multum ad me-
liorem saporem iuuerit et regio fecunda et caelum pluuium et uentus 20
clemens et sol apricus et solum succidum. enimvero animo homi-
nis extrinsecus in hospitium corporis immigranti quid ex istis addi
uel minui ad uirtutem uel malitiam potest? quando non in omni-
bus | gentibus uaria ingenia prouenere? quanquam uideantur quae-
f. 7a.

2 infoecunda et infoelix v: *alterutrum secludendum putat Bosscha* | *verba*
quae nullum fructum ex sese gignit *delevit Wowerus* || 3 tanto *Groslotius*
| precio v | lign^v ej F || 5 carathensem φ , $\xi\alpha\upsilon$ athensem V || 6 hymbrem v || 7
neque nunc *Fulvius* | diu est] diuem v || 8 ad ^{ob (man. pr.)} φ || 9 numen F φ V,
nomen ς || 11 ostendi dicis *scripsi*: ostendis scis F, ostendi scis φ v: ostendisti
Casaubonus | quibus memet uerbis v | professum F || 12 Auito cu' F φ , Auito
V || 13 Semigetulum φ | n̄ui. Ideo quid mihi sit F, uideo quid *om.* φ || 14 Ciro
F || 15 uⁱ moratus φ || 16 spectandum est φ || 17 instituerit *Fulvius* | holitori
F φ || 18 holus φ || 19 alumpna φ || 20 foecunda φ v || 21 sūcidum φ || 22
hospitale *Bosscha* || 23 ma^{li}. . . tiam F, maliciam v || 24 quamquam φ v | qui-
dam φ ||

dam stultitia uel sollertia insigniores. apud socordissimos Scythas
 Anacharsis sapiens natus est, apud Athenienses catos Meletides fa-
 (447) tuus. nec hoc eo dixi, quo me patriae meae poeniteret, etsi adhuc
 Syphacis oppidum || essemus. quo tamen uicto ad Masinissam re-
 5 gem munere populi Romani concessimus, ac deinceps ueteranorum
 militum nouo conditu splendidissima colonia sumus, in qua [colo-
 nia] patrem habui loco principis duumviralem cunctis honoribus per-
 functum: cuius ego locum in illa re publica, exinde ut participare
 curiam coepi, nequaquam degener pari spero honore et existima-
 10 (448) tione tueor. cur ergo illa protuli? ut mihi tu, Aemiliane, minus
 posthac succenseas, potiusque ut ueniam impertias, si per negligen-
 tiam forte non elegi illud tuum Atticum Zarath, ut in eo nascerer.

Nonne uos pudicum est, haec crimina tali uiro audiente tam XXV
 asseuerate obiectare, friuola et inter se repugnantia simul promere
 15 et utraque tamen reprehendere? *an* non contraria accusastis peram
 et baculum ob austeritatem, carmina et speculum ob hilaritatem:
 (449) unum seruum ut parci, tres liberos ut profusi: praeterea eloquen-
 tiam Graecam, patriam barbaram? quin igitur tandem expergisci-
 mini ac uos cogitatis apud Claudium Maximum dicere, apud uirum
 20 seuerum et totius prouinciae negotiis occupatum? quin inquam
 uana haec conuitia aufertis? quin ostenditis quod insimulauistis,
 scelera immania et inconcessa maleficia et artis nefandas? cur
 uestra oratio rebus flaccet, strepitu uiget?

1 Aelian. uar. hist. V 7.

2 Tzetz. chil. VII 4.

1 stulticia v || 3 neque haec v || 4 syphacis F φ | oppidani Gruterus ||
 5 populis concessimus F, P. populi concessimus R. φ , concessimus munere
 populi v | dein.... φ || 6 colonia *seclusi* || 7 duumviralem F φ || 8 in ea v
 | re p. F φ , repu. v || 9 post coepi in F *rasura* | extimatione v || 11
 negligentiam F φ v || 12 Zarath F φ V | nascer.. φ || 14 adseuerate V | fri-
 bola F φ || 15 an *scripsi*: at F φ V || 16 austeritatem *Salmasius*: auctorita-
 tem F φ v | hilaritatem φ v || 17 deparci φ | tris v || 18 expergescimini at
 v || 20 totius *seuitis* prouinciae φ : totius denique prouinciae *Meursius* | nego-
 ciis v || 21 conuicia FV | quid v || 22 immunia v | *malim* incesta | ar-
 tis ^{e (man. tert.)} F, artes v | nephandas φ v ||

Aggredior enim iam | ad ipsum crimen magiae, quod ingenti tu- (450)
 multu ad inuidiam mei accensum frustrata expectatione omnium per
 nescio quas anilis fabulas deflagrauit. ecquandone uidisti, Maxime,
 flammam stipula exortam claro crepitu largo fulgore cito incre-
 mento, sed enim materia leui caduco incendio nullis reliquiis? hem 5
 tibi illa accusatio iurgii inita, uerbis aucta, argumentis defecta,
 nullis post sententiam tuam reliquiis calumniae permansura. quae
 f. 110a. quidem omnis || Aemiliano fuit in isto uno destinata, me magum
 esse, et ideo mihi libet quaerere ab eruditissimis eius aduocatis,
 quid sit magus. 10

Nam si, quod ego apud plurimos lego, Persarum lingua magus
 est, qui nostra sacerdos, quod tandem est crimen sacerdotem esse
 et rite nosse atque scire atque callere leges cerimoniarum, fas sa-
 crorum, ius religionum? si quidem magia id est quod Plato inter-
 pretatur, cum commemorat, quibusnam disciplinis puerum regno 15
 adolescentem Persae imbuant. uerba ipsa diuini uiri memini, quae
 tu mecum, Maxime, recognosce: δις ἑπτὰ δὲ γενόμενον ἐτῶν
 τὸν παῖδα παραλαμβάνουσιν οὓς ἐκεῖνοι βασιλείους παιδα- (451)

11 Dio Chrys. XXXVI 41: (τὸν βασιλέα) συγγίνεσθαι τε μετὰ ταῦτα
 οὐχ ἅπασιν, ἀλλὰ τοῖς ἄριστα πρὸς ἀλήθειαν πεφυκόσι καὶ τοῦ Θεοῦ
 ξυνιέναι δυναμένοις, οὓς Πέρσαι μάγους ἐκάλεσαν, ἐπισταμένους θερα-
 πεύειν τὸ δαιμόνιον· οὐχ ὥς Ἕλληνες ἀγνοία τοῦ ὀνόματος οὕτως
 ὀνομάζουσιν ἀνθρώπους γόητας.

14 Alcibiad. I p. 121 e: ἐπειδὴν δὲ ἐπitéτεις γένωνται οἱ παῖδες, ἐπὶ τοὺς
 ἵππους καὶ ἐπὶ τοὺς τούτων διδασκάλους φοιτῶσι, καὶ ἐπὶ τὰς θήρας
 ἄρχονται ἰέναι· δις ἑπτὰ δὲ γενόμενον ἐτῶν — βασιλικά· ὁ δὲ δι-
 καιότατος ἀληθεύειν διὰ παντός τοῦ βίου· ὁ δὲ σωφρονέστατος μὴδ'
 ὑπὸ μιᾶς ἄρχεσθαι τῶν ἡδονῶν, ἵνα ἐλεύθερος εἶναι ἐδίζηται καὶ ὄν-
 τως βασιλεύς, ἄρχων πρῶτον τῶν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ δουλεύων· ὁ δὲ
 ἀνδρειότατος ἀφοβὸν καὶ ἀδεᾶ παρασκευάζει, ὥς ὅταν δείσῃ δοῦ-
 λον ὄντα.

3 defraglavit F | etquandone FV || 5 nullos F || 6 u² aucta φ || 7
 permansuris *Wouerus* || 11 qd F || 12 crimen est φ || 13 ritus *Latinius*
 | et (*in rasura*) scire φ || 14 interpretatur θεῶν θεράπειαν s || 15 regium v ||
 16 adolescentem φv | ipsius *Salmasius* || 17 — p. 35, 5 recognosce di-
 centia de re nomenon et (*om. φ*) antonite data. ΔVμβανουσιν ου ουεχεινοι
 βασιλε | ιουε παιδαγωγους ονομαζουσους ΠΑΙΝΕΙCIN | δεξεει λεΓμεΝΟΙ
 τερεωω. μYCIωPICTOIdo | ξωνιEC EN et hλhωτEΠαPECOTEIOΦdΠE

γωγούς ὀνομάζουσιν· εἰσὶ δὲ ἐξειλεγμένοι Περσῶν οἱ ἄριστοι
 δόξαντες ἐν ἡλικίᾳ τέτταρες, ὃ τε σοφώτατος καὶ ὁ δικαιοτάτος
 καὶ ὁ σωφρονέστατος καὶ ὁ ἀνδρειότατος. ὧν ὁ μὲν μαγείαν
 τε διδάσκει τὴν Ζωροάστρου τοῦ Ὠρομάζου· ἔστι δὲ τοῦτο
 5 Θεῶν Θεραπεία· διδάσκει δὲ καὶ τὰ βασιλικά. | auditisne ma- XXVI
 giam, quam temere accusatis, artem esse dis immortalibus acceptam, f. 7b.
 colendi eos ac uenerandi pergnaram, piam scilicet et diuini scien-
 tem, iam inde a Zoroastre et Oromaze auctoribus suis nobilem,
 caelitum antistitam? quippe quae inter prima regalia docetur, nec
 10 ulli temere inter Persas concessum est magum esse, haud magis
 quam regnare. idem Plato in alia sermocinatione de Zalmolxi quo-
 (452) dam Thraci generis, sed eiusdem artis uiro ita scriptum reliquit:
 τὰς δ' ἐπωδὰς εἶναι τοὺς λόγους τοὺς καλοὺς. quod si ita est, cur
 mihi nosse non liceat uel Zalmolxis bona uerba uel Zoroastris sacer-
 15 dotia? sin uero more uulgari eum isti proprie magum existimant, qui
 communione loquendi cum deis immortalibus ad omnia quae uelit

11 Charmid. p. 157 a: Θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν ἔφη, ὧ μακάριε,
 ἐπωδαῖς τισι· τὰς δ' ἐπωδὰς ταύτας τοὺς λόγους εἶναι τοὺς καλοὺς·
 ἐκ δὲ τῶν τοιούτων λόγων ἐν ταῖς ψυχαῖς σωφροσύνην ἐγγίγνεσθαι, ἧς
 ἐγγενομένης καὶ παρούσης ῥάδιον ἤδη εἶναι τὴν ὑγίειαν καὶ τῇ κεφαλῇ
 καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι πορίζειν.

| τοϛ KAIO δι KAIO τατοϛ KAIO CωCαΦPω | HICTA τοϛ KAIO ωHdPIo
 TATOCVΠOMENNA | ΓEIA NτEdidaCKEIThHZωIPoaCTPOVTO | VωPo
 μαξVECΠ - dETOITOΘEωNΘEPαΠIA | didaCKEI dε KAI ταBCIAIKA.
 Fφ: recognosce dicentia de re nomenon et antonitē data ΛυμBαNOYCINoYЕК
 EINOI BαCIAEIOYCTωIdαTaΓOVSONOμαZOVC ΠCINEICIN dε EΞEI
 ΛEHTμENOITEPωωNμOIAPICTOIdoξαNTECENKAIKIATEΠAωTEC
 OΦωΠETOCKαIOdIKαIOΤαTOCKαIoCωCωΦPωNICTωTOS KαIO αN
 dPIOTαTOCVΠOMENNAΓEIO NTEdidωσKAITNζωIPOαCTPOVTOY
 ωPONαZVECTIdETOITOΘEωNΘEPαΠIαdidαCKEIdEKαITαBOIAIKα
 V: dicentis Crusius l. d., dicentia deleuit Wowerus; verba graeca latinis
 characteribus scripta primus intellexit Casaubonus. cf. Spengel. l. d. p. 29 ||

6 quam Iahnus: qui eam Fφv | diis φv || 7 verba piam – scientem delenda
 putat Iahnus || 8 Oromazo F, Oromace v || 9 quippe quae scripsi: quippe qui
 Fφ, quippe v: quippeni Coluius, quippe quia Hildebrandius || 11 Zalmolxi Fφv ||
 12 uiro]perito Vulcanius || 13 TACdEΠOαCEINΨΠOIC | ΛOΓOYCTOVC
 KAAOIC Fφ, TαCdEΠOαCEINVΠOICΛOΓOYCTOYCKαAOYC q si δ/
 V || 14 Zalmolxi Fφ, Zalmolxi v, Zalmolxis s | Zoroastri Fφv, Zoroastris s
 || 15 isti pe φ || 16 diis v ||

incredibili quadam ui cantaminum polleat, oppido miror, cur accusare non timuerint quem posse tantum fatentur. neque enim tam occulta et diuina potentia caueri potest itidem ut cetera. sicarium qui in iudicium uocat, comitatus uenit: qui uenenarium accusat, scrupulosius cibatur: qui furem arguit, sua custodit. enimvero 5 qui magum qualem isti dicunt in discrimen capitis deducit, quibus comitibus, quibus scrupulis, quibus custodibus perniciem caecam et ineuitabilem prohibeat? nullis scilicet: et ideo id genus crimen non est eius accusare qui credit.

XXVII Verum haec ferme communi quodam errore imperitorum philosophis obiectantur, ut partim eorum qui corporum causas meras et simplices rimantur irreligiosos putent eoque aiant deos abnuere, ut Ana|xagoram et Leucippum et Democritum et Epicurum ceterosque rerum naturae patronos: partim autem, qui prouidentiam mundi curiosius uestigant et impensius deos celebrant, eos uero 15 uulgo magos nomenclant, quasi facere etiam sciant quae sciant fieri, ut olim fuere Epimenides et Orpheus et Pythagoras et Ostanes. ac dein similiter suspectata Empedocli καθαρμοί, Socratis δαιμόνιον, Platonis τὸ ἀγαθόν. gratulor igitur mihi, cum et ego tot (454) ac tantis uiris adnumerer. 20

Ceterum ea quae ab illis ad ostendendum crimen obiecta sunt uana et inepta simulacra, uereor, ne ideo tantum crimina putes, quod obiecta sunt. 'cur,' inquit, 'piscium quaedam genera quaesisti?' quasi id cognitionis gratia philosopho facere non liceat, quod luxurioso gulae causa liceret. 'cur mulier libera tibi nupsit post 25 annos tredecim uiduitatis?' quasi non magis mirandum sit, quod

1 incredibili *Casaubonus*: incredibilia F ϕ v | ...taminum ϕ || 2 neque *stam* ϕ || 3 caetera v || 4 *verba* qui uenenarium accusat *in* ϕ *extant post verba* scrupulosius cibatur || 6 qualem me *Stewechius* || 7 scrupulis] satellitibus *Stewechius* || 8 nullis s. v: nullis scilicet *delevit Groslotius* || 11 eos *Iahnius* | corporum] rerum *vel* deorum *Coluius* || 12 simplicis v | *malim* eosque || 13 caeterosque v || 15 uero uulgo] more uulgi *Iahnius* || 17 Pithagoras ϕ || 18 dehinc v | suspectata ē. pedocli catharmoe F ϕ , suspecta est pedocli Catharmoe V | Empedoclis *Floridus* | Socratis Demonion F ϕ , Socrati Demonio V || 19 Platoni *Vulcanius* || 20 adnumerer *scripsi*: adnumeror F ϕ v || 21 ea om. v | crimen *delevit Stewechius* || 22 simulacra *scripsi*: simplicia F ϕ v, et simplicia s: ac simplicia *Hildebrandius*, similia *Scioppius* | haud uereor *Iahnius* || 25 *fortasse* licet || 26 xiii F ϕ V: quatuordecim *Casaubonus* ||

Ed. Oudend.

f. 110a. f. 7b.

tot annis non nupserit. 'cur prius quam tibi nuberet, scripsit
nescio quid in epistula quod sibi uidebatur?' quasi quisquam de-
beat causas alienae sententiae reddere. at enim || maior natu non f. 110b.
est iuuenem aspernata. igitur hoc ipsum argumentum est nihil opus
5 (455) magia fuisse, ut nubere uellet mulier uiro, uidua caelibī, maior iu-
niori. iam et illa similia: 'habet quiddam Apuleius domi quod
sancte colit': quasi non id potius crimen sit, quod colas non ha-
bere. 'cecidit praesente Apuleio puer.' quid enim, si iuuenis, quid
si etiam senex adsistente me corruisset uel morbo corporis impe-
10 ditus uel lubrico soli prolapsus? hiscine argumentis magiam pro-
batis? [casu pueruli | * * * et matrimonio mulieris et obsonio f. 8a.
piscium]

Possem equidem bono periculo uel his dictis contentus pero- XXVIII
rare. quoniam tamen mihi pro accusationis longitudine largiter
15 aquae superest, cedo, si uidetur, singula consideremus. atque ego
omnia obiecta seu uera seu falsa sunt, non negabo, sed perinde at-
que si facta sint fatebor, ut omnis ista multitudo, quae plurima
(456) undique ad audiendum conuenit, aperte intellegat, nihil in philoso-
phos non modo uere dici, sed ne falso quidem posse confingi, quod
20 non ex innocentiae fiducia, quamuis liceat negare, tamen potius
habeant defendere. primum igitur argumenta eorum conuincam ac
refutabo, nihil ea ad magiam pertinere: dein etsi maxime magus
forem, tamen ostendam neque causam ullam neque occasionem
fuisse, ut me in aliquo maleficio experirentur. ibi etiam de falso
25 inuidia deque epistulis mulieris perperam lectis et nequius interpre-
tatis deque matrimonio meo ac Pudentillae disputabo, idque a me
(457) susceptum officii gratia quam lucri causa docebo. quod quidem
matrimonium nostrum Aemiliano huic immane quanto angori

1 nubserit F || 2 epistola Fφ, epistula V | quod sic *Coluius*, quod non
Latinius || 4 nichil φ || 7 secreto colit V || 9 assistente φ | impetitus
Acidalius || 10 magian φ || 11 pueruli *Salmasius*: puerili Fφv | lacunam
trium verborum significavi: sed verba casu — piscium esse glossema vidit

Br. *Nakius* || 14 tamen om. φV | largitur v || 15 aque F, atque φ, aque
V et in margine aque || 18 intelligat Fφv | nichil φ || 21 habeant potius
v: aueant *Fulvius* || 22 nichil φ || 24 de falsa inuidia vel de falso inuidia *Ca-*
saubonus || 25 epistolis Fφ, õptis V || 27 post susceptum addendum vi-
detur potius || 28 immane quantum *Wowerus* ||

quantaque diuidiae fuit: inde omnis huiusce accusationis obeundae ira et rabies et denique insania exorta est. quae si omnia palam et dilucide ostendero, tunc denique te, Claudii Maxime, et omnis qui adsunt contestabor, || puerum illum Sicinium Pudentem priuignum meum, cuius obtentu et uoluntate a patruo eius accusor, nuperrime 5 curae meae ereptum, postquam frater eius | Pontianus et natu maior et moribus melior diem suum obiit, atque ita in me ac matrem suam nefarie efferatum, non mea culpa, desertis liberalibus studiis ac repudiata omni disciplina, scelestis accusationis huius rudimentis patruo Aemiliano potius quam fratri Pontiano similem fu- 10 turum.

XXVIII Nunc, ut institui, proficiscar ad omnia Aemiliani huiusce deliramenta, orsus ab eo quod ad suspicionem magiae quasi ualidissimum in principio dici animaduertisti, nonnulla me piscium genera per quosdam piscatores pretio quaesisse. utrum igitur horum ad 15 suspectandam magiam ualet? quodne piscatores mihi piscem quaesierunt? scilicet ergo phrygionibus aut fabris negotium istud dandum fuisse, atque ita opera cuiusque artis permutanda, si uellem calumniis uestris uitare, ut faber mihi piscem euerreret, ut piscator mutuo lignum dedolaret. an ex eo intellexistis maleficio quaeri 20 pisciculos, quod pretio quaerebantur? credo, si conuiuio uellem, gratis quaesissem. quin igitur etiam ex aliis plerisque me arguitis? nam saepe numero et uinum et olus et pomum et panem pretio mutauī. eo pacto cuppedinariis omnibus famem decernis. quis enim ab illis obsonare audebit, si quidem statuitur, omnia edulia 25 quae depenso parantur non cenae, sed magiae desiderari? quod si nihil remanet suspicionis, neque in piscatoribus mercede inuitatis

1 inuidiae fuerit v || 6 eriptum F, erupatum φ (*in margine eruptum.*
l. e erutum), ereptum v || 13 suspicionem F φ , suspitionem v || 15 precio v ||
17 phrigionibus FV, frygionibus φ || 18 fuisset *Groslotius* || 19 calumuias
uris F, calumpniis uestris φ || 20 mutao F || 21 precio v || 23 holus φ |
pom.. F, pom.. φ | precio v || 24 cupidinariis φ *in rasura* || 26 de penso
 φ | coenae v | destinari *Fulvius* || 27 nichil φ | suspicionis F φ v | merc.
 φ *in margine* ||

Ed. Oudend.

f. 110b. f. 8a.

ad quod solent [ad piscem capiundum] — quos tamen nullos ad testi-
monium produxere, quippe qui nulli fuerunt —, neque in ipso pretio
rei uenalis, cuius tamen quantitatem nullam taxauere, ne si medio-
cre pretium dixissent, contemneretur, si plurimum, non crederetur;
5 si in his, ut dico, nulla suspitio est: respondeat mihi Aemilianus,
| quo || proximo signo ad accusationem magiae sit inductus. f.8b. f.111a.

‘Pisces’, inquit, ‘quaeris’. nolo negare. sed oro te: qui pisces XXX
quaerit, magus est? equidem non magis arbitror, quam si lepores
quaererem uel apros uel altilia. an soli pisces habent aliquid occul-
10 tum aliis, sed magis cognitum? hoc si scis quid sit, magus es pro-
fecto; sin nescis, confitearis necesse est id te accusare quod nescis.
tam rudes uos esse omnium literarum, omnium denique uulgi fa-
bularum, ut ne fingere quidem possitis ista uerisimiliter? quid
enim competit ad amoris ardorem accendendum piscis brutus et
15 frigidus aut omnino res pelago quaesita? nisi forte hoc uos ad
(459) mendacium induxit, quod Venus dicitur pelago exorta. audi sis,
Tannoni Pudens, quam multa nescieris, qui de piscibus argumen-
tum magiae recepisti. at si Vergilium legisses, profecto scisses,
alia quaeri ad hanc rem solere. ille enim quantum scio enumerat
20 uittas mollis et uerbenas pinguis et tura mascula et licia discolora,
praeterea laurum fragilem, limum durabilem, ceram liquabilem: nec
minus quae *idem* in opere serio scripsit:

falcibus et messae ad lunam quaeruntur aenis
pubentes herbae nigri cum lacte ueneni.
25 quaeritur et nascentis equi de fronte reuulsus
et matri praereptus amor.

19—21 Verg. ecl. VIII 64—82.

23—26 Verg. Aen. III 513—516.

1 quod solent *Wowerus*, id quod solet *Coluius*, atque solent *Fuluius* |
verba ad piscem capiundum *seclusit Scriuerius* || 2 precio v || 4 precium v |
suspicio Fqv || 9 aliquit F || 10 seu magis *Coluius*, et m. *Wowerus* || 12
rudis qv | litterarum v || 17 an non impudens q, tam non impudens v || 18
at si uel V. *Iahnius* | Vergilium F, Virgilium q, Vergilium V || 20 thura
qv || 21 *verba* laurum fragilem *transponenda videntur post verba* ceram li-
quabilem; cf. *Verg. l. d.* || 22 *idem scripsi*: iam Fqv || 23 falsibus v || 25
post litteram t verbi nascentis in F rasura | reuulsum F, reuulso V || 26
praecerptus Hildebrandius ||

at tu piscium insimulator longe diuersa instrumenta magis attribuis,
 non frontibus teneris detergenda, sed dorsis squalentibus exscin-
 denda, nec fundo reuellenda, sed profundo extrahenda, nec falci- (460)
 bus metenda, sed hamis inuncanda, postremo in maleficio ille ue-
 nenum nominat, tu pulmentum, ille herbas et surculos, tu squamas 5
 et ossa, ille pratum | decerpit, tu fluctum scrutaris. memoras-
 sem tibi etiam Theocriti paria et alia Homeri et Orphei plurima, et
 ex comoediis et tragoediis Graecis et ex historiis multa repetissem,
 ni te dudum animaduertissem Graecam Pudentillae epistulam legere
 nequiuisse. igitur unum etiam poetam Latinum attingam; uersus 10
 ipsos [quos] agnoscent qui Laelium legere:

antipathes illud quaerito. (461)

philtera omnia undique irruunt:

trochus, pili, ungues, taeniae, (462)

radiculae, herbae, surculi, 15 (463)

saurae, inlices bicodulae, (464)

hinnientium dulcedines.

XXXI Haec et alia quaesisse me potius quam pisces longe uerisimi-
 lius confinxisses — his etenim fortasse per famam peruulgatam
 fides fuisset —, si tibi ulla eruditio adfuisset. enimvero piscis ad 20
 quam rem facit captus nisi ad epulas coctus? ceterum ad magiam
 nihil quicquam uidetur mihi adiutare. dicam unde id coniectem.

2 detegenda *Coluius* | excindenda φv : excidenda *Coluius* || 3 fortasse de-
 uellenda | falsibus v || 4 inlicienda vel insuenda *Heinsius adv. p. 533* || 6

fluctum] fretum *Coluius* || 8 comediis F (o scr. a manu pr.) | tragoediis φ || 11
 quos *seclusi cum Salmasio* | en uersus ipsos *Pricaeus*, uersus posui *Coluius* |
 Laelium $F\varphi v$: Laeuum *plurimi editores coll. Gell. II 24, 8, XII 10, 5, XVIII*
 7, 2 et 9, 7 || 12 et 13 philtera omnia undique eruunt antiphates (antiphathes v)
 illud quaeritur $F\varphi v$: *versus transposuit et emendauit Salmasius ad Solin. p. 661*
coll. Plin. nat. hist. XXXVII 10, 145 || 14 trochus, pili *Salmasius*: trochiscili
 $F\varphi v$: trochilisci *Casaubonus* | ungues φv , unges F: iynges *Scaliger* || 15 et 16
 radicle herbe surculs aure inlycef bicodule F, radicle herbe surculis aure
 illices bicodule φ , radicle herbe surculis aure inlicis bicodulic V: *emenda-*
uit Salmasius | (taeniae) alterplices bicoloreae, radiculae, herbae, surculi
Casaubonus || 16 auriplices bitortilae *Scaliger* || 17 hinnientium *Casaubonus*,
 hinnientum $F\varphi v$ || 19 hi. s φ | *verba his — fuisset uncis inclusit Salmasius* ||
 20 affuisset φ || 21 faciat v | caeterum v || 22 nichil $F\varphi$ | quamquam $F\varphi$,
 quicquam v | uideatur φv | ^{mihi} φnu F, $\bar{m}$ φ | nihil quamquam uideatur mihi

(465) Pythagoram plerique Zoroastris sectatorem similiterque magiae peritum arbitrati, tamen memoriae prodiderunt, cum animaduertisset proxime Metapontum in litore Italiae suae, quam subsiciam Graeciam fecerat, a quibusdam piscatoribus euerriculum trahi, fortunam
5 iactus eius emisse et pretio dato iussisse, ilico piscis eos qui capti tenebantur solui retibus et reddi profundo; quos scilicet eum de manibus emissurum non fuisse, si quid in his utile ad magiam comperisset. sed enim uir egregie doctus et ueterum aemulator meminerat Homerum, | poetam multiscium uel potius cunctarum re- f. 9a.

10 rum adprime peritum, uim omnium medicaminum non mari, sed terrae ascripsisse, cum de quadam saga ad hunc modum memorauit:

ἡ τόσα φάρμακα ἤδη ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών.

idemque alibi carminum similiter:

(466) τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
15 φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ.
cum tamen nusquam apud eum marino aliquo et pisculento medicauit nec Proteus faciem nec Vlixes scrobem nec || Aeolus follem f. 111b.

(467) nec Helena crateram nec Circe poculum nec Venus cingulum. at uos soli reperti estis ex omni memoria, qui uim herbarum et radi-

12 Il. A 741.

14 Od. δ 229.

17—18 Od. δ 364, λ 25, κ 19, δ 591, κ 234. Il. E 214.

adiutare *Coluius*, quod autem uideatur nihil adiutari *Vulcanius*, quam cur uideatur nihil adiutare *Acidalius*, quare autem uideatur nihil adiutare *Casaubonus*, mihi adnutare *Lipsius* ||

1 Zoroastri F || 3 littore v | suae] sibi *Wouerus* | subsicinam F ||
em

4 quibus...dam F || 5 emissā F | precio v | illico Fφ | pisces v || 7 emissurum φ, amissurum Fv | fuisset F: quos scire licet eum de manibus missurum non fuisse *Casaubonus* | si quidem F, post quid in φ rasura | in ijs φ || 10 omnium scripsi: omnem Fφv | maris *Groslotius* || 11 ascripsisse *Casaubonus*: scripsisse Fφv || 12 hTOCαΦωPMAhdEIOCaTPεφEIEypECω χΘων Fφ, hTOCαΦαPMαKαhdEIOCaTPεΦEIEypEIA XΘωN V || 13 idemque scripsi: itemque Fφv || 14—15 ThΠΛEICTαΠΛEICTAΦEIP EI ZEIdωPOCαPOVPA | ΦAPMAK AΠOΛΛAμE NECEΛAMENI | MdμA K AδεAVTPA Fφ, ThΠΛEICTαΦΘEIP EIZ EIdωPOCαPOVPA ΦapMαKα ΠoλλαME NECEΘA M E M E M α N α Πo Λ Λ α d E AVTPα V || 16 nusquam *Iah-*

nius: nunquam Fv, nunquam φ | mario F (no a manu tert. scr.) | pisculento Fφ || 17 Protheus Fφ | Ulyxes v || 18 creterram V || 19 erbarum F ||

cum et surculorum et lapillorum quasi quadam colluione naturae
de summis montibus in mare transferatis et penitus piscium uen-
tribus insuatis. igitur ut solebat ad magorum cerimonias aduocari
Mercurius *animarum* uector et illex animi Venus et Luna noctium
conscia et manium potens Triuia: uobis auctoribus posthac Neptu- 5
nus cum Salacia et Portuno et omni choro Nereidum ab aestibus (468)
fretorum ad aestus amorum transferentur.

XXXII Dixi, cur non arbitrer quicquam negotii esse magis et piscibus.
nunc, si uidetur, credamus Aemiliano, solere pisces etiam ad magi-
cas potestates adiuuare. num ergo propterea quicumque piscem 10
quaerit et ipse magus est? eo quidem pacto et qui myoparonem
quaesierit pirata erit et qui uectem perfossor et qui gladium sica-
rius. nihil in rebus omnibus tam innoxium dices, quin id possit
aliquid aliqua obesse, | nec tam laetum, quin possit ad tristitudinem
intellegi. nec tamen omnia idcirco ad nequiores suspicionem tra- 15
huntur, ut si tus et casiam et myrrham ceterosque id genus odores
funeri tantum emptos arbitreris, cum et medicamento parentur et
sacrificio. ceterum eodem piscium argumento etiam Menelai so- (469)
cios putabis magos fuisse, quos ait poeta praecipuus flexis hamulis
apud Pharum insulam famem propulsasse; etiam mergos et delphi- 20
nos et scillas tu eodem referes, etiam gulones omnes, qui impendio
a piscatoribus merguntur, etiam ipsos piscatores, qui omnium ge-
nerum piscis arte adquirunt. 'cur ergo tu quaeris?' nolo equidem || (470)

19 Od. § 368.

2 poenitus v: penitis *Salmasius* || 4 animarum *Acidalius*: carminum
Fφv: manium *Scioppius* | euocator *Acidalius*, inuentor *Stewechius*, auctor
^{da}
Groslotius || 6 nerej F || 8 negotii v || 10 piscem om. V || 11 myoparones
φ || 12 pyrata Fφ || 13 nichil φ || 14 alicui aliqua *Vulcanius* || 15 intel-
ligi Fφv | iccirco omnia v | sequiorem *Brantius* | suspicionem Fφv || 16
thus φv | myrram Fφ | caeterosque v | ad genus φ || 17 emptos in F
ⁿ
supra scr. a manu pr. | pa .. tur F || 18 caeterum v || 20 aput F | farum
φv | propulsum isse *Coluius* | delfinos Fφ || 21 scillas *scripsi*: scillam
Fφ, scyllās V: squillas *Vulcanius* | gluttones *Coluius* | omnis φv | inpendio
pisces a pisc. V || 22 mercantur s | omnium] ^{v (man. sec.)} *oi* F || 23 piscis F
| acquirunt φ: anquirunt *Stewechius* | cum Fφ, cur v | et tu v ||

Ed. Oudend.

nec necessarium habeo tibi dicere, sed per te, si potes, ad hoc quae-
sisse me argue, ut *. *. si helleborum uel cicutam uel succum pa-
paueris emissem, item alia eiusdem modi, quorum moderatus usus
(471) salutaris, sed commixtio uel quantitas noxia est, quis aequo animo
5 pateretur, si me per hoc ueneficii arcesseres, quod ex illis potest
homo occidi?

Videamus tamen, quae fuerint piscium genera tam necessaria XXXIII
ad habendum tamque rara ad reperiendum, ut merito statuto prae-
mio quaererentur. tria omnino nominauerunt, unum falsi, duo
10 mentiti. falsi, quod leporem marinum fuisse dixerunt, qui alius
omnino piscis fuit, quem mihi Themison seruus noster, medicinae
non ignarus, ut ex ipso audisti, ultro attulit ad inspiciendum: nam
quidem leporem nondum etiam inueni. sed profiteor me quaerere
et cetera, non piscatoribus modo, uerum etiam amicis meis negotio
15 dato, quicumque minus cogniti | generis piscis inciderit, ut eius f. 9b.
mihi aut formam commemorent aut ipsum uiuum, si id nequierint,
uel mortuum ostendant. quam ob rem id faciam, mox docebo.
mentiti autem sunt callidissimi accusatores mei, ut sibi uidentur,
cum me ad finem calumniae confinxerunt duas res marinas impudi-
20 cis uocabulis quaesisse, quas Tannonius ille cum utriusque sexus
genitalia intellegi uellet, sed eloqui propter infantiam causidicus
(472) summus nequiret, multum ac diu haesitato tandem uirile marinum
nescio qua circumlocutione male ac sordide nominauit. sed enim
feminal nullo pacto reperiens munditer dicere ad mea scripta con-
25 fugit et e quodam meo libro legit: 'interfeminium tegat et femoris
obiectu et palmae uelamento.'

1 ad haec v || 2 lacunam significavi | elleborum Fφ | succum φv || 3
ita alia Wowerus | eiuscemodi Groslotius || 5 hec φ || 8 repperiendum F
to
| statu F, stauao φ, statu V || 9 nominauerunt Casaubonus: nominauerant
Fφv || 10 verba qui alius omnino piscis fuit traicienda videntur ante verba
nam quidem — inueni || 11 themis conseruus FφV, Themison s || 12 post
audisti in F rasura || 13 inueni Groslotius: inuenit Fφv || 14 caetera v | meis
om. v || 15 quicumque φv || 16 et 17 uel si id n., m. Vulcanius || 18 callidis-
sime Casaubonus || 19 fidem Fulvius | calumpnie φ | ... φ || 20 post ille in F
rasura || 21 intelligi Fφv || 22 haesitans Scriuerius || 23 circunlocutione
v || 24 foeminal v | repperiens F | confugit qua s: confugit. itaque Casau-
bonus, c. et quia Bosscha | e s, om. FφV || 25 libro meo V | interfoeminium

XXXIII

Hic etiam pro sua grauitate uitio mihi uortebat, quod me nec
sordidiora dicere honeste pigeret. at ego illi contra iustius expro-
brarim, quod qui || eloquentiae patrocinium uulgo profiteatur,
etiam honesta dictu sordide blatteret ac saepe in rebus nequaquam
difficilibus fringultiat uel omnino obmutescat. cedo enim, si ego 5
de Veneris statua nihil dixissem neque interfeminium nominassem, (473)
quibus tandem uerbis accusasses crimen illud tam stultitiae quam
linguae tuae congruens? an quicquam stultius quam ex nominum
propinquitate uim similem rerum coniectari? set fortasse an per-
acute repperisse uobis uidebamini, ut quaesisse me fingeretis ad 10
illecebras magicas duo haec marina, ueretillum et uirginal; disce
enim nomina rerum Latina, quae propterea uarie nominaui, | ut de-
novo instructus accuses. memento tamen tam ridiculum argumen-
tum fore desiderata ad res uenereas marina obscena, quam si dicas
marinum pectinem comendo capillo quaesitum uel aucupandis uo- 15
lantibus piscem accipitrem aut uenandis apris piscem apriculum
aut eliciendis mortuis marina caluaria. respondeo igitur ad hunc
uestrum locum non minus insulse quam absurde commentum, me
hasce nugas marinas et quisquillas litoralis neque pretio neque gra- (474)
tis quaesisse. 20

XXXV

Illud etiam praeterea respondeo, nescisse uos, quid a me
quaesitum fingeretis. haec enim friuola quae nominastis pleraque
in litoribus omnibus congestim et aceruatim iacent, et sine ullius
opera quamlibet leuiter motis flucticulis ultro foras euoluuntur.
quin ergo dicitis me eadem opera pretio impenso per plurimos 25

v | foemoris v ||

1 u. rtebat φ || 2 exprobrauerim v || 5 ommutescat F | caedo v || 6

nichil φ | interfeminium ς , interfeminam F, interfeminam φ , interfoemineam
V: interfeminia *Hildebrandius* || 7 stulticiae v || 9 coniectari ς , coniectam
F φ V | set *Iahnus*: et F φ v | praeacute v || 10 reppetisse F, repetisse φ ,
repperisse v | *interpunctionem mutavi et ut scripsi*: at Fv, ac φ : *vulgo*
uidebamini. At || 11 ueretillam F φ v || 13 instruct' v: instructus *Lipsius*
|| 15 commendo v | uolatilibus *Bosscha* || 18 post me in φ rasura || 19 quis-
quillas *vel* atque siquillas *Groslotius*: quiscillas F, qui scillas φ , quiscillas v |
litorales φ , littoralis v | precio v || 22 fribola F φ || 23 littoribus omnib' v
|| 24 leniter *Iahnus* || 25 precio v | plurimis os F, plurimis os φ ||

Ed. Oudend.

piscatoris quaesisse de litore conchulam striatam, testam *patentem*,
 calculum teretem, praeterea cancrorum furcas, echinorum calicu-
 (475) los, loliginum ligulas, postremo assulas, festucas, resticulas et
 ostrea Pergami uermiculata, denique muscum et algam et cetera
 5 maris eiectamenta, quae ubique locorum uentis expelluntur, salo
 exspuuntur, tempestate reciprocantur, tranquillo deseruntur? || ne-
 que enim minus istis quae commemorauit accommodari possunt si-
 militer ex uocabulo suspitiones. posse dicitis ad res uenereas
 sumpta de mari spuria et fascina propter nominum similitudinem:
 10 qui minus possit ex eodem litore calculus ad uesicam, testa ad
 (476) testamentum, cancer ad ulcera, alga ad querceram? nae tu, | *Claudi* f. 10a.
Maxime, nimis patiens uir es et oppido *prolixa* humanitate, qui
 hasce eorum argumentationes diu hercle perpessus sis. equidem
 cum haec ab illis quasi graua et uincibilia dicerentur, illorum stul-
 15 titiam ridebam, tuam patientiam mirabar.

Ceterum quam ob rem plurimos iam piscis cognouerim, quo- XXXVI
 (477) rundam adhuc nescius esse nolim, discat Aemilianus, quoniam
 usque adeo rebus meis curat. quanquam est iam praecipiti aeuo et
 occidua senectute, tamen, si uidetur, accipiat doctrinam seram plane
 20 et postumam. legat ueterum philosophorum monumenta, tandem
 ut intellegat, non me primum haec requisisse, sed iam pridem ma-
 iores meos, Aristotelem dico et Theophrastum et Eudemum et

1 littore v | conchalam F φ , conchulam v | patentem I. Fr. Gronovius: ha-
 bentem F φ , hebetem v: tabentem Iac. Gronovius, albentem Brantius, testu-
 lam hiantem Stewechius, testulam hiascentem Meursius || 2 post furcas in φ
rasura | echinum F φ V, echinorum ς || 3 *malim* festuculas || 4 ostrea
corruptum; scribendum videtur rostra: frusta P. u. Salmasius, ostrea in
 tergo u. vel o. peregrina u. vel o. perigrammis u. vel o., purgamina, u. Triller.
observ. crit. I 14, ostreorum terga u. Brantius, ostreorum terga leuigata Pri-
 caeus, et cetera teredine u. Bosscha, ossua teredine u. Hildebrandius | et
 caetera v, cetera F φ || 5 litorum F *ex corr.*; erat locorum, locorum φ , lit-
 torum v || 6 expuuntur v || 7 commemorauit Scriuerius || 8 suspiciones F φ v |
 uenerias F φ v || 9 sumptam de m. spumam Latinius || 10 littore v | calculos
 F φ V, calculus ς || 11 querqueram Casaubonus: quercerum F φ v || 12 *prolixa*
 Casaubonus: proxima F φ v: prima Lipsius, plurima Coluius | qui in F *supra*
ser. || 14 inuincibilia v | stulticiam v || 16 caeterum v || 18 quamquam v ||
 19 suscipiat v || 20 posthumam F, postumum φ , postuinum v || 21 intellegat
 F φ v || 22 Theoprastum F φ | teudemum F φ ||

f. 112a. f. 10a.

Lyconem ceterosque Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium deque uictu deque particulis deque omni differentia reliquerunt. bene quod apud te, Maxime, causa agitur, qui pro tua eruditione legisti profecto Aristotelis *περὶ ζώων γενέσεως, περὶ ζώων ἀνατομῆς, περὶ ζώων ἱστορίας* multiuga uolumina, praeterea problemata innumera eiusdem, tum ex eadem secta ceterorum, in quibus id genus uaria tractantur. quae tanta cura conquisita si honestum et gloriosum illis fuit scribere, cur turpe sit nobis experiri? praesertim cum ordinatius et cohibilius eadem Graece et Latine adnitar conscribere et in omnibus aut omissa adquirere aut defecta supplere. permittite, si operae est, quaedam legi de magicis meis, ut sciat me Aemilianus plura quam putat quaerere et sedulo explorare. prome tu librum e Graecis | meis, || quos forte hic amici habuere, sed *utique* naturalium quaestionum, atque eum maxime, in quo plura de piscium genere tractata sunt. interea, dum hic quaerit, ego exemplum rei competens dixero.

f. 112b.

XXXVII

Sophocles poeta Euripidi aemulus et superstes (uixit enim ad extremam senectam), cum igitur accusaretur a filio suomet demetiae, quasi iam per aetatem desiperet, protulisse dicitur Coloneum suam, peregregiam tragoediarum, quam forte tum in eo tempore conscribebat, eam iudicibus legisse nec quicquam amplius pro defensione sua addidisse, nisi ut audacter demetiae condemnarent, si carmina senis displicerent. ibi ego comperior omnis iudices tanto poetae adsurrexisse, miris laudibus eum tulisse ob argumenti sol-

4 Aristotelis fragm. ed. Rose p. 277 et 710.

1 Liconem Fφ | caeterosque v || 3 qui in φ supra scr. || 4 ΓΕΝΕCΕΙΝ FφV || 5 αΝΑΤΟΜΟΙC FφV || 6 post innumera in F lacuna. excidissee videtur particula cum | recta Fφ, secta v || 7 caeterorum v || 8 fuit illis v || 9 cohibitus φ || 10 adnititur φ | acquirere φv || 11 operae Scrivarius, opera Fφv || 12 physicis Pricaeus || 13 ex v | si quos Lipsius || 14 fortasse huc – attulere | sedulj q; F, sedulique φv: sed utique Lipsius | at quintum Lipsius, ac quintum Wowerus || 17 poetae euripedi v || 19 Coloneum Fφv || 20 peregregium Fφv, peregregiam s || 21 eamque Coluius | quidquam φ || 22 condemnarent φ || 23 romanis F, romanos φ, omnes v, omnis s || 24 assurrexisse φ ||

Ed. Oudend.

lertiam et cothurnum facundiae, nec ita multum omnes abfuisse quin accusatorem potius dementiae condemnarent.

Inuenisti tu librum? besti. cedo enim: experiamur, an et mihi possint in iudicio literae meae prodesse. lege pauca de prin-
5 cipio, dein quaedam de piscibus. at tu interea, dum legit, aquam sustine.

- (480) Audisti, Maxime, quorum pleraque scilicet legeras apud anti- XXXVIII
quos philosophorum. et memento de solis piscibus haec uolumina
a me conscripta, qui eorum coitu progignantur, qui ex limo coa-
10 lescant, quotiens et quid anni cuiusque eorum generis feminae
(481) *subent*, mares suriant, quibus membris et causis discrerit natura
uiuiparos eorum et ouiparos — ita enim Latine appello, quae Graeci
ζωοτόξα καὶ ὠοτόξα — et, ne operose per *aquatilium* genitus per-
gam, deinde de differentia et | uictu et membris et aetatibus ceteris- f. 10b.
15 que plurimis scitu quidem necessariis, sed in iudicio alienis. pauca
etiam de Latinis scriptis meis ad eandem peritiam pertinentibus legi
iubebo, in quibus animaduertes cum *res* cognitu raras, tum nomina
etiam Romanis inusitata et in hodiernum, quod sciam, infecta, ea
[tamen] nomina labore meo et studio ita de Graecis prouenire, || ut
20 tamen Latina moneta percussa sint. uel dicant nobis, Aemiliane,
patroni tui, ubi legerint Latine haec pronuntiata uocabula. de solis
(482) *aquatilibus* dicam nec cetera animalia nisi in communibus differen-

1 coturnum F: cothurni facundiam *Fulvius* | omnes afuisse F, omnis afuisse φ , omnis abfuisse v: omnino abfuisse *Latinius* || 2 condemnarent φ || 3 cedo dum *Latinius* || 4 michi φ | litterae v || 5 deinde v | piscibus F | tamquamquam F, tamquam φ , t a quã quã c^u aquam V, aquam s: capsam *Lipsius* || 6 *post* sustine *vulgo addunt*: locus ex graeco libro Apulei naturalium quaestionum || 8 philosophorum F || 10 eorum cuiusque φ | foeminae v || 11 subent *Colvius*: subennt Cn^l F, subē ntant φ , subentant v || 13 *ζωτοξα* *ElwCtoxa* F, *ζωοτοξα καὶ ωοτοξα* φ , *ZωTOKαElwQTOKα* V | *verba* et ne-alienis cum *eis* quae antecedunt coniunxit *Iahnus* | perose per (om. v) animalium genita F φ v: per omnes an. genitus *Casaubonus*, ne operose per omnes an. g. p. *Elmenhorstius*, per *aquatilium* genitus (vel genituras) *Iahnus* || 14 caeterisque v || 15 iuditio v || 16 scribtis F || 17 *res* *Salmasius*: me F φ , in eis v | cognitu raras F, cognituraras φ , cognitu rara v | no...a F || 19 tamen *uncis inclusi* || 20 tamen] tanquam *Pricaeus*, iam *Iahnus* || 21 pronuntiata v || 22 caetera v | comunibus φ | differentiis *Casaubonus*: diferentes F φ v: ceteras animalis (vel — eis vel — es) nisi in c. diferentes *Bosscha* ||

tiis attingam. ausculta igitur quae dicam. iam me clamabis magica nomina Aegyptio uel Babylonico ritu percensere: σελάχεια, μά-
λάκεια, μαλακόστρακα, χονδράκανθα, ὀστρακόδερμα, καρχα-
ρόδοντα, ἀμφίβια, λεπιδωτά, φολιδωτά, δερμόπτερα, πεζά,
νέποδα, μονήρη, συναγελαστικά. possum etiam pergere; sed 5
non est operae in istis diem terere, ut sit mihi tempus adgredi ad
cetera. haec interim quae dixi pauca recita Latine a me enuntiata.

XXXVIII Vtrum igitur putas philosopho non secundum Cynicam teme-
ritatem rudi et indocto, sed qui se Platonicae scholae memi- (483)
nerit, utrum ei putas turpe scire ista an nescire, negligere an cu- 10
rare, nosse quanta sit etiam in istis prouidentiae ratio an de deis
immortalibus matri et patri credere? Q. Ennius hedyphagetica (484)
uersibus scripsit. *ibi* innumerabilia genera piscium enumerat,
quae scilicet curiose cognorat. paucos uersus memini, eos dicam:
omnibus | ut Clypeae praestat mustela marina: 15
mures sunt Aeni asperaque ostrea plurima Abydi, (485)

12 Vahleni quaestiones Ennianaе pag. XCI (fragm. pag. 166).

16 — p. 49, 1 Athen. III p. 92 d: Ἀρχέστρατος δ' ἐν Γαστρονομίᾳ φησί· τοὺς

2 egyptio φ | babilonico φν || 2—5 ΚαλυχΕCαμ'αΜαΛαΚΕΙαΝαλω
ΚΟCΤΡαΚΧΟΡδραΚαμθαΟCΤΡαΚοδΕΡμαΚαμχωΡΟ | δαδομΤαΔΜ
cPIBIETEXIdaΤαΦοΛIαωΤα | dΕρμοΠΤΕρα·ΠΕΙα VΟΠΟδαμοNhph ·
cyna | ΓΕΜΓΕΛαCTIKα F, ΚαλυχΕCα | μΑΛΑΚΕΙα μΑΛΑC CΟCΤΡΑ
ΚΔΤΟΚδραΚα | ΚευοcτραποdeΝαΚαρτυποδοMTυΤΙΝΦιΒIαlemdate
ΦοΛIαωΤΑdερμοΠτΕρα | ΠεCαΗΟnoduΚομηphcyΗΑΤΕΛΑCTIKΑ
φ || 2 ΚαλυχΕCα V || 3 χομδρακαμθα V || 4 et 5 αμφιβια ΖΕ
ΠIdaΤαφολιααΤα δερμιοπτερα ΠΕCΑΝΟΠΟΔΑ NONHPHCVΝΑΓΕΛα
TIKA V: *verba graeca emendavit Gronovius ad Herod. p. 880* || 6 aggredi
φν || 7 caetera v | dixit Fφ || utrum c, uerum FφV | cinicam F || 9
scole φ || 10 negligere FV, negligere φ || 11 de om. Fφ | diis Fφν ||
12 hedesphagitica Fφ, h e d̃ phagitica V: Hedypathetica *Scaliger*, Hedyphage-
ticis *Scriverius*, Ichthyophagetica *Coluius*, Edestis aut Phagicis *Casaubonus*,
Hedyphagitica *Salmasius*, Hedypathia *Burmannus*, Heduphagetica *Vahlenus*:
quaenam fuerit carminis inscriptio, non constat || 13 aufib; F, a uersibus
φV, quae uersibus c: quae *delevit Salmasius*, qui uersibus *Bosscha* | scripsit
FV | *ibi add. Iahnius* | piscium genera v || 14 cognouerat F, cognou-
erat φ, cognorat v || 15 ut Clippe Fφ, ut clypea v: at Clupeae *Turnebus*
adv. XXI 21, at Clypea *vel* a Clypea *Casaubonus*, ad Clupeam *Vahlenus* || 16
Eni Fφ, teni v | asperaque *Bergkiius* (*in Fleckeiseni annal. 1861 p. 621–625*):

Ed. Oudend.

- (486) est pecten Mytilenae *caradrumque* apud *umbracie* finis.*
 (487) Brundisii sargus bonus est: hunc, magnus si erit, sume:
 apriculum piscem scito primum esse Tarenti.
 (488) Surrenti fac emas elopem glaucumque apud Cumas.
 5
 (489) quid scarus? praeterii cerebrum Iouis paene supremi:
 Nestoris ad patriam hic capitur magnusque bonusque.
 quid merulam, turdum, melanurum umbramque marinam?

μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἀβυδος, | τὰς ἄρκτους Πάριον,
 τοὺς δὲ κτένας ἡ Μυτιλήνη· | πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει, καὶ
 ἄπλατα μετ' αὐτῶν...

4 ibid. VII p. 300 e: τὸν δ' ἔλοπ' ἔσθῃ μάλιστα Συρακούσαις ἐνὶ
 κλειναῖς, | τὸν γε κρατιστεύοντα.

aspera Fφv: Aeni, ast aspra *Turnebus*, Aeni, ac plera ostrea, pluria Abydi
Lipsius, Aenid, aspra *Salmasius*, Aeni, spissa *Vahlenus* | abidiμz F, abidi-
 muls φ, abidi mus v ||

1 est pecten Mitylenae *Vahlenus*: Mitilene est pecten Fφ, mitilene est
 a
 pectem v: mitylus est pecten *Scaliger* | caradrumque apud umbracie (umbr-
 cie φ) finis (Fφ)] *verba nondum sanata*: caradrum quae apud umbracie finis
 v: aperque apud Ambraciae amnes *Turnebus*, caprosque apud Ambracienses
Casaubonus, charadrusque apud Ambraciae amnes *Scaliger*, charadrumque
 Ambraciai *Salmasius*, carabusque apud Ambracienses *Colvius*, Ambraciotas
Heinsius, charadrumque apud Ambraci' finis *Hildebrandius*, et apud Chara-
 dram Ambraciamque *Vahlenus*, et Arattum (vel Aratumque) apud Ambraciae
 finis (corr.; fortasse flos, cf. *Athen.* VII p. 305 e) *Bergkiius* || 2 Brundisii Fφ,
 Brundusii v: Brundusio *Suerdsioeus vindic. praec. Benth.* p. 53, Brundisi *I. V.*
Franckius, Brundisii vel Brentesii *Lachmannus ad Lucret.* p. 328, Brentesi vel
 Brundūsi *Ph. Wagnerus in Verg. Aen.* VIII 151 | sargus bonus est Fφv:
 sargust *Vahlenus* | hunc magnus si erit sume Fφv (cf. *Bergkium l. d.*): hunc
 magnus erit si, Sume *Turnebus*, hunc magnus si erit tibi sume *Vahlenus* || 3
 apriculum v, apriculum Fφ | tarenti v, Targenti F, rrgenti φ || 4 Surrenti fac
 emas elopem glaucumque apud (i. e. ape) Cumas (vel glaucumque ἀπὸ Κύμης)
Bergkiius: Surrenti telopem facemas glaucum aput (apud φ) Cumas quid Fφ,
 Surrenti aelopem facemas glaucum aput cumas quid V: Surrenti fac emas
 glaucum et Cumas apud. at quid *Turnebus*, Surrenti lopadas (vel chemas),
 glaucum Cumas apud. at quid *Scaliger*, Surrentid elopem face emas, glau-
 cum ad Cumas. quid *Salmasius*, Surrenti face emas helopem, glaucum cape
 Cumis *Vahlenus* || 5 quid scaru'? *Bergkiius*: scarum Fφv | cerebrum Iouis
 FV, cerebrum Iouis φ | suppremi F, supraemi v || 7 quid merulam, tur-
 dum, melanurum umbramque marinam? vel quid melanurum, umbram, turdum
 merulamque marinam? *Bergkiius*: melanurum turdum merulamque umbramque
 (umbra inque F, ũbra inque φ) marinam Fφv: tum turdum, merulam, mela-

L. Apul. Madaur. Apol.

polypus Corcyrae est, caluaria pinguis Atarnae,

purpura, muriculi, mures, dulces quoque echini.

(490)

alios etiam multis uersibus decorauit, et ubi gentium quisque eorum,
qualiter assus aut iussulentus optime sapiat, nec tamen ab eruditis

5
(491)

f. 113a. reprehenditur. ne ego reprehendar, qui res paucissimis cognitas
Graece et Latine propriis et elegantibus uocabulis conscribo.

XXXX

Cum hoc satis dixi, tum aliud accipe. quid enim tandem, si
medicinae neque instudiosus neque imperitus quaepiam remedia ex
piscibus quaero? ut sane sunt plurima cum in aliis omnibus rebus 10
eodem naturae munere interspersa atque interseminata, tum etiam
nonnulla in piscibus. an remedia nosse et ea conquirere magi po-
tius esse quam medici, quam denique philosophi putas? cui illis
non ad quaestum, sed ad suppetias usura est. ueteres quidem me-
dici etiam carmina remedia uulnerum norant, ut omnis uetustatis 15
certissimus auctor Homerus docet, qui facit Vlyxi de uulnere san-
guinem profluentem sisti cantamine. nihil enim, quod salutis | fe-
rendae gratia fit, criminisum est. 'at enim,' inquit, 'piscem cui rei
nisi malae proscidisti, quem tibi Themison seruus attulit?' quasi
uero non paulo prius dixerim, me de particulis omnium animalium, 20

(492)

2 ibid. VII p. 318f: πούλυποι ἐν τε Θάσῳ καὶ Καρίᾳ εἰσὶν ἀριστοὶ |
καὶ Κέρκυρα τρέφει μεγάλους πολλοὺς τε τὸ πλῆθος.

16 Od. τ 456.

nurum u. m. *Schraderus*, alburnum, turdum merulamque u. m., vel: alburnum,
turdum, melanurum u. m. *Ritscheli* ind. schol. Bonn. aest. 1852 p. XV |
versus 5 — 7 *Vahlenus* sic scripsit: quid turdum, merulam, melanurum um-
bramque marinam | praeterii atque scarum, cerebrum Iouis paene supremi? |
Nestoris — bonusque ||

1 aliquot versus hoc loco intercidisse puto || 2 polypu' Corcyraest *Berg-
kii*: polipus Corcire Fφ, polypus corcire V | Atarnae s, tarne F, carne φv:
acarnae *Vahlenus* || 3 purpura v, purpurn F, purpuram φ | muriculi Fφ,
marriculi v | mures Fφv: murex *Casaubonus* || 4 multos *Pricaeus* | eorum
inueniatur, ostendit s || 5 post aut in φ rasura | iussulentus F | sap. . t F,
sapat φ | erud. tis F || 11 nature e F, natura e|m φ || 12 ea rem. n. et c.
Pricaeus | potius ē φ, potius esset V || 13 cui *Hildebrandius*: qui Fφv ||
14 set F | suppe.ias φ | usura FφV, usurus s || 16 Vlyxi v || 17 nichil
Fφ || 18 inquit F || 19 Themis conseruus Fφv: cf. pag. 43, 11 ||

Ed. Oudend.

de situ earum deque numero deque causa conscribere ac libros
ἀνατομῶν Aristoteli et explorare studio et augere. atque adeo
 summe miror, quod unum a me pisciculum inspectum sciatis, cum
 iam plurimos, ubicumque locorum oblatis sunt, aequè inspexerim,
 5 praesertim quod nihil ego clanculo, sed omnia in propatulo ago, ut
 quiuis uel extrarius arbiter adsistat, more hoc et instituto magistro-
 rum meorum, qui aiunt hominem liberum et magnificum decere,
 si queat in primori fronte animum gestare. hunc adeo pisciculum,
 quem uos leporem marinum nominatis, plurimis qui aderant
 10 ostendi. necdum etiam decerno quid uocem, nisi quaeram sane
 accuratius, quod nec apud ueteres philosophos proprietatem eius
 piscis reperio, quamquam sit omnium rarissima et hercule memo-
 randa. quippe solus ille, quantum sciam, cum sit cetera exossis,
 duodecim numero ossa ad similitudinem talorum suillorum in uen-
 15 tre eius conexa et catenata sunt. quod Aristoteles si scisset, nun-
 quam profecto omisisset scripto prodere, qui aselli piscis solius
 omnium in media aluo corculum situm pro maximo memorauit.
 (493) 'piscem', inquit, 'proscidisti'. hoc quis ferat philosopho crimen XXXXI
 esse, quod lanio uel coquo non fuisset? 'piscem proscidisti: quod
 20 crudum': id accusas? si cocto uentrem rusparer, hepatia suffode-
 rem, ita ut apud te puerulus ille Sicinius Pudens | suomet obsonio
 discit, eam rem non putares accusandam: atqui maius crimen est
 philosopho comesse piscis quam inspicere. an hariolis licet iocinera
 rimari, philosopho contemplari non licebit, qui se sciat omnium
 25 animalium haruspicem, omnium deum sacerdotem? hoc in me
 (494) accusas, quod ego et Maximus in Aristotele miramur? cuius nisi

15 Aristotelis fragm. ed. Rose p. 312.

1 denique numero denique causa F φ | lib.ros F || 2 fortasse ideo || 3
 summe *Salmasius*: adeorum me miror FV, ad|eorum me miror φ || 4 ubi-
 cunque φ | locarum V || 5 nichil φ | ut] at v || 6 assistat v || 7 decere
scripsi: debere F φ v || 10 qui φ | uocent v || 13 caetera v || 15 connexa
 F φ v | scisset s, om. F φ V. an scribendum est: quod Ar. n. pr. omisisset, si
 scisset, scr. prodere? | nunquam s, unquam F φ v || 16 scribo V || 17 medio
 V || 18 inquit F || 19 coco v || 20 rusparer s, rusparet F φ v | hepeta v
 | 21 Sicinus v || obsono Fv || 22 dixit v: uiuit *Casaubonus*, uixit *Lipsius*
 | accurandam v || 23 ariolis φ | iocinena F φ V || 25 aruspicem φ ||

libros bibliothecis exegeris et studiosorum manibus extorseris, accusare me non potes. sed de hoc paene plura quam debui.

Nunc praeterea uide, quam ipsi sese reuincant. aiunt mulierem magicis artibus, marinis illecebris a me petitam eo in tempore, quo me non negabunt in Gaetuliae mediterraneis montibus fuisse, 5 ubi pisces per Deucalionis diluua reperiantur: quod ego gratulor nescire istos, legisse me Theophrasti quoque *περὶ δακετῶν καὶ βλητικῶν* et Nicandri *Θηριακά*. ceterum me etiam ueneficii reum postularent, ut qui hoc negotium ex lectione et aemulatione Aristoteli nactus sim, nonnihil et Platone meo adhortante, qui ait, eum 10 (495) qui ista uestiget *ἀμεταμέλητον παιδιὰν ἐν βίῳ παίζειν*.

XXXXII Nunc quoniam pisces horum satis patuerunt, accipe aliud pari quidem stultitia, sed multo tanto uanius et nequius excogitatum. scierunt et ipsi argumentum piscarium futile et nihili futurum, praeterea nouitatem eius ridiculam, — quis enim fando audiuit, ad magica 15 maleficia desquamari et exdorsari piscis solere? —, potius aliquid de rebus peruulgatioribus et iam creditis fingendum esse. igitur ad

7 Laert. D. V 2, 43.

10 Plat. Tim. p. 59 c: τὰλλα δὲ τῶν τοιούτων οὐδὲν ποικίλον ἔτι διαλογίσασθαι τὴν τῶν εἰκότων μύθων μεταδιώκοντα ἰδέαν, ἣν ὅταν τις ἀναπαύσεως ἕνεκα τοὺς περὶ τῶν ὄντων ἀεὶ καταδέμενος λόγους, τοὺς γενέσεως περὶ διαθεώμενος εἰκότας ἀμεταμέλητον ἡδονὴν κτᾶται, μέτριον ἂν ἐν τῷ βίῳ παιδιὰν καὶ φρόνιμον ποιοῖτο. — Legg. III p. 685 a: ἀλλὰ μὴν δεῖ γε ἡμᾶς τοῦτο ἐν τῷ νῦν σκοποῦντας καὶ ἐξετάζοντας περὶ νόμων, παίζοντας παιδιὰν πρεσβυτικὴν σῶφρονα, διελθεῖν τὴν ὁδὸν ἀλύπως, ὥς ἔφαμεν, ἥνίκα ἡρχόμεθα πορεύεσθαι. — cf. Alcib. I p. 110 b, Parmenid. p. 137 b, Phaedr. p. 265 c.

4 *verba* magicis artibus *secludi mavult Pricaeus* | inlecebris V || 6 re-
periebantur *Salmasius* || 8 *βλητικῶν*] *Βαητωμ Fφ, Βαητων V* | caete-
rum v | ueneficii *Casaubonus*: beneficiis *Fφv* || 8 reum postularent *vir*
doctus in margine edit. Iunt. alt.: eum p. *Fφ*, p. eum v || 9 ut qui s, ut qui-
dem *Fφv* || 10 sum v | nonnichil φ || 11 *ΝαΜΕταμδητοΝΠαΙδιαΝΕΝ*
ΒΙωΠΕΖΕΙΝ. Fφ, αμΕΤωνηδηΤΟΝΠαΙδιαΝΕΝΒΙωΠΕΖΕΙΝ V: emenda-
verunt *Spengelius* (l. d. p. 30) et *Hertzius* (*Philol.* XVII p. 178). *Casaubonus* ex
Platonis Timaeo p. 90 c *suppleverat*: φρονεῖν ἀθάνατα καὶ θεῖα, ἅνπερ
ἀληθείας ἐφάπτεται || 13 stulticia v | tanta φV | excogitatu v || 14
nichili φ, nihil v | praetereo *Latinius* || 15 ridiculam s, ridiculum *FφV* |
magica *delevit Stewechius* || 16 disquamari φv | exdorsuari *Casau-*
bonus || 17 esset s ||

Ed. Oudend.

f. 113a. f. 114.

praescriptum opinio[n]is et famae confinxere puerum quempiam f. 11b.
 (496) carmine cantatum || remotis arbitris, secreto loco, arula et lucerna f. 113b.
 et paucis consciis testibus, ubi incantatus sit, corruisse, postea
 nescientem sui excitatum. nec ultra isti quidem progredi mendacio
 5 ausi. *sed* enim fabula ut impleretur, addendum etiam illud fuit,
 puerum eundem multa praesagio praedixisse. quippe hoc emolu-
 mentum canticis accipimus, praesagium et diuinationem. nec modo
 uulgi opinione, uerum etiam doctorum uirorum auctoritate hoc
 miraculum de pueris confirmatur. memini me apud Varronem phi-
 10 losophum, uirum accuratissime doctum atque eruditum, cum alia
 (497) eiusdem modi, tum hoc etiam legere:

Trallibus de euentu Mithridatici belli magica percontatione
 consulentibus, puerum in aqua simulacrum Mercuri contemplan-
 tem, quae futura erant, centum sexaginta uersibus cecinisse. item-
 15 que Fabium, cum quingentos denarium perdidisset, ad Nigidium
 consultum uenisse; ab eo pueros carmine instinctos indicauisse,
 (498) ubi locorum defossa esset crimina cum parte eorum, ceteri ut
 forent distributi; unum etiam denarium ex eo numero habere Ca-
 tonem philosophum. quem se a pedissequo in stipem Apollinis
 20 accepisse Cato confessus est.

Haec et alia apud plerosque de magicis pueris lego equidem, XXXXIII
 (498) sed dubius sententiae sum, dicamne fieri posse an negem. quam-
 quam Platoni credam, inter deos atque homines natura et loco me-
 dias quasdam diuorum potestates intersitas, easque diuinationes
 25 cunctas et magorum miracula gubernare. quin et illud mecum re-
 puto, posse animum humanum, | praesertim puerilem et simpli-
 cem seu carminum auocamento siue odorum delenimento soporari
 23 Sympos. p. 202e.

1 confluxere *Coluius* || 2 *malim* incantatum | s. aliquo loco *Salmasius*
 | arcula *Pricaeus* || 4 excantatum *Burmannus ad Prop.* III 5, 13 || 5 sed
 enim *Bosscha*: enim F φ , etenim v: at enim *Pricaeus* || 7 *verba* praesagium
 et diuinationem *secludenda putat Bosscha* || 11 eiusmodi v || 12 rallibus F
 | perconctatione consultantibus V || 13 Mercurii F φ || 14 centum olx F ||
 15 Fabium s, Fauium FV, Fanium φ || 16 indictasse F || 17 locorum defosso
 V | crimena φ v | parti V: partim *Brantius* | caeteri v || 18 M. Catonem
 v. in F *litera M. erasa est* || 19 in stipem *Casaubonus*: in fype F, in stipe
 φ v || 21 magicis *Coluius*: magiis et F φ v | acquidem v || 24 intersitus v. ||
 26 et praesertim s ||

et ad obliuionem praesentium exsternari et paulisper remota corporis memoria redigi ac redire ad naturam suam, quae est immortalis scilicet et diuina, atque ita uelut quodam sopore futura rerum praesagare. uerum enimvero, ut ista sese habent, si qua fides hisce rebus impertienda est, debet ille nescio qui puer prouidus, || quantum ego audio, et corpore decorus atque integer deligi et animo sollers et ore facundus, ut in eo aut diuina potestas quasi bonis aedibus digne diuersetur, si tamen ea pueri corpore includitur, an ipse animus expergitus cito ad diuinationem suam redigatur, quae ei prompte insita et nulla obliuione saucia et hebes facile resumatur. non enim ex omni ligno, ut Pythagoras dicebat, debet Mercurius exculpi. quod si ita est, nominate, quis ille fuerit puer sanus, incolumis, ingeniosus, decorus, quem ego carmine dignatus sim initiare. ceterum Thallus, quem nominastis, medico potius quam mago indiget. est enim miser morbo comitali ita confectus, ut ter an quater die saepe numero sine ullis cantaminibus corruat omniaque membra conflictationibus debilitet, facie ulcerosus, fronte et occipitio conquassatus, oculis hebes, naribus hiulcus, pedibus caducus. maximus omnium magus est, quo praesente Thallus diu XXXXIII steterit: ita plerumque morbo ceu somno uergens inclinatur. eum tamen uos carminibus meis subuersum dixistis, quod forte me coram semel decedit. conserui eius plerique adsunt, quos exhiberi denuntiastis. possunt dicere omnes, quid in Thallo despuant, cur nemo | audeat cum eo ex eodem catino cenare, eodem poculo bibere. et quid ego de seruis? uos ipsi, si audetis, negate Thallum, multo prius quam ego Oeam uenirem, corruere eo morbo solitum, medicis saepe numero ostensum, negent hoc conserui eius qui sunt in ministerio uestro: omnium rerum conuictum me fatebor, nisi rus adeo omnium uisu

11 Iambl. de uita Pythag. c. 34 (p. 480 Kiessl.).

1 externari v || 3 uelud FV | sapore φ || 4 utut Coluius || 5 probus Stewechius, prouidis Gruter. suspic. ined. XXII 6 || 8 an F φ V, aut s || 9 diuinationem] diuinam naturam Casaubonus || 10 saucia v || 14 caeterum v: certe enim Iahnus || 15 infectus v || 16 an FV, aut φ : delevit Salmasius || 17 cūflictationibus V || 20 ceu] seu Casaubonus || 22 exhiberi F || 23 denuntiastis v | omnes] $\acute{o}$ p V, homines s || 24 coenare φ || 25 si audetis Salmasius: uidetis F φ v: audetis Hildebrandius || 26 Aeam v || 27 negent Salmasius: negant F φ v || 28 rus adeo omnium uisu diu scripsi: rusa de omnium

diu ablegatus est, in longinquos agros, ne familiam contaminaret.
 quod ita factum nec ab illis negari potest. eo nec potuit hodie a
 nobis exhiberi. nam ut omnis ista accusatio temeraria et repentina
 fuit, nudius tertius nobis Aemilianus denuntiavit, ut seruos nu-
 5 mero quindecim apud te exhiberemus. adsunt quattuordecim, ||
 qui in oppido erant. Thallus solus, ut dixi, quod ferme ad centesi- f. 114a.
 (501) mum lapidem longe exul est, is Thallus solus abest, sed misimus
 qui eum curriculo aduehat. interroga, Maxime, quattuordecim ser-
 uos quos exhibemus, Thallus puer ubi sit et quam salue agat, in-
 10 terroga seruos accusatorum meorum. non negabunt, turpissimum
 puerum corpore putri et morbido caducum, barbarum, rusticanum.
 bellum uero puerum elegistis, quem quis sacrificio adhibeat, cuius
 caput contingat, quem puro pallio amiciat, a quo responsum spe-
 ret. uellem hercle adesset: tibi eum, Aemiliane, permissem, ut
 15 teneres, si tu interrogares. iam in media quaestione hic ibidem pro
 tribunali oculos truces in te inuertisset, faciem tuam spumabun-
 dus conspuisset, manus contraxisset, caput succussisset, postremo
 in sinu tuo corruisset.

Quattuordecim seruos quos postulasti exhibeo. cur illis ad XXXV
 20 quaestionem nihil uteris? unum puerum atque eum caducum re-
 quiris, quem | olim abesse pariter mecum scis. quae alia est eui-
 dentior calumnia? quattuordecim serui petitu tuo adsunt, eos dissi-
 mulas; unus puerulus abest, eum insimulas. postremo, quid uis?
 puta Thallum adesse. uis probare, eum praesente me concidisse:
 25 ultro confiteor. carmine id factum dicis: hoc puer nescit, ego non
 factum reuincō. nunc caducum esse puerum nec tu audebis negare.
 cur ergo carmini potius quam morbo attribuaturs eius ruina? an
 euenire non potuit, ut forte praesente me idem pateretur, quod

diu FφV, de omnium consensu rus diu s: cf. pag. 55, 6: ni rus a tuore
 omnium d. abl. est *Hildebrandius*, [ni] rus ab ore omuium d. abl. est *Zinkius*
 (*Eos* 1864, I p. 82) ||

ne
 1 de φ || 4 denunciauit v | numero] n̄ FV, nō φ, numero s || 5
 exhiberemus φ | xiii Fφ || 6 rus ablegatus, ut dixi, quidem s || 7 exul est,
 is *Hildebrandius*: ex oleis Fφ, ex oleis V, ex oculis s || 8 xiii Fφ || 9
 exhibemus φ || 10 accuratorum v || 13 contingat] cingat *Vulcanius* || 14 Her-
 cule v | adesse φ || 14 et 15 et tenerem V || 16 truciς φv || 19 xiii Fφ
 || 22 calumpnia φ | xiii Fv || 26 nunc] num V: nam *Bosscha* ||

saepe alias multis praesentibus? quod si magnum putarem cadu-
cum deicere, quid opus carmine fuit, cum incensus gagates lapis, (502)
ut apud physicos lego, pulchre et facile hunc morbum explo-
ret, cuius odore etiam in uenalicis uulgo sanitatem aut mor-
bum uenaliū experiantur? etiam orbis a figulo circumactus 5
non difficile eiusdem uoletudinis hominem || uertigine sui cor-
ripit. ita spectaculum rotationis eius animum saucium debilitat,
ac multo plus ad caducos consternendos figulus ualet quam magus.
tu frustra postulasti, ut seruos exhiberem: ego non de nihilo po-
stulo, ut nomines, quinam testes huic piaculari sacro adfuerint, 10
cum ego ruentem Thallum impellerem. unum omnino nominas
puerulum illum Sicinium Pudentem, cuius me nomine accusas. is
enim adfuisse se dicit: cuius pueritia etsi nihil ad religionem refra-
garetur, tamen accusationi fidem deroget. facilius fuit, Aemiliane,
ac multo grauius, tete ut ipsum diceret interfuisse et ex eo sacro 15
coepisse dementire potius, quam totum negotium quasi ludicrum
pueris donares. puer cecidit, puer uidit: num etiam puer | aliquis
incantauit?

XXXXVI

Hic satis ueteratorie Tannonius Pudens cum hoc quoque men-
dadium frigere ac prope iam omnium uultu et murmure explosum 20
uideret, ut uel suspitiones quorundam spe moraretur, ait pueros
alios producturum, qui sint aequae a me incantati, atque ita ad aliam
speciem argumenti transgressus est. quod quamquam dissimulare
potui, tamen ut omnia, ita hoc quoque ultro prouoco. cupio enim

2 Plin. nat. hist. XXXVI 19, 142: (gagates lapis) deprendit sonticum
morbum et uirginitatem suffitus.

ⁿ
1 magum φ : magicum *Scriverius* || 2 deicere φ , deiicere Fv || 3 phisi-
cos F φ || 6 ualitudinis v | corripit] coarguit *Wowerus* || 9 nichilo φ || 10
^f
adfuerint φ || 13 affuisse F φ v | nichil φ : mihi *Iungermannus* | regionem F:
libidinem *Casaubonus*, delationem *Wowerus* | se fragaretur in F del. et in
margine a manu pr. scr. fragaretur, suffragaretur v || 14 accusationi scripsi:
accusatio F φ v | derogaret v || 16 caepisse dementiri v || 17 donare *Pricaeus* |
^u
aliquis v, aliq F, aliquid φ || 19 ueteroriae v | Tamnonius φ || 20 mar-
mure F || 21 suspiciones F φ v || 22 equae v ||

Ed. Oudend.

produci eos pueros, quos spe libertatis audio confirmatos ad men-
 tiendum. sed nihil amplius dico: ut producant. postulo igitur et
 flagito, Tannoni Pudens, ut expleas quod es pollicitus. cedo pueros
 istos, quibus confiditis: produc, nomina qui sint. mea aqua licet
 5 ad hoc utare. dic, inquam, Tannoni. quid taces, quid cunctaris,
 quid respectas? quod si hic nescit quid dixerit aut nomina oblitus
 est, at tu, Aemiliane, cede huc, dic quid aduocato tuo mandaueris,
 exhibe pueros. quid expalluisti? quid taces? hocine accusare est?
 hocine tantum crimen deferre, an Claudium Maximum, tantum
 10 uirum, ludibrio habere, me calumnia insectari? quod si forte pa-
 tronus tuus || uerbo prolapsus est et nullos pueros habes, quos f. 114b.
 producas, saltem quattuordecim seruis quos exhibui ad aliquid
 (504) utere. aut cur sisti postulabas tantam familiam? magia^h accusans XXXXVII
 de quindecim seruis denuntiasti: quid, si de ui accusares, quot tan-
 15 dem seruos postulares? sciunt ergo aliquid quindecim serui et
 occultum est. an occultum non est et magicum est? alterum ho-
 rum fatearis necesse est, aut inlicitum non fuisse in quo tot con-
 scios non timuerim, aut si inlicitum | fuit, scire tot conscios non
 debuisse. magia ista, quantum ego audio, res est legibus denegata,
 20 iam inde antiquitus duodecim tabulis propter incredundas frugum
 inlecebras interdicta. igitur est occulta non minus quam tetra et
 horribilis, plerumque noctibus uigilata et tenebris abstrusa et arbi-
 tris solitaria et carminibus murmurata, cui non modo seruorum,

20 Plin. nat. hist. XXVIII 2, 17: quid? non et legum ipsarum in duo-
 decim tabulis uerba sunt: «qui fruges excantassit», et alibi: «qui
 malum carmen incantassit»? — Senec. nat. quaest. IIII 7: et apud
 nos in duodecim tabulis cauetur, «ne quis alienos fructus excan-
 tasset».

2 nichil φ | quam ut s: nihil amplius: tantum producant *Salmasius*, nihil
 amplius: tantum ut producant *Bosscha* || 3 es om. FV || 4 fortasse confidis
 || 5 cōtaris V || 6 respectus F, expectas v | dixerit FV || 8 et 9 hocine
 F φ v || 10 calumpnia φ || 12 xiiii F, quattuordecim φ | exhibui F, exhibui φ ||
 13 tantam v, tantum F φ || 14 xv F φ | denunciasti v | quot] quod F φ || 15
 xv F || 17 illicitum F φ , inlicitum V: inclitum *Scriverius* || 18 inlicitum F φ V
 || 19 delegata F φ v: denegata *Fulvius*, relegata *Iungermannus* || 20 xii F φ V
 || 21 illecebras φ | est scripsi: et F φ v ||

uerum etiam liberorum pauci adhibentur. et tu quindecim seruos
uis interfuisse? nuptiae illae fuerunt an aliud celebratum officium
an conuiuium tempestiuum? quindecim serui sacrum magicum par-
ticipant quasi quindecimui sacris faciundis creati. cui tamen rei tot
numero adhibuissem, si conscientia *unius* nimis multi sunt? quin- 5
decim liberi homines populus est, totidem serui familia, totidem
uincti ergastulum. an adiutorio multitudo eorum necessaria fuit,
qui diutine hostias lustralis tenerent? at nullas hostias nisi gallinas (505)
nominastis. an ut grana turis numerarent? an ut Thallum pro-
sternerent? 10

XXXXVIII

Mulierem etiam liberam perductam ad me domum dixistis
eiusdem Thalli ualetudinis, quam ego pollicitus sim curaturum:
eam quoque a me incantatam corruisse. ut uideo, uos palaestritam,
non magum accusatum uenistis: ita omnis qui me accessere dicitis
cecidisse. negauit tamen quaerente te, Maxime, Themison medicus, 15
a quo mulier ad inspiciendum perducta est, quicquam || ultra pas-
sam, nisi quaesisse me, ecquid illi aures obtinnirent et utra earum
magis: ubi responderit, dexteram sibi aurem nimis inquietam, |
f. 13a. confestim discessisse. hic ego, Maxime, quanquam sedulo inprae- (506)
sentiarum a laudibus tuis tempero, necubi tibi ob causam istam 20
uidear blanditus, tamen sollertiam tuam in percontando nequeo
quin laudem. dudum enim, cum haec agitentur et illi incantatam
mulierem dicerent, medicus qui adfuerat abnueret, quaesisti tu
nimis quam prudenter, quod mihi emolumentum fuerit incantandi.
responderunt: 'ut mulier rueret.' 'quid deinde? mortua est?' in- 25
quis. negarunt. 'quid ergo dicitis? quod Apulei commodum, si
ruisset?' ita enim pulchre ac perseueranter tertio quaesisti, ut qui

1 adibentur φ | xv φ || 2 nubtiene F || 3 xv F φ || 4 xvui F || 5
si conscientia unius nimis m. s. *Casaubonus* (vel si conscientia unius multi
sunt); si conscientiae nimis multi sunt F φ v: si conscientiae unus multi sunt
Groslotius | xv F φ || 8 diutino *Coluius* || 9 nominastis an ut φ , nominasti
sancia F, nominasti sancit V | thuris φ | numerarent] mundarent *Pricaeus*
|| 12 Thallo *Casaubonus* | ualitudinis φ v || 13 incantatam a me v || 14 acces-
sero FV, accesserint ς | interdicitis ς || 17 earum ς , eorum F φ v || 18
dextram F, dexteram φ , dextram v || 19 haec *Scriverius* | quamquam φ
| impraesentiarum v || 20 ne ubi v || 21 perconctando F φ || 23 affuerat φ ||
24 emulumentum F || 25 qd in φ || 26 Apulei V, Apuleii F φ ||

Ed. Oudend.

scires omnium factorum rationes diligentius examinandas, ac saepius causas quaeri, facta concedi, eoque etiam patronos litigatorum causidicos nominari, quod cur quaeque facta sint expediant. ceterum negare factum facilis res est et nullo patrono indiget: recte
 5 factum uel perperam docere, id uero multo arduum et difficile est. frustra igitur an factum sit anquiritur, quod nullam malam causam habuit ut fieret. ita facti reus apud bonum iudicem scrupulo quaestionis liberatur, si nulla fuit ei ratio peccandi. nunc quoniam neque incantatam neque prostratam mulierem probauerunt, et ego
 10 non nego petitu medici a me inspectam, dicam tibi, Maxime, cur illud de aurium tinnitu quaesierim, non tam purgandi mei gratia in ea re, quam tu iam praeiudicasti neque culpae neque crimini confinem, quam ut ne quid dignum auribus tuis et doctrinae tuae congruens reticuerim. dicam igitur quam breuissime potuero: | ete-
 (507) 15 nim admonendus es mihi, non docendus.

Plato philosophus in illo praeclarissimo Timaeo caelesti quada- XXXXVIII
 dam facundia uniuersum mundum molitus postquam de nostri quoque animi trinis potestatibus sollertissime || disseruit et, cur f. 115a.
 quaeque membra nobis diuina prouidentia fabricata sint, aptissime
 20 docuit, causam morborum omnium trifariam percenset. primam causam primordiis corporis attribuit, si ipsae elementorum qualitates, uuida et frigida, et his duae aduersae non congruant; id adeo euenit, cum quaequam earum modum excessit aut loco demigravit. sequens causa morborum inest in eorum uitio, quae iam concreta
 25 ex simplicibus elementis una tamen specie coaluerunt, ut est sanguinis species et uisceris et ossi et medullae, porro illa quae ex hisce singularibus mixta sunt. tertio in corpore concrementa uarii

16 Tim. p. 82—86.

1 scires *q* ex corr., ut quis ej res F || 11 gratia *deberi mavult Stewechius*
 || 13 dignum *uncis inclusit Scriuerius* || 14 potero *q* || 17 igitur post-
 er
 quam *q*V || 18 disseruit F, diseruit v || 19 apertissime *Goesius* || 21 adtribuit
 V || 22 uuida] humida *q* ex corr. | iis F, hiis *q*V | aduorse F*q*V || 23
 modum F, m *q*, modo v || 24 causam v || 26 ossis v || 27 concremata *q*:
 concreta *Latinius* ||

fellis et turbidi spiritus et pinguis humoris nouissima aegritudinum
 L incitamenta sunt. quorum e numero praecipua sit materia morbi
 comitalis, de quo dicere exorsus sum, cum caro in humorem cras- (508)
 sum et spumidum inimico igni conliquescit, et spiritu indidem
 parto ex candore compressi aeris albida et tumida tabes fluit. ea 5
 namque tabes si foras corporis prospirauit, maiore dedecore quam
 f. 13b. noxa diffunditur. pectoris enim primorem cutim uutiligine in|signit
 et omnimodis maculationibus conuariat: sed cui hoc usu uenerit,
 nunquam postea comitali morbo adtemptatur. ita aegritudinem
 animi grauissimam leui turpitudine corporis compensat. enimuero 10
 si perniciosa illa dulcedo intus cohibita et bili atrae sociata uenis (509)
 omnibus furens peruasit, dein ad summum caput uiam molita dirum
 fluxum cerebro immiscuit, ilico regalem partem animi debilitat,
 quae ratione pollens uerticem hominis uelut arcem et regiam in-
 sedit. eius quippe diuinas uias et sapientes meatus obruit et obtur- 15
 bat: quod facit minore perniciē per soporem, cum potu et cibo
 plenos comitalis morbi praenuntia strangulatione modice angit.
 sed si usque adeo aucta est, ut etiam uigilantium capiti offundatur,
 tum uero repentino mentis nubilo obtorpescunt || et moribundo
 corpore cessante animo cadunt. eum nostri non modo maiorem 20
 et comitalem, uerum etiam diuinum morbum, ita ut Graeci *ἱερὰν*
νόσον, uere nuncuparunt: uidelicet quod animi partem rationalem,
 quae longe sanctissima est, eam uiolet.

LI Agnoscis, Maxime, rationem Platonis quantum potui pro tem-
 pore perspicue explicatam, cui ego fidem arbitratus causam diuini 25
 morbi esse, cum illa pestis in caput redundauit, haudquaquam ui- (510)

3 comicialis v || 4 conliquaescit v | spiritu F, spiritum φ v || 5 parto
 F φ v: spiritum inde parit et *Latinius*, spiritum indidem parta *Hildebrandius* |
 calore *Pricaeus* | tumida] spumida *Pricaeus* || 6 corpore *Pricaeus* || 7
 pectoris] corporis *Casaubonus* || 9 comiciali v | adtemptatur F φ , abtempta-
 tur V || 10 animũ v | compescat v || 11 dulcedo] *corruptum*; *fortasse*
uligo; albedo *Coluius*, mucedo *Vulcanius* || 13 illico φ v || 14 uelud F |
 et regiam φ v, egregiam F || 15 sapientis φ v | obstruit et obturat *Fuluius*
 || 17 praenuncia v || 19 post obtorpescunt in F *rasura* || 21 comicialem v ||
 21 et 22 *ἱερὰν ΝΟCΟΝ* F φ , *ἱερὸν ΝΟCΟΝ* V || 22 uero V: *del. Sal-*
masius || 23 est v, in F *est erasum*, in φ *extat in rasura* || 24 po-
 tuit *Coluius* || 26 cap.. φ | redudauit F ||

deor de nihilo percontatus, an esset mulieri illi caput graue, cer-
uix torpens, tempora pulsata, aures sonorae. ceterum, | quod dexte-
rae auris crebriores tinnitus fatebatur, signum erat morbi penitus
adacti. nam dextera corporis ualidiora sunt, eoque minus spei ad
5 sanitatem relinquunt, cum et ipsa aegritudini succumbunt. Aristo-
teles adeo in problematis scriptum reliquit, quibuscumque caducis
a dextero morbus occipiat, eorum esse difficiliorem medelam. lon-
gum est, si uelim Theophrasti quoque sententiam de eodem morbo
(511) recensere; est enim etiam eius egregius liber de caducis. quibus
10 tamen in alio libro, quem de inuidentibus animalibus conscripsit,
remedio esse ait exuias stellionum, quas uelut senium more cete-
rorum serpentium temporibus statutis exuant. sed nisi confestim
eripias, malignone praesagio an naturali adpetentia ilico conuertun-
tur et deuorant. haec idcirco commemorauit, nobilium philosopho-
15 rum disputata simul et libros sedulo nominaui nec ullum ex medi-
cis aut poetis uolui attingere, ut isti desinant mirari, si philosophi
suapte doctrina causas morborum et remedia nouerunt. igitur cum
ad inspiciendum mulier aegra curationis gratia ad me perducta sit,
(512) atque hoc et medici confessione qui adduxit ad meam ratiocinatio-
20 nem recte factum esse conueniat: aut constituent, magi et malefici
hominis esse morbis mederi, aut si hoc dicere non audent, fatean-
tur, se in puero || et muliere caducis uanas et prorsus caducas ca- f. 115b.
lumnias intendisse.

6 Aristotelis fragm. ed. Rose p. 237.

9 Laert. Diog. V 42—43 (περὶ ἐπιλήψεως α', περὶ τῶν ζώων ὅσα λέ-
γεται φθονεῖν α').

11 Plin. nat. hist. XXX 10, 87—89.

1 nichilo φ || 2 auris v | sonorae ceterum s, sonora et ceterum F,
sonor.. et ceterum φ, sonora et caeterum v | dexte φ, dextrae v || 4 exacti
Stewechi, adaucti *Groslotius* || 5 aegritudini succumbunt s, aegritudinis
accumbunt FφV || 6 scribunt V | quibuscumque s, quibus eque Fφv: qui-
busque *Acidalius*, aequae reliquit, quibus *Iungermannus* || 10 inuidentibus
FφV (et *Casaubonus*): non uidentibus s | conscripsit V || 11 exubias FV | ste-
lionum FV | caeterorum v || 13 presagia F | adpetentia FV, appetentia φ
| illico φ || 14 iccirco v | ...memorauit φ || 19 ad mea ratiocinatione Fφ,
ad meam ratiocinationem v: ac mea ratiocinatione *Fulvius* || 22 sed prorsus
F || 23 calumpnias φ ||

LII Immo enim si uerum uelis, Aemiliane, tu potius caducus qui
 iam tot calumniis cecidisti. neque enim grauius est corpore quam
 f. 14a. corde collabi, pede potius quam mente cor|ruere, in cubiculo despui
 quam in isto splendidissimo coetu detestari. at tu fortasse te putas
 sanum, quod non domi containeris, sed insaniam tuam, quoquo te 5
 duxerit, sequeris. atqui si contendere uis furorem tuum cum Thalli
 furore, inuenies non permultum interesse, nisi quod Thallus sibi,
 tu etiam aliis furis. ceterum Thallus oculos torquet, tu ueritatem,
 Thallus manus contrahit, tu patronos, Thallus pauimentis inliduntur,
 tu tribunalibus. postremo ille quidquid agit, in aegritudine facit, 10
 ignorans peccat: at tu, miser, prudens et sciens delinquis. tanta
 uis morbi te instigat: falsum pro uero insimulas, infectum pro
 facto criminaris, quem innocentem liquido scis, tamen accusas ut
 LIII nocentem. quin etiam — quod praeterii — sunt quae fatearis 15
 nescire, et eadem rursus, quasi scias, criminaris.

Ais enim me habuisse quaedam sudariolo inuoluta apud lares
 Pontiani. ea inuoluta quae et cuius modi fuerint, nescisse te con-
 fiteris, neque praeterea quemquam esse qui uiderit: tamen illa con-
 tendis instrumenta magiae fuisse. nemo tibi blandiatur, Aemiliane:
 non est in accusando uersutia ac ne impudentia quidem: ne tu ar- 20
 bitreris. quid igitur? furor infelix acerbi animi et misera insania
 crudae senectutis. his enim paene uerbis cum tam graui et perspi- (513)
 caci iudice egisti: 'habuit Apuleius quaepiam linteolo inuoluta apud
 lares Pontiani. haec quoniam ignoro quae fuerint, idcirco magica
 fuisse contendo. crede igitur mihi quod dico, quia id dico | quod 25
 nescio.' o pulchra argumenta et aperte crimen reuinentia. 'hoc
 fuit, quoniam quid fuerit ignoro.' solus repertus es, Aemiliane, qui
 scias etiam illa || quae nescis. tantum super omnis stultitia euectus
 es: quippe [qui] sollertissimi et acerrimi philosophorum ne iis qui-

1 imo v | enim *del. Salmasius* | si audire uerum uelis s || 2 calumpniis
 q || 6 si s, *om.* Fqv | contenderi V || 8 ceterum] etenim *vel iterum Latinius*
 || 9 inliduntur FV, illiduntur q || 10 quicquid qv || 11 delinqui. s F || 14 fa-
 teris *Pricaeus* || 20 imprudentia *Pricaeus* || 24 idcirco q, iccirco Fv || 25
 quia id *om.* F || 26 et in q *scr. a manu rec.* || 26 et 27 *verba* hoc fuit —
 ignoro *om.* q || 28 stultitia *Casaubonus*: stultitie Fq, stulticia v | euectus
 Fq, uectus v || 29 qui *seclisit Iahnus*: quippeni *Coluius* | philosophorum
 fuerunt s ||

Ed. Oudend.

dem confidendum esse aiunt quae uidemus: at tu de illis quoque
adfirmas, quae neque conspexisti unquam neque audisti. Pontianus
(513) si uiueret atque eum interrogares, quae fuerint in illo inuolucro,
nescire se responderet. libertus eccille, qui clauis eius loci in ho-
5 diernum habet et a uobis stat, nunquam se ait inspexisse, quan-
quam ipse aperiret utpote promus librorum qui illic erant conditi
paene quotidie et clauderet, saepe nobiscum, multo saepius solus
intraret, linteum in mensa positum cerneret sine ullo sigillo, sine
uinculo. quidni enim? magicae res in eo occultabantur: eo negle-
10 gentius adseruabam *scilicet*. enim libere scrutandum et inspicien-
(514) dum, si liberet, etiam auferendum temere exponebam, alienae cu-
stodiae commendabam, alieno arbitrio mittebam. quid igitur
impraesentiarum uis tibi credi? quodne Pontianus nescierit qui in-
(512) diuiduo contubernio mecum uixit, id te scire, quem nunquam ui-
15 derim nisi pro tribunali? an quod libertus adsiduus, cui omnis
facultas inspiciendi fuit, quod is libertus non uiderit, te qui nun-
quam eo accesseris uidisse? denique ut quod non uidisti, id tale
fuerit quale dicis: atqui, stulte, si hodie illud sudariolum tu inter-
cepisses, quicquid ex eo promeres, ego magicum negarem.
20 Tibi adeo permitto, finge quiduis, reminiscere, excogita, quod LIII
possit magicum uideri: tamen de eo tecum decertarem. | aut ego f. 14b.
subiectum dicerem aut remedio acceptum aut sacro traditum aut
somnia imperatum. mille alia sunt quibus possem more communi
et uulgatissima obsecrationum consuetudine uere refutare. nunc
25 id postulas, ut quod deprehensum et detentum tamen nihil me
apud bonum iudicem laederet, id inani suspitione incertum et in-

1 esse] $\tilde{e}e$ F || 2 affirmas φv || 3 interrogares v, interrogaret F φ : *for-*
tasse interrogaretis || 4 se nescire φ | libertus eccille φV , libertus et ljb|r-
tuseccille F, libertus etiam ille ς || 7 cotidie V || 9 negligentius F φv | cone
diligentius adseruabam? *Gudius ad Phaedr.* I 25 || 10 scilicet. enim *Bosscha*:
sed eui FV, sed enim φ || 13 impraesentiarum v | quod Pontianus quidem *Scri-*
verius | in indiuiduo *Scrivarius* || 15 assiduus φV || 16 *verba* quod is liber-
tus *delenda* *putat Latinius: verba* cui omnis – libertus *secludere* *mauult*
Bosscha || 20 comminiscere *Coluius*, eminiscere *Pricaeus* || 23 imparatum v
|| 24 obsecrationum *scripsi*: obseruationum F φv || 25 deprehensum F φ , re-
prehensum V: re prehensum *Hildebrandius* | detectum *Fuluius* || 26 suspi-
cione F φv ||

f. 116a. cognitum || condemnet. haud sciam an rursus, ut soles, dicas: 'quid ergo illud fuit, quod linteo tectum apud lares potissimum deposuisti?' itane est, Aemiliane? sic accusas, ut omnia a reo percontans nihil ipse adferas cognitum. 'quam ob rem piscis quaeris?' 'cur aegram mulierem inspexisti?' 'quid in sudario habuisti?' 5 utrum tu accusatum an interrogatum uenisti? si accusatum, tute argue quae dicis, si interrogatum, noli praeiudicare quid fuerit, quod ideo te necesse est interrogare, quia nescis. ceterum hoc quidem pacto omnis homines rei constituentur, si ei qui nomen cuiuspiam detulerit, nulla necessitas sit probandi, omnis contra facultas percontandi. quippe omnibus, si cui forte negotium magiae facessitur, quicquid omnino egerint, obicietur. uotum in alicuius statuae femore signasti: igitur magus es; aut cur signasti? tacitas preces in templo deis allegasti: igitur magus es; aut quid optasti? (516) contra: nihil in templo precatus es: igitur magus es; aut cur deos 15 non rogasti? similiter si posueris donum aliquod, si sacrificaueris, si uerbenam sumpseris. dies me deficiet, si omnia uelim persequi, quorum rationem similiter calumniator flagitabit. | praesertim quod conditum cumque, quod obsignatum, quod inclusum domi adseruatur, id omne eodem argumento magicum dicetur, aut e cella 20 promptuaria in forum atque in iudicium proferetur.

LV Haec quanta sint et cuius modi, Maxime, quantusque campus calumniis hoc Aemiliani tramite aperiatur, quantique sudores innocentibus hoc uno sudariolo adferantur, possum equidem pluribus disputare, sed faciam quod institui: etiam quod non necesse est 25 confitebor et interrogatus ab Aemiliano respondebo. interrogas, Aemiliane, quid in sudario habuerim. at ego quamquam omnino positum ullum sudarium meum in bybliothea Pontiani possim ne-

1 condempnet φ || 2 potissimum] Pontiani *Pricaeus* || 3 percontans *scripsi*: perconctare F φ , percontare V, percontare ς : percontaris *Hildebrandius* || 4 nichil φ | pisces φ || 6 utrum tu *Salmasius*: ut sumtu F φ , ut su^u tu V, insutum ς : num tu *Fulvius* | accusatam F || 8 caeterum v || 11 si cui F, sic[~] φ , sicut v: ut cuique *vel* simul cui *Casaubonus*, si quid *Wyttendachius* | negotium v || 12 facessetur *Casaubonus* | obicietur F, obiicietur φ v || 13 assignasti ς || 15 nichil φ | praecatus v || 21 promptaria V || 22 cuiuscemodi V || 23 calumpniis φ , calumns V | Emiliane v || 28 bybliothea F, biblyothea φ , bibliotheca v ||

Ed. Oudend.

gare, at maxime fuisse concedo: tamen, cum habeam dicere, nihil in
eo inuolutum fuisse, || — quae si dicam, neque testimonio aliquo
neque argumento reuincar. nemo est enim qui attigerit, unus li-
bertus, ut ais, qui uiderit — tamen, inquam, per me licet fuerit refer-
5 tissimum. sic enim, si uis, arbitrare, ut olim Vlixii socii thesaurum
repperisse arbitrati sunt, cum utrem uentosissimum manticularen-
(517) tur. uin dicam, cuius modi illas res in sudario obuolutas laribus
Pontiani commendarim? mos tibi geretur.

Sacrorum pleraque initia in Graecia participauim. eorum quae-
10 dam signa et monumenta tradita mihi a sacerdotibus sedulo con-
seruo. nihil insolitum, nihil incognitum dico. uel unius Liberi pa-
tris mystae qui adestis scitis, quid domi conditum celetis et absque
omnibus profanis tacite ueneremini. at ego, ut dixi, multiuga
sacra et plurimos ritus et uarias cerimonias studio ueri et officio
15 erga | deos didici. nec hoc ad tempus compono, sed abhinc ferme f. 15a.
triennium est, cum primis diebus quibus Oeam ueneram publice
disserens de Aesculapii maiestate eadem ista prae me tuli et quot
sacra nossem percensui. ea disputatio celebratissima est, uulgo le-
gitur, in omnium manibus uersatur, non tam facundia mea quam
20 mentione Aesculapii religiosi Oeensis commendata. dicite aliqui,
si quis forte meminit, huius loci principium. audisne, Maxime, mul-
tos suggerentis? immo, ecce etiam liber offertur. recitari ipsa haec
(518) iubebo, quoniam ostendis humanissimo uultu auditione te ista non
grauari.

5 Hom. Od. x 28—55.

17 Apul. florid. III 18 sub fin.

1 ac F φ V: at *Salmasius* | maxime tamen ς | concedo *scripsi*: concedam
F φ v | tamen habeam F, tamen tamen habeam φ , tamen cum habeam v | nichil
 φ || 3 est om. v || 4 refertissimum *Wytttenbachius*: repertissimum F φ v ||
5 Vlixii φ , Vlyxi v | sotii v || 6 repperisse F, reperisse φ v || 11 nichil φ
| nichil φ || 12 miste F φ , symmyste v || 13 prophanis Fv || 16 uenirem
^{is}
Bosscha || 17 deserens φ | quot ς , quod F φ , qd v || 18 nos semper censui
F φ || 19 omnium F, omnibus φ V || 20 religionis *Casaubonus* | aliqui F,
aliquis φ v || 21 si qui v ||

L. Apul. Madaur. Apol.

LVI Etiamne cuiquam mirum uideri potest, cui sit ulla memoria religionis, hominem tot mysteriis deum conscium quaedam sacrorum crepundia domi adseruare, atque ea lineo texto inuoluere, quod purissimum est rebus diuinis uelamentum? quippe lana, segnissimi corporis excrementum, pecori detracta, iam inde || Orphei et Py- 5 thagorae scitis profanus uestitus est. sed enim mundissima lini seges inter optumas fruges terra exorta non modo indutui et amictui sanctissimis Aegyptiorum sacerdotibus, sed opertui quoque rebus sacris usurpatur.

Atque ego scio, nonnullos et cum primis Aemilianum istum face- 10 tia sibi habere, res diuinas deridere. nam, ut audio partim Oeensium qui istum nouere, nulli deo ad istoc aeui supplicauit, nullum templum frequentauit, si fanum aliquod praetereat, nefas habet, adorandi gratia manum labris admouere. iste uero nec dis ruratio[n]is, qui eum pascunt ac uestiunt, segetis ullas aut uitis aut gregis primitias 15 impartit: nullum in uilla eius delubrum situm, nullus [locus aut] lucus consecratus. et quid ego de luco et delubro loquor? negant uidisse se qui fuere in finibus eius unum saltem aut lapidem unctum aut ramum coronatum. igitur agnomenta ei duo indita: Charon, ut iam dixi, ob oris et animi dritatem, sed alterum, quod libentius 20

5 Laert. Diog. VIII 19: στολή δ' αὐτῷ (Pythagorae) λευκή, καθαρά, καὶ στρώματα λευκὰ ἐξ ἐρίων· τὰ γὰρ λινὰ οὐπω εἰς ἐκείνους ἀφῆκτο τοὺς τόπους.

20 pag. 32, 9.

2 mysteriûm *Casaubonus* | dñ F || 3 ea s, eo FφV || 4 et 5 *scribendum videtur* segnissimi pecoris excrementum, *glossemate* corpori detracta *secluso* || 6 prophanus Fv || 7 optumas F, optimas φv || 8 verba sanctissimis – quoque in φ omissa sunt, extant autem in calce | in rebus s. *Vulcanius* || 10 atqui *Floridus* || 11 diuina v | partim oensium Fφv, percentibus iis s: emendavit *Salmasius ad Solin. p. 227* || 12 ad istoc *scripsi*: ad(rasura)hoc F, adij hoc φ, ad hoc v | aui F | supplicauit F in rasura || 13 ad nefas φ, nephas v || 14 gratia s, gratiam Fφ, g̃ra v | isti Fφ | diis Fv | disrurationis φ || 15 primicias v || 16 locus aut *seclusit Iahnus* || 17 et] ec F: sed *Groslotius* || 18 in finibus eius unum saltem *transposui*: unum saltem in finibus eius Fφv: fuere qui negant uidisse se vel negant uidisse se qui affuere *Pricaeus* || 19 agnomenta F, cognomenta φ, agnomenta v || 20 sed et *Groslotius* | qud F ||

Ed. Oudend.

audit, ob deorum contemptum, Mezentius. quapropter facile intellego, hasce ei tot initiorum enumerationes nugas uideri, et forsane ob hanc diuini contumaciam non inducat animum uerum esse
 (520) quod dixi, me sanctissime tot sacrorum signa et memoracula custodire. sed ego, quid de me Mezentius sentiat, manum non uorterim. ceteris autem clarissima uoce profiteor: si qui forte adest eorundem solemnum mihi particeps, signum dato, et audias licet quae ego adseruem. nam equidem nullo unquam periculo compellar, quae reticenda accepi, haec ad profanos enuntiare.

10 Vt puto, Maxime, satis uideor cuius uel iniquissimo animum LVII
 (521) explesse, et quod ad sudarium pertineat, omnem criminis maculam deterxisse, ac bono iam periculo ad testimonium illud Crassi, quod post ista quasi grauissimum legerunt, a suspicionibus Aemiliani transcensurus. testimonium ex libello legi audisti gumiae cuiusdam
 15 et desperati lurconis Iuni Crassi, me in eius domo nocturna sacra cum Appio Quintiano amico meo factitasse, qui ibi mercede deuersabatur. | idque se ait Crassus, quamquam eo tempore uel f. 15b. Alexandreae fuerit, tamen taedae fumo et auium plumis comperisse. scilicet [eum] cum Alexandreae symposia obiret — est enim Crassus
 20 is, qui non inuitus de die in ganeas conrepat —, in illo cauponio
 (522) nidore pinnae de penetibus suis aduectas aucupatum, fumum domus suae agnouisse patrio culmine longe exortum. quem si oculis

1 Verg. Aen. VII 647: Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris | contemptor diuom Mezentius agminaque armat.

iu
 1 audit ob F in rasura | ezētiuf F (in margine a manu pr. scr. mezen)
 || 2 intelligo Fφv || 2 et 3 fors fuat ne Scaliger, fors fuat ut Casaubonus || 3 diuini] deum Salmasius. | ob hanc diuum contemnentiam Coluius | inducat in animum F, ind. tu animum φ, ind. animum V || 6 caeteris v || 7 audias Fφ, audiat V || 9 prophanos Fφv | enunciare v || 13 suspicionibus Fφv || 14 guimie φ || 15 Iunii v || 16 Quintiliano v | diuersabatur v || 17 quamquam v | in eo tempore V || 18 Alexandree Fφ, Alexandriae v | a caede et fumo s: e taedae fumo Salmasius, a cinere et fumo Wowerus, taedaceo fumo Oudendorpius, a taedae fumo Hildebrandius || 19 scire licet Casaubonus | eum del. Iahnus | Alexandree Fφ, Alexandriae v || 20 is Iahnus: iste Fφv | correpat φv | cauponio Scriuerius: cauponis Fφv: cauponae vel cauponii Brantius || 21 aucupantum F, aucupantem φ (et Casaubonus), aucupatum v || 22 agnouisse F ||

uidit, ultra Vlix^ui uota et desideria hic quidem est oculatus. Vlixes
 fumum terra sua emergentem compluribus annis e litore pro-
 spectans frustra captauit; Crassus in paucis quibus afuit mensibus
 eundem fumum sine labore in taberna uinaria sedens conspexit.
 sin uero naribus nidorem domesticum praesensit, uincit idem sa- 5
 gacitate odorandi canes et uulturios. cui enim cani, cui uulturio
 Alexandrini caeli quicquam abusque Oeensium finibus oboleat?
 est quidem Crassus iste summus helluo et omnis fumi non imperi-
 tus, sed profecto pro studio bibendi, quo solo censetur, facilius ad
 LVIII eum Alexandriam uini aura quam fumi peruenisset. intellexit hoc et 10
 ipse incredibile futurum. nam dicitur ante horam diei secundam
 ieiunus adhuc et abstemius testimonium istud uendidisse. igitur
 scripsit haec se ad hunc modum comperisse.

Postquam Alexandria reuenerit, domum suam recta conten-
 disse, qua iam Quintianus migrarat: ibi in uestibulo multas auium 15
 pinnas offendisse: praeterea parietes fuligine deformatos: quaesisse
 causas ex seruo suo quem Oeae reliquerat, eumque sibi de meis et
 Quintiani nocturnis sacris indicasse. quam uero subtiliter compo-
 situm et uerisimiliter commentum, me, si quid eius facere uellem,
 f. 117a. non domi meae potius facturum fuisse: Quintianum || istum qui 20
 mihi assistit, quem ego pro amicitia quae mihi cum eo artissima
 est proque eius egregia eruditione et perfectissima eloquentia hono-
 ris et laudis gratia nomino, hunc igitur Quintianum, | si quas auis
 in cena habuisset aut, quod aiunt, magiae causa interemisset, pue-
 rum nullum habuisse, qui pinnas conuerteret et foras abiceret! 25
 praeterea fumi tantam uim fuisse, ut parietes atros redderet, eam-
 que deformitatem, quoad habitauit, passum in cubiculo suo Quin-

1 Hom. Od. α 58.

^u
 1 alixi F, Vlyxi v | Vlyxes v || 2 suę Fφ | mergentem v | littore v
 || 3 afuit F, affuit φ, abfuit v || 7 caeli v, coeli Fφ || 10 Alexandriam Ca-
 saubonus: Alexandria Fφv | aurea v | peruenisset F (et Casaubonus), per-
 ueniret φv || 11 horum F || 15 qua uncis inclusit Sriverius || 17 reliquerat
 Fφ (et Casaubonus), reliquaerit v || 18 sublimiter Vulcanius || 21 arctis-
 sima φ || 22 et 23 laudis et honoris s || 25 pennas φ | conuerteret φ
 | abiceret Fφ, abiiceret v ||

rr (corr. a m. tert.)

Ed. Oudend.

tianum! nihil dicis, Aemiliane? non est ueri simile, nisi forte Cras-
sus non in cubiculum reuersus perrexit, sed suo more recta ad fo-
(524) cum. unde autem seruus Crassi suspicatus est, noctu potissimum
parietes fumigatos? an ex fumi colore? uidelicet fumus nocturnus
5 nigrior est eoque diurno fumo differt. cur autem suspicax seruus
ac tam diligens passus est, Quintianum migrare prius quam mun-
dam domum redderet? cur illae plumae quasi plumbeae [ac] tam
diu ad aduentum Crassi manserunt? non insimulet Crassus ser-
uum suum: ipse haec potius de fuligine et pinnis mentitus est, dum
10 non potest nec in testimonio dando discedere longius a culina.

Cur autem testimonium ex libello legistis? Crassus ipse ubi LVIII
gentium est? an Alexandriam taedio domus remeauit? an parietes
suos detergit? an, quod uerius est, ex crapula helluo attemptatur?
nam equidem hic Sabratae eum hesternae die animaduerti satis no-
15 tabiliter in medio foro tibi, Aemiliane, obructantem. quaere a no-
(525) menclatoribus tuis, Maxime, quamquam est ille cauponibus quam
(526) nomenclatoribus notior, tamen, inquam, interroga, an hic Iunium
Crassum Oensem uiderint? non negabunt. exhibeat nobis Aemi-
lianus iuuenem honestissimum, cuius testimonio nititur. quid sit
20 diei uides: dico Crassum iam dudum ebrium stertere, aut secundo
lauacro ad repotia cenae obeunda uinulentum || sudorem in balneo
desudare. *is tecum*, Maxime, praesens per libellum loquitur, non

1 nichil φ | ueri... simile F || 2 *verba* non in *in* φ *supra scr. a manu*
rec. || 3 aũ F φ | potissimum] Pontiani *Goesius* || 4 fumigatus F φ || 7 plum-
beae ac F φ v: plumbariae *Hildebrandius*. ac *seclusi; latet fortasse aliud*
| tan F || 8 ad *om.* F φ , usque ad ς : *verba* ad aduentum Crassi *secludenda vi-*
dentur | insimul et F, in simul et v: nonne simulet Crassus et seruus suus
Salmasius (?) || 9 sed ipse ς | pennis φ || 12 post Alexandriam *Scrivenerius*
addidit confestim || 13 eluco *vel* heluco *Brantius* | attemptatur F φ v: amen-
tatur *Barthius* || 14 hic Sabratae eum *Salmasius*: hic *fabratae* cum F φ , hic
sabrate ω V: haec fabricantem *Lipsius*, hanc fabram technam *vel* haec fabra
tecum fabricantem *Casaubonus*, haec *sapra Wowerus*, hunc fanaticum *Meur-*
sius, hac hora tecum *Fulvius*, hunc saburratum *vel* haec saburrate eum *vel*
saburrato ore Heinsius advers. p. 480, haec supra te eum *Scipio Gentilis* |
externa φ | nauseabiliter *Coluius* || 15 obructa...em F | quaere a v, que
re an F *in rasura*, $\overline{q}$ re an φ || 17 notior] ... clor F || 18 ex. ibeat φ || 19
quod φ || 21 uinulentum F φ V || 22 *is tecum*, Maxime *Putschius*: iste cum

quin adeo sit alienatus omni pudore, ut etiam, sub oculis tuis si foret, sine rubore ullo mentiretur, sed fortasse nec tantulum potuit | *bria* sibi temperare, ut hanc horam sobrie exspectaret: aut potius Aemilianus de consilio fecit, ne eum sub tam seueris oculis tuis constitueret, ne tu beluam illam uulsis maxillis foedo aspectu 5 de facie improbares, cum animaduertisses caput iuuenis barba et capillo populatum, madentis oculos, cilia turgentia, rictum *restrictum*, saliuosa labia, uocem absonam, manuum tremorem, ructus *popinam*. patrimonium omne iam pridem abligurrit, nec quicquam ei de bonis paternis superest, nisi una domus ad calumniam uendi- 10 tandam, quam tamen nunquam carius quam in hoc testimonio locauit. nam temulentum istud mendacium tribus milibus nummis Aemiliano huic uendidit, idque Oeae nemini ignoratur. (528)

LX Omnes hoc, antequam fieret, cognouimus, et potui denuntiatione impedire, nisi scirem mendacium tam stultum potius Aemiliano qui frustra redimebat, quam mihi qui merito contemnebam obfuturum. uolui et Aemilianum damno adfici et Crassum testimonii sui dedecore prostitui. ceterum nudiustertius haudquaquam occulto res acta est in Rufini cuiusdam domo, de quo mox dicam, intercessoribus et deprecatoribus ipso Rufino et Calpurniano. quod eo 20

maxime Fqv: cum *del. Fulvius* | q non quin F ||

3 ebria Fq, ebrius V: a bria *Hildebrandius*, bria *malim*; cf. *Charis.* I (ras.)

p. 83 *R. et Arnob.* VII 29 | temperare F | sobriac v: sobrius *Bosscha* | expectaret v || 4 et 5 nec cum – constitueretur *Stewechius*

|| 5 baluam F, baluam q, biluam V || 6 de specie s || 7 madentis Fqv: marcentes *Heinsius* | restrictum *add. Acidalius*: rictum ructu hians *Salmasius* *verbis quae in s paullo post secuntur* ructus. nam (patrim.) *deletis*, apertum rictum *Gentilis*, rictum hiantem *Wowerus*, tetrum vel spurcum rictum *Hildebrandius*, rictum diductum *Iahnus* || 8 salibosa F | ructu spinam FqV: ructus popinam *Pricaeus coll. Cic. in Pison. or. 6, 13 et Claudian. Mamert. de stat. anim. 2, 9, rictum de cupa Gentilis coll. Cic. l. d. 27, 67, ructus fetidos Wowerus, rictus spumam Rutgersius, ructus suspiria Vossius, ructus poenam Lennepius coll. Plin. XXIII 2, 59, ructus fremorem Hildebrandius* || 9 abligurrit *scripsi*: abligurruit Fq, abligurriuit V || 10 calumpniam q || 12 num Fq, nam v | nummum *Casaubonus* || 14 denuntiatione v: denuntiationem *Pricaeus* || 16 contempnebam q || 17 adfici *scripsi*: damno affici et Cr. s, damna id faciet Cr. F, dampna id faciet Cr. q, damna id faciet Cr. V: damni id facere *Lindenbrogius*, damno id facere *Bosscha* || 18 occulto *Casaubonus*: occulta Fqv || 20 depreciatoribus *Brantius* | Ruphino q ||

Ed. Oudend.

libentius Rufinus perfecit, quod erat certus ad uxorem suam, cuius
 stupra sciens dissimulat, non minimam partem praemii eius Cras-
 sum relaturum. uidi te quoque, Maxime, coitionem aduersum me
 et coniurationem eorum pro tua sapientia suspicatum, simul libellus
 5 ille prolatus est, totam rem uultu aspernantem. denique quam-
 (529) quam sunt *insolita* audacia et importuna impudentia praediti, tamen
 testimonium Crassi, cuius oboluisse faecem uidebant, nec ipsi ausi
 sunt perlegere nec quicquam eo niti. uerum || ego ista propterea f. 117b.
 commemorauit, non quod pinnarum formidines et fuliginis macu-
 10 lam te praesertim iudice timerem, sed ut ne impunitum foret Crasso,
 quod Aemiliano, homini rustico, fumum uendidit.

Inde etiam crimen ab illis, cum Pudentillae literas legerent, LXI
 (530) de cuiusdam sigilli fabricatione prolatum est, quod me aiunt ad
 magica maleficia occulta fabrica ligno exquisitissimo comparasse,
 15 et cum sit sceleti forma turpe et horribile, tamen impendio colere
 (531) et Graeco uocabulo βασιλέα nuncupare. nisi fallor, ordine eorum
 uestigia persequar, et singillatim apprehendens omnem calumniae
 textum retexo.

Occulta fuisse fabricatio sigilli, quod dicitis, qui potest, cuius
 20 uos adeo artificem non ignorastis, ut ei, praesto ut adesset, denun-
 (532) tiaueritis? en adest Cornelius Saturninus artifex, uir inter suos et
 arte laudatus et moribus comprobatus, qui tibi, Maxime, paulo ante
 diligenter sciscitanti omnem ordinem gestae rei summa cum fide
 et ueritate percensuit: me, cum apud eum multas geometricas
 25 formas e *buxo* uidissem subtiliter et adfabre factas, inuitatum eius
 artificio quaedam mechanica ut mihi elaborasset petisse, simul et
 aliquod simulacrum cuiuscunque uellet dei, cui ex more meo sup-

3 coitionem φ || 5 quanquam v || 6 insolita *Iahnus*: solita FφV,
 soluta s || 7 testimonium *Coluius*: testimonio Fφv: testimonio Cr.,
 quia eius obol. f. uid. *Bosscha* || 9 m^m memorauit F *in rasura a manu*
pr. scr. || 10 te in F *supra scr. a manu pr.* | foret crassum F, crassum
 foret φ, Crasso foret v || 12 inde *Acidalius*: unde Fφv: unum *Sal-*
masius || 15 sceleti *Casaubonus*: celeti Fφv: hebeti *Coluius*, colore
 et forma *Vulcanius* || 16 BACIAEAN FφV || 17 appraehendens v | ca-
 lumpnie φ || 20 praesto ut adesset V, praesto | ädesset F (*in margine a*
manu pr. scr. l. üt), presto adessem φ | denunciaueritis v || 21 Saturnus
Scriverius || 25 e buxo *Erasmus*: euoxo FφV || 26–27 elaborasset – sup-

f. 117b. f. 16a.

plicassem, quacumque materia dummodo lignea exsculperet. igitur primo buxeam temptasse. interim dum ego ruri ago, Sicinium Pontianum priuignum meum, qui mihi factum uolebat, impetratos hebeni loculos a muliere honestissima Capitolina ad se attulisse: ex illa potius materia rariore et durabiliore uti faceret adhortatum: id munus cum primis mihi gratum fore. secundum ea se fecisse, proinde ut loculi suppetebant. ita minutatim ex tabellis compacta crassitudine Mercuriolum expediri potuisse.

LXII Haec ut dico omnia audisti. praeterea a filio Capitolinae probissimo adolescente || qui praesens est sciscitante te eadem dicta sunt: Pontianum loculos petisse, Pontianum Saturnino artifice detulisse. etiam illud non negatur, Pontianum a Saturnino perfectum sigillum recepisse, postea mihi dono dedisse. his omnibus palam atque aperte probatis, quid omnino superest, in quo suspitio aliqua magiae delitescat? immo | quid omnino est, quod uos manifesti mendacii non reuincat? occulte fabricatum esse dixistis, quod Pontianus splendidissimus eques fieri curauit, quod Saturninus uir grauis et probe inter suos cognitus in taberna sua sedens propalam exsculpsit, quod ornatissima matrona munere suo adiuuit, quod et futurum et factum multi cum seruorum tum amicorum qui ad me uentitabant scierunt. lignum a me toto oppido et quidem oppido quaesitum non piguit uos commentiri, quem afuisse in eo tempore scitis, quem iussisse fieri qualicunque materia probatum est.

LXIII Tertium mendacium uestrum fuit, macilentam uel omnino

plicassem F φ v: elaboraret – supplicarem *vel* elaborassit – supplicassim *vel* elaborasseret – supplicasserem *Acidalius* | et] *malim* ut | cuiuscumque v ||

1 quacumque v | exsculpere F, exculperet v || 2 temptasse v, tentasse F φ || 3 impetratos v, impetratas F, impetratus φ || 4 loculos] baculos *Scaliger* || 5 materie φ v || 6 gratum mihi ς | secundum ea φ (*et Casaubonus*), se φ d mea F, se φ m ea V, sed ea ς | proinde φ , pinde F, perinde v || 7 loculi v, loculis F φ | item F || 10 adolescente FV, adolescente φ *in rasura* || 13 et postea v || 14 suspitio v, suspicio F φ || 16 esse sigillum ς | quod ς , quo FV, eo φ || 18 tabernula ς || 19 exculpsit F φ v || 20 qui] qd' φ || 22 quem ς , quem quem FV, q φ q φ φ | afuisse FV, affuisse φ ||

Ed. Oudend.

f. 117b. f. 16b.

euisceratam formam diri cadaueris fabricatam, prorsus horribilem
 (534) et larualet. quodsi compertum habebatis tam euident signum
 magia, cur mihi ut exhiberem non denuntiastis? an ut possetis in
 rem absentem libere mentiri? cuius tamen falsi facultas opportuni-
 5 tate quadam meae consuetudinis uobis adempta est. nam morem
 mihi habeo, quoquo eam, simulacrum alicuius dei inter libellos
 conditum gestare, eique diebus festis ture et mero et aliquando
 uictimis supplicare. dudum ergo cum audirem sceletum perquam
 impudenti mendacio dictitari, iussi, curriculo iret aliquis et ex
 10 hospitio meo Mercuriolum afferret, quem mihi Saturninus iste Oeae
 fabricatus est. cedo, *ut* eum uideant, teneant, considerent. en
 uobis, quem scelestus ille sceletum nominabat. auditisne reclama-
 tionem omnium qui adsunt? auditisne mendacii uestri damna-
 tionem? non uos tot calumniarum tandem dispudet? hicine est
 15 sceletus, haecine est larua, || hocine est quod appellitabatis dae- f. 118a.
 monium? magicumne istud an solemne et commune simulacrum
 est? accipe quaeso, Maxime, et contemplare: bene tam puris et
 tam piis manibus tuis traditur res consecrata. en uide, quam fa-
 cies eius decora et *suci palaestrici* plena sit, quam hilaris | dei uul-
 20 tus, ut decenter utrinque lanugo malis deserpat, ut in capite
 (535) crispatus capillus sub imo pillei umbraculo appareat, quam lepide
 super tempora pares pinnulae emineant, quam [autem] festiue circa
 humeros uestis substricta sit. hunc qui sceletum audet dicere, pro-

1 euisceratam] (*ras.*) nũsceracac^a F | diri s, duri FφV || 2 larualet FφV,
 larualet s | tam euident *Lipsius*: tam uidens FV, an uidens φ || 6 mihi F
 || 7 thure φv || 8 uictimis Fφ, uictimas V: uictima *Hildebrandius* | audire F |
 sceletum F (*et Casaubonus*), scelestum φv || 9 mendatio v || 10 affe^{rr}.et F ||
 11 cedo, ut *scripsi*: cedo tu Fφv: cedo mihi *Salmasius* | en v, em F, eni φ
 || 12 scelestus] sceletus V || 13 dampnationem φ || 14 calumpniarum φ
 | hicine Fφv || 15 scelestus v | haecine Fφ, hicine v | hocine Fφv ||
 commune
 16 φ || 17 bene *cum eis quae secuntur coniunxit Casaubonus* || 18
 em FV, en φ || 19 suci palaestrici *Lindenbrogius*: suci palae^βsci F,
 colorata (*m. sec.*)_s
 sucipala e^a rici φ (*in margine a manu pr. scr. sucipala*), sucipala. rici V |
 a
 q hilaris φ || 21 pillei FφV || 22 tempora V | an F, autem φv: *delevit*
Al. Riesius ante nulla p. 74, 1 putans inserendum esse aut || 23 constricta s
 | scelestum Fφv ||

fecto ille simulacra deorum nulla uidit aut omnia neglegit: hunc denique qui laruam putat, ipse est laruans.

LXIII At tibi, Aemiliane, pro isto mendacio duit deus iste superum et inferum commeator utrorumque deorum malam gratiam semperque obuias species mortuorum, quidquid umbrarum est usquam, 5 quidquid lemorum, quidquid manium, quidquid laruarum, oculis tuis oggerat omnia noctium occursacula, omnia bustorum formidamina, omnia sepulcrorum terriculamenta, a quibus tamen aeuo et merito haud longe abes. ceterum Platonica familia nihil noui- (536) mus nisi festum et laetum et solemne et superum et caeleste. quin 10 altitudinis studio secta ista etiam caelo ipso sublimiora quaequam uestigauit et in extimo mundi tergo retextit. scit me uera dicere Maximus, qui τὸν ὑπερουράνιον τόπον ἐπὶ τῷ τοῦ οὐρανοῦ νότῳ legit in Phaedro diligenter. idem Maximus optime intellegit, ut de nomine etiam uobis respondeam, quisnam sit ille non a me 15 primo, sed a Platone βασιλεὺς nuncupatus [περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, quisnam sit ille βασιλεύς]: totius rerum naturae causa et ratio [et origo] initialis, summus animi genitor, aeternus animantium sospitator, assiduus

13 Phaedr. p. 247 c.

16 Epist. II p. 312 (403): ὧδε γὰρ ἔχει· περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνο αἴτιον ἀπάντων τῶν καλῶν.

1 uidit *Iahnus*: uidet Fφv | neglegit V, negligit Fφ || 2 lar- uatus s || 3 duit *scripsi*: a ut F (a in rasura scr. a manu sec.), det φ, duat v (et *Salmasius*), aut s || 4 infernorum φ || 5-6 quic- quid φv || 6 larbarum F || 8 sepulchrorum φv || 9 abest Fφ, abes v | nichil Fφ || 10 solempne φ | celeste F || 11 caelo v, coelo ga (man. tert.) x (man. tert.) Fφ || 12 uestigauit φv, uestiuit F | estimo F, estimo φ, extimo v | te.go F | retextit *scripsi*: retit Fφ, repit V, degit s: restitit *Spengelius l. d. p. 31* || 13 ΤΟΥΤΕΡΟΥΡΑΝΙΟΝ ΤΟΠΟΝΕΤΟΥΡΑ ΗΟΥΩΤΩ Fφ, ΤΟΥΤΕΡΟΥΡΑΝΙΟΝ ΤΟΠΟΝΕΤΟΥΡΑΝΟΥΩΤΩ V || 14 fedro Fφ | intelligit Fφv || 16-18 *verba περὶ τὸν πάντων βασι- λέα - πάντα (ἀπαντα?)*, quisnam sit ille βασιλεύς a *Spengelio l. d. emendata uncis inclusi*: ΠΕΡΙΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΑ | ΠΑΝΤΕΣ ΚΑΙΚΕΙΝΟ fene | ca απαντα quisnam sit ille basileus Fφ, ΠΕΡΙΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΒΑ CΙΑΕΑ ΠΑΝΤΕΣΤΙΚΑΙΚΕΙΝΟ senexαπαντα quisnam sit ille basileus V || 18 et origo om. F: del. *Iahnus coll. mett. III 30* || 19 amantum φ ||

mundi sui opifex, sed enim sine opera opifex, sine cura sospitator, sine propagatione genitor, neque loco neque tempore nec || ulla uice comprehensus eoque paucis cogitabilis, nemini effabilis.

(537) En ultro augeo magiae suspicionem: non respondeo tibi, Aemi- LXV
5 liane, quem colam βασιλέα: quin si ipse proconsul interroget, quid sit deus meus, tacebo.

| De nomine ut inpraesentiarum satis dixi. quod superest, nec f. 17a.
ipse sum nescius quosdam circumstantium cupere audire, cur non argento uel auro, sed potissimum ex ligno simulacrum fieri uolue-
10 rim, idque eos arbitror non tam ignoscendi quam cognoscendi causa desiderare, ut hoc etiam scrupulo liberentur, cum uideant omnem suspicionem criminis abunde confutata. audi igitur cui cura cognoscere est, sed animo quantum potes erecto et attento, quasi uerba ipsa Platonis iam senis de nouissimo legum libro audi-
15 turus: θεοῖσι δὲ ἀναθήματα χρεὼν ἔμμετρα τὸν μέτριον ἄνδρα ἀνατιθέντα δωρεῖσθαι. γῇ μὲν οὖν ἐστία τε οἰκή-
σεως ἱερὰ πᾶσι πάντων θεῶν· μηδεὶς οὖν δευτέρως ἱερὰ καθιερούτω θεοῖς. hoc eo prohibet, ut delubra nemo audeat priuatim constituere. censet enim satis esse ciuibus ad immolan-
20 das uictimas templa publica. deinde subnectit: χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἰδίᾳ τε καὶ ἐν ἱεροῖς ἐστὶν ἐπι-
φθονον κτῆμα, ἐλέφας δὲ ἀπὸ λελοιπότος ψυχὴν σώματος

15 Legg. p. 955 e.

20 Legg. p. 956 a.

2 nec ulla uice Fv, n̄q uice ulla φ: nec uoce ulla *Casaubonus* || 4 suspicio-
nem Fφv || 5 ΒΑCΙΛΕΑ V | quid] qui *Iahnus* || 6 taceo φV || 7 ut] at *Groslo-*
tius | inpraesentiarum v || 9 simulachrum v || 11 uiderint s || 12 suspicionem Fφv
|| 15-18 OETICIN dE αNα | ONMATAXPωνΘNμEPATAINMETPIωI
| NαNdPAαNΠΘONTAdωPEICΘaIγhμE | NO(NECΠATEoIKhCEωCIE
PATva^ΠaN|TONΘEωNMhδEICOVNdEYtEPooICEPAKAI | ΘIOPOV
TωΘEOVIC· Fφ, OECICINdE ANAΘhMATAXPωNENμEPATAINμE
TPIAIN ANdPA ANΠΘONTAdωPEICΘaIγhμENOCNECΠATEoIKh
CEωCIEPAT γαCIIANTωNΘEωNMhδEICOYNdEYTEPOCIEPAKAΘ
IEPOYTω ΘEOYIC: V || 19 etenim v | esse om. s || 20-p. 76, 3 XPV
CTOCdE KAI AΠγYPOC EN AΛΛAIC ΠOΛECINIdIATE KAI EN IEPOIC
ECTIN EΠΦEONON KThμA EΛEΦACdE AΠO ΔEOIΠOTOCΨYXhN
CωμATOC OYK EYXEPI ANAΘEMACI ΔhPOC dE KAI XAΛKOC ΠO

οὐκ εὐχερὲς ἀνάθημα, σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς πολέμων ὄργανα· ξύλου δὲ μονόξυλον ὃ τι ἂν θέλῃ τις ἀνατιθέτω, καὶ λίθου ὡσαύτως. ut omnium assensus declarauit, Maxime quique in consilio estis, competentissime uideor usus Platone, ut uitae magistro, ita causae patrono, cuius legibus obedientem me 5 uidetis.

LXVI Nunc tempus est ad epistulas Pudentillae praeuerti, uel adeo totius rei ordinem paulo altius petere, ut omnibus manifestissime (538) pateat, me quem lucri cupiditate inuasisse Pudentillae domum dictitant, si ullum lucrum cogitarem, fugere semper a domo ista debuisse, quin et in ceteris causis minime prosperum matrimonium et, nisi ipsa mulier tot incommoda uirtutibus suis repensaret, iniquum. 10

Neque enim ulla alia causa praeter cassam inuidiam reperiri potest, quae iudicium istud mihi et multa antea pericula uitae conflauerit. ceterum cur Aemilianus commoueretur, etsi uere magum me comperisset, qui non modo ullo facto, sed ne tantulo quidem dicto meo laesus est, ut uideretur se merito ultum ire? neque 15

ΛΕΝΩΝΟΡΥΑΝΑΞΥΛΟΥΔΕΜΟΞΥΛΟΝΟΤΙΑΝΘΕΛΗΤΙΣΑΝΑΤΙΘΕΤΑ
ΚΑΙΛΙΘΟΥΩCΑΥΤΩC: V || 21 ἰδίᾳ δέ σ | ΕΠΙΦΕΟΝΟΝ F || 22 Cω
MATOX F ||

1 ΕΥΧΕΡΙ F: εὐαγές codd. Plat. | ΑΝΑΘΕΜΑ F || 2 ὃ τι om. F |
ΘΕΛΗ F, ἐθέλη σ || 3 post ὡσαύτως vulgo addunt verba Platonis: πρὸς
τὰ κοινὰ ἱερά | Maxime quique σ, maximeque qui Fφ, maximae qz q v ||

Ego G. Crispus Sa | Iustius emendaui Rome felix. — Apulei Platonici Madaurnsis Prō sē aput Cl. Maximum Prōcōs. de || (fol. 118b) Māgia lib. I.
explicit. Incipit lib. II. | Lege feliciter. F

ego Crispus Salustius emendaui Rome felix. Apulei Platonici Madaurensis
pro se de arte magia liber primus explicit. Incipit liber secundus magie.
| (finis prioris columnae folii 17a) φ

Apologiae oratio secunda v ||

7 epistulas FV, epistolas φ || 8 repetere Iahnus || 11 causis] casibus Coluius
|| 12 et om. φ | inunicum Fφ, in unicum V, inimicum σ: iniquum vir d. in
margine edit. Iunt. alt. || 14 repperiri FV || 16 caeterum v | post cur in

F rasura | me magum σ || 18 lēsas F | uidetur^{re (man. pr.)} F, ui-
ar^(man. sec.) det φ, uideretur v | se om. Sriverius ||

autem gloriae causa me accusat, ut M. Antonius Cn. Carbonem,
 C. Mucius A. Albucium, P. Sulpicius C. Norbanum, L. Fufius M'
 Aquilium, C. Curio Q. Metellum. quippe *hi omnes* eruditissimi iu-
 (539) uenes laudis gratia primum hoc rudimentum forensis operae subi-
 5 bant, ut aliquo insigni iudicio ciuibus suis noscerentur. qui mos
 incipientibus adolescentulis ad illustrandum ingenii florem apud
 antiquos concessus diu exoleuit: quod si nunc quoque frequens
 esset, tamen ab hoc procul afuisset. nam neque facundiae osten-
 tatio rudi et indocto, neque gloriae cupido rustico et barbaro, ne-
 10 que inceptio patrociniarum capulari seni congruisset, nisi forte
 Aemilianus pro sua seueritate exemplum dedit et ipsis maleficiis
 infensus accusationem istam pro morum integritate suscepit. at
 hoc ego Aemiliano, non huic Afro, sed illi Africano et Numantino et
 praeterea Censorio uix credidissem: ne huic frutici credam non
 15 modo odium peccatorum sed saltem intellectum inesse.

1 Cic. ad fam. VIII 21, 3: tres illi fratres fuerunt, C. Cn. M. Car-
 bones. Marcus P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus, ex
 Sicilia. Cains accusante L. Crasso cantharidas sumpsisse dicitur:
 is et tribunus pl. seditiosus et P. Africano uim attulisse existimatus
 est. hoc uero, qui Lilybaei a Pompeio nostro est interfectus, im-
 probior nemo meo iudicio fuit. iam pater eius accusatus a M. An-
 tonio sutorio atramento absolutus putatur. — Brut. 43, 159 (cf. de
 orat. III 20, 74; in Verr. III 1, 3): accusauit (Crassus) C. Carbo-
 nem, eloquentissimum hominem, admodum adulescens: summam
 ingenii non laudem modo, sed etiam admirationem est consecutus.

2 ibid. 26, 102: Mucius autem augur, quod pro se opus erat, ipse
 dicebat, ut de pecuniis repetundis contra T. Albucium. is oratorum
 in numero non fuit: iuris ciuilis intellegentia atque omni prudentiae
 genere praestitit. — de off. II 14, 49: etiam P. Sulpicii eloquen-
 tiam accusatio illustrauit, cum seditiosum et inutilem ciuem, C. Nor-
 banum, in iudicium uocauit. — Brut. 62, 222 (cf. de off. II 14, 50):
 multum ab his aberat L. Fufius: tamen ex accusatione M' Aquili
 diligentiae fructum ceperat. — ibid. 89, 305.

1 *post* accusat in F *rasura* || 2 Mutius F φ , Mucius v | Albutium F φ v
 | C. Norbanum *scripsi*: Cn. Norbanum F φ v | L. Fufius *scripsi*: C. Furius
 F φ v | M' *Casaubonus*: M. F φ v || 3 *hi omnes Bosscha*: homines F φ v || 5
iudicio Meursius || 6 *adolescentulis* φ v || 8 *amfuisset* F, *affuisset* φ , *ab-*
fuisset v || 12 *at Acidalius*: ad F φ V ||

LXVII
f. 17b.

Quid igitur est? cuius clare di¹ lucet, aliam rem inuidia nullam esse quae hunc et Herennium Rufinum, impulsorem huius || [de quo mox dicam], ceterosque inimicos meos ad nectendas magiae calumnias prouocarit. quinque igitur res sunt, quas me oportet disputare. (540) nam si probe memini, quod ad Pudentillam attinet, haec obiecere: 5

Vna res est, quod nunquam eam uoluisse nubere post priorem maritum, sed meis carminibus coactam dixere: altera res est de epistulis eius, quam confessionem magiae putant: deinde sexagesimo anno aetatis ad lubidinem nupsisse, et quod in uilla ac non in oppido tabulae nuptiales sint consignatae, tertio et quarto loco 10 obiecere. nouissima et eadem inuidiosissima criminatio de dote fuit; ibi omne uirus totis uiribus adnixa effudere, ibi maximeangebantur. atque ita dixere: me grandem dotem mox in principio coniunctionis nostrae mulieri amanti remotis arbitris in uilla extorsisse. quae omnia tam falsa, tam nihili, tam inania ostendam adeoque facile et sine ulla controuersia refutabo, ut medius fidius uerear, 15 Maxime quique in consilio estis, ne demissum et subornatum a me accusatorem putetis, ut inuidiam meam reperta occasione palam restinguerem. mihi credite, quod reapse intellegetur: oppido quam mihi laborandum est, ne tam friuolam accusationem me potius 20 callide excogitasse quam illos stulte suscepisse existimetis.

LXVIII Nunc dum ordinem rei breuiter persequor et efficio, ut ipse (541) Aemilianus re cognita falso se ad inuidiam meam inductum et longe a uero aberrasse necesse habeat confiteri: quaeso, uti adhuc fecistis

1 clā F, clari φV, clare s: *fortasse claritus scribendum est; cf. Charis. II p. 214, 4 K.* | clarius die lucet *Iahnus* | aliam F *ex corr.* || 2 *verba de quo mox dicam seclusi; cf. p. 70, 19* || 3 calumpnias φ || 4 igitur as (*man. tert.*)
delere vult *Hildebrandus* | quo(rasura) F || 8 epistulis V, epistolis Fφ || 9 lubidinem FV, libidinem φ | nubsisse FV, nupsisse φ || 10 nubtiales V || 12 adnexi FφV, adnixa s | effudere F, effundere φV | ibi] ubi *Iungermannus* || 13 mox in] exin *Coluius* || 14 inter mulieri et amanti in F et V est lacuna || 15 nichili Fφ || 17 emissum *Casaubonus*, submisum *Wowerus*, immissum *Lipsius*, ei missum *Stewechi* || 18 meam] mei *Pricaeus* || gere (*m. tert.*)
19 credite] certe *Salmasius* | re ab se φv | intelligetur v, intelletur F, intelilegetur φ || 22 officio Fφ, efficio v: *fort.* persequendo efficio || 23 ab
recognito *Bosscha* || 24 errasse F | fecistis s, feciros FφV ||

uel si quo magis etiam potestis, ipsum fontem et fundamentum iudicii huiusce diligentissime cognoscatis.

- Aemilia Pudentilla, quae nunc mihi uxor est, ex quodam Sicinio Amico, quicum antea nupta fuerat, Pontianum et Pudentem
 5 filios genuit, eosque pupillos relictos in potestate paterni aui — nam superstitute patre Amicus decesserat — | per annos ferme quatuordecim memorabili pietate sedulo aluit, non tamen libenter in ipso aetatis suae flore tam diu uidua. sed puerorum auus inuitam eam conciliare studebat iterum filio suo Sicinio Claro eoque ceteros f. 119a.
 10 procos absterrebat; et praeterea minabatur, si extrario nupsisset, nihil se filiis eius ex paternis eorum bonis testamento relicturum. quam condicionem cum obstinate propositam uideret mulier sapiens et egregie pia, ne quid filiis suis eo nomine incommodaret, facit quidem tabulas nuptiales cum quo iuebatur [cum Sicinio
 15 Claro]: uerum enimvero uariis frustrationibus nuptias eludit adeo, dum puerorum auus fato concessit, relictis filiis eius heredibus: ita
 (542) ut Pontianus, qui maior natu erat, fratri suo tutor esset. eo scrupulo libera cum a principibus uiris in matrimonium peteretur, decreuit sibi diutius in uiduitate non permanendum: quippe ut
 20 solitudinis taedium perpeti posset, tamen aegritudinem corporis ferre non poterat. mulier sancte pudica, tot annis uiduitatis sine culpa, sine fabula, desuetudine coniugis torpens et diutino situ uiscerum saucia, uitiatas intimis uteri saepe ad extremum uitae discrimen doloribus obortis exanimabatur. medici cum obstetricibus
 2 iudicii] inuidiae *Gruterus* || 4 nupta FV || 5 aui paterni φ || 6 quatuordecim F φ || 9 iterum *Al. Riesius*: ceterum filios suos F φ V, alteri
 filio suo ς || 10 mirabatur F | nupsisset FV, nupsisse φ || 11 nichil
 F || 12 conditionem F, conditionem φ v || 14 nuptiales V | iuebatur] uidebatur v | cum Sicinio Claro *seclusit Brantius* || 15 uariis *Lipsius*: uanis F φ v || adeo *scripsi*: eo ad F φ v: coad, i. e. quoad vir d. in margine ed. Iunt. alt. || 16 concessisset *Pricaeus* || 20 aegritudine V || 21 sancte] sane *Vulcanius* || 22 desuetudine (vel a solitudine coniugii) *Casaubonus*; cf. *Florid.* III 17: assuetudine φ v, assuetudin. F (e *erasum*): absuetudine *Ful-*
rius, asuetudine *Acidalius*, dissuetudine *Brantius* || 23 uteri] ua⁷ φ | ex-
 tremum v, extrem. m F, extremam φ ||

consentiebant, penuria matrimonii morbum quaesitum, malum in dies augeri, aegritudinem ingrauescere: dum aetatis aliquid supersit, nuptiis ualeitudinem medicandum. consilium istud cum alii approbabant, tum maxime Aemilianus iste, qui paulo prius confidentissimo mendacio adseuerabat, nunquam de nuptiis Pudentillam 5 cogitasse, priusquam foret magicis maleficiis a me coacta: me solum repertum, qui uiduitatis eius uelut quandam uirginitatem carminibus et uenenis uiolarem. saepe audiui non de nihilo dici, mendacem memorem esse oportere. at tibi, Aemiliane, non uenit in mentem, priusquam ego Oeam uenirem, te literas etiam uti nu- 10
f. 18a. beret scripsisse ad | filium eius Pontianum, qui tum adultus Romae agebat? cedo tu epistulam uel potius da ipsi: legat, sua sibi uoce suisque uerbis sese reuincat. (543)

Estne haec tua epistula? quid palluisti? nam erubescere tu quidem non potes. estne tua ista subscriptio? reci||ta quaeso cla- 15 rius, ut omnes intellegant, quantum lingua eius manu discrepet, quantumque minor illi sit mecum quam secum dissensio.

LXX Scripsistine haec, Aemiliane, quae lecta sunt? 'nubere illam uelle et debere scio, sed quem eligat nescio.' recte tu quidem: nesciebas. Pudentilla enim tibi, cuius infestam malignitatem probe 20 norat, de ipsa re tantum, ceterum de petitore nihil fatebatur. at tu dum eam putas etiamnum Claro fratri tuo denupturam, falsa spe inductus filio quoque eius Pontiano auctor assentiendi fuisti. igitur si Claro nupsisset, homini rusticano et decrepito seni, sponte eam diceres sine ulla magia iam olim nupturisse: quoniam iuuenem 25

3 nubtiis F | ualeitudinem F, ualitudinem φ v | *fortasse* medicandam || 4 approbabant ς , approbant Fv, approbarent φ : approbarunt *Iungermannus* || 5 numquam F | nubtiis FV || 7 uiduitatis eius F φ V, uiduitatem eius ς , uiduitatis florem continentiam eius *unus codex deterioris notae*: uiduitatis florem eius *Bosscha*, uiduitatis sanctitatem eius *Hildebrandius* || 8 nichilo F φ || 9 esse *om.* v || 10 litteras v || 11 scripsisse V || 12 agebat ς , aiebat F φ v | epistolam F φ v || 14 epistola F φ v || 15 subscriptio V || 16 intellegant V, intelligant F φ || 17 quantoque *Pricaeus* | illis F | dissentio φ || 21 caeterum v | nichil F φ || 22 etiam nunc v | denubturam F φ V || 23 autor v || 24 nubsisset F || 25 nubturisse F φ V ||

talem qualem dicitis elegit, coactam fecisse ais, ceterum semper
nuptias aspernatam. nescisti, improbe, epistolam tuam de ista re
teneri, nescisti, te tuomet testimonio conuictum iri. quam tamen
epistolam Pudentilla testem et indicem tuae uoluntatis, ut quae te
5 leuem et mutabilem nec minus mendacem et inpudentem sciret,
maluit retinere quam mittere. ceterum ipsa de ea re Pontiano suo
Romam scripsit, etiam causas consilii sui plene allegauit. dixit illa
omnia de ualetudine: nihil praeterea esse, cur amplius deberet ob-
durare, hereditatem auitam longa uiduitate cum despectu salutis
10 suae quaesisse, eandem summa industria auxisse: iam deum uo-
luntate ipsum uxori, fratrem eius uirili togae idoneos esse: tandem
aliquando se quoque paterentur solitudini suae et aegritudini sub-
uenire: ceterum de pietate sua et supremo iudicio nihil metuerent:
qualis uidua eis fuerit, talem nuptam futuram. recitari iubebo
15 exemplum epistolae huius ad filium missae.

Satis puto ex istis posse cuius liquere, Pudentillam non meis LXXI
carminibus ab obstinata uiduitate compulsam, sed olim sua sponte
(544) a nubendo non alienam me fortasse prae ceteris maluisse. quae
electio tam grauis feminae cur mihi crimini potius quam honori
20 danda sit, non reperio: nisi tamen miror, || quod Aemilianus et f. 119b.
Rufinus id iudicium mulieris aegre ferant, cum hi, qui Pudentillam
in matrimonium petiuerunt, aequo animo patiantur me sibi praela-
tum. quod quidem illa ut faceret, filio suo potius quam animo obse-
cuta est. ita factum nec Aemilianus poterit negare. nam Pontianus
25 acceptis literis matris confestim Roma aduolauit metuens, ne, si

1 coactum F φ V, coactam ς : *fortasse* coactu eam | caeterum v || 2 nub-
tias FV | epistolam F φ v || 3 conuinctum ς || 4 epistolam F φ v || 5 im-
pudentem φ v | sciret v, scire ^{a (man. sec.)} F, scire φ || 6 caeterum v | filio
suo ς || 7 scripsit V || 8 ualetudine ^{i (man. tert.)} F, ualetudine φ , ualitudine v |
nichil F φ || 11 ydoneos φ || 12 solitudinis φ || 13 caeterum v | supraemo v
| nichil F φ || 15 epistolae F φ v || 16 histis F || 17 conuulsam *Gruter.*
susp. ined. XXIII 2 || 18 alienam me φ , alienam quam me FV: alienam,
quidni? me *Bosscha* | caeteris v || 19 foeminae v || 20 nisi] non nihil ς ||
21 hi F, hii φ , ii v || 25 litteris v | Roma *Stewechius*: Romam F φ v: Roma
Oeam *Casaubonus* ||

quem auarum uirum nacta esset, omnia, ut saepe fit, in mariti domum conferret. ea sollicitudo non mediocriter animum angebat: omnes illi fratrique diuitiarum spes in facultatibus matris sitae erant. auus modicum reliquerat, mater HS. quadragiens possidebat: ex quo sane aliquantam pecuniam nullis tabulis, sed, ut aequum 5 erat, mera fide acceptam filiis debebat. hunc ille timorem mussitabat: aduersari propalam non audebat, ne uideretur diffidere.

LXXII Cum in hoc statu res esset inter procationem matris et me- (545)
tum filii, fortene an fato ego aduenio pergens Alexandream. dixissem hercule: quod utinam nunquam euenisset, ni me uxoris meae 10
respectus prohiberet. hiems anni erat. ego ex fatigatione itineris adfectus apud Appios istos amicos meos, quos honoris et amoris gratia nomino, aliquam multis diebus decumbo. eo uenit ad me Pontianus; nam fuerat mihi non ita pridem [ante multos annos] (546)
Athenis per quosdam communis amicos conciliatus et arto postea 15
contubernio intime iunctus. facit omnia circa honorem meum obseruanter, circa salutem sollicite, circa amorem callide: quippe etenim uidebatur sibi peridoneum maritum matri repperisse, cui
f. 18b. bono periculo totam | domus fortunam concrederet. ac primo (143)
quidem uoluntatem meam uerbis inuersis periclitabundus, quoniam 20
me uiae cupidum et conuersum ab uxoria re uidebat, orat, saltem paulisper manerem: uelle se mecum proficisci: hiemem alteram propter Syrtis aestus et bestias opperiendam, quod illam mihi infirmitas emisisset. multis etiam precibus meis ab Appiis aufert, ut || ad sese in domum matris suae transferar: salubriorem mihi 25

que (man. tert.)

3 fratri F || 4 modicum] modum *Pricaeus* | reliquera. t
F (n *erasum*) | sestertium F φ , sestercium v || 5 e~ quum F *et in margine scr. a manu pr. aecu'*, aequum V *et in margine scr. aerum* || 7 auersari F φ ||
8 procationem *Casaubonus*: precationem F φ v || 9 fili V | ego] Oeam *Pricaeus* || 11 adspectus s | hiemps F φ , hyemys V || 12 affectus *Scaliger*:
aduectus F φ v | Appios istos *scripsi*: appiositos F φ V: Appios scitos *Oudendorpius* | ueteres *ante* amicos *add. s* || 14 pridem *del. Casaubonus* | verba
e (man. tert.)
ante multos annos *seclusi* || 15 arcto φ || 17 salutem F | calide
Schickeradus || 18 repperisse Fv, reperisse φ || 21 cupidu'(ras.) F | auersum *Casaubonus* || 22 hyemem v || 23 et bestias] infestos *Scaliger* | operiendam v | illam v, illa F φ || 24 ab *add. Hildebrandius*: me ab amicis meis Appiis s || 25 transferat s | mihi habitationem *om. Sriverius* ||

Ed. Oudend.

(547) habitationem futuram: praeterea prospectu maris — qui mihi gratissimus est — liberius me ex ea fruiturum.

Haec omnia adnexus impenso studio persuadet, matrem suam LXXIII suumque fratrem, puerum istum, mihi commendat. non nihil a me
5 in communibus studiis adiuuantur: augetur oppido familiaritas. interibi reualesco: dissero aliquid postulantibus amicis publice: omnes qui aderant ingenti celebritate basilicam, qui locus auditorii erat, complentes inter alia pleraque congruentissima uoce 'insigniter' adclamant petentes, ut remanerem fieremque ciuis Oeensium.
10 mox auditorio misso Pontianus eo principio me adortus consensum publicae uocis pro diuino auspicio interpretatur aperitque, consilium sibi esse, si ego non nolim, matrem suam cui plurimi inhient mecum coniungere — (mihi [quoniam] soli ait rerum omnium con-
(548) fidere sese et credere) —, ni id onus recipiam, quoniam non for-
15 mosa pupilla sed mediocri facie mater liberorum mihi offeratur. sin haec reputans formae et diuitiarum gratia me ad aliam conditionem reseruarem, neque pro amico neque pro philosopho facturum. nimis multa oratio est, si uelim memorare, quae ego contra responderim, quam diu et quotiens inter nos uerbigeratum sit, quot
20 et qualibus precibus me adgressus haud prius omiserit quam denique impetrarit, non quin ego Pudentillam iam anno perpeti adsiduo

1 prospectu F φ v, prospectum ς | matris ς || 2 liberius me ex ea fruiturum] uberius me reualesciturum *Brantius* || 3 et matrem ς || 4 nichil F φ || 5 adiuuantur F φ v: adiuuatur *Salmasius* || 6 publice F, pnplice φ , publice v || 7 et 8 verba qui locus auditorii erat *seclisit Scriuerius* || 9 fierem v || 11

p (man. tert.) publice F, puplice φ , publicae v || 13 quoniam *seclusi*; cf. *Plaut. Asin.* II 4, 53; verba mihi soli ait — credere *traicienda sunt post* interpretatur: quoniam mihi soli, ait, rerum omnium curam crederet, confidere sese fore ut id onus recipiam *Casaubonus*, quoniam mihi soli rerum omnium accrederet, confidere sese ait ut id on. r. *Gentilis*, aperitque consilium sibi esse (quoniam mihi soli rerum omnium accrediderat *vel* curam crediderat *vel* summam crediderat) matrem — coniungere: confidere sese fore ut id on. r. *Pricaeus* ||

ut 14 nud id F, ut id φ , ni id V, ut ς (id *omisso*) || 15 pupula *vir d.* || 16 sin *Casaubonus*: si F φ v | refutans *Pricaeus* | et F φ , aut v | alia v || 20 qualibus] quibus *Salmasius* | aggressus φ | quam denique ς , quam ^{deo}deque F, quandoque φ , q deq; V || 21 perpetim ς | assiduo φ ||

conuictu probe | spectassem et uirtutum eius dotes explorassem,
sed utpote peregrinationis cupiens impedimentum matrimonii ali-
quantisper recusaueram. mox tamen talem feminam nihilo segnius
uolui, quam si ultro appetissem. persuaserat idem Pontianus matri
suae, ut me aliis omnibus mallet, et quam primum hoc perficere 5
incredibili studio auebat. uix ab eo tantulam moram impetramus,
dum prius ipse uxorem duceret, frater eius uirilis togae usum
auspicaretur: tunc deinde ut nos coniungeremur.

LXXIII
f. 120a.

Vtinam hercule possem quae deinde dicenda sunt || sine ma-
ximo causae dispendio transgredi! ne Pontiano, cui errorem suum 10
deprecanti simpliciter ignoui, uidear nunc leuitatem exprobrare.
confiteor enim, quod mihi obiectum est, eum, postquam uxorem
duxerit, a compecti fide descuisse ac derepente animi mutatum,
quod antea nimio studio festinarat, pari pertinacia prohibitum isse,
denique ne matrimonium nostrum coalesceret, quiduis pati, quid- 15
uis facere paratum fuisse, quamquam omnis illa tum foeda animi
mutatio et suscepta contra matrem simultas non ipsi uitio uortenda
sit, sed socero eius ecilli Herennio Rufino, qui unum neminem in
terris uiliorem se aut improbiorem aut inquinatiorem reliquit.
paucis hominem, quam modestissime potero, necessario demon- 20
strabo, ne, si omnino de eo reticero, operam perdiderit, quod ne-
gotium istud mihi ex summis uiribus conflauit.

Hic est enim pueruli huius instigator, hic accusationis auctor,
hic aduocatorum conductor, hic testium coemptor, hic totius ca-
lumniae fornacula, hic Aemiliani huius fax et flagellum, idemque 25
apud omnis intemperantissime gloriatur, me suo machinatu reum

1 probpf. φ | uirtutum V || 3 foeminam v | nichilo F φ | sequius
Salmasius || 5 haec v || 8 deinde] *malim* demum || 10 errorem F φ || 11
exprobare v || 13 a] .: d F in *marginē* | compecti *Hildebrandius*: conspecti
F φ , cōnspecti V: concepta *Scaliger*, compecta *Coluius*, conspecta *Pricaeus*,
confessa *Bosscha* || 15 ne om. ς | nostrum ne coalesceret φ || 16 quamuis
v | animi foeda ς || 17 uortenda Fv, utenda φ || 18 uno neminem –
uiliorem se aut impr. *Scaliger* || 19 reliquid F || 20 perpaucis ς || 21 ne
si *Casaubonus*: nisi F φ V: nam si *Lindenbrogius* || 22 michi F || 23 enim
est ς || 24 redemptor *Lipsius* | calumpnie φ || 25 flabellum *Wowerus* |
idemque *scripsi*: idque F φ v || 26 intemperantissime F ||

Ed. Oudend.

f. 120a. f. 18b.

postulatum. et sane habet in istis, | quod sibi plaudent. est enim f. 19a.
 omnium litium deceptor, omnium falsorum commentor, omnium
 simulationum architectus, omnium malorum seminarium, nec non
 (551) idem libidinum ganearumque lutum, lustrum, lupanar, iam inde ab
 5 ineunte aevo cunctis probris palam notus, olim in pueritia, pri-
 usquam isto caluitio deformaretur, emasculatoribus suis ad omnia
 infanda morigerus, mox in iuventute saltandis fabulis exossis plane
 et eneruis, sed, ut audio, indocta et rudi mollitia. negatur enim
 quicquam histrionis habuisse praeter impudicitiam. in hac etiam LXXV
 10 aetate qua nunc est — qui istum di perduint! multus honos auri-
 (552) bus praefandus est —: domus eius tota lenonia, tota familia con-
 taminata, ipse propudiosus, uxor lupa, filii similes prorsus: diebus
 ac noctibus ludibrio iuventutis || ianua calcibus propulsata, fenestrae
 canticis circumstrepitae, triclinium comissatoribus inquietum, cu-
 15 biculum adulteris peruium; neque enim ulli ad introeundum metus
 est, nisi qui pretium marito non attulit. ita ei lecti sui contumelia
 (553) uectigalis est. olim sollers suo, nunc coniugis corpore uulgo meret.
 cum ipso plerique, nec mentior, cum ipso, inquam, de uxoris nocti-
 bus paciscuntur. hinc iam [inquam] illa inter uirum et uxorem
 20 nota conclusio: qui amplam stipem mulieri detulerunt, nemo eos
 obseruat, suo arbitratu discedunt: qui inaniores uenere, signo dato
 pro adulteris deprehenduntur, et quasi ad discendum uenerint, non
 prius abeunt quam aliquid scripserint. quid enim faciat homo

1 histis F || 2 commentor *Oudendorpius*: commentator F ϕ v || 4 lutum *scripsi coll. Catull. XXXXII* 13 (*fort. lutus; cf. Non. pag. 144, 17 R.*): locus F ϕ v:

lucus *Casaubonus*, lacus *Brantius*, locus *Vulcanius* || 7 ^{exossis} ^{ss} exonis F, exonis ϕ ,
 exonis V: exossi plane et enerui *Acidalius* || 10 di perduint *Schottus nod. Cicer.*
 III 12, p. 382: deperduint FV, deperdunt ϕ : depereunt *Coluius*, depesunt *Sal-*
masius, perdepesunt *Gentilis*, depesuerint *Brantius* | multus F ϕ V, multi (*vel*
 multa) sunt ς || 11 praefundus F ϕ , praefandus v || 12 prorsus] prostantes
vir d. in marg. edit. Iunt. alt. || 14 comesatoribus ϕ || 16 precium v || 17
 solers F ϕ , sollers v: solens *Lipsius* || 19 hinc ς , ii F *et in marg. scr. a manu*
tert. hic, lē ^{h. (man. sec.)} ϕ , hic V | inquam *seclusi: om. v, in F inq. supra scr.*
a manu tert., inquam ϕ : mimica *Gronovius* || 20 nota collusio ς , non tam
 conclusio F ϕ , nonta collusio V || 21 ascendunt v: abscedunt *Salmasius* | ina-
 mores v || 22 depraeenduntur v | et quasi v, et qui quasi F (*qui supra scr.*
a manu tert.), et q ϕ ||

miser ampliuscula fortuna deuolutus, quam tamen fraude patris
 ex inopinato inuenerat? pater eius plurimis creditoribus defoene- (554)
 ratus maluit pecuniam quam pudorem. nam cum undique uersum
 tabulis flagitaretur et quasi insanus ab omnibus obuiis teneretur:
 pax, inquit: negat posse dissoluere, anulos aureos et omnia in- 5
 signia | dignitatis abicit, cum creditoribus depaciscitur. pleraque (555)
 tamen rei familiaris in nomen uxoris callidissima fraude confert:
 ipse egens, nudus, at ignominia sua tectus reliquit Rufino huic, non
 mentior, HS. xxx deuorandum. tantum enim ad eum de bonis ma-
 tris liberum uenit, praeter quod ei uxor sua quotidianis dotibus 10
 quaesiuit. quae tamen omnia in paucis annis ita hic degulator stu-
 diose in uentrem condidit et omnimodis conlurcationibus dilapi-
 dauit, ut crederes metuere, ne quid habere ex fraude paterna di-
 ceretur: homo iustus *scilicet* morum dedit operam, quod male
 partum erat ut male periret, nec quicquam ei relictum est ex lar- 15
 gioris fortuna praeter ambitionem miseram et profundam gulam. (556)
 (557)

LXXVI Ceterum uxor iam propemodum uetula et effeta nunc demum
 contumeliis abnuit. filia autem per adolescentulos ditiores inuita-
 f.120b. mento matris suae nequicquam circum||lata, quibusdam etiam pro-
 cis ad experiendum permissa, nisi in facilitatem Pontiani incidisset, 20
 fortasse an adhuc uidua ante quam nupta domi sedisset. Pontianus
 ei multum quidem dehortantibus nobis nuptiarum titulum falsum (558)
 et imaginarium donauit, non nescius eam paulo ante quam duceret,
 a quodam honestissimo iuvene cui prius pacta fuerat post satieta-

2 defeneratus v || 3 maluit retinere pec. s || 5 pax F (*idemque Lipsius*
 1
coniecerat), f ax φ , flax v: lex *Gentilis*, res *Casaubonus* (vel flagitantibus ne-
 gat) | posse se dissoluere *Scriverius* | anulos F φ || 6 abiicit s | depasci-
 scitur v || 8 at F φ , et v: sed *Bosscha* | tectus] tutus V | reliquid F || 9 sester-
 tium FV, sextertium φ | xxx FV, triginta φ : tricies *Coluius* | de F, ex
 φ V || 10 cotidianis φ V || 12 collurcationibus F, conlurchinationibus V
 | delapidauit v || 14 scilicet morum *Acidalius*: et morum F φ v: ex more
Steweckius, et m. integer *Coluius*, et uerus *Casaubonus*, et m. haud spernen-
 dus *Gentilis*, et m. ueterum *Scriverius*, et m. maiorum *Gruter. suspic. ined.*
 XXIII 6 || 17 caeterum v | effecta F φ , effeta v | nunc demum *Casaubo-*
nius: nunc domum F φ , totam domum v: iam demum *Floridus*, tota iam demum
Bosscha, tota demum *Hildebrandius* || 18 abnuit F φ v: obuoluit *Coluius*,
 obnubit *Casaubonus*, obruit *Acidalius*, absoluit *Brantius* || 21 nubta F || 22
 deortantibus φ ||

Ed. Oudend.

- tem derelictam. uenit igitur ad eum noua nupta segura et intrepida, pudore dispoliato, flore exoleto, flammeo obsoleto, uirgo rursus post recens repudium nomen potius adferens puellae quam integritatem. uectabatur octaphoro. uidistis profecto qui adfuistis,
 5 quam improba iuuenum circumspectatrix, quam immodica sui ostentatrix. quis non disciplinam matris agnouit, cum in puella uideret immedicatum os et purpurissatas genas et inlices oculos?
 (559) dos erat a creditore omnis ad teruncium pridie sumpta et quidem | grandior, quam domus exhausta et plena liberis postulabat. f. 19b.
 10 Sed enim iste, ut est rei modicus, spei immodicus, pari auaritia et egestate totum Pudentillae quadragens praesumptione cassa deuorarat, eoque me amoliendum ratus, quo facilius Pontiani facilitatem, Pudentillae solitudinem circumueniret, inquit generum suum obiurgare, quod matrem suam mihi desponderat: suadet, quam
 15 primum ex tanto periculo, dum licet, pedem referat, res matris ipse potius habeat, quam homini extrario sciens transmittat: ni ita faciat, inicit scrupulum amanti adolescentulo ueterator, minatur se filiam abducturum. quid multis? iuuenem simplicem, praeterea nouae nuptae inlecebris obfrenatum suo arbitratu de uia deflectit.
 20 it ille ad matrem uerborum Rufini gerulus, sed nequicquam temptata eius grauitate, ultro ipse leuitatis et inconstantiae increpitus repor||tat ad socerum haud mollia: matri suae praeter ingenium placidissimum immobili iram quoque sua expostulatione accessisse, non mediocre pertinaciae adiumentum: respondisse eam denique,
 25 nique, non clam se esse, Rufini ex oratione secum expostulari; eo

a3 (man. tert.)

- 1 derelictu F || 3 adferens FV, afferens φ , asserens ς || 4 adfuistis FV, affuistis φ || 7 imedicatum F, medicatum φ , immeditatum V, immedicatum ς | inlices] illitos *Pricaeus* || 8 ternuntium v | pridiae v || 9 exhausta v || 10 auaricia v || 11 Pudentille F | quadragens F, quadrages φ , quadrigens V || 13 circumueniret F, circunueniret v || 15 referat ς , seferat F φ V | rem V || 16 ita *del. Bosscha* || 17 post faciat in F *rasura* | iniicit F, inicit φ V || 18 abducturam F φ || 19 illecebris φ || 20 nequidquam φ || 21 ultra *Pricaeus* || 23 immobili *Iahnus*: immobile F φ V, et immobile ς || 24 aiumentum F, adiumentum φ , alumentum V, alimentum ς : argumentum *Fulvius* || 25 exhortatione ς ||

uel magis sibi auxilium mariti aduersum eius desperatam auaritiam comparandum.

LXXVIII Hisce auditis exacerbatu aquariolus iste uxoris suae ita ira extumuit, ita exarsit furore, ut in feminam sanctissimam et pudicissimam praesente filio eius digna cubiculo suo diceret, amatricem⁵ (560) eam, me magum et ueneficum clamitaret multis audientibus, quos, si uoles, nominabo: se mihi sua manu mortem allaturum. uix hercule possum irae moderari: ingens indignatio animo oboritur. tune, effeminatissime, tua manu cuiquam uiro mortem minitaris? at qua tandem manu? Philomelae an Medae an Clytemestrae? 10 quas tamen *cum* saltas — tanta mollitia animi, | tanta formido ferri est —, sine cludine saltas. sed ne longius ab ordine digrediar: Pudentilla postquam filium uidit praeter opinionem [contra suam] esse [sententiam] deprauatum, rus profecta scripsit ad eum obiurgandi gratia illas famosissimas literas, quibus, ut isti aiebant, confessa est, sese mea magia in amorem inductam dementire: quas¹⁵ (561) tamen literas *e* tabulario, Pontiano praesente et contra scribente Aemiliano, nudius tertius tuo iussu, Maxime, testato descripsimus, in quibus omnia contra praedicationem istorum pro me reperiuntur. 20 quamquam, etsi districtius magum me dixisset, posset uideri excusabunda, se filio uim meam quam uoluntatem suam causari maluisse. an sola Phaedra falsum epistolium de amore commenta est? at non omnibus mulieribus haec ars usitata est, ut, cum aliquid eius modi uelle coeperunt, malint coactae uideri? quod si etiam animo ita putauit [me magum esse], idcircone magus habear, 25

1 sibi *om.* φ || 4 foeminam v | et pudicissimam *om.* φ || 7 michi F | mort(ras.) φ | illaturum *Casaubonus* || 9 tene – minitari *Hildebrandius* | effoeminatissime v || 10 Clitemnestre F φ V (*post literam i in F rasura*) || 11 cum saltas *Lipsius*: consultas F φ v | mollicia v | animi] a τ v || 12 cludine F φ v: clunaclo *Casaubonus*, ludione *Coluius* || 13 uidit *scripsi*: uidet F φ v ||
 13 et 14 *verba* contra suam sententiam *uncis inclusi* || 15 famosissimas F, formosissimas φ , famosissimas v | litteras F φ , l $\ddot{r}$ as v || 17 *e add. Casaubonus* | Pontiani v: publico *Casaubonus* | conscribente *Vrsinus* || 18 descripsimus F || 20 destrectius V | me *om.* φ || 21 excusabunda se filio s, excusabundus e filio F, excusabundus et filio φ , excusabundus e filio V || 22 Phaedra v || 23 at F φ V, an s || 25 animo] omnino *Acidalius* | *verba* me magum esse *seclusi* | iccircone v ||

Ed. Oudend.

f. 120b. f. 19b.

quia hoc scripsit Pudentilla? uos tot argumentis, || tot testibus, f. 121a.
 tanta operatione magum me non probatis: illa uno uerbo proba-
 ret? et quanto tamen grauius habendum est, quod in iudicio sub-
 scribitur, quam quod in epistula scribitur? quin tu me meismet
 5 factis, non alienis uerbis reuincis? ceterum eadem uia multi rei
 cuiusuis maleficii postulabuntur, si ratum futurum est, quod
 quisque in epistula sua uel amore uel odio cuiuspiam scripserit.
 'magum te scripsit Pudentilla: igitur magus es.' quid, si consulem
 (562) me scripsisset: consul essem? quid enim, si pictorem, si medi-
 10 cum, quid denique, si innocentem? num aliquid horum putares
 idcirco, quod illa dixisset? nihil scilicet. atqui periniurium est ei
 fidem in peioribus habere, cui in melioribus non haberes, posse
 literas eius ad perniciem, non posse ad salutem. 'sed inquires animi
 fuit, efflictim te amabat.' concedo interim. num tamen omnes qui
 15 amantur magi sunt, si hoc forte qui amat scripserit? credo nunc,
 quod Pudentilla me in eo tempore non amabat, siquidem id fo-
 ras scripsit, | quod palam erat mihi obfuturum. f. 20a.

Postremo, quid uis? sanam an insanam fuisse, dum scriberet? LXXX
 sanam dices? nihil ergo erat magicis artibus passa. insanam re-
 20 spondebis? nesciit ergo quid scripserit, eoque ei fides non habenda
 est: immo etiamsi fuisset insana, insanam se esse nescisset. nam
 ut absurde facit qui tacere se dicit, quod ibidem dicendo tacere sese
 non tacet et ipsa professione quod profitetur infirmat: ita uel ma-
 gis hoc repugnat: 'ego insanio.' quod uerum non est, nisi in-
 25 sciens dicit: porro sanus est, qui scit quid sit insania. quippe in-
 sania scire se non potest, non magis quam caecitas se uidere. igitur
 Pudentilla compos mentis fuit, si compotem mentis se non putabat.

2 operatione *scripsi*: oratione F φ , orōne v || 3 tamen *Iahnius*: tandem
 F φ v || 4 epistola F φ v | tu me meismet V, φ ex corr., tum e meismet F ||
 5 caeterum v || 7 epistola F φ v | *malim* suo || 10 aliquid v | h. uerum pu-
 tares *Iahnius* || 11 iccirco v | nichil F φ || 12 *verba* habere, cui in melio-
 ribus *desunt in* F φ V, *extant in* s || 13 litteras v | inquires *Hildebrandius*: in-
 quid FV, inquit φ ex corr. || 14 efflictim φ || 15 credo *Salmasius*: cedo
 F φ v || 16 foras F φ V, foris s: fors *Lipsius*, forte suis *Acidalius* || 18 ante dum
 in F *rasura* || 19 nichil F φ || 20 nesciit F, nesciit V | scribserit FV || 21
 esse se φ || 22 idem *Scaliger* || 24 insciens *scripsi*: sciens F φ v || 27
 non] n̄ F ||

possum, si uelim, pluribus, sed mitto dialectica. ipsas literas longe aliud clamantis et quasi dedita opera ad iudicium istud praeparatas et accommodatas recitabo. accipe tu et lege, usque dum ego interloquar. (563)

Sustine paulisper quae sequuntur: nam ad diuerticulum rei uentum est. adhuc enim, Maxime, quantum equidem animaduerti, nusquam mulier || magiam nominauit, sed ordinem repetiuit eundem, quem ego paulo prius de longa uiduitate, de remedio ualitudinis, de uoluntate nubendi, de meis laudibus, quas ex Pontiano cognouerat, de suasu ipsius, ut mihi potissimum nuberet. 10

LXXXI Haec usque adhuc lecta sunt. superest ea pars epistulae, quae similiter pro me scripta in memet ipsum uertit cornua, ad expellendum a me crimen magiae sedulo missa memorabili fraude Rufini uicem mutauit, et ultro contrariam mihi opinionem quorundam Oe- (564) ensium quasi mago quaesiuit. multa fando, Maxime, audisti, etiam 15 plura legendo didicisti, non pauca experiendo comperisti: sed enim uersutiam tam insidiosam, tam admirabili scelere conflata negabis te unquam cognouisse. quis Palamedes, quis Sisyphus, quis denique Eurybatus aut Phrynondas talem excogitasset? omnes isti quos nominaui et si qui praeterea fuerunt dolo memorandi, si cum 20

19 Aeschin. in Ctesiph. § 137: οὔτε Φρυγῶνδας οὔτε Εὐρύβατος οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς πώποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος μάγος καὶ γόης ἐγένετο. — Plat. Protag. p. 327d.

1 litteras Fφv: *sequitur in F rasura* || 2 clamantis F || 3 accipe – lege. literae Pudentillae. substine p. q. s., usque dum ego interloquar *Pricaeus* || 5 deuerticulum s || 7 ordinem *nōmīnāuit* repetiuit φ || 8 ualitudinis φ || 11 epistulae F, epistolae φv || 12 uertit ad cornua expellendum a me cr. m. F, cornua ad expellendum a me cr. m. uertit φ, uertit cornua ad expellendum a me cr. m. v: *verba* ad expellendum a me cr. m. *verbis* pro me scripta *subiunxit Wowerus* || 13 missa *Casaubonus*: omissa Fφv: emissa *Lipsius* | fraude *Salmasius*: laude Fφv || 14 uicem *Acidalius*: uice Fφv: uocem *Casaubonus*, uoce *Brantius* || 15 etiam] et v || 16 et non pauca *Scrinerius* || 17 admirabili φ *in rasura* || 18 Sisyphus s, Sisyphas Fφ, Sysyphas V || 19 Euribates Fφ, Euribatus v | Phrynondas Fv, Phrinondas φ ||

Ed. Oudend.

hac una Rufini | fallacia contenduntur, macchi prorsus et buccones
(565) uidebuntur. o mirum commentum! o subtilitas digna carcere et
robore! quis credat effici potuisse, ut quae defensio fuerat, eadem
manentibus eisdem literis in accusationem transuerteretur? est
5 hercule incredibile. sed hoc incredibile qui sit factum, probabo.

Obiurgatio erat matris ad filium, quod me, talem uirum qua- LXXXII
lem sibi praedicasset, nunc de Rufini sententia magum dictitaret.
uerba ipsa ad hunc modum se habebant: Ἀπολέϊος μάγος, καὶ
ἐγὼ ὑπ' αὐτοῦ μεμάγευμαι καὶ ἐρῶ. ἐλθέτω νῦν πρὸς ἐμέ,
10 ἕως ἔτι σωφρονῶ. haec ipsa uerba Rufinus [quae Graece inter-
(566) posui] sola excerpta et ab ordine suo seiugata quasi confessionem
mulieris circumferens et Pontianum flentem per forum ductans,
uulgo ostendebat, ipsas mulieris literas illatenus qua dixi legendas
praebebat, cetera supra et infra scripta occultabat. turpiora esse
15 quam ut ostende||rentur dictitabat: satis esse confessionem mulie- f. 121b.
ris de magia cognosci. quid quaeris? uerisimile omnibus uisum:
quae purgandi mei gratia scripta erant, eadem mihi immanem in-
uidiam apud imperitos conciuere. turbabat impurus hic in medio
foro bacchabundus, epistulam saepe aperiens proquirabat: 'Apu-
20 leius magus: dicit ipsa quae sentit et patitur: quid uultis amplius?'
nemo erat qui pro me faceret ac sic responderet: 'totam sodes epi-
(567) stulam cedo: sine omnia inspiciam, a principio ad finem perlegam.'
multa sunt, quae sola prolata calumniae possint uideri obnoxia.
cuius oratio insimulari potest, si ea quae ex prioribus nexa sunt

1 macchi - buccones *Lipsius*: macchi - bocchones FφV || 2 merum F ||

4 litteris Fφv | conuerteretur *Salmasius* || 7 dictaret F || 8 - 10 ΑΠΩ
ΛΕΙΟC (ΑΠΟΥΛΕΙΟC Fφ) μαΓΟC καὶ ΕΓΩ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΜΕΜΑΓΕΥΜΑΙ
ΚΑΙ ΕΠΑΙΕΛΘΕΤΩ ΝΥΝ ΠΡΟΣ ΕΜΕ ΕΩC ΕΤΙ CΩΦΡΟΝΩ FφV: uerba με-
μάγευμαι καὶ ἐρῶ coniungenda esse uidit *Spengel*. l. d. p. 32 | καὶ ἐρῶ
καὶ ἐλθετε *Casaubonus*, καὶ ἕρως ἦλθε τοίνυν πρὸς ἐμέ *Schickeradus* || 10
interposui Fφ (et *Casaubonus*), interposuit v: uerba quae Gr. int. e glossa
irrepsisse intellexit *Acidalius* || 12 circumferens v | flentem om. c || 13

(ras.)
litteras v || 14 caetera v | scribita F | occultabat F || 18 ōciue(ras.) re-
turbabat F || 19 bachabundus F | epistolam Fφv | porro quirabat *Acidalius* || 21 faceret vel esset *Coluius*: ferret Fφv: staret *Stewechi*us, foret
Acidalius || 22 epistolam Fφv | a addidi || 23 calumpnie φ, calumnia F |
possi φ ||

principio sui defrudentur, si quaedam ex ordine scriptorum ad libidinem supprimantur, si quae simulationis causa dicta sunt adseuerantis pronuntiatione quasi exprobrantis legantur. haec et id genus ea quam merito tunc dici potuerint, ipse ordo epistulae ostendat.

LXXXIII
f. 20b.

At tu, Aemiliane, recognosce, an et haec mecum testato | descripseris: βουλομένην γάρ με δι' ἧς εἶπον αἰτίας γαμηθῆναι, αὐτὸς ἐπεισας τοῦτον ἀντὶ πάντων αἰρεῖσθαι, θανμάζων τὸν ἄνδρα καὶ σπουδάζων αὐτὸν οἰκεῖον ὑμῖν δι' ἐμοῦ ποιεῖσθαι. νῦν δὲ ὥς διάφοροι ἡμῶν κακοήθεις σε ἀναπείθουσιν, αἰφνίδιον ἐγένετο Ἀπολέϊος μάγος, καὶ ἐγὼ ὑπ' αὐτοῦ μεμάγευμαι καὶ ἐρῶ. [καὶ] ἐλθέτω νῦν πρὸς ἐμέ, ἕως ἔτι σωφρονῶ.

Oro te, Maxime, si literae, ita ut partim uocales dicuntur, etiam propriam uocem usurparent, si uerba, ita ut poetae aiunt, pinnis apta uulgo uolarent: nonne, cum primum epistulam istam Rufinus mala fide excerperet, pauca legeret, multa et meliora sciens reticeret, nonne tunc ceterae literae sceleste se detineri proclamasent? uerba suppressa de Rufini manibus foras euolassent, || totum forum tumultu complissent: se quoque a Pudentilla missas, sibi etiam quae dicerent mandata: improbo ac nefario homini per alie-

^a (man. sec.)
1 defrudentur F | libidinem φ: liuedinem Schickeradus || 3 pronuntiatione v | quasi vel tamquam Acidalius: quam Fφv || 4 ea] alia Fulvius | potuerunt V | | epistolae Fφv || 7-13 ΒΟΥΛΟΜΕΝΟΝ ΓΑΡ ΜΕ ΔΙΑ ΤΙΣ

ΠΟΝ ΑΙΤΙΑΣ ΓΑΜΙΘΗΝΑΙ ΑΥΤΟC ΕΠΕΙCΑC ΤΟΥΤΟΝ ΑΝΤΙ ΠΑΝΤΟΝ (ΠΑΝΤΟΝ Fφ) ΑΙΡΕΙCΘΑΙ ΘΑΥΜΑΖΩΝ ΤΟΝ ΑΝΔΡΑ ΚΑΙ CΠΟΥΔΑΖΩΝ ΑΥΤΟΝ ΟΙΚΙΟΝ ΗΜΕΙΝ ΔΙΕΜΟΥ ΠΟΘΙCΑΙ ΝΥΝ ΔΕ ΩC ΜΑΚΑΡΟΙ ΗΜΩ ΚΑΙ ΚΟΗΘΕΙC ΤΕ ΑΝΑΠΕΙΘΟΥCΙ ΑΙΦΝΙΔΙΟΝ ΕΓΕΝΕΤΟ ΑΠΟΛΕΙΟC ΜΑΓΟC ΚΑΙ ΕΓΩ ΜΕΜΑΓΕΥΜΑΙ ΥΠΕΡ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΕΡΩC ΕΛΘΕΙΝΟ ΝΥΝ ΙΤΡΟΕΝΙ (ΕΛΘΕΤΩ ΝΥΝ ΠΡΟC ΕΜΕ Fφ) ΕΩC ΕΤΙ CΩΦΡΟΝΩ FφV || 9 ὑμῖν Salmasius: ἡμῖν s || 10 ποιεῖσθαι Spengelius l. d. p. 32: ποιῆσαι s | διάφοροι scripsi; cf. Scheib. ad Isaenum praef. p. XIII: μοχθηροί s: μακαρίαι Hildebrandius [ἡμῶν] ὑμᾶς Casaubonus, ἡμῖν Bosscha | σε Bosscha: τε s || 12 uerba ὑπ' αὐτοῦ μεμάγευμαι transposui | καὶ ἐρῶ καὶ ἐλθετε Casaubonus | καὶ seclusi || 14 litterae v || 15 ita ut uulgo poetae aiunt, p.

a. uol. Pricaeus || 16 uolarent F | epistolam Fφv || 18 litterae v ||

nas literas falsum facere temptanti ne auscultarent, sibi potius audirent: Apuleium magiae non accusatum a Pudentilla, sed accusante Rufino absolutum. quae omnia etsi tum dicta non sunt, tamen nunc, cum magis prosunt, luce illustrius apparent. patent artes
 5 tuae, Rufine, fraudes hiant, detectum mendacium est: ueritas olim interuersa nunc se effert et uelut alto barathro calumniae se emergit.

Ad literas Pudentillae prouocastis: literis uinco, quarum si LXXXIII uultis extremam quoque clausulam audire, non inuidebo. dic tu,
 10 quibus uerbis epistulam finierit mulier obcantata, uecors, amens, amans.

Ἐγὼ οὐτε μεμάγευμαι οὐτ' ἐρῶ τὴν εἰμαρμένην ἐκφέρουσα.

(569) Etiamne amplius? reclamationis uobis Pudentilla et sanitatem suam
 15 a uestris calumniis quodam praeconio uindicat. nubendi autem seu rationem seu necessitatem fato | adscribit, a quo multum magia remota est uel potius omnino sublata. quae enim relinquitur uis cantaminibus et ueneficiis, si fatum rei cuiusque ueluti uiolentissimus torrens neque retineri potest neque impelli? igitur hac sententia sua Pudentilla non modo me magum, sed omnino esse magiam negauit. bene, quod integras epistulas matris Pontianus ex more adseruauit: bene, quod uos festinatio iudicii anteuortit, ne quid in istis literis ex otio nouaretis. tuum hoc, Maxime, tuaeque prouidentiae beneficium est, quod a principio intellectas calumnias,
 25 ne corroborarentur tempore, praecipitasti et nulla impertita mora

1 litteras v || 6 nun F | se effert s, se fert FφV | calumniae se emergit *Lipsius*: calumnia emergit F, calumpnias emergit φ, calumnias emergit v: calumniae emergit *Casaubonus*, calumnia se emergit *Salmasius* || 8 litteras v | litteris v || 10 epistolam Fφv || 12 et 13 ΕΓΟΟΥΤΕΜΕΜΑΓΕΙΜΑΙ ΟΥΤΕΤΕΡΩΤΗΝΕΙΜΑΡΜΕΝΗΝΕΚΦ Fφ: *verba graeca om. v, emendavit Spengelius l. d.* | ἐγὼ οὐτε μεμάγευμαι· ὅτι δ' ἐρῶ, αἰτία ἢ εἰμαρμένη φv *Casaubonus*, ἐγὼ οὐτε μεμάγευμαι, οὐτε δ' ἐρῶ, τὴν εἰμαρμένην φην *Hildebrandius* || 14 declamat φ || 15 calumpniis φ || 16 ascribit φ ||

18 rei cq; φ || 21 epistolas Fφv || 22 adseruauit s, asseruabit F, adseruabit φV || 23 litteris v || 24 calumpnias φ || 25 nulla impertita ora F, nullam impertitamⁿ horam φ ||

subneruasti. finge nunc aliquid matrem filio secretis literis de amore, uti adsolet, confessam. hocine uerum fuit, Rufine, hoc non dico pium sed saltem humanum, promulgari eas literas et potissimum filii praeconio publicari? sed sumne ego inscitus qui postulo, ut alienum pudorem conserues, qui tuum perdideris?

5
(570)

LXXXV Cur autem praeterita conqueror, cum non sint minus acerba

f. 122a. praesentia? hoc usque || a uobis miserum istum puerum depraua-

tum, ut matris suae epistulas quas putat amatorias pro tribunali proconsuli recitet, apud uirum sanctissimum Claudium Maximum, ante has imperatoris Pii statuas filius matri suae pudenda exprobet 10 stupra et amores obiectet? quis tam est mitis quin exacerbescat? tune, ultime, parentis tuae animum [in] istis scrutaris, oculos obseruas, suspiritus numeras, adfectiones exploras, tabulas intercipis, amorem reuincis? tune, quid in cubiculo agat, perquiris, [ne] mater tua? * * non dico amatrix, sed nec omnino femina est. ne tu in 15 ea cogites nisi unam parentis religionem. o infelix uterum tuum, Pudentilla, o sterilitas liberis potior, o infausti decem menses, o

15
(571)

f. 21a. ingrati quattuordecim anni uiduitatis! uipera, ut | audio, exeso utero in lucem proserpit atque ita parricidio gignitur. at enim tibi a filio iam adulto acerbiores morsus uiuenti et uidenti offeruntur. 20 silentium tuum laniatur, pudor tuus carpitur, pectus tuum foditur, uiscera intima protrahuntur. hascine gratias bonus filius matri rependis ob datam uitam, ob adquisitam hereditatem, ob quattuordecim annorum longas alimonias? hiscine te patruus disciplinis

1 subneruasti V | litteris v || 2 assolet φ v | hoccine F φ v || 3 promulgari v | litteras v || 4 fili F | publicari FV | sumne *Acidalius*: sum F φ v | inscitus *Scaliger*: inscius F φ v || 7 hoc usque F φ V, hucusque s || 8 epistolas F φ v || 9 Cl. Maximum F φ v || 10 matri F φ (*et Casaubonus*), matris v || 12 tunc F | ultime *Pricaeus* (*cf. mett. VIII 17*): ultimo F (*ex corr.*) φ V, ultro s | in *del. Elmenhorstius* || 13 adfectiones φ || 14 ne *seclusi*: nae *Scriverius* || 15 post tua aliquot uerba intercidisse putat *Iahnus* | non dico *secludi* uult *Casaubonus* | nec *Iahnus*: ne F φ v: enim *Bosscha* | foemina v || 16 ea F φ v: fortasse eam | cogites F φ , cogitas v | non dico mater tua amatrix, sed omnino femina? estne ut in ea cogites, nisi unam parentis religionem? *Wowerus* | infoelix v || 18 quattuordecim F φ , xiiii v || 21 fodicatur *Bosscha* || 22 rependes *Colrius* || 23 adquisitam φ | quattuordecim φ , xiiii Fv ||

Ed. Oudend.

erudiuit, ut, si compertum habeas filios tibi similes futuros, non audeas ducere uxorem? est ille poetae uersus non ignotus:

odi puerulos praecoqui sapientia.

(572) sed enim malitia praecoqui puerum quis non aueretur atque ode-
5 rit, cum uideat uelut monstrum quoddam prius robusto scelere
quam tempore, ante nocentem quam potentem, uiridi pueritia, cana
malitia? uel potius hoc magis noxium, quod cum uenia perniciosus
est et nondum poenae, iam iniuriae sufficit. iniuriae dico? immo
enim sceleri aduersum parentem nefando, immani, impetibili.

10 Athenienses quondam propter commune ius humanitatis ex LXXXVI
captiuis epistulis Philippi Macedonis hostis sui unam epistulam,
(573) cum singulae publice legerentur, recitari prohibuerunt, quae erat
ad uxorem Olympiadem conscripta: || hosti potius pepercerunt, ne
maritale secretum diuulgarent, praeferendum rati fas commune
15 propriae ultioni. tales hostes aduersum hostem: tu qualis filius
aduersum matrem? uides, quam similia contendam? tu tamen
filius matris epistulas de amore, ut ais, scriptas in isto coetu legis,
in quo si aliquem poetam lasciuiolem iubereris legere, profecto non
(573) abnueres: pudore tamen aliquo impedirere: immo enim nunquam
20 matris tuae literas attigisses, si ullas literas attigisses. at quin
ausus es tuam ipsius epistulam legendam dare, quam nimis
irreuerenter, nimis contumeliose et turpiter | de matre tua
scriptam, cum adhuc in eius sinu alerere, miseras clanculo ad
Pontianum, scilicet ne semel peccasses ac tam bonum tuum

3. Comitorum lat. rell. ed. Ribbeck p. 111, fr. 78.

1 si] quasi *Pricaeus* || 3 præcoq Fφ, præcoqui V || 4 malicia v | præ-
coq Fφ, præcoqui V || 5 robusto *Bosscha*: robustos Fφv: robustum *Col-*
uius || 7 malicia v || 9 impetibili] impiabili *Coluius* || 10 quondam *Ca-*
saubonus: quidem Fφv, quidam s || 11 epistolis Fφv | unam Fφ, uanam
v | epistolam Fφv || 13 Olympiadem φv, olim piadisi F || 15 ad-
uersus v || 16 aduersus v || 17 epistolas Fφv || 19 abnueres *Wowerus*:
auderes Fφv || 20 litteras Fφv | ullas alias l. v | litteras Fv | at quin
Coluius; cf. *Plaut. Rud.* III 4, 55: ad quam Fφv: at etiam *Acidalius*, at quam
nequiter *Scaliger*, at quam *Bosscha* || 21 epistolam Fφv | quam] quae

Acidalius || 24 ac] ad ^{c (man. sec.)} F ||

factum obliuio capesseret. miser, non intellegis, iccirco patrum tuum hoc fieri passum, quo se hominibus purgaret, si ex literis tuis nosceretur, te etiam prius quam ad eum commigrasses, etiam cum matri blandirere, tamen iam tum uolpionem et LXXXVII impium fuisse. ceterum nequeo in animum inducere, tam stultum 5 Aemilianum esse, ut arbitretur, mihi literas pueri et eiusdem accusatoris mei offuturas.

Fuit et illa commenticia epistula neque mea manu scripta neque uerisimiliter conficta, qua uideri uolebant blanditiis a me mulierem sollicitatam. cur ego blandirer, si magia confidebam? qua 10 autem uia ad istos peruenit epistula, ad Pudentillam scilicet per aliquem fidelem missa, ut in re tali accurari solet? cur praeterea tam (574) uitiosis uerbis, tam barbaro sermone ego scriberem, quem idem dicunt nequaquam Graecae linguae imperitum? cur autem tam absurdis tamque tabernariis blanditiis subigitarem, quem idem aiunt 15 f. 122b. uersibus amatoriis satis scite lasciuire? sic est profecto, || cuius palam est: hic qui epistulam Pudentillae Graecatiorem legere non potuerat, hanc ut suam facilius legit et aptius commendauit.

Sed iam de epistulis satis dictum habebo, si hoc unum addidero: Pudentillam, quae scripserat dissimulamenti causa et de 20 ridiculi: ἐλθέτω νῦν, ἕως ἔτι σωφρονῶ, post hasce literas euocasse ad se filios et nurum, cum his ferme duobus mensibus conuersatam. dicat hic pius filius, quid in eo tempore sequius agentem

1 obliuio *Casaubonus*: optuto F φ , obtuto v: actutum *Coluius* | capesce-
ret Fv: obtuto (*pro* obtutu) facesseret *Acidalius*, obtutu careret *Vulcanius*,
obtutu capesseretur *Bosscha* | intelligis F φ v | idcirco φ || 2 quod F φ ,
quo v | hominibus] omnibus s || 3 litteris v | fuif F, suis φ , tuis v || 4
uolpionem F φ V || 5 caeterum v | neque F φ (*sequitur in F rasura*) || 6 lit-
teras v || 7 offuturas FV, offuturas φ || 8 epistola F φ v || 9 uerisimili-
ter φ in rasura || 10 ergo v | blandirem F φ , blandirer v | magia F φ ,
magie v || 11 ad istos *secludi vult Pricaeus* | epistola F φ v || 12 accurari
Hildebrandius: accusari F φ v, actitari s || 13 conscriberem s | idem F φ ,
iidem v || 15 tanque v | blanditiis v | idem FV, iidem φ || 17 epistolam
F φ v | graecaniorum *Brantius* || 18 poterat v | apertius commentauit
Lipsius || 19 epistolis F φ v || 20 scribserat F || 21 ἐλθέτε *Casaubonus* |
post νῦν intercidisse videntur verba πρὸς ἐμέ: cf. pag. 91, 9 et 92, 12 | ἕως
om. F | litteras v || 23 sequi F, sequius φ , secus v ||

(575) uel loquentem matrem suam propter insaniam uiderit: neget, eam
 rationibus uilliconum et upilionum et equisonum sollertissime sub-
 scripsisse: neget, fratrem suum Pontianum grauiter ab ea | moni- f. 21b.
 tum, ut sibi ab insidiis Rufini caueret: neget, uere obiurgatum,
 5 quod literas, quas ad eum miserat, uulgo circumtulisset nec tamen
 bona fide legisset: neget, post ista quae dixi matrem suam mihi
 apud uillam iam pridem condicto loco nupsisse. quippe ita pla- LXXXVIII
 cuerat, in suburbana uilla potius ut coniungeremur, ne ciues denuo
 ad sportulas conuolarent, cum haud pridem Pudentilla de suo
 10 quinquaginta milia nummum in populum expunxisset ea die, qua
 Pontianus uxorem duxit et hic puerulus toga est inuolutus: prae-
 terea, ut conuiuuiis multis ac molestis supersederemus, quae ferme
 ex more nouis maritis obeunda sunt.

Habes, Aemiliane, causam totam, cur tabulae nuptiales inter
 15 me ac Pudentillam non in oppido sint sed in uilla suburbana con-
 signatae: ne quinquaginta milia nummum denuo profundenda essent
 nec tecum aut apud te cenandum. estne causa idonea? miror ta-
 men, quod tu a uilla tantopere abhorreas, qui plerumque ruri uer-
 sere. lex quidem Iulia de maritandis ordinibus nusquam *quantum*
 20 scio ad hunc modum || interdicat: 'uxorem in uilla ne ducito.'
 immo si uerum uelis, uxor ad prolem multo auspicius in uilla
 quam in oppido ducitur, in solo uberi quam in loco sterili, in agri
 (576) cespite quam in fori silice, mater futura in ipso materno sinu, si
 nubat in segete adulta, super fecundam glebam, uel enim sub ulmo

2 uilliconum F φ v, uillicorum ς | upilionum F φ V, opilionem ς |
 equifonum (*man. tert.*)

equifinum F, equifonum φ , equisionum v || 4 *malim* seuerere || 5
 litteras v | circumtulisset v || 7 nupsisse F || 10 milia v, millia F φ |

numof F (*man. pr.*) | in om. F φ V || 12 molestis *Salmasius*: molestiis F φ v
 || 14 nuptiales F || 16 milia v, millia F φ || 17 ne tecum *Salmasius* | coenan-
 dum F φ , coenandum esset ς | idonea φ || 18 quod] quid *Acidalius* | tuam

uillam φ , tuã uillã V | ab^h.orreas φ | rure φ v | uerrere φ || 19
 nusquam *scripsi*: nunquam F φ v | quantum *addidi* || 20 scio *scripsi*: sui F φ V,
 scilicet ς || 21 auspicius φ V || 23 scilicet F, silicet V | sinu om. v: in
 ipso materno sinu ac in segete *Casaubonus*, in ipso m. s. nubat, in segete *Acidalius*,
 in ipso m. sinu, si aut in segete - uel enim *Brantius* || 24 foecundam
 F φ v ||

marita cubet, in ipso gremio terrae matris, inter suboles herbarum et propagines uitium et arborum germina. ibi et ille celeberrimus in comoediis uersus de proximo congruit:

παίδων ἐπ' ἀρότῳ γνησίῳ.

Romanorum etiam maioribus Quintiis et Serranis et multis aliis⁵ (577) similibus non modo uxores, uerum etiam consulatus et dictaturae in agris offerebantur. cohibebo me in tam prolixo loco, ne tibi gratum faciam, si uillam laudauero.

LXXXVIII De aetate uero Pudentillae, de qua post ista satis confidenter mentitus es, ut etiam sexaginta annos natam diceres nupsisse, de 10 ea tibi paucis respondebo: nam necesse non est in re tam perspicua pluribus disputare.

| Pater eius natam sibi filiam more ceterorum professus est.

4 Clem. Alex. Strom. II p. 181, 15 (Sylb.): γάμος μὲν οὖν ἐστὶ σύνοδος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἢ πρώτη κατὰ νόμον ἐπὶ γνησίῳ τέκνῳ σπορᾷ· ὁ γοῦν κωμικὸς Μένανδρος·

παίδων ἐπ' ἀρότῳ γνησίῳ

δίδωμί σοί γε τὴν ἐμαντοῦ θυγατέρα

(παίδων σπόρῳ τῶν γνησίῳ uulgo; emendauit Porsonus). — Fragm. com. gr. III p. 275, fr. CLXXXV.

5 cf. pag. 27, 9.

1 post cubet in F rasura: accubet Iungermannus | matris Casaubonus:

u (man. pr.)

matres Fφν | soboles F || 4 Παιδων επαρογον INICION ΕΠΙΣΠΟΡΑ Fφ, Παλδων ΕΠΑΡΟΓΟΝΙ NICION ΕΠΙΣΠΟΡΑ V: παίδων ἐπ' ἀρότῳ γνησίῳ ἐνὶ σπόροι vel ἐπίσπορα Iahnus nov. mus. rhen. III p. 480 | ΕΠΙΣΠΟΡΑ, i. e. ἐπὶ σπορᾷ, glossema verborum ἐπ' ἀρότῳ, deleverunt Meinekios (fragm. com. gr. V p. 107, supplem. p. CCLXXIX) et Spengelius l. d. p. 33: ποάων ἐπ' ἀγρῶ ἢ ἡδονὴ σκηνοποιεῖ vel σκῆνος ποιεῖ Trillerus l. d. III 5, παίδων ἐπ' ἀγρῶν γνησίῳ εἰσὶ σπόροι vel ἐνισπόροι Bosscha, παίδων ἐπ' ἀρότῳ γνησίῳ τε καὶ σπόρῳ Peerlkampius bibl. crit. nov. I p. 96, παίδων ἐπαρῶν γνησίῳ ἐπίσπορα Hildebrandius. Casaubonus inseruerat hos versus Menandri: ἀρ' ἐστὶν ἀρετῆς καὶ βίου διδάσκαλος | ἐλευθέρου τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγρός (Stob. floril. LVI 5), Scipio Gentilis hunc versum Philemonis: δικαιοτάτον κτῆμ' ἐστὶν ἀνθρώποις ἀγρός (ibid. LVI 15) || 5 Quintis F || 7 cohibebo ς, cohibebam FφV | in tam φ || 10 nupsisse FV ||

uo (man. sec.)

11 paucis tibi v | nam necesse non est φV, nam neceffeē non est F, nam in re t. p. non est necesse vel non opus est ς: nam nec in re t. p. pluribus disputaro Salmasius ||

Ed. Oudend.

f. 122b. f. 21b.

- tabulae eius partim tabulario publico partim domo adseruantur,
 quae iam tibi ob os obiciuntur. porrige tu Aemiliano tabulas istas:
 linum consideret, signa quae impressa sunt recognoscat, consules
 (578) legat, annos computet, quos sexaginta mulieri adsignabat, probet
 5 quinque et quinquaginta: lustro mentitus sit. parum hoc est, li-
 beralius agam: nam et ipse Pudentillae multos annos largitus est;
 redonabo igitur uicissim. decem annos Mezentius cum Vluxe erra-
 uit: quinquaginta saltem annorum mulierem ostendat. quid mul-
 tis? ut cum quadruplatore agam, bis duplum quinquennium faciam,
 10 uiginti annos semel detraham. iube, Maxime, consules computari:
 nisi fallor, inuenies nunc Pudentillae haud multo amplius quadra-
 gesimum annum aetatis ire. o falsum audax et nimium, o menda-
 (579) cium uiginti annorum exilio puniendum: dimidio tanta, Aemiliane,
 mentiris, falsa audes, sesquialtera! si triginta annos || pro decem f. 123a.
 15 dixisses, posses uideri pro computationis gestu errasse, quos cir-
 culare debueris digitos aperuisse. cum uero quadraginta, quae fa-
 cilis ceteris porrecta palma significantur, ea quadraginta tu di-
 midio auges, non potes digitorum gestu errasse, nisi forte triginta
 annorum Pudentillam ratus binos cuiusque anni consules nu-
 20 merasti.
- (580) Missa haec facio. uenio nunc ad ipsam stirpem accusationis, LXXXX
 ad ipsam causam maleficii. respondeat Aemilianus, ob quod emo-
 lumentum, etsi maxime magus forem, Pudentillam carminibus et
 uenenis ad matrimonium pellexissem. atque ego scio, plerosque

7 cf. pag. 67, 1.

1 publico φ || 2 obiciuntur φ : *malim* obicientur | tu *om.* ς || 3 li-
 num] lignum ς || 4 L.X. v | assignabat φ || 5 sit F φ V, est ς || 9 bis v,
 bi. F (*erasa videtur litera n*), his φ || 10 .XX. v | semel] simul *Bosscha* |
 computari v || 11 haud multo p^r amplius φ | quadragesimum V: haud multo
 quadragesimum amplius *Elmenhorstius* || 12 et nimium] et mimicum *Gruterus*,
 aestimium *Brantius* | o mendacium F, o mendatium v, mendacium φ : o falsum
 et audax, nimium m. *Elmenhorstius*, o falsum et audax nimium, o mendacium
Scaliger || 13 XX v | exsilio F | tanto *Salmasius* || 14 audes sesque altera
 F, audeffesque altera φ , audes sesq; altera V | et sesquialtera *Casaubonus* |
 .XXX. v | pro *om.* ς || 16 aperuisse F φ , adperisse V | .XL. v || 17 caeteris
 v | .XL. v | tu] cum *Iahnus* || 18 .XXX. v || 19 ^{numerafti (man. sec.)} nominafti φ
 || 21 ipsam F φ , ipsum v || 22 Aemilianus et Rufinus φ v || 24 ueniens φ | atq;

reos alicuius facinoris postulatos, si fuisse quaequam causae probarentur, hoc uno se tamen abunde defendisse, uitam suam procul ab huiusmodi sceleribus abhorrere, nec id sibi obesse debere, quod uideantur quaedam fuisse ad malefaciendum inuitamenta. non enim omnia quae fieri potuerint pro factis habenda: rerum uices 5
 f. 22a. per eodem ingenio | ad uirtutem uel ad malitiam moratus firmum argumentum est accipiendi criminis aut respuendi. haec ego quamquam possim merito dicere, tamen uobis condono nec satis mihi duco, si me omnium quae insimulastis abunde purgaui. sin 10
 nusquam passus sum uel exiguum suspicionem magiae consistere, reputate uobiscum, quanta fiducia innocentiae meae quantoque despectu uestri agam: si una causa uel minima fuerit inuenta, cur ego debuerim Pudentillae nuptias ob aliquod meum commodum appetere, si quamlibet modicum emo- 15
 lumentum probaueritis, ego ille sim Tarmoendas uel Damigeron uel *Velus* uel Moses uel *Iannes* uel *Apollobeches* uel ipse Dar-

16 Plin. nat. hist. XXX 1, 4: mirum hoc inprimis, durasse memoriam artemque tam longo aeuo commentariis non intercedentibus, praeterea nec claris nec continuis successionibus custoditam. quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet, qui soli nominantur, Apusorum et Zaratum Medos Babyloniosque Marmarum et Arabantiphocum aut Assyrium Tarmoendam, quorum nulla extant monumenta?

17 Arnob. adu. gent. I 52: age nunc ueniat quaeso per igneam zonam

F φ , atque v: atqui *Scaliger* ||

2 habunde F φ || 4 ad maleficiendum F, ad maleficiundum φ V, ad maleficio perperandum ς || 5 poterint V || 7 ad malitiam φ v: in F ad *deletum est* || 8 discriminis φ || 9 possum ς || 10 habunde φ | in eis quae secuntur verborum distinctionem mutavi | sin *Bosscha*: si F φ v: nisi *Acidalius* || 11 suspicionem F φ v || 13 uestra F || 14 nuptias F || 15 qualibet φ || 16 Tarmoendas *scripsi* (cf. Plin. nat. hist. XXX 1, 5): ca β m $\tilde$ da ς F, carmen-
 das φ , Carm $\tilde$ da ς V, Carinondas ς : Charondas B. Pius, Phrynondas *Pricaeus* ||
 17 Velus sive Belus add. *Meursius*, uel *Bosscha*: his Moses F, hismefos φ , Hismoses v: is Moses *Ianus Parrhasius*, hic Moses *Olearius*, Hisus (i. e. Hiesus, Iesus) uel Moses *Bosscha aliquando*, his del. *Scaliger* | Moses] Musaeus *Hildebrandius* | Iannes *Coluius*: io $\hbar$ f F, iohannes φ , iohannes V | Apollobeches *scripsi* (cf. Plin. nat. hist. XXX 2, 9): Apollob $\hbar$ i F, Apollo φ , Apollob $\hbar$ c V, Apollonius ς ||

Ed. Oudend.

f. 123a. f. 22a.

(581) danus uel quicumque alius post Zoroastren et Ostanen inter magos celebratus est.

Vide quaeso, Maxime, quem tumultum suscitarent, quoniam LXXXXI ego paucos magorum nominatim percensui. quid faciam tam rudibus, tam barbaris? doceam rursum haec et multo plura alia nomina in bybliotheccis || publicis apud clarissimos scriptores me legisse, an disputem longe aliud esse notitiam nominum, aliud artis eiusdem communionem habere, nec debere doctrinae instrumentum et eruditionis memoriam pro confessione criminis haberi, an, (582) quod multo praestabilius est, tua doctrina, Claudii Maxime, tuaque perfecta eruditione fretus contempnam stultis et impolis ad haec respondere? ita potius faciam: quid illi existiment, nauci non putabo. quod institui pergam disputare: nullam mihi causam fuisse Pudentillam ueneficiis ad nuptias prolectandi.

15 Formam mulieris et aetatem ipsi ultro improbauerunt idque mihi uitio dederunt, talem uxorem causa auaritia concupisse, at-

magus interiore ab orbe Zoroastres, Hermippo ut assentiamur auctori, Bactrianus et ille conueniat, cuius Ctesias res gestas historiarum exponit in primo, Armenius, Ostanis nepos, et familiaris Pamphylus Cyri, Apollonius, Damigero et Dardanus, Velus, Iulianus et Baebulus, et si quis est alius, qui principatum et nomen fertur in talibus habuisse praestigiis. — Plin. l. d. 2, 11: est et alia magices factio a Mose et Ianne et Lotape ac Iudaeis pendens, sed multis milibus annorum post Zoroastren. — ibid. 2, 9: Democritus Apollobechen Coptiten et Dardanum e Phoenice illustrauit, uoluminibus Dardani in sepulcrum eius petitis, suis uero ex disciplina eorum editis, quae recepta ab ullis hominum atque transiisse per memoriam aequae ac nihil in uita mirandum est.

1 ibid. 2, 3: sine dubio (magia) orta in Perside a Zoroastre, ut inter auctores conuenit: sed unus hic fuerit an postea et alius, non satis constat. — ibid. 2, 8: primus, quod extet, ut equidem inuenio, commentatus est de ea Ostanes Xerxen regem Persarum bello quod is Graeciae intulit comitatus, ac uelut semina artis portentosae sparsit obiter infecto quacumque commeauerant mundo.

r di (man. sec.)

1 quicumque v | Hostanen Fqv || 4 duribus q || 5 rursum] Rufinum s || 6 bybliotheccis F, bibliothecis qv || 7 noticiam v || 8 habere communionem v || 11 contempnam q || 12 nauci Coluius: nacci Fqv: quid isti existiment naccae, non putabo Coluius, quid — nauae, naui n. p. Theod. Marcilius, quid — nactae, non curabo vel nauci putabo Tollius ||

que adeo primo dotem in congressu grandem et uberem rapuisse. ad haec, Maxime, longa oratione fatigare te non est consilium: nihil uerbis opus est, cum multo disertius ipsae tabulae loquantur, in quibus omnia contra quam isti ex sua rapacitate de me quoque coniectauerunt, facta inpraesentiarum et prouisa in posterum deprehendis: nam primum mulieris locupletissimae modicam dotem neque eam datam sed tantummodo promissam: praeter haec ea condicione factam coniunctionem, nullis ex me susceptis liberis si uita demigrasset, uti dos omnis apud filios eius Pontianum et Pudentem maneret, sin uero uno unaue superstite diem suum obisset, uti tum diuidua pars dotis posteriori filio, reliqua prioribus cederet.

LXXXII

Haec, ut dico, tabulis ipsis docebo. fors fuerit an ne sic quidem credat Aemilianus, sola trecenta milia nummum scripta eorumque repetitionem filiis Pudentillae pacto datam. cape sis ipse tu manibus tuis tabulas istas, da impulsori tuo Rufino: legat, pudeat illum tumidi animi sui et ambitiosae mendicitatis: quippe ipse egens, nudus, quadringentis milibus nummum a creditore || acceptis filiam dotauit. Pudentilla, locuples femina, trecentis milibus dotis fuit contenta et maritum habet [et] multis saepe et ingentibus dotibus spretis inani nomine tantulae dotis contentum, ceterum praeter uxorem suam nihil computantem, omnem supellectilem cunctasque diuitias in concordia coniugii et mutuo amore ponentem. quamquam quis omnium uel exigue rerum peritus culpae auderet, si

f. 123b.

2 nichil F φ || 5 inpraesentiarum φ v (in φ litera m extat in rasura) | imposterum v | deprehendes s || 6 nam scripsi: iam F φ v || 7 promissam F, om. φ V; in φ autem manus recentissima in margine adscripsit; pactam modo Hildebrandius, dictam tantummodo Iahnus | 8 condicione F | coniunctionem Casaubonus: coniectionem F φ v: conuentionem Acidalius, connexionem Lipsius, compectionem Hildebrandius | si addidi: si nullis – demigrasset s || 9 uti F φ , ut v | ad φ || 10 uero del. Salmasius || 11 dimidia s || 13 fuerit F, fuerat φ , fuat V | an F φ V, ut s || 14 Aemilianum F φ , Aemilianus v | .CCC. milia v, trecenta millia F φ || 15 cape sis Iahnus: capens F, capiens φ v || 17 timidi Schickeradus || 18 .CCCC. milibus F φ v || 19 foemina v | trecentis millibus F φ , .CCC. milibus v || 20 et secluserit Iahnus: ea Coluius, ex Lipsius || 21 spractis v | caeterum v || 22 nichil F φ : nihil omnium Acidalius || 23 coniugii Casaubonus: coniugis F φ v: coniugali Wowerus | mutuo Lipsius: multo F φ v | quanquam v ||

Ed. Oudend.

f. 123b. f. 22a.

mulier uidua et mediocri forma, at non aetate mediocri, nubere uo-
 (584) lens longa dote et molli condicione inuitasset iuuenem neque cor-
 pore neque animo neque fortuna poenitendum? uirgo formosa
 etsi sit oppido pauper, tamen abunde dotata est: affert quippe ad
 5 maritum nouum animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudi-
 mentum. ipsa uirginitatis commendatio iure meritoque omnibus
 maritis acceptissima est. nam quodcunque aliud in dotem acceperis,
 potes, cum libuit, ne sis beneficio obstrictus, omne ut acceperas re-
 tribuere, pecuniam renumerare, mancipia restituere, domo demi-
 10 grare, praediis cedere. sola uirginitas cum semel accepta est, reddi
 nequitur: sola apud maritum ex rebus | dotalibus remanet. uidua f. 22b.
 autem qualis nuptiis uenit, talis diuortio digreditur: nihil affert
 (585) irreposcibile, sed uenit iam ab alio praeflorata, certe tibi ad quae
 uelis minime docilis, non minus suspectans nouam domum quam
 15 ipsa iam ob unum diuortium suspectanda, siue illa morte amisit
 maritum, ut scaeui ominis mulier et infandi coniugii, minime ap-
 petenda, seu repudio digressa est, ut utramuis habens culpam mu-
 lier, quae aut tam intolerabilis fuit, ut repudiaretur, aut tam inso-
 lens, ut repudiaret. ob haec et alia || uiduae dote aucta procos
 20 sollicitant. quod Pudentilla quoque in alio marito fecisset, si phi-
 losophum spernentem dotis non repperisset.

Age uero, si auaritiae causa mulierem concupissem, quid mihi LXXXXIII
 utilius ad possidendam domum eius fuit, quam simultatem inter
 matrem et filios serere, alienare ab eius animo liberorum caritatem,
 25 quo liberius et artius desolatam mulierem solus possiderem? fuitne
 hoc praedonis quod uos fingitis? ego uero quietis et concordiae et

1 at non φ v, adcn F || 2 longa | larga *Stewecheius*, uncta *Coluius*,
 magna *Wowerus* | condicione v || 4 oppido oppido φ | habunde F φ || 5 nouum
 Fv, nouam φ (et *Salmasius*) || 7 quodcunque v | acceperis V, acceperit F φ ||
 8 libuerit *Pricaeus* || 10 caedere v || 12 nichil φ || 13 irreposcibile φ ,
 irrepossibile FV: inposcibile *Seriverius*, inpassibile *Gulielmus* || 14
 sus (man. sec.)
 expectans F || 16 infausti v || 17 ut *addidi* | utramuis s, utrumuis F φ V
 | habens s, habes F φ , habeas V: habebat *Coluius*, habebit *Wowerus* || 19
 aucta F φ v: uncta *Coluius*, auctae *Heinsius* || 21 repperisset F φ v || 22
 cu (man. sec.)
 cōpisse φ || 25 arctius φ v || 26 fuit nae hoc praedonis *Hildebrandius*
 | quod esse uos fingitis v: fuit hoc praedonis, quod me esse uos f. *Sal-*
masius ||

pietatis auctor, conciliator, fauisor non modo noua odia non serui, sed uetera quoque funditus extirpauit. suasi uxori meae, cuius — (586) ut isti aiunt — iam uniuersas opes transuoraram, suasi, inquam, ac denique persuasi, ut filiis pecuniam suam reposcentibus, — de quo supra dixeram —, ut eam pecuniam sine mora redderet in 5 praediis uili aestimatis et quanto ipsi uolebant, praeterea ex re familiari sua fructuosissimos agros et grandem domum opulente ornatam magnamque uim tritici et hordei et uini et oliui ceterorumque fructuum: seruos quoque haud minus quadringentos, pecora amplius neque pauca neque abiecti pretii donaret, ut eos et ex ea 10 parte quam tribuisset securos haberet et ad cetera hereditatis bona spe inuitaret. haec ego ab inuita Pudentilla — patietur enim me, uti res fuit, | ita dicere — aegre extudi, ingentibus precibus inuitae (587) et iratae extorsi, matrem filiis reconciliaui, priuignos meos primo hoc uitrici beneficio, grandi pecunia auxi. 15

LXXXVIII

Cognitum hoc est tota ciuitate. Rufinum omnes execrati me laudibus tulere. uenerat ad nos, priusquam ista donationem perficeret, cum dissimili isto fratre suo Pontianus: pedes nostros aduolutus ueniam et obliuionem praeteritorum omnium postularat, flens et manus nostras osculabundus ac dicens poenitere, quod Ru- 20 fino et similibus auscultarit. petit postea suppliciter, uti se Lolliano quoque Auito C. V. purgem, cui haud pridem tirocinio orationis suae fuerat || a me commendatus: quippe compererat, ante paucos dies omnia me ut acta erant ad eum perscripsisse. id quoque a me

f. 124a.

1 autor v | fauisor F φ V, fauissor ς : fautor, suasor *Casaubonus*, fauitor *Lipsius* | serui F, ferui φ v: seui *Elmenhorstius* || 2 extirpauit v || 4 et 5 de qua supra dixi iam *Casaubonus*, de quo supra iam dixi *Scaliger*: *verba glossatoris esse suspicatur Pricaeus* || 6 praediis F | uiliaestimacqf F, uilia estimatis φ , uili aestimatis v: uili aestimatu *Wowerus* | re ς , se F φ V || 8 hordei F φ V | olei ς | caeterorumque v || 9 CCCC F φ V || 10 precii v | et ante ex om. φ || 11 parte om. F | caetera haereditatis v || 12 spe ς , spei F φ V | ego Fv, ergo φ || 13 extudi V, exaudi F φ , exauditus ς | inuite et ingrate *Stewechius* || 15 uitricus *Casaubonus* || 16 execrati F φ v: exsecrari, — tollere *Scioppius* || 17 ista *Hildebrandius*: istam F φ v | mater ante perficeret *add.* ς || 18 ut cum dissimili ς | ante pedes ς || 19 postularat F φ V, postulat ς || 22 orationis F φ V, profectionis ς : professionis *Lipsius* || 24 prescripsisse F, p̄scripsisse φ , perscripsisse v ||

Ed. Oudend.

(588) impetrat. itaque acceptis literis Carthaginem pergit, ubi iam prope exacto consulatus sui munere Lollianus Auitus te, Maxime, opperiebatur. is epistulis meis lectis pro sua eximia humanitate gratulatus Pontiano, quod cito errorem suum correxisset, rescripsit mihi per
 5 eum, quas literas, di boni, qua doctrina, quo lepore, qua uerborum amoenitate simul et iucunditate! prorsus ut 'uir bonus dicendi peritus'. scio te, Maxime, libenter eius literas auditurum, equidem si perlegam: mea uoce pronuntiabo. cedo tu Auiti epistulas, ut quae semper ornamento mihi fuerunt, sint nunc etiam saluti. at tu li-
 10 cebit aquam sinas fluere. namque optimi uiri literas ter et quater adeo quantouis temporis dispendio lectitarem.

Non sum nescius, debuisse me post istas Auiti literas perorare. LXXXXV
 (589) quem enim laudatorem locupletiolem, quem testem uitae meae sanctiorem producam, quem denique aduocatum facundiolem?
 15 multos in uita mea Romani nominis disertos uiros sedulo cognoui, sed sum aequae | neminem admiratus. nemo est hodie, quantum f. 23a. mea opinio fert, alicuius in eloquentia laudis ac spei, quin Auitus esse longe malit, si cum eo se remota inuidia uelit conferre. quippe omnes fandi uirtutes paene diuersae in illo uiro congruunt. quam-
 20 cumque orationem struxerit Auitus, ita illa erit undique sui per-

6 Senec. controu. I praef. 9 p. 49 Burs.: erratis, optimi iuuenes, nisi illam uocem non M. Catonis, sed oraculi creditis... ille ergo uir quid ait? 'orator est, Marce fili, uir bonus dicendi peritus.'
 (Caton. fragm. pag. 80 Iord.)

ac (man. sec.)
 1 ulceptis F | litteris F φ v || 3 is Scaliger: his F φ v | epistolis F φ v | gratulatur Wowerus || 5 litteras Fv | di FV, dū φ , dii s || 7 literas v | equidem si perlegam scripsi et cum eis quae antecedunt coniunxi; vulgo: — auditurum. et quidem si perlegam, mea uoce pr. || 8 p̄legam V | pronuntiabo v | epistolas F φ v | quae] quia Hildebrandius || 9 at F, ut φ V || 10 litteras F φ v || 11 adeo Lipsius: abeo F φ , ab eo v: aueo Gruterus | tempore V | lectitarem F φ , lectitare V (et Gruterus) | post lectitarem vulgo addunt: desunt Lolliani Auiti litterae || 12 litteras v || 16 summeque F φ , sum aequae V | ammiratus F || 17 eloquentie FV, eloquentia φ | laudis aut spei Pricaeus || 18 malit F, malis φ V || 19 quamcunque φ v || 20 oratie^{tr} F, orationem φ v | pfecte v ||

fecte absoluta, ut in illa neque Cato gravitatem requirat neque Laelius lenitatem neque Gracchus impetum nec Caesar calorem nec Hortensius distributionem nec Caluus argutias nec parsimoniam Salustius nec opulentiam Cicero: prorsus, *inquam*, ne omnis persequar, si Auitum audias, neque additum quicquam uelis neque de- 5 tractum neque autem aliquid commutatum.

Video, Maxime, quam benigne audias, quae in amico tuo Auito recognoscis. tua me comitas, ut uel pau||ca dicerem de eo, inuitauit. at non usque adeo tuae beneuolentiae indulgebo, ut mihi permittam iam propemodum fesso in causa prorsus ad finem inclinata 10 de egregiis uirtutibus eius nunc demum incipere, quin potius eas LXXXVI integris uiribus et tempori libero seruem. nunc enim mihi, quod aegre fero, a commemoratione tanti uiri ad pestes istas oratio reuoluenda est.

Audesne ergo te, Aemiliane, cum Auito conferre? quemne 15 ille bonum uirum ait, cuius animi *disputationem* tam plene suis literis collaudat, eum tu magiae *et* maleficii criminibus insectabere? (590) an inuasisse me domum Pudentillae et concipilare bona eius tu magis dolere debes, quam doluisset Pontianus, qui mihi ob paucorum dierum uestro scilicet instinctu ortas simultates etiam absenti 20 apud Auitum satisfecit, qui mihi apud tantum uirum gratias egit? puta me acta apud Auitum, non literas ipsius legisse. quid? possesne uel quisquiliis in isto negotio accusare? Pontianus | ipse, quod a matre donatum acceperat, meo muneri acceptum ferebat, Pontianus me uitricum sibi contigisse intimis affectionibus laetabatur, quod 25 utinam incolumis Carthagine reuertisset! uel, quoniam sic ei fuerat

2 Graccus φ || 3 Ortensius $F\varphi V$ || 4 Salustius $F\varphi V$ | *inquam Sal-*
masius: in qua $F\varphi v$ | omnia *Elmenhorstius* || 8 recognoscis s , recognoscet
 $F\varphi V$ || 9 beniuolentiae v || 12 hinc enim *Lipsius* || 15 ergo te F , te ergo
 φv || 16 animi Fv , a $\tilde{u}$ φ : Auitus *Casaubonus* | [disputationem] *corruptum*:
dispositionem *Fulvius*, (Auitus) disciplinae rationem *Lennepius*, disciplinatio-
nem *Hildebrandius* || 17 litteris v | eum v , cum $F\varphi$ | *aut* magiae *aut* ma-
leficii *delendum esse suspicatus est Brantius*, et *addidit Bosscha* | crimini-
bus *Bosscha*: criminis $F\varphi v$ || 18 c $\tilde{c}$ ipilare F , compilare s || 19 qui mihi φv ,
... qm mihi F || 22 litteras v | quid? possesne *scripsi*: quid posses – ac-
cusare? *vulgo* || 23 quisquiliis *scripsi*: quas quis $F\varphi v$: quos quires *Ste-*
wechius, quisquis *Coluius* || 25 uitricum φV , uiaticum F ||

fato decretum, utinam tu, Rufine, supremum eius iudicium non impedisses! quas mihi aut coram aut denique in testamento gratias egisset! literas tamen, quas ad me Carthagine uel iam adueniens ex itinere praemisit, quas adhuc ualidus, quas iam aeger plenas honoris, plenas amoris, quaeso, Maxime, paulisper recitari sinas, ut sciat frater eius, accusator meus, quam^x in omnibus Mineruae curriculum^x cum fratre optumae memoriae uiro currat.

Audistine uocabula, quae mihi Pontianus frater tuus tribuebat, LXXXXVII me parentem suum, me dominum, me magistrum || cum saepe alias f. 124b. tum in extremo tempore uitae uocans? possem tuas quoque paris epistulas *promere, et* promerem, si uel exiguam moram tanti putarem: potius testamentum illud recens tui fratris quamquam imperfectum, tamen proferri cuperem, in quo mei officiosissime et honestissime meminit. quod tamen testamentum Rufinus neque comparari neque perfici passus est pudore perditae hereditatis, quam paucorum mensium quibus socer Pontiani fuit magno quidem pretio noctium computarat. praeterea nescio quos Chaldaeos consuluerat, quo lucro filiam collocaret, qui, ut audio, utinam illud non uere respondissent, primum eius maritum in paucis mensibus moriturum: cetera enim de hereditate, ut adsolent, ad consulentis uotum confinxerunt. uerum, ut dii uoluere, quasi caeca bestia in cassum hiauit. Pontianus enim filiam Rufini mali compertam non modo heredem non reliquit, sed ne honesto quidem legato imper-

3 litteras Fv | Carthaginem F, Carthaginẽ V || 4 pmisit φ || 5 pl. amoris scripsit *Iahnus* || 6 quam in omnibus Mineruae curriculum] *verba corrupta*: quam infaustis ominibus M. c. *Stewechius*, quam in omnibus diuersum c. *Casaubonus*, quam in omnibus diuerse c. *Gruterus*, quam in omnibus minor, uitae c. *Lennepius*, quam in omnibus impar *vel* inenorme *Lipsius* || 7 optumae F φ , optumae V | uir occurrat F φ V, uiro currat ς : uiro occurrat *Beroaldus* | post currat *vulgo addunt* Pontiani literae: || 8 tribuebat *Iahnus*: tribuerat F φ v || 10 possem F φ , postquam V: post quirem *Hildebrandius* || 11 epistolas F φ v | promere, et promerem *scripsi*: promerem F φ V, promere ς || 12 quamquam v || 15 comparari v, compareri F φ : comparere *Lipsius*, compleri *Casaubonus* | etiam pudore ς : tam pudore *Stewechius* || 17 precio v || 19 responderunt *Pricaeus* || 20 caetera v | haereditate v | assolent φ || 22 mali *Casaubonus*: male F φ v: maleficii *Wowerus* || 23 haeredem v | reliquit (ras.) F ||

tiuit, quippe qui ei ad ignominiam linthea adscribi ducentorum fere
denariorum iusserit, ut intellegeretur iratus potius exterminasse
f. 23b. eam quam | oblitus praeterisse. scripsit autem heredes tam hoc (593)
testamento, quam priore quod lectum est, matrem cum fratre, cui,
ut uides, admodum puero eandem illam filiae suae machinam Ru- 5
finus admouet, ac mulierem alioqui multo natu maiorem, nuperrime
uxorem fratris, misero puero obicit et obsternit.

LXXXXVIII

At ille puellae meretriciis blandimentis et lenoniis patris illecta-
mentis captus et possessus, exinde ut frater eius animam edidit, re-
licta matre ad patrum commigrauit, quo facilius remotis nobis 10
coepta perficerentur. fauet enim Rufino Aemilianus et prouentum
cupit. ehem, recte uos ammonetis: etiam suam spem bonus pa-
truus temperat in isto ac fouet, qui sciat intestati pueri legitimum
|| magis quam iustum heredem futurum. nollem hercule hoc a me
profectum: non fuit meae moderationis tacitas omnium suspitiones 15
palam abrumpere: male uos qui suggessistis. plane quidem, si ue-
rum uelis, multi mirantur, Aemiliane, tam repentinam circa pue-
rum istum pietatem tuam, postquam frater eius [Pontianus] est
mortuus, cum antea tam ignotus illi fueris, ut saepe ne in occursum
quidem filium fratris tui de facie agnosceres. at nunc adeo patien- 20
tem te ei praebes, itaque eum indulgentia corrumpis, adeo ei nulla
re aduersaris, ut per haec suspicacioribus fidem facias. inuestem a
nobis accepisti, uesticipem ilico reddidisti: cum a nobis regeretur,
ad magistros itabat: ab iis nunc magna fugela in ganeum fugit,

2 intellegeretur V, intelligeretur F φ | exterminasse *Coluius*: estimasse
F, extimasse φ V, externasse ς : extraneasse *Elmenhorstius* || 3 haeredes v
|| 4 cui ut F φ , cuius V || 5 eandem F (*et Casaubonus*), tandem φ v | Rufinus
F φ v (*et Casaubonus*), Rufino ς || 6 alioqui ς , alioquem F, aliquam φ , ali-
quem V: aliquam *Salmasius* || 7 obicit φ V, obiicit F | substernit *Modius*,
oggerit *Priscaeus* || 8 at ς , ait F φ V | meretriciis F (*et Casaubonus*), mere-
tricis φ v | lenoniis *Casaubonus*: lenonis F φ v || 11 caepta v || 12 hem φ
|| 13 temperet ^{at (man. sec.)} F | .. ^{ac (man. sec.)} F || 14 haeredem v || 15 homi-
num *Fulvius* | suspiciones F φ v || 16 uos φ v, nos F | uerum *Casaubonus*:
puerum F φ v: puero *Lipsius*, peruerum *Hildebrandius* || 18 Pontianus *se-*
clusi || 22 aduersaris F φ , aduersare V | suspicionibus ς || 23 illico v ||
^{stros (ras.)la}
^{stros it abatabiis}
24 ad magistros it abaccabuf F, ad magistros it.ab(ras.)t abiis φ , ad ma-
gistros ibat, at ab iis v: ad m. itabat; ab iis *Salmasius* ||

Ed. Oudend.

amicos serios aspernatur, cum adolescentulis postremissumis inter
scorta et pocula puer hoc aeui conuiuium agitatur. ipse domi tuae
rektor, ipse familiae dominus, ipse magister conuiuii: in ludo quo-
(595) que gladiatorio frequens uisitur, nomina gladiatorum et pugnas et
5 uulnera plane quidem ut honestus puer ab ipso lanista docetur: lo-
quitur nunquam nisi Punice et si quid adhuc a matre graecissat; *at*
enim Latine loqui neque uult neque potest. audisti, Maxime, paulo
ante, | pro nefas, priuignum meum, fratrem Pontiani, disertum iuue-
nis, uix singulas syllabas fringultientem, cum ab eo quaereret, do-
10 nassetne illis mater, quae ego dicebam me adnitente donata.

Testor igitur te, Claudii Maxime uosque qui in consilio estis LXXXXVIII
uosque etiam qui tribunal mecum adsistitis, haec damna et dedecora
morum eius patruo huic et candidato illo socero adsignanda, me-
que posthac boni consulturum, quod talis priuignus curae meae
15 iugum ceruice excusserit, neque postea pro eo matri eius supplica-
turum. nam, quod paenissime oblitus sum, nuperrime cum testa-
mentum Pudentilla post mortem Pontiani filii sui in mala ualetu-
dine scriberet, diu sum aduersus illam renisus, ne hunc ob tot
insignis contumelias, ob tot iniurias || exheredaret. elogium gra- f. 125a.
20 uissimum iam totum medius fidiis perscriptum ut aboleret, impen-
(596) sis precibus oraui. postremo, ni impetrarem, diuersurum me ab ea
comminatus sum: mihi hanc ueniam tribueret, malum filium bene-
ficio uinceret, me inuidia omni liberaret. nec prius destiti quam ita
fecit. doleo me hunc scrupulum Aemiliano dempsisse, tam inopi-
25 natam semitam indicasse. specta quaeso, Maxime, ut hisce auditis

1 postremis fumis F φ , postremissumis V || 2 in conuiuium ς : *del. Wou-
rus*, inconcinne *Vulcanius* || 3 ipsae familiae v | conuiuii *scripsi*: conuiuium

F φ V, in conuiuium ς || 4 uisitur ς , uisitor F φ v || 5 honestus puer F, puer hone-
stus φ V (*et Casaubonus*), puer honeste ς : puer moleste *Coluius* || 6 etsi v |
at *addidit Iahnus* || 7 latine enim φ : latina *Vulcanius* | loqui *om.* ς || 8 pro
F φ v | nephas φ || 9 sillabas F φ | donassetne F || 10 adnitente F φ V, adiuuante

ς || 12 etiam φ v, et(*ras.*) F | assistitis φ || 13 illo F φ , illi v | assignanda
 φ || 14 nil boni ς || 16 poenissime v || 18 scriberet *scripsi*: scriberet F, scri-
pseret φ V, scripserit ς : scripsit *Salmasius* || 19 exhaeredaret v || 20 iam tum
Scaliger || 21 orauit F φ , oraui v | diuersurum φ : diuersurum *Vulcanius* || 23

uinceret in F *scr. in rasura*, uinciret ς | φ || 24 huncse F,
huncce φ , hunc se V, hunc sic ς || 25 semitam ς , *ane* F, semet φ V: senten-

subito obstipuerit, ut oculos ad terram demiserit: enim longe sequius ratus fuerat, nec inmerito: mulierem filii contumeliis infestam, meis officiis deuinctam sciebat. de me quoque fuit quod timeret: *quis* uel aequae ut ego spernens hereditatis, tamen uindicari de tam inofficioso priuigno non recusasset? haec praecipue sollicitudo eos ad accusationem mei stimulauit: hereditatem omnem mihi relictam falso ex sua auaritia coniectauere. soluo uos in praeteritum isto metu. namque animum meum neque hereditatis neque ultionis occasio potuit loco demouere. pugnaui cum irata matre pro priuigno malo uitricus, ueluti pater pro optimo filio aduersus nouercam, nec satis fuit, ni bonae uxoris prolixam | liberalitatem circa me nimio plus aequo coercerem. (597)

- C Cedo tu testamentum iam inimico filio a matre factum, me quem isti praedonem dicunt uerba singula cum precibus praeunte. rumpi tabulas istas iube, Maxime: inuenies filium heredem, mihi uero tenue nescio quid honoris gratia legatum, ne, si quid eam humanitus attigisset, nomen maritus in uxoris tabulis non haberem. cape istud matris tuae testamentum, uere hoc quidem inofficiosum. quidni? in quo obsequentissimum maritum exheredauit, inimicissimum filium scripsit heredem, immo enim uero non filium, sed Aemiliani spes et Rufini nuptias, sed temulentum illud collegium, parasitos tuos. accipe, inquam, filiorum optime, et positis paulisper epistulis amatoriis matris lege potius testamentum: si quid quasi insana scripsit, hic reperies et quidem mox || a principio: 'Sicinius Pudens filius meus mihi heres esto.' fateor: qui hoc legerit, insanam putabit. hicine filius heres, qui te in ipso fratris sui funere (598)

tiam *vel* rem *vir d. in marg. edit. Iunt. alt.*, spem ei *vel* speculam *Hildebrandius* ||

1 ad terras *ς* | longe enim *Coluius* | sequius *Fq*, secius *v* || 2 ratis *V* | immerito *qv* | infestam *Fq* (*et Casaubonus*), infectam *v*: offensam *Bosscha*, infensam *Hildebrandius* || 4 quis *scripsi*: quiuus *Fq*, quisuis *V*, quis enim *ς* | haereditatis *v* || 5 non *om.* *ς* || 6 post mei et hereditatem in *F rasura* | haereditatem *v* || 7 solui *Pricaeus* || 8 haereditatis *v* || 9 dimouere *ς* || 12 plus aequo *uncis inclusit Scriuerius* || 14 praeunte *V* || 16 eam *Fq* (*et Elmenhorstius*), ei *v* || 17 attigisset *Fqv*: ei h. accidisset *vel* contigisset *Casaubonus*, ei h. obtigisset *Burmannus* | tabuli. *F* || 18 istud *q* (*et Casaubonus*): ista ut *Fv* || 19 quini *Fq*, quid ni *v* | inimicissimum *V* || 20 scribit *FV* || 21 set *V* || 22 parasitos *v* || 23 epistolis *Fqv* || 24 insania *Scaliger* || 25 insanam *F* (*et Casaubonus*), insanum *qv* || 26 hiccine *Fqv* ||

Ed. Oudend.

aduocata perditissimorum iuuenum manu uoluit excludere e domo
 quam ipsa donaueras, qui te sibi a fratre coheredem relictam gra-
 uiter et acerbe tulit, qui confestim te cum tuo luctu et maerore
 deseruit et ad Rufinum et Aemilianum de sinu tuo aufugit, qui tibi
 5 plurimas postea contumelias dixit coram et adiuuante patruo fecit,
 qui nomen tuum pro tribunalibus uentilauit, qui pudorem tuum
 tuismet literis conatus est publice dedecorare, qui maritum tuum,
 quem elegeras, quem, ut ipse obiciebat, efflictim amabas, capitis
 accusauit? aperi quaeso, bone puer, aperi testamentum: facilius in-
 10 saniam matris sic probabis.

Quid abnuis, quid recusas, postquam sollicitudinem de heredi-
 tate materna reppulisti? at ego hasce tabulas, Maxime, hic ibidem CI
 pro pedibus tuis abicio testorque, me deinceps incuriosius habitu-
 rum, quid Pudentilla testamento suo scribat. ipse iam, ut libet,
 15 matrem suam de cetero exoret: mihi, ut ultra pro eo deprecet, lo-
 (599) cum non reliquit. ipse iam ut | sui potens ac uir acerbissimas
 literas matri dictet *et* iram eius delinuat: qui potuit perorare, pote-
 rit exorare. mihi iam dudum satis est, si non modo crimina obiecta
 plenissime dilui, uerum etiam radicem iudicii huius, id est heredi-
 20 tatis quaesitae inuidiam funditus sustuli.

Illud etiam, ne quid omnium praeteream, priusquam peroro,
 falso obiectum reuincam. dixistis, me magna pecunia mulieris
 pulcherrimum praedium meo nomine emisse. dico, exiguum here-
 diolum || sexaginta milibus nummum, id quoque non me, sed Pu- f 125b.
 25 dentillam suo nomine emisse, Pudentillae nomen in tabulis esse,
 Pudentillae nomine pro eo agello tributum dependi. praesens est
 quaestor publicus, cui depensum est, Coruinus Celer, uir ornatus:

2 cohaeredem v | relictum v || 3 moerore v || 4 tibi F (*et Salmasius*),
 ibi qv || 6 pro tribunali subuentilauit *vel* pro tribunali bis uentilauit *uir d.*
in marg. edit. Iunt. alt.: fortasse uenditauit || 7 litteris Fqv || 8 obiciebat
 Fq, obiiciebat v || 11 qui recusas s | haereditate v || 12 reppulisti F, re-
 pulisti qv || 13 abicio q (*et Casaubonus*), adicio FV || 16 reliquit F | ac
 uir] ac qui *Casaubonus* | acerbissimas] acceptissimas *Bosscha*, amantissimas
Hildebrandius || 17 litteras v | matris *Floridus* | dictet] delet *Floridus* |
 et *addidi* || 19 huius iudicii s: huius mendacii *Pricaeus* | haereditatis v ||
 21 preter eum Fq, praeteream v || 22 magna *Salmasius*: magia Fqv: *del.*
Acidalius || 23 haerediolum v || 24 LX Fq | non me meo *Acidalius* ||
 27 Coruinus Clemens *Salmasius* ||

adest etiam tutor auctor mulieris, uir grauissimus et sanctissimus, omni cum honore mihi nominandus, Cassius Longinus. quaere, (600) Maxime, cuius emptionis auctor fuerit, quantulo pretio mulier locuples agellum suum praestinarit.

[testimonium Cassi Longini tutoris et Coruini Clementis quaestoris] 5

Estne ita ut dixi? uspian in hac emptione nomen meum ascriptum est? num ipsum heredioli pretium inuidiosum est, num uel hoc saltem in me collatum?

CII Quid etiam est, Aemiliane, quod non te iudice refutauerim? 10

quod pretium magiae meae repperisti, cur ego Pudentillae animum ueneficiis flecterem? quod ut ex ea commodum caperem? uti dotem mihi modicam potius quam amplam diceret? o praeclara carmina! an ut eam dotem filiis suis magis restipularetur quam penes me sineret? quid addi ad hanc magiam potest? an uti rem familiarem suam meo adhortatu pleramque filiis condonaret, quae nihil illis ante me maritum fuerat largita, mihi quicquam impartiret? o graue ueneficium dicam an ingratum beneficium? an ut testamento, quod irata filio scribebat, filium potius cui offensa erat, (601) quam me cui deuincta heredem relinqueret? hoc quidem multis 20

f. 24b. carminibus difficile impetraui. putate, | uos causam non apud Claudium Maximum agere, uirum aequum et iustitiae pertinacem, sed alium aliquem prauum et saeuum iudicem substituite, accusa-

1 tu tutor φ (cf. Cic. pro Caec. 25, 72): tutor del. Salmasius, auctor tutor Iungermannus || 3 auctor v | precio v || 5 et 6 verba testimonium – Romani seclut Acidalius | Cassi F φ , Cassii v | tutoris] auctoris Salmasius | Coruini Celeris Schottus | post Clementis Scriuerius addidit deest | **QR** F φ V, quod recitatum est v: quaestoris Salmasius, quid responsum Schottus, quaestoris publici vir d. in marg. edit. Iunt. alt., quaestoris responsum Hildebrandius || 8 pretium F φ V || 11 pretium F φ V | repperisti FV, reperisti φ | verba quod pretium – repperisti cum eis quae secuntur coniunxit Salmasius: quid etiam – repperisti? cur ergo – caperem? Hildebrandius | ego ς , ergo F φ V || 12 ut om. ς | ex eo Heinsius || 15 an ubi Iungermannus || 16 condonaret Pricaeus: condonasset F φ v: fortasse cum donasset Bosscha | nichil F φ || 17 nec mihi Floridus | quidquam φ : nihil quidquam Pricaeus || 19 irata φ , irato Fv: ingrato vel irata Pricaeus || 20 me cui ς , mecum F φ V | haeredem v || 21 carminibus V || 22 Cl. Maximum F φ V || 23 scaeuum Pricaeus | substituite F ||

Ed. Oudend.

tionum fautorem, cupidum condemnandi: date ei quod || sequatur, ministrare uel tantulam uerisimilem occasionem secundum uos pronuntiandi. saltem fingite aliquid, eminiscimini quod respondeatis, qui uos ita rogarit. et quoniam omnem conatum necesse est
 5 quaequam causa praecedat, respondete, qui Apuleium dicitis animum Pudentillae magicis illectamentis adortum, quid ex ea petierit, cur fecerit. formam eius uoluerat? negatis. diuitias saltem concupierat? negant tabulae dotis, negant tabulae donationis, negant tabulae testamenti, in quibus non modo non cupide appetisse, uerum
 10 etiam dure repulisse liberalitatem suae uxoris ostenditur. quae igitur alia causa est? quid obmutuistis? quid tacetis? ubi illud libelli uestri atrox principium nomine priuigni mei formatum?
 'hunc ego, domine Maxime, reum apud te facere institui.' quin CIII igitur addis 'reum magistrum, reum uitricum, reum deprecatorem'?
 15 sed quid deinde? 'plurimorum maleficiorum et manifestissimorum.' cedo unum de plurimis, cedo dubium uel saltem obscurum de manifestissimis. ceterum ad haec quae obiecistis numera an binis | uerbis respondeam. 'dentes splendidas': ignosce mundiciis. 'specula inspicias': debet philosophus. 'uersus facis': licet fieri.
 20 'pisces exploras': Aristoteles docet. 'lignum consecras': Plato suadet. 'uxorem ducis': leges iubent. 'posterior natus es': solet fieri. 'lucrum sectatus es': dotalis accipe, donationem recordare, testamentum lege. quae si omnia affatim retudi, si calumnias omnes refutaui, si me in omnibus non modo criminibus, uerum
 25 etiam maledictis procul a culpa [philosophiae] tuitus sum, si philo-

1 fau..rem F | cupidus F | condemnandi F, condepnandi V | *fortasse* obsequatur || 3 saltim V | eminiscimini F φ V, reminiscimini ς : comminiscimini quid responderetis ei, qui uos ita rogaret. quoniam — *Casaubonus* | responderatis ς || 4 ita] ista *Pricaeus* | et *del. Salmasius* || 6 adhortum F, adhortum φ || 10 ostenditur F || 11 ommutuistis F || 12 formormatum F || 17 numera an] innumera ς || 18 splendidas *Lipsius*: splendidos F φ V: *fortasse* splendificas | munditiis V || 21 posterior natus es *scripsi*: prior natu is est F φ v: prior natu ea est *Lipsius*, prior natu est ea *Bosscha*, prior nata ista est *Hildebrandius* || 22 lucrum s. es dotis ς | dotalis F φ V, dotale et dotalem ς : dotis tabulam *Stewechius*, dotales *Coluius*, dotal. t., i. e. dotales tabulas *Bosscha* || 23 recudi ς | calunnias V || 24 me *om. v* || 25 philosophiae *seclisit Bosscha*: philosophiam *Casaubonus*, philosophi *Fuluius*, magiae *Acidalius*, magicae *Schegkius* | tutus v ||

L. Apul. Madaur. Apol.

sophiae honorem, qui mihi salute mea antiquior est, nusquam (603)
 minui, immo contra ubique si *consaeptum* penitus eum tenui: si
 haec, ut dico, ita sunt, | possum securus existimationem tuam re- (604)
 uereri quam potestatem uereri, quod minus graue et uerendum (605)
 mihi arbitror a proconsule damnari, quam si a tam bono tamque 5
 emendato uiro improber.

Dixi.

2 cumseptum penitus F, cumseptem penitus φ , si cum septem pennis V,
 si cum septem poenis ς : conseptum penitus *Wowerus*, conseptus *vel* circum-
 septus pinnis *Coluius*, circumseptum pennis *vel* captum suismet pennis *Casau-*
bonus, secundum sectam Platonis *Acidalius*, conceptum eum pene *vel* eum
 septum penissime *vel* plenissime (tenui) *Scipio Gentilis*, cum septem pinnis
Rutgersius coll. schol. ad Iuvenal. III 158, (si) in incepto te uanissimum
 (tenui) *Schegkius*, (immo contra ubique) sartum tectum Poenus (eum tenui)
Scaliger, conseptum suis sibi pennis *Sopingius*, conseptum pinnis *Salmasius*,
 conseptum pennis *Bosscha*, sicuti septum pennis *Zinkius l. d.* || 3 securius ς |
 tuam existimationem ς || 5 a F φ , ac V | proconsule *Salmasius*: proconsulibus
 F φ , procos V || 6 improbe. F, improber φ v: improbarer *Salmasius* || 7
 dixi om. φ ||

Apulei Platonici Madauren (*fol. 126 a*) fīs Profae de Magia lib. II. Expl.
 Ego Salustius emendaui Rome Felix. F

Apulei Madaurensis prosae de magia liber II expl. Ego Salustius emen-
 daui Rome felix. φ

Finis Lucii Apulei Apologiae. V

IOSEPHI IVSTI SCALIGERI
EMENDATIONES
EX EDITIONE QVAM DICVNT VVLCANI SECVNDAM
EXCERPTAE

pag. 6, 5: admittant 9, 18-10, 12: versus Apulei, quos post-hac omni ex parte recte digessit Pricaeus, Scaliger Casaubonum secutus hoc modo disposuit:

Calphurniane salue properis uersibus,
misi ut petisti mundicinas dentium
nitelas oris ex Arabicis frugibus.

(nisi forte in eo reprehendendus sum, quod Calphurniano puluisculum ex Arabicis frugibus miserim: quem multo aequius erat, spurcissimo ritu Hiberorum, ut ait Catullus,

_____ sua sibi urina
dentem atque russam pumicare gingiuam.)
tenuem, candificum, nobilem puluisculum,
complanatorem tumidulae gingiuulae,
conuerritorem pridianae reliquiae;
ne qua uisatur tetra labes sordium,
restrictis forte si labellis riseris.

quaeso quid habent isti uersus _____ uideri? 10, 17: feculentum 11, 16: foeculiniis 14, 5-10:

et Critias mea delicia et Sol alme Charine,
par in amore meo uita tibi remanet.

ne metuas, ne me ignis et ignis torreat ut uult: ¹⁾)

Edit. Vulcan. prima:

1) et Critias mea delicia sit salua Charine, | pax in amore meo uita tibi remanet. | ne metuas. nam me ignis et ignis torreat ut uult:

hasce duas flammās, dum potior, patiar.
 hoc modo sim uobis, unus sibi quisque quod ipse est
 hoc mihi uos eritis, quod duo sunt oculi.

14, 13-15, 10:

florea sēta, merum ¹⁾ mel, et haec tibi carmina dono.
 carmina dono tibi, sēta tuo genio:
 carmina, uti Critia lux haec optata canatur,
 quae bis septeno uere tibi remeat;
 sēta autem, ut laeto tibi tempore tempora uernent:
 aetatis florem floribus ut decores.
 tu mihi da contra pro uerno flore tuum uer,
 ut nostra exuperes munera muneribus.
 pro implexis sertis, complexum corpore redde:
 proque rosis, oris sauia purpurei.
 quod si animam ²⁾ inspires: dona et iam carmina nostra
 cedent uicta tuo dulciloquo calamo.

20, 7: non tamen ex eo accipi necesse est exornari quoque me ad
 speculum solere 22, 14: forte 23, 4: atque ei uniti 24,
 5-7: quem tu librum — ac non modo campo et glebis — te
 dedisses. mihi istud crede 24, 16: a probatore] obprobriori
 26, 3: de mensa] tribus 26, 17: contra haec 29, 18: quod
 pauciores ego seruos habeo 30, 17: *πήρη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ
 ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ, καλὴ καὶ πίειρα* 40, 11: Laeuium 40,
 12-17:

philtia omnia undique eruunt.
 antipathes illud quaeritur,
 trochilisci, unges, teniae, ³⁾
 radicae, herbae, surculi,
 auriplices, bitortilae, ⁴⁾
 hinnientium dulcedines. ⁵⁾

40, 21: ceterum ad magiam nihil. quod autem uideatur nihil ad-
 iutare, dicam unde id coniectem 41, 12: *τοῖα Διὸς θυγάτηρ
 ἔχε φάρμακα μητιόεντα — φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ*

Edit. Vulcan. prima:

1) meum 2) animum 3) trochiscili, ungues, teniae 4) aureae ilices, bi-
 chordilae 5) hinnientum dulcedines

μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ (Od. δ 227-230) 41, 14-15: ὥς
 ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργειφόντης | ἐκ γαίης ἐρύσας
 (Od. κ 302-303) 42, 2: penitis 42, 20: propulsatos esse¹⁾
 43, 16: uel si id nequierint, mortuum ostendant 47, 13: et ne
 operose per omnes animalium genitus pergam 48, 12: Q. Ennius
 Ἡδυπαθητικοῖς, quae uersibus scripsit, inn. p. g. enumerat
 48, 15-50, 3:

omnibus ut Lupea praestat, mustela marina
 mures sunt Aeni, aspera et ostrea et plurima Abydi,
 mitylus est, pecten, aperque apud Vmbraciae amnes.
 Brundusii sargus bonus est. hunc, magnus erit si,
 sume. apriculum piscem scito primum esse Tarenti.
 Surrenti chemas glaucum Cumas apud. at quid
 scarum praeterii, cerebrum Iouis paene supremi:
 Nestoris ad patriam hic capitur magnusque bonusque.
 melanurum, turdum, merulamque, umbramque marinam.
 polypus Corcyrae, caluaria pingua Atarnae;
 purpura, muriculi, murex, dulces quoque echini.²⁾

52, 11: φρονεῖν ἀθάνατα καὶ θεῖα, ἄνπερ ἀληθείας ἐφάπτη-
 ται 55, 13: cingat 60, 11: mucedo 61, 10: quem inuidentibus
 animalibus conscripsit 66, 8: in rebus sacris 67, 2: forsan] fors
 fuat 72, 4: baculos 72, 6: ex ea 72, 7: baculi 73, 2: adeo
 euidens 74, 9: aeuo emerito 75, 2: nec ulla uoce 76, 6: *delevit*
Scaliger inscriptionem quae extat in editione pr. Vulc.: L. Apuleii apo-
logia secunda 79, 21: sancte] sane 82, 12: affectus 82, 23: et be-
 stias] infestos 84, 13: compecti] concepta 84, 18: qui uno neminem
 in terris uiliorem se aut improbiorem. 89, 22: idem 94, 1: sub-
 pernasti 94, 4: inscitus 94, 14-16: tune quod in cubiculo agat,

Edit. Vulcan. prima:

1) propulsasse 2) omnibus ut clypea praestat, mustela marina, | mures
 sunt Aeni, aspera et ostrea plurima Abydi, | mus Mitylenae est pecten,
 caradrumque apud Vmbraciae fineis. | Brundusii sargus bonus est. hunc, ma-
 gnus si erit, sume. | apriculum piscem scito primum esse Tarenti. | Surrenti
 ellopae fac emas, glaucum apud Cumas. quid? | scarum praeterii, cerebrum
 Iouis paene supremi. | Nestoris ad patriam hic capitur magnusque bonusque. |
 melanurum, turdum, merulamque, umbramque marinam. | polypus Corcyrae,
 caluaria pingua Carnae; | purpura, matriculi, mures, dulces quoque echini.

sed omnino femina? est ne ut in ea cogites nisi unam parentis religionem? 95, 19: at quam nequiter ausus es 99, 12: o falsum, et audax nimium, o mendacium 99, 24: atqui 100, 17: uel Damigeron uel Moses 104, 5: de quo supra iam dixi 105, 3: is 109, 20: iam totum] iam tum 110, 24: insania 113, 3: quod responderetis 114, 1: immo contra ubique sartum tectum Poenus eum tenui

INDEX NOMINVM

Abydus 48, 16
Aedituus 13, 3
Aegyptio ritu 48, 2 Aegyptiorum
 sacerdotes 66, 8
Aemilia, *cf.* Pudentilla
Sicinius Aemilianus 4, 4: 5, 3. 23: 10,
 12: 16, 9: 18, 4: 19, 11: 24, 6:
 25, 13: 27, 15: 29, 7: 30, 8: 32,
 1. 4: 33, 10: 34, 8: 37, 28: 39, 5:
 42, 9: 45, 17: 46, 12: 47, 20: 55,
 4. 14: 56, 14: 57, 7: 62, 1. 19. 27:
 64, 3. 23. 26. 27: 66, 10: 67, 13:
 69, 1. 15. 18: 70, 4. 13. 15. 17:
 74, 3: 75, 4: 76, 16: 77, 11: 78,
 23: 80, 4. 9. 18: 81, 20. 24: 84,
 25: 88, 18: 92, 6: 96, 6: 97, 14:
 99, 9. 13. 22: 102, 14: 106, 15:
 108, 11. 17: 109, 24: 110, 21:
 111, 4: 112, 10 Afer 77, 13
 censor 10, 9 Charon 32, 9: 66,
 19 frater Sicini Clari 80, 22
 frutex 77, 14 homo rusticus 71,
 11 Mezentius 67, 1. 5: 99, 7
 patruus Sicini Pudentis 38, 10
 senex notissimae temeritatis 3, 2
 uir ultra Vergilianos opiliones
 et bussequas rusticanus 16, 5
 eius deliramenta 38, 12 eius
 epistula ad Sicinium Pontianum
 Romae agentem 80, 12
Aenus 48, 16
Aeolus 41, 7
Aesculapius 65, 20 de eius maie-
 state oratio Apulei 65, 17
Afer 77, 13
Afranius 19, 9
Africanus 77, 13
Agesilai Lacedaemonii sententia 21,
 15
Agrippa populi reconciliator 27, 7
A. Albucius 77, 2
Alexander Homericus 6, 26 Al. ma-

gnus cum Diogene Cynico de
ueritate regni certabundus 31, 8
Alexandrea 67, 18. 19: 68, 10. 14:
 69, 12: 82, 9
Alexandrinum caelum 68, 7
Alexis Platonis 17, 1 Vergili 16, 5
Sicinius Amicus olim Pudentillae con-
 iux 79, 4 eius pater 79, 5. 8.
 16
Anacharsis sapiens 33, 2
Anaxagoras rerum naturae patronus
 36, 13
Antisthenes 31, 6
M. Antonius 77, 1 consularis 25,
 17
Apollo 53, 19
Apollobeches magus 100, 17
Appii Apulei amici 82, 12. 24 *cf.*
 Quintianus
Apuleius 12, 10: 25, 8. 9: 37, 6. 8:
 58, 26: 62, 23: 91, 19: 93, 2:
 113, 5 Semigaetula et Seminu-
 mida 32, 13
M' Aquilius 77, 2
Arabicae fruges 10, 1. 9
Archimedes Syracusanus 24, 2
Archytas 23, 6
Aristides iustus et pauper 26, 23
Aristoteles 45, 22: 51, 15. 26: 52, 9:
 113, 20 eius libri ἀνατομῶν
 51, 2 περὶ ζώων γενέσεως,
 περὶ ζώων ἱστορίας 46, 4 pro-
 blemata 46, 6: 61, 5
Aster Platonis 16, 12
Atarne 50, 2
Athenae 82, 15
Athenienses 95, 10 cati 33, 2
Atilius, *cf.* Regulus
Atticum Zarath 33, 12
Lollianus Auitus 32, 12: 104, 21:
 105, 2. 17. 20: 106, 5. 15. 22
 amicus Claudii Maximi 106, 7

- Empedocli *καθαροί* 36, 18
 Q. Ennius 48, 12 eius hedyphage-
 tica 48, 15—50, 3 Neoptolemi
 Enniani sententia 19, 14
 Epaminondas strenuus et pauper 26,
 23
 Epicurus 22, 19 rerum naturae pa-
 tronus 36, 13
 Epimenides magus 36, 17
 Ebulides dialecticus Demosthenis
 praeceptor 22, 10
 Eudemus 45, 22
 Euripides 46, 17
 Eurybatus 90, 19
 Fabius 53, 15
 C. Fabricius 27, 4 Fabricii 16, 8
 L. Fufius 77, 2
 Gaetuliae montes 52, 5 Numidia
 et Gaetuliae confinium 32, 10
 Gentius puer 16, 1
 Gracchus 106, 2
 comoediae et tragoediae Graecae 40,
 8 eloquentia Graeca 33, 18
 epistula Graeca 40, 9 liber
 Graecus Apulei 46, 13 Graeca
 lingua 96, 14 Graeca nomina
 47, 19 Graeco uocabulo 71, 16
 Graecior epistula Pudentillae 96, 17
 Graece 46, 10: 50, 7: 91, 10
 Graeci 12, 14: 26, 22: 47, 12: 60,
 21
 Graecia 65, 19 subsiciua 41, 3
 Granii 3, 11
 diuus Hadrianus imperator et censor
 18, 5 eius uersus 17, 16—18, 4
 Hector 6, 26
 Hedyphagetica 48, 12—50, 3
 Helena 41, 18
 Hercules inuictus 31, 10 lustrator
 orbis, purgator ferarum, gentium
 domitor, in caelum ob uirtutes
 ascitus 31, 11—14
 Herennius, cf. Rufinus
 Hiberorum spurcissimus ritus 10, 10
 Hispania 26, 1. 4
 Homerici uersus de Creta insula 30, 14
 Homerus 40, 7 disertus et pauper
 27, 1 omnis uetustatis certis-
 simus auctor 50, 16 poeta mul-
 tiscius uel potius cunctarum re-
 rum adprime peritus 41, 9
 poeta praecipuus 42, 19
 Hortensius 106, 3
 Hostia Properti 15, 17
 Iannes magus 100, 17
 Iouis supremi cerebrum 49, 5
 Italia 41, 3
 lex Iulia de maritandis ordinibus 97,
 19
 Iunius, cf. Crassus
 Lacedaemonius poeta 13, 1 Agesi-
 lai Lacedaemonii sententia 21, 15
 Laelius 28, 25: 106, 2
 Laelius (Laeuius?) poeta 40, 11
 Laetus, cf. Scribonius
 Latina moneta 47, 20 nomina La-
 tina piscium 44, 12 poeta Lati-
 nus 40, 10 Latina scripta Apu-
 lei 47, 16
 Latine 46, 10: 47, 12. 21: 48, 7: 50, 7
 Latine loqui 109, 7
 Lesbia Catulli 15, 15
 mulier Lesbia 13, 1
 Leucippus rerum naturae patronus
 36, 13
 Liberi patris mystae 65, 11
 Lollianus, cf. Auitus
 Lollius Urbicus 5, 7. 10
 Longinus, cf. Cassius
 C. Lucilius iambicus 15, 18
 Luna noctium conscia 42, 4
 Lyco 46, 1
 Philippus Macedo 95, 11
 Macedo puer 16, 1
 Mantuanus poeta 16, 3
 Masinissa rex 33, 4
 Maximus, cf. Claudius
 Medea 88, 10
 Meletides fatuus 33, 2
 (Menandri) uersus 98, 4
 Menelai socii 42, 18
 Mercurius *animarum* uector 42, 4
 non ex omni ligno exculpi debet
 54, 11 eius simulacrum 53, 13
 Mercuriolus 72, 8: 73, 10
 Metapontus 41, 3
 Metella Ticiuae poetae 15, 16
 Q. Metellus 77, 3
 Mezentius, cf. Sicinius Aemilianus
 Mineruae curriculum (?) 107, 6
 Mithridaticum bellum 53, 12
 Moses magus 100, 17
 C. Mucius 77, 2
 Mytilene 49, 1

Neoptolemi Enniani sententia 19, 14
 Neptunus 42, 5
 Nereidum chorus 42, 6
 Nestoris patria 49, 6
 Nicandri *Ἡγησιπύλη* 52, 8
 Nigidius 53, 15
 Nilus 10, 22
 C. Norbanus 77, 2
 Numantinus 77, 13
 Numidia et Gaetuliae confinium 32, 10

 Oea 25, 3. 5. 8. 9: 54, 26: 65, 16: 68, 17: 70, 13: 73, 10: 80, 10
 Oeenses 66, 11: 68, 7: 69, 18: 83, 9: 90, 14 religiosi 65, 20
 Olympias Philippi Macedonis uxor 95, 13
 Oromazes magiae auctor 35, 8
 Orpheus 40, 7: 66, 5 magus 36, 17
 Ostanus magus 36, 17: 101, 1

 Palamedes 90, 18
 ostrea (?) Pergami uermiculata 45, 4
 Perilla Ticiidae poetae 15, 16
 Persarum magi 34, 11—35, 11
 Phaedrae falsum epistolium de amore 88, 22
 Phaedrus dialogus Platonis 74, 14 puer 17, 1
 Pharus insula 42, 20
 Philippi Macedonis epistulae 95, 11 uxor 95, 13
 Philomela 88, 10
 Philus 28, 25
 olus Phliasium 32, 19
 Phocion benignus et pauper 26, 23
 Phrynondas 90, 19
 Pii imperatoris statuæ 94, 10
 Plania Tibulli 15, 17
 Plato 7, 10: 35, 11: 60, 24: 74, 16: 113, 20 cum Platone 19, 16
 Plato meus 52, 10 Platonis exemplo 16, 9: 18, 7 philosophus 16, 12: 19, 13: 46, 1 uitae magister et causae patronus 76, 5 Demosthenis praeceptor 22, 9 uir diuinus 34, 16 Platonis τὸ ἀγαθόν 36, 19 doctrina de causa morborum trifaria 59, 16—60, 23 de mediis quibusdam diuorum potestatibus 53, 23 de similitudinis ratione 23, 5 de Venere gemina 18,

12—19, 8 uerba de nouissimo legum libro 75, 14 carmina Platonis 16, 11—17, 9
 Platonius philosophus 16, 8
 Platonica familia 74, 9 schola 48, 9 secta 31, 4
 alta illa et diuina Platonica 18, 12
 Pollio amicus Vergili 16, 3
 Sicinius Pontianus Sicini Amici et Aemiliae Pudentillae filius, Apulei priuignus 4, 1. 6: 63, 2. 13: 72, 2. 11 (*bis*). 12: 79, 4: 80, 23: 81, 24: 83, 10: 84, 4. 10: 88, 17: 90, 9: 91, 12: 93, 21: 95, 24: 97, 3. 11: 102, 9: 104, 18: 105, 4: 106, 19. 23. 24: 107, 8. 16. 22: 108, 18 Sicini Pudentis frater et natus maior et moribus melior 38, 6. 10 fratris tutor 79, 17 Herenni Rufini gener 86, 20. 21: 87, 13 splendidissimus eques 72, 17 iuuenis disertus 109, 8 Romae adultus 80, 11 Apuleio Athenis per quosdam communis amicos conciliatus 82, 15 Pontiani bybliothea 64, 28 lares 62, 16. 24: 65, 7 literae ad Apuleium 107, 3 mors 109, 17
 Portius 13, 4
 Portunus 42, 6
 Propertius 15, 16
 Proteus 41, 17
 Publicola regum exactor 27, 6
 Sicinius Pudens Sicini Amici et Aemiliae Pudentillae filius, Apulei priuignus 4, 13: 20, 4: 26, 4: 38, 4: 79, 4: 102, 9: 109, 8: 110, 25 Sicini Pontiani frater 79, 4 Pudentillae heres 110, 25 priuignus inofficiosus 110, 5 admodum puer 4, 13 puerulus 51, 21: 56, 12: 84, 23
 Tannonius Pudens 39, 17: 56, 19: 57, 3. 5 causidicus summus 43, 21 homo uere ille quidem non disertissimus 6, 24
 Aemilia Pudentilla Apulei uxor, antea nupta cum Sicinio Amico, mater Sicini Pontiani et Sicini Pudentis 3, 11: 31, 1: 37, 26: 76, 9: 78, 5: 79, 3: 80, 5. 20: 81, 4. 16. 21: 83, 21: 87, 11. 13: 88, 13: 89, 1. 8. 16. 27: 92, 20: 93, 2. 8. 14. 20: 94, 17: 96, 11. 17. 20: 97, 9. 15: 99, 6. 11. 19. 23: 100, 14:

- 101, 14: 102, 15: 103, 20: 104, 12: 106, 18: 112, 11: 113, 6
locuples femina 102, 19 femina
sanctissima et pudicissima 88, 4
mulier sancte pudica 79, 21
mulier sapiens et egregie pia 79, 12
Pudentillae aetas 98, 9
epistula ad Pontianum Romae agentem 81, 6 epistula Graeca ad Pontianum 40, 9: 88, 14: 90, 1
epistulae 76, 7 literae 71, 12
praedium 111, 24. 25. 26
testamentum 109, 17: 111, 14
Punice loqui 109, 6
Pyrrhus 25, 22
Pythagoras 66, 5 magus 36, 17
primus philosophus et forma excellentissimus 7, 6 Zoroastris
sectator magiae peritus 41, 1
uir egregie doctus et ueterum aemulator 41, 8 eius dictum 54, 11
- Appius Quintianus Apulei amicus 67, 16: 68, 15. 18. 20. 23. 27: 69, 6
Quintii 98, 5
- Atilius Regulus 27, 9
Roma 80, 11: 81, 7. 25
Romani 47, 18: 98, 5
Romani nominis disertis uiri 105, 15
imperatores populi Romani 25, 16
munere populi Romani 33, 5
populo Romano 27, 1 a populo Romano 27, 8
- Herennius Rufinus 70, 19. 20: 71, 1: 81, 21: 87, 20. 25: 91, 10: 92, 17. 19: 93, 2. 5: 94, 2: 97, 4: 104, 16. 20: 107, 1. 14: 108, 5. 11: 110, 21: 111, 4 uxoris suae
aquariolus 88, 3 Aemiliani fax et flagellum 84, 25 Aemiliani impulsor 78, 2: 102, 16 Sicini
Pudentis pueruli instigator, accusationis auctor 84, 23 Sicini
Pontiani socer 84, 18: 107, 16
Rufini fallacia 90, 13: 91, 1
filia, Sicini Pontiani uxor 86, 18—87, 9: 107, 22 pater 86, 1
uxor 85, 12: 86, 10. 17
- Sabini 25, 22
Sabrata 69, 14
Salacia 42, 6
Salustius 106, 4
- Samnites 25, 22
Cornelius Saturninus artifex 71, 21: 72, 11. 12: 73, 10 uir grauis et probe inter suos cognitus 72, 17
Scipio 28, 26
Cn. Scipio 27, 4
Scribonius Laetus Apulei amicus 12, 7
Scythae socordissimi 33, 1
Apuleius Semigaetula et Seminumida 32, 13
Cyrus maior Semimedes ac Semipersa 32, 15
Serrani 16, 7: 98, 5
Sicinius Aemilianus, *cf.* Aemilianus
Sicinius Amicus, *cf.* Amicus
Sicinius Clarus, *cf.* Clarus
Sicinius Pontianus, *cf.* Pontianus
Sicinius Pudens, *cf.* Pudens
Sisyphus 90, 18
Socrates philosophus 21, 21 sapiens et pauper 26, 23 Socratis δαιμόνιον 36, 18
Solon serius uir et philosophus 13, 5
Solonis uersus lasciuissimus 13, 7
Sophocles, poeta Euripidi aemulus et superstes, a filio suomet demetiae accusatus 46, 17—47, 2
Statius, *cf.* Caecilius
Stoica secta 14, 2
Stoici 23, 6
P. Sulpicius 77, 2
Surrentum 49, 4
Syphacis oppidum 33, 4
Archimedes Syracusanus 24, 2
Dion Syracusanus 17, 7
Syrtis aestus et bestiae 82, 23
- Tannonius, *cf.* Pudens
Tarentum 49, 3
Tarmoendas magus 100, 16
Teius poeta 12, 14
Thallus puer 54, 14. 19. 23. 25: 55, 6. 7. 9. 24: 56, 11: 58, 9. 12: 62, 6. 7. 8. 9 (*bis*)
uinum Thasium 32, 19
Thebani procures 30, 9
Themison medicus 58, 15
Themison Apulei seruus 50, 19
medicinae non ignarus 43, 11
Theocritus 40, 7
Theophrastus 45, 22 eius liber de caducis 61, 9 de inuidentibus

animalibus 61, 10 *περὶ δακέ-
των καὶ βλητικῶν* 52, 7
 Thraci generis Zamolxis 35, 12
 Thyesta tragicus 24, 8
 Tibullus 15, 17
 Ticida 15, 15
 Timaeus Platonis praeclarissimus 59,
16
 Tralles 53, 12
 Triuia manium potens 42, 5
 Varro philosophus, uir accuratissime
doctus atque eruditus 53, 9
 Velia 7, 8
Velus magus 100, 7
 Venus gemina 18, 12—19, 12 cae-
les 18, 18 uulgaria 18, 15
 illex animi 42, 4 pelago exorta
39, 16 Veneris cingulum 41,
18 statua 44, 6

Vergilius 39, 18 Mantuanus poeta
16, 3
 uir ultra Vergilianos opiliones etbus-
sequas rusticanus 16, 5
 Vlixes 41, 17: 50, 16: 68, 1: 99, 7
 Vlixii socii 65, 5 uota 68, 1
 Voconius poeta, Hadriani imperato-
ris amicus 17, 16
 Urbicus, *cf.* Lollius
 Zamolxis Thrax 35, 11 eius bona
uerba 35, 14
 Zarath 33, 12
 agellus Zarathensis 32, 5
 Zeno antiquus Velia oriundus, longe
decorissimus 7, 7—9 Stoicae
sectae conditor 14, 2
 Zoroaster 41, 1 magiae auctor 35,
8 magus 101, 1 eius sacer-
dotia 35, 14

Apuleius

Apologia sive de magia liber Edidit Gustavus Krueger

Berolini 1864

A.lat.b. 18 x

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10243675-7